

T.C.
MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TOPLUM RUH SAĞLIĞI HEMŞİRELİĞİ ANABİLİM DALI

**ERGENLERDE İNTERNET BAĞIMLILIĞI VE ŞİDDETE EĞİLİM
DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Sercan MANSUROĞLU

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Hatice TAMBAĞ

HATAY-2016

T.C.
MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TOPLUM RUH SAĞLIĞI HEMŞİRELİĞİ ANABİLİM DALI

**ERGENLERDE İNTERNET BAĞIMLILIĞI VE ŞİDDETE EĞİLİM
DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Sercan MANSUROĞLU

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Hatice TAMBAĞ

HATAY-2016

T.C.
MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TOPLUM RUH SAĞLIĞI HEMŞİRELİĞİ ANABİLİM DALI

**ERGENLERDE İNTERNET BAĞIMLILIĞI VE ŞİDDETE EĞİLİM
DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi
Sercan MANSUROĞLU

Bu tez aşağıda isimleri yazılı tez jürisi tarafından 26 /12/ 2016 günü sözlü olarak yapılan tez savunma sınavında ~~oyçokluğu~~/oybirliği ile kabul edilmiştir.

Tez Jürisi: Jüri Başkanı : Prof. Dr. Fatma ÖZ

Üye : Prof. Dr. Nazan SAVAS

Üye : Yrd. Doç. Dr. Hatice TAMBAĞ

Bu tez, Enstitümüz Toplum Ruh Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalında hazırlanmıştır.

02/01/2017
Doç. Dr. Fatih SAKİN
Enstitü Müdür V.

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim süresince bilgi ve deneyimleri ile bana yol gösteren, tez konumun belirlenmesinde, tez çalışmalarımın yürütülmesi ve yönlendirilmesinde, sonuçların değerlendirilmesinde ve tez yazımı aşamasında büyük katkısı olan, çok değerli danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Hatice TAMBAĞ'a,

Yüksek lisans eğitimim süresince bilgi ve deneyimlerini benden esirgemeyen, eğitimimde emeği geçen değerli hocalarım Prof. Dr. Nazan Savaş, Yrd. Doç. Dr. Rana CAN ve Yrd. Doç. Dr. Mehmet Hanifi KOKAÇYA'ya,

Yüksek lisans eğitimim süresince bir arada bulunduğum desteklerini her daim hissettiğim hayatımda önemli yeri olan Gamze YILDIRIM'a,

Yüksek lisans ders dönemim boyunca derslere devam edebilmemde çok büyük katkıları ve destekleri olan değerli mesai arkadaşlarım Hemşire Emine GÜLSÜN, Hemşire Havva AKKAYA ve Hemşire Çiğdem ÇINAR BAKLACI'ya,

Yüksek lisans tez aşamasında verdikleri moral ve destek için Hatay Antakya Devlet Hastanesi Psikiyatri Servisindeki değerli çalışma arkadaşlarımın tümüne,

Yüksek lisans tez veri toplama aşamasında yardımlarından dolayı çalışma yaptığım Hatay Osman Ötken Anadolu Lisesi, Hatay Özel Ata Lisesi, Hatay Erol Bilecik Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Hatay Atatürk Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi psikolojik danışmanlık ve rehberlik servisi öğretmenlerine,

Yüksek lisans tez çalışmalarım sırasında istatistiksel değerlendirmelerdeki desteklerinden dolayı Uzm. Dr. Ahmet Burak GÜRPINAR ve Uzm. Dr. Ömer ALIŞKIN'a,

Yüksek lisans tez çalışmama olan katkılarından dolayı İngilizce Öğretmeni Yasin ALP'a,

Yaşamım boyunca bugünlere gelmemde önemli pay sahibi olan, her zaman yanımda yer alarak maddi ve manevi desteklerini benden esirgemeyen kıymetli varlığım annem, babam ve kardeşlerime,

Sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

Kabul ve Onay.....	II
TEŞEKKÜR.....	III
İÇİNDEKİLER.....	IV
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	VII
ÇİZELGELER DİZİNİ.....	VIII
SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ.....	X
ÖZET	XI
ABSTRACT.....	XII
1. GİRİŞ	1
1.1. Problemin Tanımı ve Önemi.....	1
1.1. Araştırmanın Amacı.....	6
1.1. Araştırmanın Soruları.....	6
2. GENEL BİLGİLER	7
2.1. Ergenlik Dönemi.....	7
2.1.1. Ergenlik Dönemi İle İlgili Kuramsal Açıklamalar.....	9
2.1.1.1. Sigmund Freud-Psikoseksüel Gelişim Kuramı	9
2.1.1.2.. Eric Erikson– Psikososyal Kişilik Gelişimi Kuramı ve Kimlik Gelişimi.....	9
2.1.2. Ergenlik Döneminde Yaşanılan Krizler.....	10
2.2. İnternet Bağımlılığı.....	11
2.2.1 İnternet Kavramı ve Tarihsel Süreç	11
2.2.2. Bağımlılık Kavramı	12
2.2.3. İnternet Bağımlılığı ve Tanı Ölçütleri.....	13
2.2.3.1. DSM-5’e Göre Tanı Ölçütleri.....	14
2.2.4. İnternet Bağımlılığının Epidemiyolojisi.....	15
2.2.5.İnternet Bağımlılığının Etyolojisi.....	16
2.2.5.1. Nörobiyolojik Teori.....	16
2.2.5.2. Bilişsel-Davranışsal Teori.....	17
2.2.5.3. Sosyal Beceri Eksikliği Teorisi	17
2.2.5.4. Kültürel Mekanizma Teorisi.....	17
2.2.6. İnternet Bağımlılığı Tedavisi	18
2.2.6.1.Farmakoterapi.....	18
2.2.6.2.Psikoterapi.....	18
2.2.7. Bilgisayar ve İnternetin Ergenler Üzerindeki Etkileri.....	19

2.2.8. Ergenlik Dönemi ve İnternet Bağımlılığı.....	20
2.2.9. Ergenlerde İnternet Bağımlılığı ve Psikososyal Değişimler.....	22
2.2.10. Bağımlılık ve Hemşirelik.....	23
2.3. Şiddet Eğilimi.....	24
2.3.1. Şiddet ve Şiddet Eğilimi Kavramları.....	24
2.3.2. Şiddet Türleri.....	25
2.3.3. Şiddet Kaynakları ve Şiddet Eğilimi Risk Faktörleri.....	27
2.3.3.1. Bilişsel-Karakteristik Faktörler.....	27
2.3.3.2. Biyolojik Faktörler.....	28
2.3.3.3. Çevresel Faktörler.....	28
2.3.3.4. Sosyolojik, Ekonomik ve Psikososyal Faktörler.....	29
2.3.4. Okul Ortamı ve Şiddet.....	31
2.3.5. Medya ve Şiddet.....	32
2.3.6. Okul Ortamı, Şiddet ve Hemşirelik.....	33
2.4. Ergenlerde İnternet Bağımlılığı ve Şiddet Eğilimi Arasındaki İlişki.....	35
3. GEREÇ VE YÖNTEM.....	38
3.1. Araştırmanın Şekli.....	38
3.2. Araştırmanın Yapıldığı Yerler.....	38
3.3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi.....	39
3.4. Verileri Toplama Araçları.....	40
3.4.1. Kişisel Bilgi Formu.....	40
3.4.2. İnternet Bağımlılığı Ölçeği (İBÖ).....	40
3.4.3. Şiddet Eğilimi Ölçeği (ŞEÖ).....	41
3.5. Ön Uygulama.....	41
3.6. Araştırmanın Uygulanması.....	41
3.7. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	42
3.8. Araştırmanın Etik Boyutu.....	42
3.9. Verilerin Değerlendirilmesi.....	42
4. BULGULAR.....	43
5. TARTIŞMA.....	96
5.1. Ergenlerin İnternet Bağımlılığı ve Şiddet Eğilimi Düzeyleri.....	96
5.2. Ergenlerin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre İnternet Bağımlılığı ve Şiddet Eğilimi Düzeyleri.....	97
5.3. Ergenlerin Bireysel, İnternet ve Bilgisayar Kullanımı Özelliklerine Göre İnternet Bağımlılığı ve Şiddet Eğilimi Düzeyleri.....	101

5.4. İnternet Bağımlılığı Ölçeği Toplamı ve Alt Ölçekleri ile Şiddet Eğilimi Ölçeği Arasındaki İlişki.....	112
6. SONUÇ	113
6. 1. Sonuçlar.....	113
6. 2.Öneriler	120
7. KAYNAKLAR.....	122
EKLER.....	135
EK-1: AYDINLATILMIŞ ONAM.....	135
EK-2: KİŞİSEL BİLGİ FORMU.....	137
EK-3: İNTERNET BAĞIMLILIĞI ÖLÇEĞİ (İBÖ).....	140
EK-4: ŞİDDET EĞİLİMİ ÖLÇEĞİ (ŞEÖ).....	141
EK-5: ETİK KURUL KARAR FORMU.....	142
EK-6: KURUM İZİN YAZISI.....	145
EK-7: ÖLÇEK İZİNLERİ.....	146
EK-8: EK ÇİZELGELER.....	147
ÖZGEÇMİŞ.....	154

ŞEKİLLER DİZİNİ

	Sayfa No
Şekil 4.1. Kontrol Kaybı Alt Ölçeği ile Şiddet Eğilimi Ölçeği Arasındaki Korelasyon.....	94
Şekil 4.2. Daha Fazla Online Kalma İsteği Alt Ölçeği ile Şiddet Eğilimi Ölçeği Arasındaki Korelasyon.....	94
Şekil 4.3. Sosyal İlişkilerde Olumsuzluk Alt Ölçeği ile Şiddet Eğilimi Ölçeği Arasındaki Korelasyon.....	95
Şekil 4.4. İnternet Bağımlılığı Ölçeği Toplamı İle Şiddet Eğilimi Ölçeği Arasındaki Korelasyon.....	95

ÇİZELGELER DİZİNİ

Sayfa No

Çizelge 3.1. Araştırmaya Katılan Öğrenci Sayılarının Okul ve Sınıflara Göre Dağılımı...	39
Çizelge 4.1. Ergenlerin Sosyo-Demografik Özellikleri.....	44
Çizelge 4.2. Öğrencilerin Bireysel, İnternet ve Bilgisayar Kullanımı İle İlgili Özellikleri.....	46
Çizelge 4.3. Ergenlerin İnternet Bağımlılığı ve Şiddet Eğilimi Düzeyleri.....	49
Çizelge 4.4. Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre İnternet Bağımlılığı ve Şiddet Eğilimi Düzeyleri.....	50
Çizelge 4.5. Ergenlerin Yaşlarına Göre İnternet Bağımlılığı ve Şiddet Eğilimi Düzeyleri.....	51
Çizelge 4.6. Ergenlerin Okul Türüne Göre İnternet Bağımlılığı ve Şiddet Eğilimi Düzeyleri.....	53
Çizelge 4.7. Ergenlerin Anne Eğitim Durumuna Göre İnternet Bağımlılığı ve Şiddet Eğilimi Düzeyleri.....	55
Çizelge 4.8. Ergenlerin Anne Eğitim Durumuna Göre İnternet Bağımlılığı ve Şiddet Eğilimi Düzeyleri.....	57
Çizelge 4.9. Ergenlerin Aile Gelir Durumuna Göre İnternet Bağımlılığı ve Şiddet Eğilimi Düzeyleri.....	59
Çizelge 4.10. Ergenlerin Yaşadığı Yere Göre İnternet Bağımlılığı ve Şiddet Eğilimi Düzeyleri.....	61
Çizelge 4.11. Ergenlerin Kendine Ait Bilgisayar Olma Durumlarına Göre İnternet Bağımlılığı ve Şiddet Eğilimi Düzeyleri.....	62
Çizelge 4.12. Ergenlerin Bilgisayar Kullanma Süresi Göre İnternet Bağımlılığı ve Şiddet Eğilimi Düzeyleri.....	63
Çizelge 4.13. Ergenlerin İnternete Çoğunlukla Bağlanma Yerine Göre İnternet Bağımlılığı ve Şiddet Eğilimi Düzeyleri.....	65
Çizelge 4.14. Ergenlerin Bilgisayarı Günlük Kullanma Süresine Göre İnternet Bağımlılığı ve Şiddet Eğilimi Düzeyleri.....	66
Çizelge 4.15. Ergenlerin İnterneti Günlük Kullanma Süresine Göre İnternet Bağımlılığı ve Şiddet Eğilimi Düzeyleri.....	69

Çizelge 4.16. Ergenlerin İnterneti Kullanma Amaçlarına Göre İnternet Bağımlılığı ve Şiddet Eğilimi Düzeyleri.....	72
Çizelge 4.17. Ergenlerin Ailelerinin İnternet Kullanımlarına Müdahale Etme Durumuna Göre İnternet Bağımlılığı ve Şiddet Eğilimi Düzeyleri.....	77
Çizelge 4.18. Ergenlerin Tv’de En Çok İzlediği Program Türüne Göre İnternet Bağımlılığı ve Şiddet Eğilimi Düzeyleri.....	78
Çizelge 4.19. Ergenlerin Karşı Cinsten Yakın Arkadaşı (Sevgili) Olma Durumuna Göre İnternet Bağımlılığı ve Şiddet Eğilimi Düzeyleri.....	83
Çizelge 4.20. Ergenlerin Düzenli Spor Yapma Durumlarına Göre İnternet Bağımlılığı ve Şiddet Eğilimi Düzeyleri.....	85
Çizelge 4.21. Ergenlerin Günlük Ortalama Uyku Saatine Göre İnternet Bağımlılığı ve Şiddet Eğilimi Düzeyleri.....	86
Çizelge 4.22. Ergenlerin Aile Bireylerinin Ergene ya da Birbirlerine Şiddet Uygulama Durumuna Göre İnternet Bağımlılığı ve Şiddet Eğilimi Düzeyleri.....	88
Çizelge 4.23. Ergenlerin Sigara ya da Alkol Kullanma Durumuna Göre İnternet Bağımlılığı ve Şiddet Eğilimi Düzeyleri.....	90
Çizelge 4.24. Ergenlerin Okul Dışında Gelir Sağlayıcı Bir İşte Çalışma Durumuna Göre İnternet Bağımlılığı ve Şiddet Eğilimi Düzeyleri.....	92
Çizelge 4.25. Ergenlerin İnternet Bağımlılığı Toplam ve Alt Ölçekleri ile ŞEÖ Arasındaki İlişki.....	93

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
APA	: Amerikan Psikoloji Birliği
ASHA	: Amerikan Okul Sağlığı Birliği
DSM	: Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı
DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü
ICN	: Uluslararası Hemşireler Birliği
İBÖ	: İnternet Bağımlılığı Ölçeği
P	: Anlamlılık Değeri
Sd	: Standart Sapma
SPSS	: Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paketi
ŞEÖ	: Şiddet Eğilimi Ölçeği
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDK	: Türk Dil Kurumu
TEPA	: Türkiye Ergen Profili Araştırması
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNFPA	: Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu
x^2	: Kruskal-Wallis Değeri
\bar{X}	: Ortalama
Z	: Mann-Whitney U Değeri

ÖZET

Ergenlerde İnternet Bağımlılığı ve Şiddete Eğilim Düzeylerinin Belirlenmesi

İnternet bağımlılığı ve şiddet eğilimi ergenlerin ruh sağlığını etkileyen ciddi durumlardır. Araştırma, ergenlerde internet bağımlılığı ve şiddete eğilim düzeylerini belirlemek amacıyla kesitsel tipte yapılmıştır. Araştırmanın evrenini Hatay ili Antakya ilçesine bağlı liselerde öğrenim gören öğrenciler, örneklemini ise evreni belli örnekleme yöntemi kullanılarak basit rastgele seçilen bir anadolu lisesi, bir özel lise ve bir meslek lisesi'nde 2015-2016 eğitim-öğretim yılında 9., 10., 11. ve 12. sınıflarda öğrenim gören 537 öğrenci oluşturmuştur. Veriler kişisel bilgi formu, İnternet Bağımlılığı Ölçeği (İBÖ), Şiddet Eğilimi Ölçeği (ŞEÖ) ile sınıf ortamında bir ders saati içinde uygulanarak toplanmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde sayı, yüzdeler, Mann-Whitney U, Kruskal-Wallis, Spearman Korelasyon Katsayısı testleri kullanılmıştır. Verilerde istatistiksel olarak anlamlılık çıkması durumunda farkın kaynaklandığı grubu belirlemek üzere Bonferroni düzeltilmiş Mann-Whitney U testi yapılmıştır. Araştırmaya katılan ergenlerin ŞEÖ puanı $35,45 \pm 7,87$ olarak, İBÖ toplam puanı $34,62 \pm 15,38$ olarak, İBÖ alt boyutlarından; kontrol kaybı puanı $13,99 \pm 6,52$ olarak, daha fazla online kalma isteği puanı $7,66 \pm 3,87$ olarak, sosyal ilişkilerde olumsuzluk puanı $12,98 \pm 6,62$ olarak bulunmuştur. Ergenlerin, cinsiyet, yaş, kendine ait bilgisayar olma durumu, bilgisayar kullanma süresi, günlük bilgisayar ve internet kullanma süresi, interneti kullanma amacı, TV'de en çok izlenen program türü, karşı cinsten yakın arkadaşı (sevgili) olma durumu, aile bireylerinin ergene ya da birbirlerine şiddet uygulama durumu, sigara ya da alkol kullanma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlılık tespit edilmiştir ($p < 0,05$). İBÖ toplamı ile kontrol kaybı alt boyutu ($r=0,917$), daha fazla online kalma isteği alt boyutu ($r=0,870$) ve sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt boyutu ($r=0,863$) arasında istatistiksel olarak kuvvetli pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p < 0,05$). ŞEÖ ile İBÖ toplamı ($r=0,329$), kontrol kaybı alt boyutu ($0,324$), daha fazla online kalma isteği alt boyutu ($r=0,256$) ve sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt boyutu ($r=0,264$) arasında istatistiksel olarak orta pozitif yönde anlamlı bir ilişki belirlenmiştir ($p < 0,05$). İnternet bağımlılığı düzeyi arttıkça ergenlerin şiddet eğilimi düzeylerinin yükseldiği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ergenler, İnternet Bağımlılığı, Şiddet Eğilimi

ABSTRACT

The Determination of Internet Addiction and Violence Tendency Level Among Adolescents

Internet addiction and violence tendency are serious conditions affecting the mental health of adolescents. The study was made to determine the internet addiction and violence tendency level of the adolescents and this was designed as cross-sectional study. The research area included high school students existing in the province of Hatay; the research experiment covered 537 students studying at 9th, 10th, 11th and 12th grades that randomly chosen among an anatolian high school, a private college and a vocational high school. Data were gathered in the classroom environment in an hour of time via forms such as personal information form, Internet Addiction Scale (IAS), Violence Tendency Scale (VTS). Number, percentage, Mann-Whitney U, Kruskal-Wallis, Spearman Correlation Tests was used to evaluate the data. When the data was statistically detected meaningful, Bonferroni corrected Mann-Whitney U test was used to determine from which group the difference came. Adolescents participating in the research score of VTS was found $35,45 \pm 7,87$; the total IAS score was $34,62 \pm 15,38$; from the sub-levels of IAS; loss of control sub-level score was $13,99 \pm 6,52$, tolerance development sub-level score was $7,66 \pm 3,87$ and negative consequences for social relationships sub-level score was $12,98 \pm 6,62$. The following conditions were found meaningful: gender, age, If the adolescents have their own computer or not, how long the use the computer and the internet a day, why they use the internet, what kind of TV programs they watch most, if they have a boyfriend/girlfriend or not, if their family members are rude to them or not and whether they smoke or use alcohol ($p < 0,05$). There was found a strongly positive relationship between the total of IAS and the from sub-levels of IAS; the loss of control sub-level ($r = 0,917$), the tolerance development sub-level ($r = 0,870$) and the negative consequences for social relationships sub-level ($r = 0,863$) ($p < 0,05$). There was found a mid positive meaningful relationship between the VTS and the total of IAS ($r = 0,329$), from the sub-levels of IAS; the loss of control sub-level ($r = 0,324$), the tolerance development sub-level ($r = 0,256$) and the negative consequences for social relationships sub-level ($r = 0,264$) ($p < 0,05$). It was concluded with the study that the more the internet addiction level rised, the more violence tendency level rised.

Key Words: Adolescents, Internet Addiction, Violence Tendency

1. GİRİŞ

1.1.Problemin Tanımı ve Önemi

Dünyada nüfus 7 milyarın üzerindedir ve ergenler bu sayının 1/4'ünü oluşturmaktadırlar (UNFPA 2016). Türkiye'de ise tüm nüfusun %16,4'ünü ergenler oluşturmaktadır (TÜİK 2016). Giderek artan nüfus ile bu artış içerisinde yer alan ergen kitlenin aile ve akran ilişkileri, karşılaştıkları sorunları, beklentileri, okul durumları ile niteliklerini belirlemek, onların geleceklerini planlamaları aşamasında gerçekleştirilecek çalışmalar oldukça önem taşımaktadır (TEPA 2013).

Ergenlik dönemi, bireyde biyolojik, fiziksel, sosyal, psikolojik açılardan gelişme ve olgunlaşmanın meydana geldiği, çocukluktan erişkinliğe bir geçiş süreci olarak tanımlanabilir (Gölbaşı 2005, Geçkil ve Yıldız 2006). Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)'ne göre ergenlik; çocukluktan sonra, yetişkinlikten önceki 10-19 yaşlar arası dönemdir (WHO 2016). Ergenlik dönemi kendine özgü psikolojik ve fiziksel değişikliklerle karakterize, dengesiz, değişken, fırtınalı, stresli, çatışmalı bir dönemdir. Çocukluk çağından sonraki ikinci hızlı gelişim bu dönem içerisinde yaşanır. Ergenlerin bu dönemi en iyi durumda tamamlayarak bedensel, aynı zamanda ruhsal yönden aktif ve sağlıklı yetişkinler olarak toplum içerisinde benimsenmelerinin sağlanması için onların, ihtiyaçları, fizyolojik özellikleri, sıkıntıları ile gereksinimleri iyi kavranmalı ve anlaşılmalıdır. Çünkü, ergenlik döneminde edinilen tüm kazanımlar, yetişkin bir bireyin yapıtaşdır. Bu nedenle ergeni, ergenin yaşantısını tanımak ve bilmek, döneme özgü sorunların giderilmesinde ilk basamaktır (Haspolat ve ark. 2016).

Ergenlik dönemi içerisinde kimlik oluşum süreci ile beraber bilişsel gelişimin hız kazanması, duygu yoğunluğu, dürtüsel gereksinim artışı, cinsel kimlik karmaşalarının tekrar şiddetlenmesi, karşı cins ile beraber kurulan ilişkiler, meslek seçimi, bireyselleşme sürecinin istenmesi, anne ve babadan ayrılma gibi sebeplerle ergenler bu döneme özgü zorluklar yaşayabilirler. Bu zorlukları yaşayan ergen ruh sağlığını olumsuz etkileyen çatışmalarla da karşı karşıya kalmaktadır (Derman 2008).

Ergenlikte, ergenin ruh sağlığı üzerinde etkiye neden olan birçok çevresel etmen bulunmaktadır. Ergenlik dönemi, araştırmacılar tarafından en çok çalışılan konulardandır. Bu konulardan biri, bu dönemde içerisinde problem olabilecek riskli ya da sorunlu

davranışların açığa kavuşturulması için araştırılmasıdır. Çocuklar doğumundan başlayarak yetişkinliğe doğru aile içerisinde paylaşım ile etkileşimlerden edindiği tecrübeleri benimseyerek kişilik ve ruhsal yapılarının ana temellerini oluştururlar. Bireyin gerek günlük yaşantısında gerekse okul yaşantısında sergilediği davranışlar bu tecrübelerle dayanır. Ailede paylaşım ve etkileşim eksikliği yaşayan birey kendini gerçek hayattan soyutlayarak sanal ortamlara yönelir. Kolay ulaşılabilen teknolojik olanaklar bireye sanal ortam olanaklarını sunarken eksikliğini hissettiği kişilerarası iletişim ihtiyacını tamamlamaya başlar (Esen 2010).

Teknoloji çağı olarak adlandırabileceğimiz şu anki dönemde bilgisayar ve internet kullanımı hayatın vazgeçilemez öğeleri haline gelmiştir. İnternet, günümüzde toplum, iş ya da okul yaşamında sık kullanılan, önemli iletişim ve bilgi paylaşma aracı konumundadır (Çetinkaya 2013). İnternetin temel olarak ortaya çıkış amacı aslında bilginin kolay, hızlı, ucuz ve güvenli olarak ulaşılması, iletişimi kolaylaştırması içindir. Ancak bu amaç dışında internetin kullanımının tahmin edilenden de çok yaygın kullanılması, patolojik aşırı kullanım ya da bir yeni bağımlılık türü diye adlandırılacak internet bağımlılığına yol açmaya başlamıştır (Arısoy 2009).

Ergenler, psikolojik olgunluğa henüz erişmemiş olmaları sebebiyle internet bağımlılığı oluşturma açısından risk grubu olarak öngörülmektedir. Bu durumu destekler nitelikte 2010 yılında yapılan Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması sonuçlarına göre, yurdumuzda internet ve bilgisayar kullanım oranlarının ergen yaş grubunda yüksek oranda olduğu tespit edilmiştir (Üneri ve Tanıdır 2011). İnternet teknolojilerinin yaygınlaşması iletişim ve bilgi edinme gibi hayatımıza katkı sağlamanın yanında tehdit de yaratmaya başlamıştır. Bilgisayar ve internet teknolojilerinin kullanımının artışı ile beraber, ergenlerin maruz kaldığı olumsuz durumlar ortaya çıkabilmektedir. Bu durumlarda ergenler teknolojik araçları kullanırken fiziksel, sosyal, teknik ve psikolojik açılardan şiddet ile tanışabilmektedirler (Çelen ve ark. 2011).

Toplumların gelişmişlik düzeyleri ile beraber azalma göstermesi beklenen şiddetin, geçmişten günümüze kadar devam ettiği görülmektedir. Bu, günümüzde ve geçmişte yaşandığı gibi, ilkel biçimde ya da teknolojinin kullanımı ile değişik şekillerde yaşanmaktadır (Özgür ve ark. 2011). Bilge (2006) şiddeti, öfke duygusunun davranış boyutuna dönüşmesi olduğunu vurgulamıştır. Engellenme, kişide öfke duygusu ortaya

çıkarmakta ve davranışı saldırganlaştırmada isteklilik oluşturmaktadır (Yıldırım ve Haskan 2012). Ailede, okulda şiddete maruz kalmış ya da tanık olmuş kişinin, bu duygusunu şiddet içeren hareketlere dönüşmesi kaçınılmaz bir olgudur (Lök ve ark. 2016). Ergenler, içinde yaşadıkları gelişim döneminden dolayı her çeşit olumsuzluk ve tehlikeye açık haldedirler. (Karahana ve ark. 2009). Buna göre ergenlik dönemindeki kişilerin özellikle şiddet açısından risk altında oldukları söylenebilir.

Ergenlerin karşılaşılabilecekleri hem toplumsal hem de bireysel engellenmeler ile bu tür durumlarda baş edememe sonucunda ortaya çıkan engellenmişlik ve yoksunluk duygusu da şiddet davranışlarının ciddi bir nedeni olarak görülmektedir. Özellikle ergenlik dönemi, engellenmenin birey tarafından daha az tolere edilebildiği, yaşanan olumsuz duyguların kontrol altına alınmakta zorlanıldığı bir gelişim dönemidir. Bu dönemde ergenlerin şiddet eğiliminin daha sık olduğu, okul ortamında şiddete maruz kalmış ve şiddet uygulamış ergenlerin oranının her geçen gün arttığı bildirilmektedir (Yıldırım ve Haskan 2012)

Ergenlerde şiddetle ilgili yapılan bir çalışma incelendiği zaman, şiddetin yoğunlukla okul ortamında yaşandığı görülmektedir (Özgür ve ark. 2011). Okul ortamında şiddet, okul yaşantısında olumsuz sonuçlar yaratan, öğrencilerin öğrenme düzenlerine zarar veren, ergenlerin gelişimlerini engelleyen suç ve saldırganlık benzeri davranışları tanımlamak amacıyla kullanılmaktadır (Furlong ve Morrison 2000). Okulların 2/3'lik bir oranından fazlasının okullarda yaşanan şiddet olgularını rapor etmesi, ergenlerin okul ortamında harcadıkları zaman ve okulun toplum içerisindeki rolü, kişiler arası şiddeti araştırma alanlarında okul ortamında şiddeti önemli bir hale getirmektedir (Renzetti ve Edleson, 2008). TBMM Çocuklarda ve Gençlerde Artan Şiddet Eğilimi ile Okullarda Meydana Gelen Olayların Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu'nun ülkemizde ortaöğretim kurumlarında eğitim-öğretime devam eden bütün ergenlere yönelik gerçekleştirdiği araştırmaların sonuçları, Milli Eğitim Bakanlığı'nın ilk ve ortaöğretim düzeyinde eğitim veren kurumlarında gerçekleştirdiği araştırmalar, İçişleri ve Adalet Bakanlıkları ve Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü'nün verileri ülkemizde ergenler arasında oluşan şiddetin toplumu ilgilendiren bir soruna dönüştüğünü göstermektedir (TBMM 2005).

Eğitim düzeylerine göre Şiddet olaylarının dağılımına bakıldığı zaman, ilköğretim okul düzeyinde Şiddet olaylarının gerçekleştiği okul sayısının toplam okul sayısına oranı % 2,0 iken, ortaöğretim okul düzeyinde bu oran % 15,5'i çıkmaktadır. Ülkemizde ocuk ve ergenlerde gerçekleşen Şiddet 15-16 yaşlarında en yüksek düzeye ulaŐmakta dolayısıyla bu yaş grubu risk faktörü olmaktadır (Kılıç 2007). Bor'a (2004) göre, ergenlerin ileriki yaşantısında antisosyal davranışların geliŐmesinin engellenmesi bakımından bu yaş dönemi büyük önem taşımaktadır. Ayrıca Şiddet içeren antisosyal davranışlar toplum içerisinde ciddi bir sorun olarak görülmektedir. Erken yaŐlarda başlayan ve devam eden antisosyal ile saldırgan davranışlar özellikle ilerleyen zamanlarda daha ciddi sorunlara sebep olmaktadır (Korkut 2004). Ergenlerin erken yaŐlarda saldırganlık olasılığı, Şiddet içeren davranıŐlarına eğilim göstermelerine neden olmakta ve bu gösterdikleri davranışlar büyük lde durağan olmaktadır (Kellner ve Brenna 1999). Bu nedenlerle, ergenlerde Şiddet eğilimine yönelik daha fazla araştırma yapılması gerektiğinin önem kazandığı görülmektedir.

Şiddetin birey, aile ve topluma sosyal, duygusal, ruhsal ve ekonomik açıdan ciddi bir yük getireceği, engellenmediği sürece kuŐaktan kuŐađa aktarılarak yaŐanmasının kaçınılmaz olacağı tahmin edilmektedir. Bununla beraber nesilden nesile geçen Şiddetin yaygınlaŐarak ilerlemesi, bireylerde birçok sağlık sorunlarına ve toplumun sosyal düzeninde aksamalara sebep olarak, toplumun geleceğinin sađlamlaŐmasını engelleyebilecektir. Bu bağlamda, ergenlerin olumlu sosyal birliktelikler kurarak psikososyal gelişimlerini devam ettirme gereksinimleri vardır. Ergenlerin psikososyal gelişim sürecinde sosyal yalıtım, yalnızlık, saldırganlık gibi davranışsal ve duygusal bozuklukların, genel olarak sağlık sorunlarının arttığı görülmektedir (Şerefhanoglu ve ark. 2008). Şiddet barındıran internet ile bilgisayar oyunlarının ergenler üzerinde saldırgan düşünce ve davranışlarında artış ile sonuçlandığını gösteren araştırmalar bulunmaktadır. Bunlardan 3975 Türk ergenini içeren bir araştırmada, ergenlerin %35.5'inin düzenli olarak Şiddet barındıran oyunlar oynadığı tespit edilmiştir (Tahiroğlu ve ark 2008).

Erken ergenlik döneminde duygudurum dalgalanmaları, düşünce çarpıtmaları, öfke duygusu ile düşmanca düŐüncelerin fizyolojik olarak artma eğilimlerden ötürü, erken ergenlik dönemi içerisindeki bireylerin Şiddet içerikli oyunlardan daha çok etkilenebileceği, bu etkinin devam eden yaŐantıda kalıcı olabileceği düşünülebilir (Genoglu ve ark. 2014). Bandura'nın (1978) sosyal öğrenme teorisine göre, kişinin Şiddet

içeren sahnelere maruz kalması davranış taklitlerine neden olmakta, saldırganlık ile ilgili alışkanlıklar artmakta, iç uyaranlar artmakta, bu iç uyaranlar öfke ile birlikte yorumlanabilmekte ve bu durumlar yaşam boyunca saldırganlık içeren davranışların artışı ile sonuçlanabilmektedir. Pek çok birey şiddet davranışı göstermese bile şiddete eğilimli olup, toplum ruh sağlığına yönelik potansiyel bir risk oluşturabilmektedir. Şiddete yol açan eğilimlerin ve ne tür değişkenler ile bağlantılı olduklarının bilinmesi, psikolojik danışmanlığın önleyici rolü bakımından da önemli görülmektedir (Haskan 2014).

Şiddet çok boyutlu bir olgu olduğu için ciddi bir toplum ruh sağlığı sorunu olarak kabul edilmektedir. Bu sebeple toplumda, evde, okulda şiddeti önleme ile şiddeti azaltma yolunda “şiddete karşı tolerans göstermeyen” bir bakış açısının oluşturulması, herkesin şiddete sonlandırma yönünde sorumluluk sahibi olması ve çaba göstermesi önemlidir (Tel 2002). Şiddetin önlenmesi, ergenlerin okul ortamında şiddetten korunması, uygun, erken önlemlerin alınması okul sağlığı hizmetlerinde ve okul sağlığı hemşirelik hizmetlerinin yaygınlaşmasıyla gerçekleşeceği düşünülmektedir (Coşkun ve Bebiş 2014). Hemşireler hastanede, sahada, evde, okul ortamında özetle toplumun tüm kesimlerinde bireyler ile en yakın çalışmakta olan sağlık personelidir. Bu sebeple hemşireler, kişilerin öfkelerini tanımlarına, öfkelerini en uygun yol ile ifade etmelerine, stres durumlarında en etkili başatma yollarını benimsemelerine yardım ederek toplumda gerçekleşen şiddet olaylarının azaltılmasında ve engellenmesinde ciddi bir etki oluşturabilirler (Tel 2002).

Toplum ruh sağlığı alanında anne, baba, çocuk, eğitimcilerle birlikte iletişim ya da etkileşimde bulunan hemşirelerin, internet ve bilgisayar kullanımının ergen gelişimi üzerindeki etkilerini bilmesi, internet bağımlılığı riski altında olan toplum bireylerini tespit edebilmesi, bu bireylerin ailelerine danışmanlık hizmetinde bulunması gerekmektedir. Bu sayede internet bağımlılığından ergenleri dolayısı ile toplumu korumada önemi büyük katkılar sağlayacaktır (Gözen ve ark. 2014).

Okul sağlığı hemşiresinin danışmanlığında, mutlu, toplumla uyumlu ve üretken birer birey olabilmenin yolu, aileler başta olmak üzere eğitim kurumlarından da geçmektedir. Okul ortamlarında yaşanan şiddetin, ergenin başarı düzeyini, yaşam kalitesini, geleceğe bakış açısını olumsuz yönde etkilediğinden, şiddete yönelik eğilim ile davranışların değiştirilmeye çalışılması ya da en aza indirilmesi için en önemli fırsatın okul olduğunun benimsenmesi ve göz ardı edilmemesi gerekmektedir. İnternetin eğitici-öğretici

amaçları dışında kullanılmasının doğuracağı sonuçlar göz önüne alındığında da saldırganlık düzeyini etkileyeceğini vurgulamak önem kazanacaktır. Bu bağlamda, planlanan bu çalışma ile eğitim sürecinde ergenlerin internet bağımlılığı ve şiddet eğilimi düzeylerinin belirlenmesi büyük önem kazanacağı düşünülmektedir.

1.2.Araştırmanın Amacı

Bu araştırma, ergenlerde internet bağımlılığı ve şiddete eğilim düzeylerinin belirlenmesi amacıyla kesitsel tipte yapılmıştır.

1.3.Araştırmanın Soruları

- Ergenlerin internet bağımlılığı düzeyleri nedir?
- Ergenlerin şiddete eğilim düzeyleri nedir?
- Ergenlerin internet bağımlılığı ve şiddete eğilim düzeyleri ile sosyo-demografik özellikleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark var mıdır?
- Ergenlerin internet bağımlılığı ve şiddete eğilim düzeyleri ile bireysel, internet ve bilgisayar kullanım özellikleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark var mıdır?
- Ergenlerin internet bağımlılığı toplam ve alt boyut düzeyleri ile şiddete eğilim düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki var mıdır?

2. GENEL BİLGİLER

2.1.Ergenlik Dönemi

Türk Dil Kurumu ergen sözcüğünü, döl verebilecek duruma gelmiş olan, erin, yeni yetme, akil baliğ, henüz evlenmemiş, bekâr olarak tanımlanmaktadır (TDK 2016). ‘Ergen’ kelimesi Batı edebiyatında “adolescent” sözcüğünün karşılığı olarak kullanılmıştır. Latince büyüme, olgunlaşmak anlamlarında kullanılmakta olan “adolescere” fiili kökünden türemiştir ve yapısından dolayı bir durumu tanımlamaktan çok bir süreci betimlemektedir (Yavuzer 1998). Günümüzde, birey üzerinde gözlenebilen sürekli ve hızlı bir gelişim evresi şeklinde de tanımlanabilmektedir (Avcı 2010).

Ergenlik dönemi, yaşam sürecinin ikinci on yılı olarak da adlandırılmıştır (Ergün 2008). Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), 10-19 yaş aralığındaki bireyleri “Ergen” grubu olarak, 15-24 yaş aralığındaki bireyleri ise “Genç” grubu olarak nitelendirmektedir. Ergenlik ve gençlik dönemlerine ait yaşların ortak bir kesişme noktasının olması nedeniyle de 10-24 yaş grubu “Genç İnsanlar” olarak isimlendirilmektedir (WHO 2003). Dünya nüfusu 7 milyarın üzerindedir ve bu nüfusun 1/4’ünü 10-19 yaş grubu ergenler oluşturmaktadır. Dünyada ergen yaş grubu nüfusu yaklaşık 1,8 milyardır ve giderek artmaktadır (UNFPA 2016). Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK 2016) verilerine göre de, Türkiye’de nüfus 79 milyon civarındadır ve ergen nüfus toplam nüfusun %16,4’lük kısmını oluşturmaktadır.

Ergenlik, insanın gelişim evreleri içerisinde toplumsal etkilerin birey üzerinde en fazla önem taşıdığı evrelerden biridir; fiziksel olarak büyümenin, cinsel gelişmenin ve psikososyal açıdan bireyde olgunlaşmanın gerçekleştiği, çocukluktan erişkinliğe bir geçiş dönemidir. Puberte ile birlikte başlayan ergenlik dönemi, yaşam boyunca en etkileyici biyolojik ve sosyal geçiş dönemlerinden biridir. Bu dönem içerisinde beyinde, nöroendokrin sistem, hormon yoğunlaşmalarında farklılaşma, fiziksel büyüme ile beraber üreme sisteminde değişim gibi birçok değişiklikler meydana gelmektedir (Susman ve Rogol 2004).

Ergenlik dönemi, bireyin hem kendini ilk defa özel olarak tanımlamaya çalıştığı hem de yaşamının geri kalan kısmında taşıyacağı kimliğini geliştirdiği bir dönemdir. Kızlar için 11-13; erkekler içinse 13-15 yaş aralığında başlayan ergenlik dönemi, başta fiziksel, cinsel ve kişilik gelişim alanlarında olmakla beraber gelişim alanlarında hızlı bir değişim

ile olgunlaşmanın ortaya çıktığı bir dönemdir. Uzmanlar bu dönemi, çocuklukla erişkinlik arasındaki önemli bir geçiş dönemi olarak tanımlamaktadırlar (Kulaksızoğlu 1998).

Ergenlik, ilk (erken), orta ve son (geç) ergenlik dönemi olarak üç alt grupta incelenmektedir. İlk (erken) ergenlik dönemi cinsel davranışların sergilenmeye başladığı 12-14 yaşlarında başlamaktadır. Bu dönemde, somut düşünme durumunun yerini soyut düşünmenin aldığı, ergenlik süresince fiziksel değişim ve gelişimin en fazla yaşandığı dönemdir. Bu dönem fiziksel endişelerle, dış görünüşle ilgili farklılaşmalara uyum çabalarıyla öne çıkmaktadır. Ergen bu dönemde kendine odaklanır.

Orta ergenlik dönemi (15-17 yaş), fiziksel gelişimin yüksek oranla tamamlandığı, arkadaş edinme, yeni sosyal paylaşımlar ve topluluklar içerisinde bulunma çabalarının öne çıktığı bir dönemdir. Yalnız kalma, özel olma isteği, güçlü duruş sergileme düşüncesi ile baskınlık çatışmaları, ötekileştirme ve bireyleşmenin öne çıktığı bir dönemdir.

Geç ergenlik dönemi (18-21 yaş) ise kişisel, cinsel, mesleki, siyasi kimlik yapılarının ortaya çıktığı, bulunulan grup ile bu grup içerisinde edinilen rol kimliğinin net bir görünüm kazandığı bir dönemdir. Bu dönemde genç öncesine göre daha dengeli davranışlar ve düşünceler sergileyen, otorite ile daha az çatışma halinde olan, kendi sorunlarına yaratıcı çözümler üretebilen bir yapıya sahip olmaktadır (Dikme 2014).

Ergenlik, bireyin ne çocuk ne de yetişkin kategorilerine alınmadığı, daha kendi toplumsal sorumluluklarının bilincinde olmadığı, fakat üstlenmesi gereken rollerini keşfedip, sınavı, deneyebileceği bir ara gelişim evresi olarak kabul edilir. O halde ergenlik, toplumun bireye seçebileceği bir yol, bir kişilik, bir kimlik, bir meslek için verdiği bir dinlenme zamanı, bir süre olarak tanımlanabilir (Cloutier 1982).

Ergen, çocukluk döneminde büründüğü yaşamını oyun odaklı sürdüren, tüketici, sorumluluklarını hep başkalarına yükleyen durumundan erişkinliğe geçerken bir taraftan cinsellik dürtülerini baskı altında tutmaya çalışıp diğer taraftan da yaşamını sürdürdüğü toplumun kültürel özelliklerini idrak etmeye çalışır. Bu yoğun karmaşa duygusal iç değişimle beraber gerginlik, otorite ile çatışmalar ve saldırgan tutumları doğurabilir. Bu fırtınalı durumlarla birlikte ergen için tek başına geçirilen zamana duyulan gereksinimde de artış gerçekleşebilecektir. Ergendeki bu duygudurum dalgalanmaları bazı davranış sorunlarının da ortaya çıkmasına neden olabilecektir. Evden kaçma, yalan söyleme, intihar

denemeleri, çeşitli bağımlılıklar geliştirme, cinsel suçlar gibi davranış problemleri görülebilmektedir. Ergenler, bu dönemi sakin, çatışmasız bir şekilde devam ettirme isteğinin olduğu fakat bunu hayata geçiremedikleri gibi bir yandan cinsel dürtülerin artması diğer yandan cinsel yasakların varlığı ile içsel ve dışsal uyaranlar tarafından sıkışmaktadırlar. Bununla beraber, bu dönemde gerçekleşen, yakın ilişki krizleri, meslek seçme krizleri devam eden eğitim süreçlerine ilişkin seçim yapma zorunlulukları dönemin sorunlarını daha da zorlaştırmaktadır. Bu krizler, ergen tarafından kısa sürede atlatılabilecek tarzdadır. Fakat şiddet, aşırı gergin ruh hali, intihar girişimi ya da tehditleri, yeme bozuklukları, bayılma nöbetleri ve alkol, madde ya da teknoloji bağımlılığıyla kimlik arayışının kimlik bocalamalarına sebep olması klinik yardım almayı gerektirebilir (Güleç 1993).

2.1.1. Ergenlik Dönemi ile İlgili Kuramsal Yaklaşımlar

2.1.1.1. Sigmund Freud-Psikoseksüel Gelişim Kuramı

Bu kurama göre Freud, birbiri ile ilişkili iki olgunlaşma sürecinden bahseder. İlki kişiliğin zamanla bağımsızlaşması, bireye dürtülerini kontrol etme ve topluma uyum sağlama yetisi veren gerçekliğin kendini göstermesi ile beraber ortaya çıkan ego gelişimidir. Diğerisi ise psikoseksüel gelişimin, birbiri ardına gelmesi sebebiyle toplumdan bağımsız şekilde genetik olarak saptanmış belirli aşamalara göre ilerlemedir (Cloutier 1982).

Ergenliğin bu kuramdaki asıl amacı, temel cinsel doygunluk şekli olarak genital aşamaya erişmek ve yasak (ensestlikle alakalı olmayan) haz kazanımlarını elde etmeye çalışmaktır (Cloutier 1982). Ergenin bu süreçteki kazandığı sonuç, kimlik ve benlik gelişimine edindiği katkıdır. Bireyselleşme süreci ergene kişisel, sosyal ve cinsel kimlik kazanılmasında katkı sağlamaktadır (Özdemir ve Çok 2011).

2.1.1.2. Eric Erikson– Psikososyal Kişilik Gelişimi Kuramı ve Kimlik Gelişimi

Erikson bireylerin psikososyal evreler içinde gelişimlerini sürdürdüklerini savunmaktadır. Ona göre insanların temel kişilikleri yalnızca yaşamlarının ilk yıllarına göre şekillenmez. Bireysel gelişim tüm yaşam süresince devam eder. Bireyin gelişimi için

sosyal çevre ve biyolojik olarak doğuştan edinilen bir takım özelliklerin de rolü vardır (Gürses ve Kılavuz 2011).

Erikson'a göre, bireyin gelişim dönemi içerisindeki amaçlarını gerçekleştirebilmesi için, o dönem içerisinde karşılaştığı çatışmalar ya da karmaşaları aşması gerekir. Bireyin bu çatışmalar ile başa çıkabildiği düzeyde sağlıklı bir kişilik edinebileceğine inanır. Bu sayede birey sonrasında gelen gelişim dönemlerinde karşısına çıkacak karmaşalarında üstesinden gelmek için edinmesi gereken gücü kazanacaktır. Fakat herhangi bir dönem içerisindeki çatışmalarla baş etmede gösterdiği başarısızlık, bir sonraki dönemlerde düzeltilebilir. Uygun çevresel koşullar sağlandığında, karşılaşılan başarısızlıkların kişilik gelişimindeki zedeleyici izleri unutulabilir (Erikson ve Erik 1984)

Birey kimlik gelişimini edindiği bu dönemde kendine "Ben kimim?" sorusunu yöneltmektedir. Ergen bedensel ve bilişsel gelişiminin farkını görmekte, bedenini tanımaya başlayarak buna uygun kimlik belirlemeye başlamaktadır. Birey kendine sorduğu bu sorunun cevabını taklit ve özdeşleşme mekanizmalarıyla olmak istediği kişiye dönüşerek yanıtlamaya çalışmaktadır. Örnek aldığı ya da beğendiği biri gibi davranmaya başlamakta ve özenmektedir. Ergen bu dönemi başarıyla atlattığı zaman kimlik duygusu kazanırken, başarısız olanlar kimlik karmaşası yaşamaktadırlar (Gürses ve Kılavuz 2011)

Erikson'a göre ergenlikte edinilmesi gerekli ana özellik kimlik gelişimidir. Kimlik kavramını tanımlarken hem duyguya, hem de psikolojik bir yapıya değinmekte, kimlik oluşum aşamalarını bilinç ile bilinç-dışı olayların birleşimi şeklinde açıklamaktadır. Kimlik oluşumu aşamalarının sağlıklı bir şekilde yaşanması, ergenin içinde bulunduğu toplumsal yapıda kendi yolunu belirlemiş fakat aynı zamanda bu toplumsal yapıdan biri haline gelmeyi başarmış olmasına bağlıdır (Atak 2011).

2.1.2. Ergenlik Döneminde Yaşanılan Krizler

Bireyin hayatında tüm dönemlerin farklı bir önemi vardır. Ancak en ciddi dönemlerinden biri ergenlik dönemidir. Ergen açısından pek çok sıkıntının yaşandığı, psikolojik, biyolojik, toplumsal açıdan önemli ve hızlı değişikliklerin yaşandığı bir süreçtir. Vücudun fiziksel olgunlaşmasının yanı sıra, dalgalanmalı duygulanımlar, ilişkilerin bozulması, çevreden etkilenme, toplum içerisinde bir rol kazanmaya çalışma gibi

özelliklerin yaşandığı bu sürecin sonunda bireyde kişiliğin oluştuğundan bahsedilebilir (Avcı 2010).

Ergenler hayatlarının bu döneminde bir anlam ve amaç arayışı içine girerler (Atak 2011). Psikolojik, biyolojik gelişme ile değişimlerin sonucunda açığa çıkan sıkıntılara, aile, okul ve arkadaş ortamında yaşanan toplumsal sorunların da eklenmesi, ergenliği sorunlu bir döneme dönüştürmektedir. Erişkin bir birey olma yolunda, bazıları ergenlik dönemini sorunsuz ya da daha az sorunla atlatırken, bazıları ise fizyolojik, sosyal ve psikolojik bakımdan sıkıntılı geçirebilmektedirler (Avcı 2010). Bu dönemde ergenler, bağımsız hareket etme ve kimliklerini bulma konusunda zorlu bir süreci yaşamaya başlarlar. Ergenlerin bu dönemde şiddete başvurma, çete faaliyetlerinde bulunma, suç işleme ve uyuşturucu madde kullanma gibi riskli davranışlar gösterme olasılıkları fazladır (Gül ve Güneş 2009). Ergenlerin içinde buldukları en ciddi tehditlerin başında uyuşturucu madde kullanımları ve bu durumun yarattığı diğer işlenen suçlar gelmektedir. Uyuşturucu madde kullanımı ve ateşli silah kullanımı şiddet suçlarına karışma riskini arttırmaktadır. Ergenler, uyuşturucu ve alkolü başkalarına şiddet uygulamalarına olanak sağlayan yardımcı araç olarak algılamaktadırlar. Erken yaşta tanışılan alkol ve sigara, ergenin suça yönelmesini daha da kolaylaştırmaktadır. Uyuşturucu madde kullanımı sık olarak ruh sağlığı problemlerini de beraberinden getirmektedir (Gül ve Güneş 2009).

2.2. İnternet Bağımlılığı

2.2.1. İnternet Kavramı ve Tarihsel Süreç

İnternet'in kökeni İngilizce olan 'Interconnected Networks' teriminin (kendi içerisinde bağlantılı ağlar olan) ilk heceleri 'inter' ve 'net'in birleşmesi ile oluşmuştur (Öztürk ve ark. 2007). İnternet, tüm insanların ırk, cins ve sınıf gibi ayrımlar olmaksızın doğrudan iletişim kurabilmelerini ve hayatta demokratik katılımlarının arttırmasını sağlayan, toplumları tek bir sanal ortam çatısı altında birleştiren bir kavramdır (Oral 2008). Başka bir şekilde ifade etmek gerekirse internet, bireylerin çok kısa bir sürede her türlü bilgiye ulaşmalarını ve diğer bireyler ile hızlı bir şekilde iletişim kurmalarını sağlayan, bireylerin yaşamlarını kolaylaştıran bir iletişim ağıdır denebilir. Bu iletişim ağının son zamanlardaki kullanımında oldukça artma görülmüştür (Ceyhan 2008).

İnterneti yaşamın önemli bir parçası haline getiren bu ağa tüm dünyadaki bilgisayarların bağlanması, yani tüm insanların kullanabileceği bir haberleşme ağına sahip olmasıdır. Bu ağ içerisinde sınırsız denebilecek düzeyde bilgiyi ücretsiz şekilde barındırmaktadır (Kadayıfçı ve ark. 1998). Tarihin en eski bilgilerinden, henüz gelişmiş tüm olaylara kadar oldukça geniş bir bilgi hazinesini içine almaktadır. Bununla beraber, kişinin istediği gibi yazılı şekilde kendini ifade etme özgürlüğünü de barındırmaktadır (Başhan 2011).

İnternet evrensel, herkesin kullanımına açık ve devamlı büyüyen bir ağıdır (Akar ve Kayahan 2007). Herkesin dilediği gibi programlayabildiği, paylaşma, yaratıcılığa ve kendi kendine öğrenmeye imkan sağlayan önemli bir teknoloji haline gelmiştir. İnterneti daha öncesinde var olan bütün iletişim kanallarından farklı kılan önemli faktörler, herkesin kullanabiliyor olması, sahibinin olmaması ve yeni hizmetlerin herkes tarafından eklenebilmesidir (Başhan 2011). İnternetin yaşamımızı kolaylaştırması ve etkilemesinin yanı sıra, en önemli özelliği hayatımıza zaman kazandırmasıdır. Alışverişten haberleşmeye, bilgi alıp paylaşmaya kadar her alanda internetin varlığı sayesinde yaşamımız hız kazanmıştır (Tel ve Köksalan 2009).

2.2.2. Bağımlılık Kavramı

Bağımlılık Türk Dil Kurumu (TDK) (2016) tarafından ‘Bağlı olma durumu, tabiiyet’ şeklinde tanımlanmaktadır. Bağımlılık ‘bir madde veya nesnenin organik bir rahatsızlığın belirtilerini ortadan kaldırma isteğini gütmeyen, tekrarlanan aynı zamanda artan dozlarda alınması sonucunda ortaya çıkan durdurulamaz bir istek, kesilmesi durumunda ise bir takım bedensel ve ruhsal rahatsızlıkların açığa çıkması’ şeklinde tanımlanmaktadır (Kurtaran 2008).

Bağımlılık, karşılaşılan pek çok olumsuzluğa rağmen bağımlı olunan nesne veya maddeyi açık bir şekilde devam ettirme davranışıdır. Bununla beraber bağımlılık tanımlanırken genel olarak madde kullanımı şeklinde açıklanmaktadır. Fakat bağımlılık anlamı birçok boyuta sahip bir terimdir. İlk olarak 1964 yılında Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) bağımlılığı psikolojik ve fiziksel anlamlarıyla iki kategoriye ayırmış, madde bağımlılığı ile alışkanlıkları bağımlılık olarak tanımlamıştır. Beyin ve beynin işlevleri ile

ilgili yapılan bir araştırmada, davranışlarının kimyasal olmayan bağımlılık yarattığı başka tür davranışların da bağımlılık yaratma olasılığı olduğu ifade edilmiştir (Orford 2001).

Bağımlılık, zarar veren sonuçlar yaratmasına rağmen, ısrarcı bir şekilde madde arama, kullanma ile birlikte karakterize, devam eden, tekrarlayıcı bir beyin hastalığı şeklinde tanımlanmaktadır. Bireyin kullandığı maddeyi ya da nesneyi pek çok defa bırakma denemelerinde bulunmasına karşılık bırakamaması, gitgide maddenin ya da nesnenin dozunu yükseltmesi, kullanmayı bıraktığı zaman yoksunluk belirtilerinin açığa çıkması, oluşan zararlarını görmesine rağmen kullanma durumunu devam ettirmesi, zamanının büyük bir kısmını maddeyi ya da nesneyi arayarak harcaması ile belirgin bir izelgedur. Bu izelgenun yanı sıra bağımlılığın, tedavisi mümkün fakat bağımlı olunan nesne veya maddenin tekrar kullanıldığı zaman şiddetli ve hızlı bir şekilde tekrarlayan bir hastalık olduğuna da dikkat edilmelidir (Ögel ve ark. 2001).

Bağımlılık maddeye olan bağımlılık ve bir davranışa olan bağımlılık olarak sınıflandırılabilir. Kahve, ay, sigara, çikolata, alkol ve uyuşturucu maddeler gibi maddelere bağımlılık genel olarak maddeye olan bağımlılık başlığı altındadır. Bir davranışa karşı geliştirilen bağımlılık ise, belli bir davranışın, normal sıklık ve düzende sergilenmemesi sonucuda bireyde psikolojik, fizyolojik, toplumsal yapı ile işlevlerinde dengenin yitirilmesi, varolan düzende aksamalar, ortama uyum sağlanamaması durumu ile tanımlanabilecek bağımlılık şeklidir (Karaman ve Kurtoğlu 2009). Davranış zeminli bağımlılıklar yeme, cinsellik, kumar gibi bağımlılıkların yanı sıra insan ile makine etkileşimlerini kapsayan teknolojik bağımlılıkları da içermektedir. Davranışsal bağımlılıklar kapsamında görülen teknoloji bağımlılıklarında kişi aktif veya pasif olabilir. Teknolojik araçların sahip olduğu ses, görüntü gibi etkileşimler bağımlılık eğilimini yükseltebilmektedir (Griffiths 1995).

2.2.3.İnternet Bağımlılığı ve Tanı Ölçütleri

İnternet bağımlılığı; kabul edilen yararlarının yanı sıra, harcanan zamanın artması, gelişen iletişim ortamı, özellikle aşırı kullanım sonucu insan üzerindeki olumsuz fiziksel ve psikolojik etkilerinin fark edilip sorgulanmasına neden olmuştur (Gönül 2002). İnternet bağımlılığının ortaya çıkışı, ilk olarak Goldberg tarafından DSM-IV (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders - Ruhsal Bozuklukların Tanımsal ve Sayısal El

Kitabı)'te bulunan “madde bağımlılığı” ölçütleri temel alınarak problemlili internet kullanımı ölçütlerinin oluşturması ile gerçekleşmiştir (Çevik 2016). İnternet bağımlılığının ilk akademik açıklaması Kimberly Young tarafından yapılmış ve literatüre kazandırılmıştır. Young internet bağımlılığını, ‘kişinin internet kullanımı nedeniyle mesleki ve sosyal hayatında sorunlara neden olan, yeni bir klinik rahatsızlık’ olarak açıklamıştır. Bunun sonucunda ilk ‘internet bağımlılığı’ terimini kullanmıştır (Young 1996). İnternet bağımlılığına olan bireylerin, diğer bağımlılık türlerine sahip kişiler gibi iş performansında azalma, akademik başarısızlık, evlilikte anlaşmazlıklar ve boşanma gibi sıkıntılar yaşadıklarını belirtmiştir. Young (1996), internet bağımlılığının da tıpkı diğer bağımlılıklarda olduğu gibi tanı ölçütlerinin olması gerektiğini savunarak DSM-VI’te internet bağımlılığının tabiatına en yakın bozukluk olarak düşündüğü, bir dürtü kontrol bozukluğu şeklinde tanımlanan patolojik kumar oynama bozukluğunun ölçütlerini temel alarak internet bağımlılığının tanı ölçütlerini geliştirmiştir.

2.2.3.1. DSM-5 e Göre Tanı Ölçütleri

Son yıllarda internet bağımlılığı üzerine yapılan araştırmaların artışı ile beraber DSM-IV’te tanı ölçütü bulunmayan buna karşılık DSM-V’e girebilmeyi başarmış olan internet bağımlılığı DSM-V’te aşağıdaki maddelerle yer edinmiştir (Block 2008, APA 2013):

- İnternet ile gereğinden çok uğraşma,
- İnternetin kısıtlanması durumlarında yoksunluk belirtilerini gösterme (Bu belirtiler genellikle sinirlilik, kaygı ya da üzüntü olarak tanımlanır, ama bunlar farmakolojik geri çekilmenin fiziksel belirtileri değildir),
- Tolerans, internet başında harcanan zamanda sürekli olarak artış gereği hissetme,
- İnternet kullanım süresinin kontrol altına alınması konusunda başarısız girişimlerde bulunma,
- İnternetin olumsuz psikososyal etkilerinin bilinmesine rağmen aşırı internet kullanımını sürdürme,
- İnternette kazanılanlar dışındaki eğlence ve hobilerle daha az ilgilenme,
- Depresif ruh durumunu sonlandırmak amacı ile internet kullanma (çaresizlik, suçluluk, kaygı duyguları gibi),

- İnternet kullanım süresi ile ilgili ailesine, terapistlere ya da çevresindekilere yalan söyleme,
- İnterneti aşırı kullanma nedeniyle bir ilişkiyi, eğitimi, işi ya da kariyer fırsatını tehlikeye atma ya da kaybetme.

On iki aylık süre içerisinde belirtilen ölçütlerden beş ya da daha fazlasının karşılanması, internetin çoğunlukla diğer oyuncularla oyun oynama ile karakterize klinik anlamda önemli bir bozukluk ya da sorunlara yol açan devamlı ve yineleyici kullanımı şeklinde tanımlanmıştır (APA 2013). Bu tanı içerisinde sadece kumar bulundurmeyen internet oyunları eklenmiştir. Uzmanlık alanı ya da iş sebebiyle gereksinim duyulan ya da başka tür yaratıcı nedenlerle internet kullanımı dahil edilmemiştir. Benzer şekilde cinsel amaçta yapılan internet kullanımına dahil edilmemiştir (APA 2013).

İnternette oyun oynama bozukluğu kişinin günlük sıradan aktivitelerinin bozulma düzeyine bağlı olarak hafif, orta ya da şiddetli düzeyde olabilir. Hafif şiddette internette oyun oynama bozukluğu olan bireyler diğerlerine göre daha az belirti göstererek hayatlarında daha az sorun ortaya çıkarırlar. Orta ya da şiddetli düzeyde internette oyun oynama bozukluğuna sahip kişiler ise bilgisayar karşısında çok fazla zaman harcadıkları için toplumsal ilişkilerinde, kariyer ya da okul yaşamlarında daha önemli sorunlar ile karşılaşır (APA 2013).

DSM-V’te internette oyun oynama bozukluğunun toplumun ruh sağlığı bakımından önemli olduğu belirtilmektedir. Yapılacak araştırmaların internette oyun oynama bozukluğunu (yaygın şekilde internet kullanım bozukluğu, internet bağımlılığı veya oyun bağımlılığı olarak da adlandırılabilir) bağımsız bir bozukluk şeklinde değerlendirilebilecek çıktılar açığa çıkaracağı beklenmektedir. Kumar oynama bozukluğundaki gibi görülme sıklığı, klinik seyir, olası genetik faktörler ve tıbbi görüntüleme verilerine göre muhtemel biyolojik etmenleri tanımlamak üzere epidemiyolojik araştırmaların olmasının gerekliliği ifade edilmektedir (APA 2013).

2.2.4.İnternet Bağımlılığının Epidemiyolojisi

Ergenler üzerine yapılan bir araştırma değerlendirildiğinde; internet bağımlılığı sıklığı Avrupa’da %1-9 düzeyinde ve Ortadoğu’da %1-12 gibi daha yakın düzeyde iken; Asya’da %2-18 oranları arasında değişen daha yüksek düzeylerde olduğu bildirilmektedir

(Spada 2014). Türkiye’de yapılan araştırmalarda ise gençlerde internet bağımlılığı sıklığının %1.2-%24.2 oranları arasında değiştiği bildirilmiştir (Batıgün 2010, Batıgün ve Kılıç 2011, Üneri ve Tanıdır 2011, TÜİK 2015). Ergenlerde internet bağımlılığının görölme sıklığına dair yapılan çalışmalar değerlendirildiğinde % 1 ile % 24 arasında değişebilen farklı oranlara rastlanmıştır. Bu oranlar arasındaki farklılıklar bazı araştırmacılara göre; örneklem seçimi, kullanılan yöntem, araştırmaların yapıldığı zaman dilimi veya kültürel farklılıklardan kaynaklanabileceği ifade edilmiştir (Bayraktar ve Gün 2007, Park ve ark. 2011).

2.2.5. İnternet Bağımlılığının Etiyolojisi

İnternet bağımlılığının etiyojisinde pek çok faktörün rol oynadığı belirtilmiştir (Alaçam 2012). Bireyin internet bağımlısı olmasına neden olan bir takım dolaylı ya da dolaysız etkilerin olduğu bildirilmektedir. Bunlardan interneti kullanım amacı ve internet kullanım miktarından kaynaklı sebepler doğrudan etkili gösterilebilirken; dolaylı olarak ise bireyin sosyolojik ve psikolojik olarak internete yönelmesi gösterilebilir (Günüç 2009). İnternet bağımlılığının nedenleri birçok faktör ile mekanizmadan oluşması nedeniyle nörobiyolojik, psikolojik ve kültürel teoriler ile açıklanmak istenmiştir (Şahin 2011).

2.2.5.1. Nörobiyolojik Teori

Nörobiyolojik teörinin temelinde, başta seratonin ve dopamin nörotransmitterleri olmak üzere nöral taşımanın bozulmasından kaynaklandığı savunulur. İnternet bağımlılığı ve patolojik kumar oynama gibi davranışsal bağımlılıklarında dopamin nörotransmitterinin önemli katkısının olduğu ortaya konmuştur. Buna rağmen, dopamin ve seratoninin internet bağımlılığının etiyojisinde doğrudan yer aldığını açıklayan kanıtlar yoktur (Shaw ve Black 2008). İtalya’da ergenler üzerinde yapılan çoklu bağımlılık (kumar, cinsel bağımlılık, kafein gibi) ile internet bağımlılığını belirlemek amacıyla yapılan bir araştırmada, ergenlik döneminin bağımlılığa eğilimli olması bakımından önemli bir süreç olduğu, ergen nüfusundaki giderek artan bağımlılığa yatkınlığın nörobiyolojik ve sosyal faktörlerle açıklanabildiği bildirilmiştir (Pallanti ve ark. 2006).

2.2.5.2. Bilişsel-Davranışçı Teori

Bu teoriye göre, bireyin oluşabilecek psikopatolojiye karşı yatkınlığı vardır. Bireyin stres yaratan internetle tanışması ve bu ortamda pekiştiricilerin var olması yeni bilişsel yapılanmalara neden olmaktadır. İnternet, bireyin kendini ve dünyasını negatif algılamasına aynı zamanda düşük benlik saygısının daha farklı bir gelişim sürecinde ilerlemesinde rol oynamaktadır. Bireyde yeni bilişsel şemaların oluşumunda, olumsuz bakış açısı ile düşük benlik saygısının, sanal sohbet odalarında ya da internet ortamında istenilen kişiliğe dönüşme, yüz yüze gelmeden arkadaşlık kurma ve diğer bağımlılık öğelerine erişme ile karşılanmak istenmesi etkili olmaktadır. Bu sırada da kişi gerçek yaşamda yüzleşmesi gereken sorunlarında da uzak durabilmektedir. Yalnız internet ortamında iyi olma, kendisine sadece internette saygı duyulduğuna, internetsiz başarı sağlanamayacağına ve internetin tek arkadaş olduğuna inanma gibi durumlar yeni bilişsel çizelgelerin ortaya çıkmasında en fazla karşılaşılan varsayımlardır. İnternet bağımlılığına bu yeni bilişsel yapılanmaların neden olduğu savunulmaktadır (Davis 2001).

2.2.5.3.Sosyal Beceri Eksikliği Teorisi

Psikiyatrik rahatsızlığına ya da kişilik problemlerine sahip olan bireylerin internet bağımlılığına daha eğilimli olduğu düşünülmektedir. Bu bireylerin sosyal iletişim bakımından negatif bilişleri mevcut olduğundan ve bu bireyler sanal ortam iletişimini daha az tehdit edici bulduklarından yüz yüze iletişimi tercih etmemektedirler. Kendilerini sanal ortamda daha rahat hissettikleri için interneti aşırı kullanırlar ve bu durum internet bağımlılığına sebep olmaktadır. Birey internet ortamındaki gerçek olmayan dünyasında kendisinde bulunan olumsuz özelliklerini gizleyebilir, bulunmayan olumlu özelliklerin var olduğundan bahsedebilir ve bu sayede internet, bireyin karşısındaki kişide etki bıraktığı izlenimini doğurabilir (Caplan 2002).

2.2.5.4. Kültürel Mekanizma Teorisi

Bu teori, internet kullanımının olduğu her yerde internet bağımlılığının oluşabileceğini öngörmektedir. İnternet bağımlılığı teknolojinin ve internet ulaşımının daha gelişmiş aynı zamanda yaygın olması dolayısıyla ABD, Kore, Macaristan, İtalya ve Finlandiya gibi ülkelerde daha fazladır. Buna rağmen az gelişmiş ülkelerde internete erişim ve bilgisayarların sınırlı olması sebebiyle akademisyenler, iş dünyası ve devlet görevlileri

ile zengin bir kesim dışında internet bağımlılığı daha az seviyelerdedir (Shaw ve Black 2008).

2.2.6. İnternet Bağımlılığının Tedavisi

İnternet bağımlılığı pek çok psikiyatrik bozuklukla eş zamanlı görülmekte olup, aşırı internet kullanımının gerçekten ayrı bir bozukluk mu olduğu yoksa altta yatan başka bir psikiyatrik bozukluğun bir belirtisi mi olduğu iyi ayırt edilmeli ve tedavisi buna göre planlanmalıdır. Farmakoterapi ve psikoterapi yöntemleri internet bağımlılığı tedavisinde kullanılan yöntemlerdendir (Arısoy 2009).

2.2.6.1. Farmakoterapi

İnternet bağımlılığı tanısı alan hastalarda detaylı psikiyatrik öykünün alınması ve eş tanı değerlendirmelerinin yapılması çok önemlidir (Arısoy 2009). İnternet bağımlılığı tedavisinde öncelik olarak eğer saptanabilmiş ise altta yatan psikiyatrik rahatsızlığın tedavi edilmesi temel amaçtır. İnternet bağımlılığı birçok psikiyatrik bozuklukla eş zamanlı görülebilmektedir. Bu sebeple, öncelik olarak eğer varsa bu bozuklukların tedavi edilmesi ile patolojik internet kullanımı azaltabilir. Patolojik internet kullanımı başka bir psikiyatrik bozukluğun belirtisi değilse, bipolar duygudurum bozukluğu ve dürtü kontrol bozukluğuna daha yakın olması nedeniyle uygulanacak farmakoterapinin her iki bozuklukta da tercih edilen duygudurum düzenleyici olması iyi bir seçenek olarak görünmektedir. İnternet bağımlılığı şikayetleri ile başvuran bir bireyin öyküsü özellikle daha önceden geçirilmiş hipomani ve mani açısından dikkatli bir şekilde incelenmelidir. Alınan ilk öyküde, hastada görülen disfori (çevreye ilginin kaybı ile kötümserliğin ortaya çıktığı, genellikle aşırı uyarılmanın eşlik ettiği bir keyifsizlik durumu) çizelgesu yanlılıkla antidepresan tedavisine başvurulmasına sebep olabilir (Bostwick ve ark. 2008). Kişinin, depresif belirtileri belirgin, hipomani ya da mani öyküsü yoksa, antidepresan tedavinin planlanması ile depresif belirtilerin giderilmesi, internet bağımlılığı belirtilerinin de azalmasını yardımcı olabilir (Arısoy 2009).

2.2.6.2. Psikoterapi

İnternet bağımlılığı tedavisindeki bir diğer seçenek; ilaç tedavisi ile birlikte ya da bağımsız olarak bilişsel-davranışçı yöntemlerin uygulanmasıdır. İnternet bağımlılığında

aynı depresyonda olduğu gibi bazı olumsuz bilişlerin etken olduğu ve internet bağımlılığının hayatta başarılı olunamayan alanları düzeltmeye yönelik bir davranış şekli olarak açığı çıktığı öne sürülmüştür. Bu durumdan dolayı internetin aşırı kullanımının ödüllendirici bir davranış şeklinde görülebileceğini ve öğrenme mekanizmaları sayesinde bazı olumsuz duygularla (korku, hayal kırıklığı, huzursuzluk) başa çıkmaya yarayan etkisiz bir yöntem olarak kullanılabilceğini belirtilmiştir (Davis 2001). İnternet bağımlılığının bilişseletkileri dikkate alındığı zaman bilişsel-davranışçı yöntemlerin uygulanması bu bozukluğun tedavisinde önemlidir (Arısoy 2009).

Bilişsel-davranışçı yöntemler, internet kullanımını düzenlenmesi ve çoğunlukla internet bağımlılığı ile birlikte kendini gösteren psikososyal sıkıntılara yönelmek amacıyla temel olarak kullanılır. Bilgisayar günlük hayatta önemli görevlere sahip olduğu için internetten tamamen uzaklaştırma şeklindeki tedavi seçenekleri pratik çözümler değildir. Uygulanması gereken terapi amaca yönelik, düzenli, kontrollü şekilde internet kullanımını ve bireyin internetten uzak durabilmesini sağlayacak alternatif uygulamalar geliştiren teknikler içermektedir (Young 2004, Young 2007). Bilişsel-davranışsal yöntemlerin yanı sıra aile terapisi, destek gruplarının oluşturulması ve rehabilitasyon merkezlerin katkısı internet bağımlılığı tedavisinin psikoterapi boyutunda önem kazanmaktadır (Bozkurt ve ark. 2016)

2.2.7. Bilgisayar ve İnternetin Ergenler Üzerindeki Etkileri

Günümüzde teknolojiye olan gereksinim inanılmaz bir hızla artış göstermektedir. Dolayısı ile bilgisayar ve internet kullanımını da yaygınlaşmaktadır. Bilgisayar, internet ve cep telefonu, bilgiye en hızlı biçimde ulaşılmasını sağlamak, iletişimi kolay hale getirmek, kişilerarası paylaşımları arttırmak, keyifli zaman geçirmek gibi amaçlar ile insanların kullarımlarına sunulan çağımızın en popüler gereçleri olmuştur (Kubey ve ark. 2001). Global Web Index verileriyle hazırlanan 'Digital in 2016' adlı rapora göre, dünyada 3,419 milyar insan internete bağlanmakta ve 2,307 milyar internet kullanıcısı aktif bir şekilde sosyal medyada yer almaktadır. Dünyada 3,790 milyar mobil cihaz kullanıcısının 1,968 milyarı ise sosyal medyayı mobil cihazlarla takip etmektedirler. Yaklaşık 79.14 milyon nüfusa sahip olan Türkiye'de, 46,3 milyon kişi internete bağlanmaktadır. İnternet trafiğinin %51'i masaüstü ve dizüstü bilgisayarlardan, %45'i mobil cihazlar sayesinde, kalan %4'lük kısmı ise tabletler üzerinden gerçekteştirilmektedir

(Global Web Index 2016). Çeşitli araştırmalar ergenlerin bireysel, okul ve psikososyal hayatlarında bilgisayar ile internetin önemli etkileri olduğunu göstermektedir.

Chisholm (2006), 8-18 yaş aralığındaki gençlerin gün içerisinde ortalama sekiz saatlerini iletişim ve bilgi teknoloji araçlarını kullanarak harcadıklarını belirtmektedir. Berson ve Berson (2003), 12-18 yaş aralığındaki ergen kızların %74'ünün zamanlarının büyük bir bölümünü sohbet odalarında ya da elektronik posta ile mesajlaşarak harcadıklarını açıklamaktadırlar. Bu bilgilerin yanı sıra, ev ortamında bilgisayara sahip olamadıkları ve kullanamadıkları için ergenlerin internet kafelere yöneldikleri, bu mekanların ergenlerin yoğun ilgi gösterdikleri ve ciddi zaman harcadıkları alanlar haline geldiği vurgulanmaktadır (Yoo ve ark. 2004).

İnternet ve bilgisayar kullanımı, ergenlerin gündelik yaşamlarını, okul başarılarını, ruh sağlıklarını ciddi derecede etkileyen ve bu yönünden dolayı araştırmacıların ilgisini çeken güncel bir konu haline gelmiştir (Kelleci 2008). Artan internet kullanımı, bireylere olumlu ve olumsuz şekilde geribildirimler sağlamaktadır. İnternet ve bilgisayar, ergenlerin araştırma yapmalarını, bilgiye ulaşmalarını, problem çözme, kritik düşünme, yaratıcı olma gibi kişisel gelişimleri konusunda kendilerini geliştirmelerini sağlamalarına yardımcı olan teknolojik birer mucize şeklinde değerlendirilmektedir. Bu durumların yanında; amacı dışında, aşırı, bilinçsiz, kontrolsüz kullanımları ile korkulara ve kaygılara sebep olmakta, bireysel yeteneklerinin gelişmesini olumsuz şekilde etkilendiği düşünülmektedir.

Tüm bu olumsuz etkiler ergenleri biyopsikososyal açıdan önemli derecede etkilemektedir. Henüz sınırlarını bilemeyen, ruhsal ve fiziksel açıdan olgunluğa erişmemiş ergenlerde ruhsal çöküntüye neden olmaktadır. Bu durum sonucunda okul hayatında verimlilik düşmekte, aile yaşamında sorunlar ortaya çıkmakta, yalnızlık, yabancılaşma ve mutsuzluk hissi yaşamaktadır (Kubey ve ark. 2001, Cengizhan 2005, Kelleci 2008, Çevik 2016).

2.2.8. Ergenlik Dönemi ve İnternet Bağımlılığı

Ergenlik dönemi, bireyin hayatında en hassas olduğu, bununla beraber zorluklar içerisinde bazı gelişimsel görevleri de içinde barındıran bir dönemdir. Ergenlerin gelişimsel görevleri, fiziksel farklılaşma, büyüme ve cinsel olarak olgunlaşmanın gerekli hale getirdiği psikososyal değişimlere uyum sağlayabilme, toplumsal değerlere uygun

değerler geliştirme, yeterli düzeyde ya da etkin sosyal ilişkiler kurarak devam ettirme, geleceğine yönelik amaçlara odaklanma şeklinde ifade edilebilir (Saatçioğlu 2016). Sosyal çevresi ile iletişim ihtiyacı olan ergenin, yaşlılarına daha çok yakınlaşmasına sebep olabilmektedir. Ergenler bu ihtiyaçlarını, teknolojinin yaygınlaşması ile birlikte internet üzerinden özellikle de sosyal paylaşım siteleri aracılığı ile gidermektedirler (Özolgun 2014). Son yıllarda hızla gelişen teknoloji ile beraber internetin sunduğu farklılıklar ergenin uygun olmayan amaçlara yönelmesine ve kimlik kazanım döneminde sıkıntılar yaşamasına sebep olabilmektedir. Ergenin özellikle cinsel kimlik rolü ve gelişimini kabullenme aşamasında, uygunsuz içeriklere sahip internet sitelerine erişimlerinin olması durumunda riskin arttırabileceği öne sürülmektedir (Saatçioğlu 2016). İnternet, çaba ya da sorumluluk gerektirmemesi, en az seviyede maliyetle sonsuz sayıda kişiyle tanışma, sohbet imkanı sağlaması, bir gruba dahil olma ve bu sayede kabul görmeyi istemesi, gerçek dünyada tanışmayı gerektirmeden sanal ortamda bireylerin kendilerini daha özgür ifade edebilmesini sağlaması, toplumsal denetim ve kontrolün olmaması, dikkat etmeyi gerektirmemesi, stresle başetme yolu olarak benimsenmesi gibi özellikleri nedeniyle ergenleri rahatlıkla bu ortama sürükleyebilmektedir (Griffiths 1996, Saatçioğlu 2016).

Bazı internet kullanıcıları uzun bir süre bilgisayar başından kalkmadan ya da sorumluluklarını ihmal edecek, geciktirecek ya da erteleyecek bir şekilde internet kullanmaktadırlar. Bu kullanıcılar, sağlıksız internet kullanım davranışlarından dolayı hayatlarında gitgide daha fazla sorun ve psikolojik sıkıntılarla karşı karşıya gelmektedir. Bu durum, en fazla yaygın bir biçimde internet kullanan bireyleri daha çok etkileyebilmektedir. Dolayısıyla, internet uygun bir şekilde kullanılmadığı zaman insan hayatını olumsuz bir şekilde etkilemekte ve bağımlılık oluşturabilmektedir (Morahan Martin ve Schumacher 2000).

Bazı araştırmalarda 13-19 yaşları arasındaki ergenlerin anne-babalarına kıyasla daha yoğun internet kullandıkları belirlenmiştir. Yetişkinler genellikle interneti işlerini halletmek için kullanırken, ergenler daha çok oyun oynamak, müzik dinlemek ya da yeni insanlarla tanışmak amacıyla kullanmaktadırlar (Kubey ve ark. 2001, Colwell ve Kato 2003). İngiltere’de ergenlerin internet ve bilgisayar kullanımı konusunda yapılan bir araştırmada, ergenlerin % 75’inin evdeki bilgisayardan internete eriştiği ve % 92’sinin okuldan da erişim sağladığı bulunmuştur. İnternet erişim özelliğini olmak üzere % 71’inin

bir bilgisayara, % 38'inin cep telefonuna sahip olduğu bildirilmiştir. Ayrıca, 12-19 yaşları arasındaki evde internet kullanan ergenlerin % 63'ünün sanal ortamda yaptıklarını anne ve babalarından gizlemek adına değişik yollara başvurabilmektedirler (Levingstone ve Bober 2005).

Kelleci ve ark. (2009)'nın 673 lise öğrencisi ile yaptıkları araştırmada, cinsiyete değişkeni ile öğrencilerin internet kullanım süresi arasında ilişki olduğu, kızların % 70,2'si ve erkeklerin % 60,2'si günde 1-2 saat internet kullandıklarını, erkeklerde günde 5 saat ve daha fazla internet kullanımının %16,8'lik oranla daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Liao ve ark. 2005 yılında gerçekleştirdikleri bir araştırmada ise erkeklerin kızlardan daha fazla internet kullandığını ve kullanma amaçlarının kızlarınkinden farklı olduğu tespit edilmiştir (Cömert ve Kayıran 2010). Yapılan başka bir araştırmada ise, internette çok zaman harcayan, okulda fazla arkadaş sahip olmayan, sosyal kaygı taşıyan ergenlerin gitgide yalnızlaştığı, yüz yüze iletişim kurmada konusunda zorluk yaşadıkları tespit edilmiştir (Kraut ve ark. 1998, Gross ve ark. 2002).

Ergenlerde internet bağımlılığı ve internetin yoğun kullanımlarında gösterdikleri davranışlarla ilgili gerçekleştirilmiş araştırma sonuçları genel olarak değerlendirildiği zaman, ergenlerin internet kullanmak için belirledikleri amaçların, internet bağımlılığının oluşmasında ciddi bir etken olduğunu göstermektedir. Özellikle ergenlerin eğlence ya da iletişim amacı ile interneti kullanmaları, internet bağımlılığının gelişmesinde önemli olduğu ve internetin yoğun kullanımı sonucu ergenlerin sosyal ilişkilerden uzaklaşmasına eğilimleri arttırmaktadır (Mittal ve ark. 2007, Ceyhan 2008)

2.2.9. Ergenlerde İnternet Bağımlılığı ve Psikososyal Değişimler

İnternetin artık çağımızın bir ihtiyacı olduğu gerçeğini kabul etmekle birlikte, internet bağımlılığı tüm toplumlarda ergenler için ciddi bir tehdittir. Bu sebeple, ergenlerin gelişimsel dönemlerindeki ihtiyaçlarının sağlıklı internet kullanımlarında önemli rol oynadığı, bu gelişimsel dönemin en temel kuralının ise kimlik kazanımı olduğu ve bunların internet bağımlılığında önemli bir yer edildiğinin farkında olunmalıdır (Griffiths 1996, Huang 2006). Ergenlerin aynı zamanda heyecan ve yenilik arayışları; yoğun akran etkileri altında olması gibi özellikler onları birer internet bağımlısı olmaları konusunda daha da incinebilir duruma getirebilmektedir (Lin ve Tsai 2002).

İnternet bağımlılığı, önemli gelişimsel dönem içerisindeki ergenlerin ruh sağlıklarını önemli ölçüde etkileme potansiyeline sahiptir. Ergenlerde yoğun internet kullanımı ile psikososyal iyilik hallerindeki düşme arasında ilişki bulunduğunu gösteren araştırmalar vardır. Bir araştırma sonucunda; 10-19 yaşlar arasındaki ergenlerin internette yoğun zaman geçirenlerinde yalnızlık düzeylerinin arttığı, bu kişilerin sosyal çevrelerinin daraldığı bu yüzden gerçek yaşamda bireylerle iletişime geçemediği için aile ve arkadaşlara ile daha az zaman ayırdıkları tespit edilmiştir (Kraut ve ark.1998, Whang ve ark. 2003, Morahan-Martin 2005).

2.2.10. Bağımlılık ve Hemşirelik

Hemşirelik, sağlık bakımı hizmetlerinin sunumu sırasında çeşitli konularda tanılamalar yapabilmeyi gerektirir. Hemşirelerin sağlıklı değerlendirme yapabilmeleri için ergenlerde görülebilecek internet bağımlılığı, şiddet, okul terki, akran zorbalığı, madde kullanımları, depresyon, davranış bozuklukları ve diğer tüm psikiyatrik sorunlara yönelik belirtilerin farkında olması ve bu konularla hakkında yeterli düzeyde bilgiye sahip olması gerekmektedir (Öner 2015).

Psikiyatri hemşiresi ve bağımlılık danışmanı olarak toplum ruh sağlığını koruma amaçlı geliştirilen okul ruh sağlığı çalışmalarında bağımlılık riski açısından ergenlerin biyopsikososyal değerlendirmesinin yapılması önemlidir. Ergende görülebilecek riskli davranışlar bakımından, sosyoekonomik koşulların farklılaşabileceği ve farklı etkenlerin zaman içinde değişebileceği ön plana tutularak, okullarda yapılan rutin taramalarla riskli davranışların değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu taramalar sonucunda riskli grupta olduğu belirlenen gruplara yönelik yoğun destek ve eğitimin programlarının planlanması gerekmektedir. Eğitim programı riskli davranışların azaltılmasını amaçlayan hedefler içerecek biçimde düzenlenmelidir. Ergen ve aile içi ilişkileri değerlendirildiği zaman; ergen davranışlarının doğası, iletişim ve ailelere yönelik bağımlılık konularını içeren eğitimlerin tüm okulda yapılması gerekli görülmektedir. Ergen danışmanlığında; ergen, aile, okulun içinde olduğu sosyal çevrenin beraber değerlendirilmesi, ergenlerin sağlıklı akran ilişkileri oluşturabileceği okul dışı etkinliklerin önemle planlanması gerekmektedir (Akkuş 2010). Toplum ruh sağlığı bakımından anne, baba, ergen, eğitimciler ile etkileşim içerisinde bulunan hemşireler, bilgisayar ve internet kullanımının ergen gelişimi üzerindeki

etkilerini bilmeli internet bağımlılığı riski taşıyan ergenleri belirleyebilmeli, ailelere danışmanlık yapabilmelidir (Gözen ve ark. 2014).

2.3. Şiddet Eğilimi

2.3.1. Şiddet ve Şiddet Eğilimi Kavramları

İnsanlık kadar eski olmasına rağmen şiddet kavramı, günümüzde baş etme konusunda başarı sağlayamadığı biyopsikososyal bir gerçekliktir. Kişisel ve toplumsal bir sorun olan şiddeti kontrol altına almak, hayatı bu olgudan koruyabilmek için öncelik olarak şiddet kavramının anlamlandırılması, etkileyen faktörlerin saptanması gerekmektedir (Özgür ve ark. 2011).

Şiddet sözcüğü Latince, şiddet, sert ya da acımasız kişilik, güç anlamlarına gelen ‘Violentia’ kelimesinden gelmektedir. Bu sözcük “etken güç, bir cismin gücünü kullanmak, değer, yaşam gücü” anlamlarını içeren “Vis” ile bağlantıdır (Michaud 1991). Şiddet sözcüğünün Türkçe’ye girişi ise Arapça dilindedir (Ünsal 1996). Türk Dil Kurumu’na göre şiddet, bir hareketin ve bir gücün derecesi, yeğlilik, sertlik, hız, bir hareketten doğan güç, karşıt görüşte olanlara karşı kaba kuvvet kullanmak, kaba güç, duygu veya davranışta aşırılık olarak tanımlanmıştır (TDK 2016).

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)’nün tanımlamasına göre şiddet, ‘kişinin kendine, başka birine, belli bir topluma ya da gruba karşı yaralama, fiziksel olarak zarar, gelişim bozuklukları, yoksunluk ya da ölüm olarak sonuçlanabilen fiziksel zor kullanım ya da tehdit’ şeklinde açıklanmıştır (WHO 2006). Fiziksel ya da psikolojik açıdan acı çektirmek, zorlama, vurma, dövme, işkence yapma, boğazını sıkma, yaralama gibi hareketler şiddetin en yaygın görülen şekillerini oluşturmaktadır (Kenney 2006, Haskan 2009). Şiddet, gücün yaralanma ya da ölüm ile sonuçlanma riskinin yüksek olduğu şekilde kendine, başka birine, bir gruba ya da topluma yönelik tehditkar bir şekilde ya da direkt olarak uygulanmasıdır (Subaşı ve Akın, 2006). Öğülmüş (2007)’e göre ise şiddet, ‘bir şeye zarar vermek, birini yaralamak amaçlı kullanılan fiziksel güç ya da gücün yasal olmayan bir şekilde haksız yere kullanım’ şeklinde tanımlanmaktadır.

Yapılan tanımlamalar şiddetin yoğun fiziksel güç kullanımı ve zorlama, sert ve kaba davranış, kaba kuvvet olduğu konusunda benzerlikler göstermektedir (Erten ve Ardalı

1996, Keane 1998, Köknel 2000, Krug ve ark. 2002, Öğülmüş 2007). Sonuç olarak şiddet, kişinin kasten karşısındaki birine fiziksel ya da psikolojik boyutta zarar verme düşüncesi barındıran davranışlar şeklinde tanımlanabilir.

Şiddet eğilimi ise, bireylerin şiddet uygulamaya yönelik duygu, düşünce ve davranışlarını tanımlamaktadır. Bu kavram bireyin şiddet içerikli davranışları ile sınırlandırılmamaktadır. Aynı zamanda karşılaşılabilecek herhangi bir durumda ilk olarak şiddet eylemine başvurmak kadar, şiddet davranışlarının haklı olarak uygulandığını düşünmek bile şiddet eğilimi varlığını göstermektedir (Haskan 2009). Şiddet eğilimi tüm bireylerde olan bir dürtüdür. Tarih boyunca inanışlar, yaşantılar, değerler farklılık göstermiştir fakat şiddete eğilim varlığını sürekli koruyabilmiştir. Şiddet eğilimi en insani düşünceden, saldırganlık içeren her tür davranışa kadar hayatımızın her bölümünde varlığını gösterebilmektedir (Uluçay 2012).

2.3.2. Şiddet Türleri

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)'ne göre şiddetin türleri, kişinin kendine uyguladığı şiddet, kişiler arasında uygulanan şiddet ve kolektif şiddet şeklinde sınıflandırılmaktadır (WHO 2002):

- Kişinin kendine uyguladığı şiddet, intihar girişimi, intihar ve bilerek gerçekleştirilen yaralamaları içermektedir.
- Kişiler arasında uygulanan şiddet, özellikle kadın, çocuk, eş ve yaşlılara karşı aile içi şiddet, tanıdık ya da yabancı birinin gerçekleştirdiği şiddet vardır.
- Kolektif şiddet kavramı ise politik, sosyal ve ekonomik şiddet tanımlamalarını içermektedir.

Amerikan Psikoloji Derneği, saldırgan kişiliğin şiddet olarak ortaya çıkmasında farklı durumların olduğunu bildirmektedir (APA 2003):

- Şiddetin ifade şekli olarak kullanımı: Bazı bireyler kızgın olduklarında ya da hayal kırıklığı duygusu yaşadıklarında kendilerini ifade etmek için şiddete başvururlar. Bu kişiler sorunlarını çözemeyeceklerine inandıkları için kontrolsüz duygularını ifade etme amacıyla şiddete yönelirler.

- Şiddetin yönlendirme amacı ile kullanımı: Bu tür şiddet, kişinin başkalarını kontrol altında tutma isteği ya da istenilen amacı yaratmak amacı ile kullanılmaktadır.
- Şiddetin misilleme şeklinde kullanımı: Kendine zarar veren ya da vermesine izin veren kişilere misilleme şeklinde gösterilen şiddet türüdür.
- Şiddetin öğrenilmiş davranış şeklinde gösterimi: Şiddet öğrenilen tüm davranışlar gibi hayat boyunca öğrenilebilen bir davranıştır.

Meyer ve Farrell (1998) gerçekleştirdikleri çalışmalarında dört çeşit şiddet türünden bahsetmektedirler:

- Durumsal şiddet; kötü sosyoekonomik durum, alkol ya da uyuşturucu maddenin kullanımı, akran baskısının varlığı ve ateşli silahlara ulaşımındaki kolaylıklar gibi kişisel durumsal nedenler sonucunda oluşan şiddet türünü tanımlamaktadır.
- Kişilerarası şiddet; ergen nüfusun ciddi bir kısmını etkileyen, ilişki içerisinde bulunan bireylerin kişilerarası tartışmaları nedeniyle oluşan şiddet türüdür.
- Yağmacı şiddet; suç işlenmesiyle oluşan şiddet türüdür. Antisosyal davranışlara bağlı olarak ya da kazanım sağlanması amacıyla dayanır.
- Psikopatolojik şiddet; ciddi psikolojik travmalar sonucunda da sinir sistemi bozuklukları nedeniyle oluşan davranışların neden olduğu şiddet türüdür.

Öztürk (2008), şiddetin türlerini, kendine yönelik şiddet, kişiler arası gerçekleştirilen şiddet, medya aracılığı ile şiddeti, organize şiddet ve diğer şiddet türleri şeklinde açıklamıştır:

- Kendine yönelik şiddet, intihar ve kişinin kendi bedene zarar verdiği uygulamaları,
- Kişiler arası gerçekleştirilen şiddet, aile içi şiddeti, kadın, çocuk ve yaşlıya yönelik şiddeti kapsamaktadır.
- Medya aracılığı ile şiddeti, yazılı ya da görsel basında yer edinen her türlü görüntüleri, ses ve yazıları içerir.
- Organize şiddet, politik şiddet, uluslararası şiddet ve kolektif şiddeti kapsamaktadır.
- Diğer şiddet türleri ise kan davasında dolayı gerçekleşen şiddeti, azınlıklara yönelik yapılan şiddeti, sokak şiddetini, spor dallarında yaşanan şiddeti ve pornografi gibi farklı tür şiddet şekillerini kapsamaktadır.

Henry (2000)'a göre, öğrenciler tarafından gösterilen şiddet uygulamaları üç şekilde açıklanmaktadır:

- Maddi çıkar elde edebilmek için başkasının malına göz dikme amacıyla gerçekleştirilen şiddet,
- Uyuşturucu kullanımı ile ilgili suçlar ve bu suçları gerçekleştiren çetelerin egemenlik kurma çabasının doğurduğu şiddet,
- Antisosyal kişiliğin yarattığı güçsüzlükle ilgili olarak ortaya çıkan öfke duygusu ile bağlantılı olan şiddettir.

Genel olarak değerlendirilecek olursa şiddet, okul ortamı ya da toplumdaki silahlı saldırılar, çete şiddeti, kendine ya da başkalarına yönelik şiddet gibi birçok farklı durumlarda karşımıza çıkabilmektedir (McWhirter ve ark. 2002). Şiddetin farklı türleri olabileceği gibi, farklı durumlar içerisinde sınıflandırmaların da farklılaşabileceği görülmektedir (Haskan 2009).

2.3.3. Şiddet Kaynakları ve Şiddet Eğilimi Risk Faktörleri

Şiddetin değişik tür ile sınıflamaları incelendiğinde, şiddet davranışlarının çok boyutlu ve karmaşık bir oluşumu içinde barındırdığını göstermektedir (Kızmaz 2006). Ergenlerde şiddet vakalarının gözlenmesi, saldırganlık ve suç davranışlarının sergilenmesinde etkisi olduğu bilinen risk faktörleri; bilişsel-karakteristik, biyolojik, çevresel, sosyolojik, ekonomik ve psikososyal faktörlerdir (Leober 2002, Looper ve Pardini 2008).

2.3.3.1. Bilişsel-Karakteristik Faktörler

Şiddet içerikli davranışların deneyimlenmesinde ciddi bir risk faktörü duygusal ve davranışsal düzensizlikle ilgili sorunlardır. Duygusal düzensizlikle ilgili sıkıntıların çoğunlukla olumsuz yaşantılar, duygudurum dalgalanmaları, düşük düzey bir uyarana ani ve şiddetli duygusal cevap verme ile ilişkili olduğunu bildirmiştir. Buna karşılık davranışsal düzensizlik ise yoğun aktivite, zayıf engelleme kontrolü, huzursuzluk, dürtüsellik ve dikkat eksikliği şeklinde tanımlanmıştır (Lynam 1996, Waschbusch 2002). Yapılan bir araştırmada özellikle hafif uyaranlara cevap verme yeteneği ile öfke

kontrolünde yaşanan duygusal dalgalanmaların ergenlerdeki şiddet ve suç davranışları ile ilişkili olduğunu göstermiştir (Oldehinkel ve ark. 2004).

Yapılan bir çalışmada duygusuz, sert karakter özelliklerinin şiddet ve şiddet eğilimi ilişkili olduğu öne sürülmektedir. Bu şekilde karakter özelliklerine sahip kişilerin ise çoğunlukla düşük benlik saygısı, düşük aile ve akran desteği olan ergenler olduğu görülmektedir (Fanti 2013). Karakter özelliklerinin yanında zeka ve yürütücü işlevlerle ilişkili performans temelli bilişsel süreçler şiddet davranışlarının gelişiminde etkin rol oynamaktadır. Yapılan bir çalışmada ergenlerde şiddet eğiliminin düşük zeka işlevleri olanlarda sağlıklı bireylere göre daha fazla olduğu bildirilmiştir (Loeber ve Pardini 2008).

2.3.3.2. Biyolojik Faktörler

Doğum öncesi ile doğum komplikasyonları ve çocukluk çağında yaşanan kötü beslenme koşulları biyolojik faktörler arasında yer almaktadır (Yalçın ve Erdoğan 2013). Doğum öncesi ve doğumda yaşanan komplikasyonlarla bebeklik döneminde görülebilecek davranış problemlerinin ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Hamilelik döneminde alınan sigara, alkol ya da uyuşturucu maddelere maruz kalma, hamilelikte yetersiz beslenme ve doğumda oksijensiz kalma ilişkili faktörler olarak bulunmuştur. Yapılan çalışmalarda, anneleri suç işlemiş, hamileliği döneminde sigara içmiş 2.127 erkek çocukta antisosyal ve agresif davranışların belirgin şekilde daha fazla görüldüğü bulunmuştur (Brennan ve ark. 2002, Mendes ve ark. 2009). Hamilelik dönemi içerisinde yoğun bir şekilde alkol alan annelerin çocuklarında dürtüsellik, düşmanca davranışta artış, sosyal becerilerde azalma, duygusal dayanıksızlık, suç işleme gibi durumları içeren çizelge ile bilişsel ve psikososyal işlevlerde bozulmanın daha sık gözlemlendiği tespit edilmiştir (Roebuck ve ark. 1999).

2.3.3.3. Çevresel Faktörler

Ergenin içinde bulunduğu toplumsal çevre, şiddet eğiliminin ve suç olaylarının belirmesinde etkili olmaktadır. Bir çalışmanın sonuçlarına göre, ergenin yaşantısını olumsuz çevre koşullarında devam ettiriyor olması, suça ve şiddete yönelmesinde önemli rol oynamaktadır. Doğup büyüdüğü çevre düşük ekonomik düzeyde, suç ve şiddet olgularının yoğun bir şekilde yaşandığı bir çevre ise, ergenin bu çevreden olumsuz şekilde etkilenmesi ciddi bir olasılık olarak bildirilmektedir (McCord ve ark. 2001). Çevresel faktörler arasında yer alan diğer bir risk faktörü büyüme ve gelişme dönemlerinde yeterli

beslenmenin sağlanamamasıdır. Yapılan bir çalışmada, fakir diyet ile beslenen deneklerde oluşan besinsel eksikliklerin saldırgan davranışlarla ilişkili olduğu saptanmıştır. Çinko ya da demir eksikliği ve karbonhidratların miktarları ile saldırgan davranışlar arasında ilişki olduğu saptanmıştır (Fishbein 2001, Wallner 2012).

2.3.3.4. Sosyolojik, Ekonomik ve Psikososyal Faktörler

Loeber ve ark. (2005) şiddet ile ilgili en kuvvetli olan 11 risk faktörünü belirlemiştir. Bunlar; fiziksel saldırganlık, depresif duygudurum, 10 yaş öncesi suç davranışı, okuldan kaçma, okul motivasyonunun düşüklüğü, düşük sosyoekonomik düzey, insanlara karşı zalimlik, ciddi ebeveyn sorunları, katı-duygusuz-sabit davranışlar, yardım ile yaşayan aile, kötü komşu profili yer alır. Kişide bu risk faktörlerinin sayısının artması ile şiddet davranışı eğilimlerinin arttığı söylenmektedir (Loeber ve Pardini 2008). Yapılan bir araştırmanın verilerine göre gelecekte sinirlilik ve şiddet davranışları sergileme olasılığı hiç risk faktörüne sahip olmayanlarda %3 oranındayken, 11 ve daha çok risk faktörü ile yaşayan kişiler için %100 şeklinde bulunmuştur (Loeber ve ark. 2005). Şiddet davranışının ortaya çıkmasında etkili olan sosyolojik şartları konu edinen bir çalışmada ise; sosyoekonomik eşitsizlikler, ailenin düşük gelire sahip olması, topluma yönelik eğitim, sağlık, güvenlik ve barınma ile ilgili politikaların adaletli uygulanmaması, ekonomik gelişmeye sosyal gelişimden daha çok önem veren devlet politikalarının ciddi agresif şekillerde gerçekleştirilmiş cinayetler için risk artışına neden olduklarını vurgulamışlardır (Schraiber ve ark. 2006).

Sosyal öğrenme teorisine göre saldırganlık ve suç davranışı sonradan edinilir. Ergenler ölçüt ve değerlerini içerisinde buldukları sosyal gruptan edinir, bu grubun davranışlarını öğrenerek kendi hayatlarında bu şekilde davranırlar (Miller ve Dollard 1941, Bennett ve ark. 2005). Sosyal öğrenme teorisine göre şiddet eğilimi için en ciddi risk faktörleri; düşük benlik kontrolü, kendini kontrol becerilerinde eksiklikler ve suç işleme potansiyelinde olan akran gruplarına sahip olunmasıdır (Akers ve Jensen 2006, Beaver ve ark. 2009).

Şiddete maruz kalan ya da tanıklık eden çocukların, bu durumu deneyimlediği dönemde ve sonraki dönemlerde daha fazla şiddet içeren davranışlar gösterebilecekleri bilinmektedir. Bir sorun çözme becerisi olarak algılanmaya başlanan şiddet, kısır döngüye

dönüşmekte ve nesilden nesile aktarılmaktadır. Bazı araştırmacılara göre şiddet davranışlarını, şiddete maruz kalanlar değil, şiddete içerikli olgulara tanık olanlar uygulamaktadır (Vahip 2002, Güleç ve ark. 2012). Çalışmalar anne-babalarının şiddet davranışlarında bulunduğu şahitlik eden çocuk ve ergenlerin ileriki yaşantılarında sevgi duyguları, karşı cinsle ilişkileri ve evliliklerinin şiddet içermesi bakımından risk grubu içerisinde bulduklarını göstermektedir. Bu gibi davranışlara maruz kalan ya da tanıklık edenler kendi çatışmalarını çözmek için de şiddete başvururlar (Cyr ve ark. 2006). Yapılan bir çalışmada cinsel istismara maruz kalmış bireylerin ilişkilerinde ciddi şiddet davranışları gösterme düzeylerinin diğer kişilere oranla iki kat daha fazla olduğu tespit edilmiştir (Lewis ve Fremouw 2001).

Suç işlemiş yaşlıları ile arkadaşlık ilişkileri olan ergenlerin suç işleme davranışının görülme riskinin çok yüksek olduğu tespit edilmiştir (Beaver ve ark. 2009). Çevresel biyolojik faktörler sebebiyle düşük düzeyde sosyal yetenekler ile problem çözme beceri eksikliğine sahip olan ergenler; sosyal gruplardan dışlanmalar, bireysel kontrol sağlamada güçlük ve dürtüsellik nedenleriyle sosyal problemlerini çözmek için suç ya da şiddet davranışları sergileyen yaşlıları ile yakın ilişkiler kurabilmektedirler (Lewis ve Fremouw 2001, Mendes ve ark. 2009).

Sosyal eşitsizliğin olduğu toplumlarda sosyal birer birey olarak kabul edilmeyenlerin şiddet içerikli davranışlar sergileyen gruplara katılımının amacı, güçsüz ya da zayıf hissetmeyi engellemek ve benlik saygısını yükseltmek şeklinde değerlendirilebilir. Şiddet bireylere, sosyal sorunları yaşayan toplumlar içerisinde adaleti sağlama, benlik saygısını yükseltme ve güçlü kimliğini ortaya koymaya yardımcı oluyor olabilir. Anne ve babanın yaşadığı stres ya da sıkıntılar, aile içi dağlımalara, birlik beraberlik içerisinde yaşamasında sıkıntılara neden olarak ailenin işlevini yitirmesine sebep olabilmektedir. Bu aile tipleri ile beraber büyüyen çocuklarda da güvensizlik hissi, hayal kırıklıkları, gerilim ve tartışmalar sebebiyle sosyal becerilerde sıkıntılar ortaya çıkmaktadır. Olumsuz benlik imajı ile yetişen ergenler daha fazla şiddet eğilimi gösterebilmektedirler. Fakat ergenin zorlandığı durumları, sıkıntılarını paylaşabileceği, kendisini anlayan birilerinin varlığını hissetmesi, kendine pozitif bir rol modeli olan bir bireyin varlığı şiddete eğilimin önlenmesinde önemli olabilmektedir (Heitmeyer ve Anhut 2008, Mendes ve ark. 2009).

2.3.4. Okul Ortamı ve Şiddet

Ergende fiziksel ve psikolojik açıdan önemli değişimlerin yaşandığı ortaöğretim aşamasında, aileden koparak dış dünyayla ilişki düzeyinin arttığı, yaşadığı ev ortamı dışında kendini hissettiği ciddi bir yaşam evresidir (Uluçay 2012). Okul ortamı bireyin aile dışında ilk paylaşımları edindiği yerdir. Okul; belirli bir program çerçevesinde yönetilen, davranış edindirme ya da edinilen davranışları geliştirme, değiştirme ve uzmanlaştırma kuruluşudur. Okulda verilen eğitimin ile öğretilen derslerin ana amaçları; öğrencilere bilişsel ve sezgisel kavramlara yönelik davranışlar kazandırmaktır. Okulda hayat, bilim-teknik, edebiyat, sanat, felsefenin yanı sıra spor eğitimiyle yapılandırılan kazanımlar, gereksinim ve beklentilere göre şekillendirilir (Uluçay, 2012).

Okul bu işlevlerini bir sürece dayalı, aileyle birlikte, bir yaşam döngüsü içerisinde gerçekleştirmektedir. Okul, çocuğun aile içerisinde kazandığı davranışları geliştirerek üzerine yeni davranışlar katmasını amaçlar. Yalnız çocukların bu davranış kazanım sürecinde istenmeyen bazı olumsuz davranışlar da edindiği görülebilmektedir. Bu olumsuz ve istenmeyen davranışların bir kısmı, 'okullarda şiddet' şeklinde kavramlaştırılabilir (Teyfur 2014).

Okullarda şiddet, okul sınırları içerisinde öğrencilerin öğrenme süreçlerini ve gelişimlerini engelleyen, zarar veren, okul ortamında olumsuzluklara yol açan; öğrenciler, öğretmenler ya da okuldaki diğer çalışanlar ile etkileşimler sonucu oluşabilen suç ve benzeri davranışlarla kendini gösteren saldırganlık içeren davranışlar şeklinde tanımlanabilir (Kızmaz 2006, Teyfur 2014). Okulda ortamında oluşabilecek şiddetin kaynağı ya da mağduru olabilecek durumdaki ergenler, yaşadıkları gelişim evreleri bakımından önemlidirler. Gelişimlerinde hızlı değişimlerin görüldüğü bu dönemde, ergenlerin duygularını yöneterek davranışlarını yönlendirme yetileri kazanmaları, ilerleyen dönemlerdeki psikolojik, sosyal ve toplumsal kimliklerine hazırlanmaları bakımından da önemli olduğu bilinmektedir (Arslan 2010).

Okullarda gerçekleşen şiddet konusunda, ülkemizde yapılmış çalışmaların büyük bir bölümü akranların birbirlerine karşı şiddet davranışlarını zorbalık kavramı ile ilişkilendirilmiştir (Sümer ve Aydın 1999, Durmuş ve Gürcan 2005, Pekel-Uludağlı ve Uçanok 2005, Kepenekçi ve Çınkır 2006, Deveci ve ark. 2007, Cenkseven Önder ve

Yurtal 2008). Araştırma sonuçları, liselerde özel eşyalarının kaybolması, öğrenci paralarının çalınması şeklinde yüksek düzeyde şiddet olguları bildirilmiştir (Türküm 2011). Öğrencilerin, okul sınırları dışında gerçekleşen ve öğrencilerin yaralanmalarına sebep olan toplu kavga olgularının yüksek düzeylerde olduğu tespit edilmiştir (Durmuş ve Gürcan 2005). Örneğin okul içerisinde ve çevresinde fiziksel koruyucu düzenlemelere ihtiyaç duyulmuştur. Bu önlemlerin, özellikle fiziksel şiddetin gerçekleşmesini engelleme amaçlı olduğu görülmektedir. Devam olarak şiddeti önleme çalışmaları ise, ağırlıklı olarak aile, öğrenci ve öğretmenlerin şiddete ilişkin bakış açılarını değiştirme ve şiddetle baş edebilme düzeylerini geliştirme odaklıdır (Türküm 2011).

2.3.5. Medya ve Şiddet

İnsanların önde gelen özelliklerinden birisi çevresinde gerçekleşen olayları öğrenme isteğidir. Bu isteğe bilgi sahibi ve haberdar olma örnek verilebilir. Bilgi edinilmesinde önemli bir güce sahip bir araca dönüşen basın yayın organları, toplumu bilgilendirirken karşımıza başka bir dünya ve bu dünyada var olan imgeler sunmaktadır. Başka bir anlamda medya, dünyamızı ne şekilde algılayacağımızı anlatarak bizleri yönlendirir, belirli tutum ve davranışların yerleşiminde rol oynar ya da yalnızca belirleyici konumda olabilir (Palabıyıkoglu 1997). Gelişen ve değişen teknolojiyle birlikte, medya baskısına daha çok maruz kalmaya başlamış ve en çok etkilenen gruplardan birinin ergenler olduğu bildirilmektedir (Okur Berberoğlu 2015).

Medyanın üzerinde en çok tartıştığı ve araştırmaların yapıldığı temel konularından biri de şiddet konusudur (Zorlu 2016). Televizyon gibi görsel medya araçlarında; şiddet yaşantılarını sunan, popülerleştiren ve bir model gibi yansıtan programları görmek mümkündür. Araştırma verilerine göre, haberlerde yayınlanan cinayet, patlama, bombalama ve doğada gerçekleşen felaketler gibi çeşitli şekillerde şiddet içerikli görüntülerin ergenler üzerinde ciddi etkiler yarattığını göstermiştir (Kara 2011, Zorlu 2016). Fakat bu konuda medyanın en tehlikeli etkisi, gerçek hayatta kişilerin şiddet durumlarına duyarsız davranmasına neden olması ve şiddeti normale çevirmesidir (Çamlıbel İrkin 2012, Zorlu 2016).

Medyada yer alan, şiddet içerikli bilgisayar oyunları, programlar, diziler, alkollü içecek reklamları ve bağımlılık yapıcı madde kullanım öyküleri bireyi şiddete yönelten

diğer faktörler arasındadır (Douglas ve ark. 2004). Medya, insanın günlük hayatında çeşitli şiddet türleri ile karşılaşacağı bir sahne olmasının yanı sıra, kişinin korku ve dehşet duygularını beslemesine yol açmakta; bir temizlenme ya da boşalma aracına dönüşmektedir. Bu durum gitgide şiddetin benimsendiği, içselleştirildiği ve şiddete eğilimin kolaylaştığı ciddi bir çizelge yaratmaktadır (Zorlu 2016). Fakat şiddet temalı medyanın kullanımı genellikle bir grup etkinliği olduğu için oyun ya da film bittiği zaman etki sonlanmayıp sohbet konusu olarak yerini korumaktadır. Özellikle bilgisayarda oynanan ve oyuncularından rakiplerini ateş etmeleri istenen oyunlarda şiddet, sanal ortamda olmasına rağmen zevk alınarak öğrenilip uygulanmaktadır. Hatta bu oyunlarda şiddet içerikli sahneler dayanamama yeteneği ergenin yaşlıları arasındaki gücü ya da olgunluğunun derecesi olarak nitelendirilebilmektedir (Zorlu, 2016). Dolayısı ile medyanın sanallığı içerisinde kendine yer edinen şiddet deneyimleri ve şiddet olgusu, bireylerde şiddetin içleştirilmesine neden olabilmektedir (Palabıyıkoglu 1997, Zorlu 2016).

2.3.6. Okul Ortamı, Şiddet ve Hemsirelik

Okul, toplumsal olarak ergenin sosyalleşebildiği, bireysel olarak hayatta başarılı bir şekilde yer edinebilmesine yardımcı olan, hayatının önemli bir bölümünü geçirildiği bir kurumdur. Fakat ergenlerin okulda şiddet içerikli durumlarla karşılaşması eğitim-öğretim sürecini önemli derecede olumsuz etkilemekte ve ergenin eğitimine uyum sağlamasını engellemektedir (Sağlam 2009).

Okulda şiddet olarak tanımlanan kavram; okul çevresinde olumsuz deneyimler yaşatan, öğrenme ortamlarına zararı olan, öğrencilerin gelişimlerini etkileyen saldırganlık ve suç işleme eylemine benzer davranışlardır. Öğrenci şiddeti; okul ortamında öğrencilerin arasında gerçekleşen, onların fiziksel, sözel, duygusal ya da cinsel boyutlarda zarar görmeleri, dışlanmaları, kişisel eşyalarına zarar verilmesi, haksız yere suçlanmaları gibi değişik durumları olan her çeşit bozucu ve yıkıcı faaliyetler bütünüdür. Bu faaliyetler, öğrencileri aşağılayıp küçük düşürecek sözde masum denilebilecek durumlar iken, diğer bir yandan ölüm ile sonuçlanabilecek ciddi durumları da doğurabilmektedirler (Furlong ve Morrison 2000, Kızmaz 2006) .

Yapılan bir araştırmada, okullarda en sık karşı karşıya gelinen dört saldırganlık ve şiddet olayından bahsedilmektedir. Bunlar; %70,9 ile “okul masa ve sandalyelerinin kasıtlı

bir şekilde kırılması ya da çizmesi, tekmelenerek duvarların boya badanasının kirletilmesi”, %70,1’le “okul sınırları dışında gerçekleşen kavgalar ve bu durum sonucunda bazı öğrencilerin yaralanması”, %70,1’le “okuldaki farklı öğrenci grupları arasında gerçekleşen toplu kavgalar”, %63,7 ile “okulda bazı öğrencilerin özel eşyalarının kaybolması ya da paralarının çalınması” ile birlikte “okul sınırları içinde gerçekleşen kavgalar ve bu durum sonucunda bazı öğrencilerin yaralanması” olayının görülme oranı %57,3, “okulda herhangi bir öğretmenin tek ya da bir öğrenci grubu tarafından dövülmesi ya da tartaklanması” olayının görülme oranı %53,1 düzeyindedir (Durmuş ve Gürkan 2005)

Uluslararası Hemşireler Birliği (ICN) tarafından 2001 yılında belirlenen temada; “Hemşireler daima şiddete karşı, sizin için var” sloganı ile şiddet olaylarının önlenmesinde hemşirenin ne kadar önemli bir rol oynadığının altını çizmiştir (ICN 2001). Okul sağlığı ekibinin profesyonel bir üyesi olan hemşireler, okuldaki diğer çalışanlar arasında öğrenciler ile en yakın mesafede olan kişilerdir. Okul hemşiresi, aynı zamanda diğer ekip üyeleri ile multi-disipliner yaklaşımlarla rollerini gerçekleştirir. Amerikan Okul Sağlığı Birliği (ASHA) okul sağlığı hemşiresinin rollerini; eğitimci, bakım verici, danışman, savunucu, araştırmacı, vaka yöneticisi ve yapılan etkinliklerden sorumlu bir meslek üyesi şeklinde belirtmektedir (Seçginli ve ark. 2004, Ceylan ve Turan 2009, Coşkun ve Bebiş 2014).

Türkiye’de 2007 yılında “Hemşirelik Kanunu” değiştirilmiştir. Hemşirelerin eğitim durumu ve çalışma yerlerine göre görev, yetki ve sorumlulukları tanımlanmıştır. Daha sonra 2011 yılında yayımlanan “Hemşirelik Yönetmeliği’nde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelikte” “Okul Hemşireliği” kavramı tanımlanmıştır. Tanımlamalara göre okul hemşiresi; “okullarda madde bağımlılığı, dikkat eksikliği, yeme bozuklukları, öğrenme güçlüğü, stres, depresyon, saldırganlık, anti-sosyal davranışlar gibi durumlar ile ilgili soruna sahip öğrencilerin öğretmen ve ailesi ile işbirliğini sağlaması, gereken durumda sağlık danışmanlığı yürütmesi” görevlerini yerine getirmektedir. Okul hemşireleri, şiddet davranışının gelişmemesi için gerekli önlemleri alır, şiddete olaylarını deneyimleyenlerin bakım ve kontrolünü sağlar, şiddetin bireyler ve toplum üzerinde yarattığı olumsuz etkileri değerlendirir (Arslan ve Savaşer 2009). Okul sağlığı hemşiresi; hemşirelik süreci çerçevesinde okullarda gerçekleşen suç ile şiddet olgularının neden, çeşit ve niteliğini, ne

zaman, nasıl, nerede ya da kimler tarafından gerçekleştirildiğini araştırır, ilk olarak sorunu tanımlar. Şiddet davranışları yönünden bireyi, ailesini ve psikososyal risk faktörlerini değerlendirir (Pişkin 2012).

Öğrencilerin şiddetten korunabilmesi, şiddetin engellenmesi, uygun ve erken girişimlerin planlanması önemlidir. Bu bağlamda okul sağlığı hizmetlerinde ve okul sağlığı hemşirelik hizmetlerinin geliştirilip yaygınlaştırılması ile iyileştirmelerin sağlanacağı düşünülmektedir (Coşkun ve Bebiş 2014).

2.4. Ergenlerde İnternet Bağımlılığı ve Şiddet Eğilimi Arasındaki İlişki

Günümüzde internet hayatın tüm alanlarında önemli bir yer edinmiştir. Herkesin rahatça kullanabildiği ve özellikle ergenlerin zamanlarının ciddi bir kısmını internet sayesinde gerçekleştirilen aktivitelerle harcadığı hale gelmiştir. İletişim kurmak, eğlence sağlamak, paylaşımlarda bulunmak, araştırma yapmak, oyun oynamak, ödev hazırlamak ve bilgi edinmek gibi sebeplerle ergenler arasında internetin kullanımı çok yaygındır (Live Chung 2006, Subrahmanyam ve Greenfield 2008). Bununla birlikte, TÜİK'nun gerçekleştirmiş olduğu araştırma bulgularına göre, 16-24 yaşlar arası bireylerin internet ve bilgisayar kullanım oranlarının en yüksek düzeyde olduğu bulunmuştur (TÜİK 2014).

İnternet, kişisel amaçların gerçek olmasına olanak sağlayan önemli bir kaynak haline gelmiştir. Kullanılmasının asıl amacı tüm bilgilere kolay ulaşılması, hızlı, ucuz, güvenilir olması ve iletişimi daha da basit hale getirmesine rağmen, internetin umut edilenden de çabuk yaygınlaşması yoğun, problemlili, sağlıksız kullanımlara neden olmaya başlamıştır (Arısoy 2009, Üneri ve Tanıdır 2011). Fakat internetin bilgi edindiren ve eğitim konulu uygulamalarının dışında şiddetin de var olduğu birçok içerik bulunmaktadır. Şiddetin ortaya çıkmasında biyolojik, sosyal, psikolojik, kültürel ve çevresel olarak birçok faktör etkili olmaktadır. Bu bağlamda zamanımızın en dikkat çekici medya araçlarından birisi haline gelen internetin sağlıksız davranışların tecrübe edilmesinde önemli bir etki yarattığı söylenebilir. Bazı araştırmalar bu durumu desteklemekte ve internet bağımlılığı ile şiddet arasındaki ilişki ile ilgili kanıtları bildirmektedir (Ko ve ark. 2009, Kim 2013, Koo ve Kwon 2014).

Son zamanlarda şiddet ile medya iletişim kaynakları arasındaki ilişkiyi konu alan araştırmaların daha çok bilgisayar ya da video oyunlarının doğurduğu etkiler ile ilgili

olduğu görülmektedir (Dolu ve Ark. 2010, Demirtaş Madran ve Ferlign akırcı 2014). Buna ek olarak bazı araştırmalarda internet bağımlılığı ile şiddet arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin tespit edildiği ve şiddet içerikli bilgisayar oyunlarını oynayan bireylerin dşmancıl düşüncelere sahip oldukları görülmüş ve bu bireylerin şiddet içerikli davranışlarında artışın görüldüğü aktarılmıştır (Arriaga ve ark. 2006, Bayraktar ve Gün 2007).

şiddet tüm toplumlarda gitgide yaygınlaşmakta olan ciddi bir sorundur (WHO 2002, WHO 2014). şiddet içerikli olguların ülkemizde ve özellikle ergenler arasında giderek arttığı bilinmektedir (TBMM 2007). şiddetin varlığı ve meydana gelme sebeplerine ilişkin birçok faktörden bahsedilmektedir. Bu faktörlerden biri şüphesiz medya yolu ile kişilere sunulan şiddet içeren yayınlardır (Gümüş ve ark. 2015). İnternette şiddet öğesini içermekte olan sayısız web sitesi bulunmakta ve bu sitelerin erişimleri bayağı kolay haldedir. Farkına varmadan bu her türlü şiddet öğesi ile karşı karşıya gelinebilmekte ve bireylerin şiddet ile ilgili algılarını değiştirebilmektedir. Bu bağlamda internetin denetimsiz ve sınırsız olarak birçok şiddet öğesini içermesi, tüm yaş gruplarından insanların özellikle de ergenlerin bu öğelerin etkilerine karşı açık hedef durumuna geldiği bir duruma dönüştüğü söylenebilir. Sonuç olarak, gerçekleştirilen çalışmalar bu durumu desteklemekte, problemlı internet kullanımları, şiddet ve sağlıksız gerçekleştirilen davranışlar arasında bir ilişkinin varlığını göstermektedir (Ko ve ark. 2009, Alavi ve ark. 2011, Gümüş ve ark. 2015).

İnternet kullanım oranları oldukça yaygın hale gelen ve değişimlere hız bir şekilde uyum sağlamaya çalışan ülkemizde de problemlı internet kullanım oranlarında artış olacağı tahmin edilmektedir. Sağlık ekibinin tüm profesyonellerinin beklenen bu izelge ile daha sık karşı karşıya gelebilecekleri dşnlmekte ve konunun farklı yönlerinden çalışmalar yapılarak incelenmesi konusunda vurgular yapılmaktadır. Bu bilgiler ışığında, sağlık ekibinde olan hemşirelere, ergenlerin fiziksel ve ruhsal sağlığını koruma ve geliştirmede ciddi görevler düşmektedir. Problemlı internet kullanımları ile şiddet eğilimlerine yönelik planlanacak araştırmaların koruyucu ve tedavi edici sağlık hizmeti standartlarına katkıda bulunmalarının son derece önemli olduğu düşünülmektedir (Gümüş ve ark. 2015).

Bütün bu açıklamalar birlikte değerlendirildiğinde; bu çalışmada büyüme ve gelişme evrelerinin belki de en hassas döneminde olan ergenlerin internet bağımlılığı ve şiddete eğilim düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Şekli

Araştırma, ergenlerin internet bağımlılığı ve şiddete eğilim düzeylerini belirlemek, İBÖ ve ŞEÖ düzeyleri ile sosyodemografik, bireysel, internet ve bilgisayar kullanım özelliklerini karşılaştırmak ve nedensellik ve risk faktörlerini ortaya koymak, internet bağımlılığı ile şiddet eğilimi arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla kesitsel tipte yapılmıştır.

3.2. Araştırmanın Yapıldığı Yerler

Araştırma, Hatay İli Antakya İlçesi sınırları içinde yer alan Milli Eğitim Bakanlığı (MEB)'na bağlı Osman Ötken Anadolu Lisesi, Özel Ata Lisesi ve Erol Bilecik Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'nde yapılmıştır.

Osman Ötken Anadolu Lisesi Hatay İli Antakya ilçesine bağlı bir anadolu lisesidir. Veriler 2015-2016 eğitim-öğretim yılında öğrenim gören öğrencilerden toplanmıştır. Okulun mevcudu 9. Sınıf 235 öğrenci, 10. Sınıf 205 öğrenci, 11. Sınıf 195 öğrenci ve 12. Sınıf 127 öğrenci olmak üzere toplam 762 öğrencidir. Bu lisede; 25 derslik, 51 öğretmen, 2 rehber öğretmen, 3 fen laboratuvarı, 2 atölye, 1 bilgisayar sınıfı, 1 müzik sınıfı, 1 resim sınıfı, 1 kütüphane, 1 konferans salonu ile eğitim yapılmaktadır.

Özel Ata Lisesi Hatay İli Antakya ilçesine bağlı bir özel lisedir. Veriler 2015-2016 eğitim-öğretim yılında öğrenim gören öğrencilerden toplanmıştır. Okulun mevcudu 9. Sınıf 51 öğrenci, 10. Sınıf 24 öğrenci, 11. Sınıf 36 öğrenci ve 12. Sınıf 32 öğrenci olmak üzere toplam 143 öğrencidir. Bu lise; 20 derslik, 36 öğretmen, 1 rehber öğretmen, 1 fen ve teknoloji, 1 bilgisayar laboratuvarı, resim ve müzik atölyeleri, kütüphane, çok amaçlı salon ile eğitim yapılmaktadır.

Erol Bilecik Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Hatay İli Antakya ilçesine bağlı bir mesleki ve teknik anadolu lisesidir. Okulun mevcudu 9. Sınıf 562 öğrenci, 10. Sınıf 674 öğrenci, 11. Sınıf 609 öğrenci ve 12. Sınıf 744 öğrenci olmak üzere toplam 2584 öğrencidir. Bu lisede; 30 derslik, 180 öğretmen, 3 rehber öğretmen, 2 bilgisayar laboratuvarı, 1 kütüphane, 1 konferans salonu, 1 fen laboratuvarı, 10 atölye ile eğitim yapılmaktadır.

3.3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Çizelge 3.1. Araştırmaya Alınan Öğrenci Sayılarının Okul ve Sınıflara Göre Dağılımı

OKULLAR		2015-2016 Eğitim-Öğretim Yılında Öğrenim Gören Öğrenci Sayısı		Araştırmaya Katılan Öğrenci Sayısı	
		n	%	n	%
Osman Ötken Anadolu Lisesi	9. Sınıf	235	30,85	32	28,07
	10. Sınıf	205	26,90	32	28,07
	11. Sınıf	195	25,59	30	21,93
	12. Sınıf	127	16,66	30	21,93
	Toplam	762	100	114	100
Özel Ata Lisesi	9. Sınıf	51	35,68	17	16,33
	10. Sınıf	24	16,78	24	23,30
	11. Sınıf	36	25,17	35	34,21
	12. Sınıf	32	22,37	29	28,14
	Toplam	143	100	102	100
Erol Bilecik Mesleki Ve Teknik Anadolu Lisesi	9. Sınıf	562	21,22	64	24,72
	10. Sınıf	674	26,03	84	31,41
	11. Sınıf	609	25,25	80	30,53
	12. Sınıf	744	27,50	30	13,43
	Toplam	2589	100	318	100
Genel Toplam		3494	100	537	100

Hatay İli Antakya İlçesine bağlı liselerde 2015-2016 eğitim öğretim yılında öğrenim gören öğrenciler (N:25351) araştırmanın evrenini oluşturmuştur. Araştırmaya alınacak örneklem sayısını elde etmek için ‘evreni belli örnekleme yöntemi’ kullanılmış (Büyüköztürk 2016) ve 408 olarak bulunmuştur. Basit rastgele örnekleme yöntemine göre okullar belirlenmiştir. Tabakalı örnekleme yöntemine göre sınıf düzeylerinden örnekleme alınacak öğrenci sayıları belirlenmiştir. Örnekleme dahil edilecek sınıflar küme örnekleme yöntemine göre belirlenmiştir (Büyüköztürk 2016). Araştırmaya toplam 537 öğrenci katılmıştır (Çizelge 3.1).

Evreni belli örnekleme yöntemi: $n = N \frac{t^2 pq}{d^2 (N-1) + t^2 pq}$

N : Hedef kitledeki birey sayısı

n : Örnekleme alınacak birey sayısı

p : İncelenen olayın görülüş sıklığı (gerçekleşme olasılığı)

q : İncelenen olayın görülmeyiş sıklığı (gerçekleşmeme olasılığı)

t : Belirli bir anlamlılık düzeyinde, t çizelgesuna göre bulunan teorik değer

d : Olayın görülüş sıklığına göre kabul edilen örnekleme hatasıdır (Büyüköztürk 2016).

3.4. Verilerin Toplama Araçları

Verilerin toplanmasında araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu, İBÖ ve ŞEÖ kullanılmıştır.

3.4.1. Kişisel Bilgi Formu (EK-2)

Bu form ergenlerin sosyodemografik özelliklerini, bireysel, internet ve bilgisayar kullanım özelliklerine yönelik literatür doğrultusunda hazırlanan 26 soru içermektedir (Haskan 2009, Özgün 2011, İşleyen 2013, Ülgen 2014, Öney 2014, Öner 2015) .

3.4.2. İnternet Bağımlılığı Ölçeği (İBÖ) (EK-3)

Hahn ve Jerusalem (2001) tarafından tasarlanıp, Şahin ve Korkmaz (2011) tarafından Türkçeye uyarlanan ‘İnternet Bağımlılık Ölçeği’ veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. İnternet bağımlılığı ölçeği beş basamaklı likert tipi bir ölçek olup üç faktör altında toplanabilen 19 maddeden oluşmaktadır. Faktörlerde yer alan maddelerin her biri; hiçbir zaman (1), Nadiren (2), Bazen (3), Genellikle (4), Her zaman (5) şeklinde ölçeklendirilmiştir. Ölçeğin bütününden toplam puan olarak en düşük 19 en yüksek 95 puan alınabilir. Ölçekten alınan puanlar yükseldikçe bağımlılık düzeyinin yükseldiği kabul edilmektedir. Ölçeğin üç alt boyutu vardır; birincisi “kontrol kaybı”, ikincisi “daha fazla online kalma isteği” ve üçüncüsü ise “sosyal ilişkilerde olumsuzluk”tur. Kontrol kaybı, bireyin interneti ölçsüz kullanması ve bu tutumundan bir türlü vazgeçememesi neticesinde çeşitli sorunlar yaşamasını ifade eder. Daha fazla online kalma isteği, internet kullanımında harcanan zamanı gösterir ve internet kullanımında aşırılığın başlangıç dönemiyle karşılaştırıldığında açıkça daha da yükselmiş olduğunu ortaya koyar. Sosyal ilişkilerde olumsuzluk ise, aşırı internet kullanımı nedeniyle insanlar arasındaki ilişkilerde

meydana gelen sorunları ifade eder. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı; Cronbach Alpha= 0,858 olarak hesaplanmıştır. Bu araştırmada Cronbach Alpha= 0,945 olarak hesaplanmıştır.

3.4.3. Şiddet Eğilimi Ölçeği (ŞEÖ) (EK-4)

Haskan ve Yıldırım (2012) tarafından geliştirilen ölçekte 1 tanesi tersine çevrilmiş (reverse) olmak üzere toplam 20 madde bulunmaktadır. Ölçek üçlü derecelendirmeli (3=her zaman, 2= bazen, 1=hiçbir zaman) olup öğrenciler maddelerin karşısındaki kendilerine uygun dereceyi seçerek o derecenin altındaki parantezin içine çarpı işareti koyarak tepkide bulunmaktadır. Düz maddeler, olduğu gibi; tersine çevrilmiş madde ise tersinden puanlanmaktadır. ŞEÖ'den alınabilecek puan 20 ile 60 arasında değişmektedir. Yüksek puan bireyin şiddet eğiliminin yüksek olduğu anlamına gelmektedir. Hem bireysel hem grup halinde uygulanabilen ölçeğin cevaplandırılma süresi yaklaşık 15 dakikadır. ŞEÖ'nin Cronbach Alpha katsayısı 0,870 olarak bulunmuştur. Bu araştırmada Cronbach Alpha= 0,891 olarak hesaplanmıştır.

3.5. Ön Uygulama

Ergenlerin sosyodemografik, bireysel, bilgisayar ve internet kullanım özelliklerini içeren bilgi formunun işlerliğini değerlendirmek amacıyla ön uygulama Antakya Atatürk Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'nde 2015-2016 eğitim-öğretim yılında öğrenim gören 60 öğrenci ile yapılmıştır. Ön uygulama yapılan katılımcılar araştırmaya dahil edilmemiştir. Ön uygulama sonucunda bilgi formunda değişiklik yapılmamıştır.

3.6. Araştırmanın Uygulanması

Araştırmanın uygulanmasına Şubat 2015'te başlanmıştır. Araştırmanın uygulanabilmesi için gerekli izinler alındıktan sonra okullara ziyaretler gerçekleştirilmiştir (EK-6). Araştırmanın yapılması planlanan okulların rehberlik servisleri ile uygulamanın yapılacağı sınıflar ve uygulama tarihleri beraber belirlenmiş ve randevular alınmıştır. Belirlenen günlerde gerçekleştirilen ziyaretlerde okulların 9., 10., 11. ve 12. Sınıf öğrencilerine sınıf ortamında rehberlik servisi öğretmenleri eşliğinde uygulamanın amaçları açıklandıktan ve katılımcıların sözlü ve yazılı onamları alındıktan sonra kişisel bilgi formu ile ölçek formları uygulanmıştır. Form ve ölçeklerin doldurulma süresi yaklaşık 45 dakika sürmüştür.

3.7. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmada ergenlerin kişisel ve ailesel niteliklerine ilişkin bilgiler kendilerine verilen bilgi toplama formlarına verdikleri yanıtlarla sınırlıdır. Araştırma, Hatay İli Antakya İlçesi'ne bağlı liselerde 2015-2016 eğitim-öğretim yılında öğrenim görmekte olup araştırma kapsamına alınan ve evreni temsil eden öğrencilerle sınırlıdır.

3.8. Araştırmanın Etik Boyutu

Araştırma Mustafa Kemal Üniversitesi Tayfur Ata Sökmen Tıp Fakültesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu tarafından uygun bulunmuştur (EK-5). Araştırmanın yapıldığı okullar için Hatay İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden yazılı izin alınmıştır (EK-6). İBÖ ve ŞEÖ kullanımları için ölçek sahiplerinden e-posta yolu ile izin alınmıştır (EK-7). Uygulamaya başlamadan önce öğrencilere araştırmanın amacına ilişkin bilgi verilmiş ve bilgilendirilmiş onam formu ile yazılı onamları alınmıştır (EK-1).

3.9. Verilerin Değerlendirilmesi

Veriler toplandıktan sonra araştırmacı tarafından SPSS (Statistical Package for Social Sciences) (SPSS Inc., 2012) 21.0 istatistik yazılım programında bilgisayara kaydedilmiş ve analizler gerçekleştirilmiştir. Tanımlayıcı istatistikler için, sayı ve yüzdelik kullanılmıştır. Örneklem verilerinin normal dağılım gösterip göstermediği Kolmogorov-Smirnov Testi ile test edilmiş olup, örneklemin normal dağılım göstermediği belirlenmiş ve non-parametrik testlerden ikili grup karşılaştırmalarında Mann Whitney U Testi, üçlü ve daha fazla sayıda grup karşılaştırmalarında Kruskal Wallis Testi kullanılırken, alt grupların farklılığını değerlendirmek için Bonferroni Düzeltmeli Mann Whitney U Testi yapılmıştır. İBÖ toplamı ve alt boyutları ile ŞEÖ arasındaki ilişkiyi değerlendirmek için Spearman Korelasyon Katsayısı Testi yapılmıştır. Katılımcıların İBÖ ve alt boyutları ile ŞEÖ düzey hesaplamaları bireylerin ölçeklerden bireysel olarak aldıkları toplam puanlara göre yapılmıştır (Çizelge 4.3). Sosyo-demografik, bireysel, internet ve bilgisayar kullanma özelliklerine ilişkin değerlendirmeler ise araştırmaya katılan ergenlerin bireysel olarak İBÖ ve alt boyutları ile ŞEÖ'den aldıkları toplam puanların aritmetik ortalaması hesaplanarak yapılmıştır. İstatistiksel değerlendirmelerde anlamlılık düzeyi olarak $p < 0.05$ olarak kabul edilmiştir.

4. BULGULAR

Bu bölümde, araştırma sonucunda yapılan istatistiksel analizler ve bu analizler sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Veriler değerlendirilirken, ergenlerin İBÖ ve alt ölçekleri ile ŞEÖ düzeylerine, sosyo-demografik özellikleri, bireysel, internet ve bilgisayar kullanımları ile ilgili nitelikler açısından internet bağımlılığı ve şiddet eğilimi düzeylerine aynı zamanda İBÖ ve alt ölçekleri ile ŞEÖ arasındaki korelasyona bakılmıştır.

Çizelge 4.1. Ergenlerin Sosyo-Demografik Özellikleri

Özellik	Sayı	%
Cinsiyet		
Erkek	363	67.6
Kadın	174	32.4
Yaş		
13-15	126	23.5
16-18	389	72.4
18'den Büyük	22	4.1
Okul Türü		
Anadolu Lisesi	114	21.2
Özel Lise	105	19.6
Meslek Lisesi	318	59.2
Sınıf		
9.Sınıf	113	21.0
10.Sınıf	140	26.1
11.Sınıf	145	27.0
12.Sınıf	139	25.9
Kardeş Sayısı		
Tek Çocuk	22	4.1
1-2	136	25.3
3-4	297	55.3
4'ten Fazla	82	15.3
Anne Baba Durumu		
İkisi de Sağ ve Birlikte Yaşayan	492	91.6
İkisi de Sağ, Ayrı Yaşayan	28	5.2
Sadece Annesi Sağ Olan	14	2.6
Sadece Babası Sağ Olan	2	0.4
İkisi de Hayatta Olmayan	1	0.2
Anne Eğitim Durumu		
Okur-Yazar Olmayan	30	5.6
İlkokul Mezunu	241	44.9
Ortaokul Mezunu	119	22.2
Lise Mezunu	97	18.1
Üniversite Mezunu	42	7.8
Lisansüstü	8	1.5
Baba Eğitim Durumu		
Okur-Yazar Olmayan	6	1.1
İlkokul Mezunu	212	39.5
Ortaokul Mezunu	121	22.5
Lise Mezunu	103	19.2
Üniversite Mezunu	78	14.5
Lisansüstü	17	3.2

Çizelge 4.1. (Devam) Ergenlerin Sosyo-Demografik Özellikleri

Annenin Çalışma Durumu		
Çalışan	103	19.2
Çalışmayan	434	80.8
Babanın Çalışma Durumu		
Çalışan	488	90.9
Çalışmayan	49	9.1
Ailenin Gelir Düzeyi		
Asgari Ücretten Az	98	18.2
Asgari Ücret-1500 TL	167	31.1
1501 TL- 2500 TL	111	20.7
2501 TL ve Üzeri	161	30.0
Yaşadığı Yer		
Ailesinin Yanında Olan	511	95.2
Ailesinin Yanında Olmayan	26	4.8
Toplam	537	100

Çizelge 4.1’de çalışmaya katılan ergenlerin sosyodemografik özellikleri yer almaktadır. Çizelge incelendiği zaman ergenlerin, %67,6’sının erkek, %72,4’ünün 16-18 yaşlar arasında olduğu, %59,2’sinin Meslek lisesi öğrencisi olduğu, %27’sinin 11. Sınıf olduğu, %55,3’ünün 3-4 kardeşe sahip olduğu, %91,6’sının anne ve babasının sağ ve birlikte yaşadığı, %44,9’unun annesi ilkokul mezunu, %39,5’inin babası ilkokul mezunu olduğu, %80,8’inin annesinin gelir sağlayıcı bir işte çalışmadığı, %90,9’unun babasının gelir sağlayıcı bir işte çalıştığı, %31,1’inin gelir düzeyinin asgari ücret-1500TL arasında olduğu, %95,2’sinin ailesinin yanında yaşadığı belirlenmiştir.

Çizelge 4.2. Öğrencilerin Bireysel, İnternet ve Bilgisayar Kullanımı ile İlgili Özellikleri

Özellik	Sayı	%
Bilgisayarı Olma Durumu		
Olan	334	62.2
Olmayan	203	37.8
Bilgisayar Kullanma Süresi		
1 Yıldan Az	50	9.3
1-3 Yıl	101	18.8
4-6 Yıl	155	28.9
6 Yıldan Fazla	227	42.3
Kullanmayan	4	0.7
İnternete Çoğunlukla Bağlanma Yeri		
Ev	218	40.6
İnternet Kafe	26	4.8
Okul	7	1.3
Cep Telefonu	286	53.3
Günlük Bilgisayar Kullanma Süresi		
1 Saatten Az	284	52.9
1-3 Saat	184	34.3
4-6 Saat	38	7.1
7-9 Saat	15	2.8
9 Saatten Fazla	11	2.0
Kullanmayan	5	0.9
Günlük İnternet Kullanma Süresi		
1 Saatten Az	131	24.4
1-3 Saat	212	39.5
4-6 Saat	119	22.2
7-9 Saat	36	6.7
9 Saatten Fazla	38	7.1
Kullanmayan	1	0.2
İnternetin Kullanma Amacı*		
Arkadaşlarla İletişim	433	80.6
Oyun Oynama	238	44.3
Haber Okuma/İzleme	209	38.9
Sosyal Ağlarda Paylaşım Yapma	381	70.9
Bilgi/Ödev Arama	371	69.1
Müzik, Film İzleme/İndirme	398	74.1
Yeni Arkadaşlıklar Edinme	82	15.3
Alışveriş Yapma	113	21.0
Yazılım/Program İndirme/Kurma	8	1.5
Annesinin İnternet Kullanma Durumu		
Kullanan	293	54.6
Kullanmayan	244	45.4
Babasının İnternet Kullanma Durumu		
Kullanan	336	62.6
Kullanmayan	201	37.4

*Birden fazla yanıt verildiğinden n katlanmıştır.

Çizelge 4.2. (Devam) Ergenlerin Bireysel, İnternet ve Bilgisayar Kullanımı ile İlgili Özellikleri

Ailesinin İnternet Kullanımına Müdahale Etme Durumu		
Eden	244	45.4
Etmeyen	293	54.6
TV’de En Çok İzlediği Program Türü*		
Diziler	316	58.8
Yarışma Programları	263	49.0
Haberler	234	43.6
Açık Oturum Tartışmaları	26	4.8
Şiddet İçeren Filmler	101	18.8
Korku Filmleri	150	27.9
Kahramanlık Filmleri	79	14.7
Evlilik Programları	41	7.6
Çizgi Filmler	37	6.9
Spor Programları	23	4.3
Belgesel	11	2.0
Bilim Kurgu Filmleri	6	1.1
Komedi Filmleri	4	0.7
Karşı Cinsten Yakın Arkadaşı (Sevgili) Olma Durumu		
Olan	167	31.1
Olmayan	370	68.9
Düzenli Spor Yapma Durumu		
Yapan	235	43.8
Yapmayan	302	56.2
Günde Ortalama Uyku Saati		
6 Saatten Az	68	12.7
6-8 Saat	334	62.2
9-12 Saat	115	21.4
12 Saatten Fazla	20	3.7
Aile Bireylerinin Birbirine ya da Ergene Şiddet Uygulama Durumu		
Uygulayan	80	14.9
Uygulamayan	457	85.1
Sigara ya da Alkol Kullanma Durumu		
Sadece Sigara Kullanan	27	5.0
Sadece Alkol Kullanan	45	8.4
Her İkisini Kullanan/Tüketen	37	6.9
Sadece Sigarayı Deneyen	21	3.9
Sadece Alkolü Deneyen	46	8.6
Hiçbirini Kullanmayan/Tüketmeyen	358	66.7
Her İkisini Sadece Deneyen	3	0.6
Okul Dışında Gelir Sağlayıcı Bir İşte Çalışma Durumu		
Çalışan	77	14.3
Çalışmayan	460	85.7
Toplam	537	100

*Birden fazla yanıt verildiğinden n katlanmıştır.

Çizelge 4.2’de ergenlerin bireysel özellikleri ile internet ve bilgisayar kullanımları ile ilgili tanıtıcı bilgiler yer almaktadır. Çizelge incelendiği zaman %62,2’sinin bilgisayara sahip olduğu, %42,3’ünün 6 saatten fazla bilgisayar kullandığı, %53,3’ünün internete cep telefonundan bağlandığı, %53,9’unun günlük 1 saatten az bilgisayar kullandığı, %39,5’inin günlük 1-3 saat arası internet kullandığı, cevap verenler arasında %80,6’sının interneti arkadaşlarla iletişim amacıyla kullandığı, %54,6’sının annesinin internet kullandığı, %62,6’sının babasının internet kullandığı, %54,6’sının ailesinin ergenlerin internet kullanımlarına müdahale etmediği tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan ergenlerin %58,8’inin TV’de en çok dizi izlediği, %68,9’unun karşı cinsten bir arkadaşına (sevgili) sahip olduğu, %56,2’sinin düzenli spor yapmadığı, %62,2’sinin günde ortalama uyku saatinin 6-8 saat arası olduğu, %85,1’inin aile bireylerinin birbirine ya da ergene şiddet uygulamadığı, %66,7’sinin alkol ya da sigara kullanmadığı, %85,7’sinin ise okul dışında gelir sağlayıcı bir işte çalışmadığı tespit edilmiştir.

Çizelge 4.3. Ergenlerin İnternet Bağımlılığı ve Şiddet Eğilimi Düzeyleri

GENEL ÖZELLİKLER	ÖLÇEKLER				
	İBÖ				ŞEÖ
	Kontrol Kaybı	Daha Fazla Online Kalma İsteği	Sosyal İlişkilerde Olumsuzluk	Toplam	
N	537	537	537	537	537
Median	12	6	10	30	35
$\bar{X}\pm Sd$	13,99±6,52	7,66±3,87	12,98±6,62	34,62±15,38	35,45±7,87
Minimum	7	4	8	19	20
Maximum	35	20	40	95	59
25. Percentil (Q1)	9	4,5	8	23	29
75. Percentil (Q3)	17	10	15	42	41

Çizelge 4.3’de ergenlerin internet bağımlılığı ve şiddet eğilimi düzeyleri yer almaktadır. Ergenlerin, İBÖ toplamı ortancası 30 olarak, İBÖ alt ölçeklerinden; kontrol kaybı alt ölçeği ortancası 12 olarak, daha fazla online kalma isteği alt ölçeği ortancası 6 olarak, sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçeği ortancası 10 olarak ve ŞEÖ ortancası 35 olarak bulunmuştur. Araştırmaya katılan ergenlerin, İBÖ toplam puanı 34,62±15,38 olarak, İBÖ alt ölçeklerinden; kontrol kaybı alt ölçeği puanı 13,99±6,52 olarak, daha fazla online kalma isteği alt ölçeği puanı 7,66±3,87 olarak, sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçeği puanı 12,98±6,62 olarak ve ŞEÖ puanı 35,45±7,87 olarak bulunmuştur.

Çizelge 4.4. Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre İnternet Bağımlılığı ve Şiddet Eğilimi Düzeyleri

CİNSİYET		ÖLÇEKLER				
		İBÖ				ŞEÖ
		Kontrol Kaybı	Daha Fazla Online Kalma İsteği	Sosyal İlişkilerde Olumsuzluk	Toplam	
Kız	N	174	174	174	174	174
	Median	1,71	1,50	1,25	1,53	1,50
	Q1-Q3	1,29-2,60	1,25-2,25	1,00-1,65	1,26-2,16	1,30-1,80
Erkek	N	363	363	363	363	363
	Median	1,71	1,50	1,37	1,63	1,90
	Q1-Q3	1,29-2,43	1,00-2,50	1,00-2,00	1,16-2,26	1,60-2,10
	Z	-1,02	-0,10	-1,14	-0,07	-8,65
	P	0,306	0,916	0,252	0,937	0,001*

* Mann Whitney U testi

Çizelge 4.4’de ergenlerin cinsiyetlerine göre internet bağımlılığı ve şiddet eğilimi düzeyleri verilmiştir. Çalışmaya katılan ergenlerde cinsiyete göre internet bağımlılığı alt ölçekleri ve toplamında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunamamıştır ($p>0,05$). Cinsiyet ile ŞEÖ arasında istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<0,05$). Şiddet Eğilimi ölçeğinde kız ergenlerde ortanca 1,50 iken, erkeklerde ise ortanca 1,90 olarak bulunmuştur ($p<0,05$). Erkek ergenlerin kız ergenlere göre daha fazla şiddet eğilimi gösterdiği belirlenmiştir.

Çizelge 4.5. Ergenlerin Yaşlarına Göre İnternet Bağımlılığı ve Şiddet Eğilimi Düzeyleri

YAŞ		ÖLÇEKLER				
		İBÖ				ŞEÖ
		Kontrol Kaybı	Daha Fazla Online Kalma İsteği	Sosyal İlişkilerde Olumsuzluk	Toplam	
13-15	N	126	126	126	126	126
	Median	1,86	1,75	1,50	1,79	1,70
	Q1-Q3	1,29-2,89	1,25-2,75	1,00-2,28	1,26-2,37	1,45-2,00
16-18	N	389	389	389	389	389
	Median	1,71	1,50	1,25	1,58	1,75
	Q1-Q3	1,29-2,43	1,00-2,25	1,00-1,75	1,21-2,11	1,45-2,05
18'den Büyük	N	22	22	22	22	22
	Median	1,93	1,75	1,50	1,66	2,07
	Q1-Q3	1,29-3,24	1,00-2,81	1,00-2,31	1,23-2,79	1,95-2,40
	x ²	2,917	4,849	7,516	5,920	18,992
	P	0,233	0,089	0,023*	0,052	0,001*

* Kruskal-Wallis Testi

Çizelge 4.5’de ergenlerin yaşlarına göre internet bağımlılığı ve şiddet eğilimi düzeyleri verilmiştir. Çizelge incelendiğinde ergenlerin yaşları ile İBÖ ve alt ölçeklerinden; kontrol kaybı, sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçekleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklar tespit edilmemiştir ($p>0,05$). Yaş ile sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçeği ve ŞEÖ arasında istatistiksel olarak anlamlı farklar tespit edilmiştir ($p<0,05$). Sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçeği incelendiğinde, çalışmaya katılanların 13-15 yaş arası olanların ortancası 1,50 olarak, 16-18 yaş arası olanların ortancası 1,25 olarak, 18’den büyük olanların ortancası 1,50 olarak bulunmuştur ($p<0,05$). Şiddet Eğilimi ölçeği incelendiğinde, çalışmaya katılan ergenlerde 13-15 yaş arası olanların ortancası 1,70 olarak, 16-18 yaş arası olanların ortancası 1,75 olarak, 18’den büyük olanların ortancası 2,07 olarak bulunmuştur ($p<0,05$).

İstatistiksel olarak anlamlı farklılıkların hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek için çoklu karşılaştırma yöntemi kullanılmıştır. Tüm gruplar ikili olarak karşılaştırılmış ve yapılan Mann Whitney U testi ile Bonferroni düzeltmesi sonucunda İBÖ alt ölçeklerinden sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçeği incelendiğinde, 13-15 yaş arası ergenler ile 16-18 yaş arası ergenler arasında istatistiksel olarak fark olduğu ve 13-15 yaş arası ergenlerin 16-18 yaş arası ergenlere göre sosyal ilişkilerde daha fazla olumsuzluk

yaşadıkları belirlenmiştir ($p<0,05$). 13-15 yaş arası ergenlerin 16-18 yaş arası ergenlere göre sosyal ilişkilerde daha fazla olumsuzluk yaşadıkları belirlenmiştir. Şiddet eğilimi Ölçeği incelendiğinde, 18'den büyük olan ergenlerin yaşları 13-15 ile 16-18 olan ergenlerden istatistiksel olarak farklılaştığı ve daha fazla şiddet eğilimi gösterdikleri belirlenmiştir ($p<0,05$).

Çizelge 4.6. Ergenlerin Okul Türüne Göre İnternet Bağımlılığı ve Şiddet Eğilimi Düzeyleri

OKUL TÜRÜ		ÖLÇEKLER				
		İBÖ				ŞEÖ
		Kontrol Kaybı	Daha Fazla Online Kalma İsteği	Sosyal İlişkilerde Olumsuzluk	Toplam	
Anadolu Lisesi	N	114	114	114	114	114
	Median	1,86	1,75	1,37	1,71	1,70
	Q1-Q3	1,43-2,71	1,25-2,56	1,12-1,78	1,26-2,22	1,40-2,01
Özel Lise	N	105	105	105	105	105
	Median	1,86	1,50	1,37	1,68	1,75
	Q1-Q3	1,43-2,78	1,00-2,25	1,06-2,12	1,23-2,26	1,45-2,00
Meslek Lisesi	N	318	318	318	318	318
	Median	1,57	1,50	1,25	1,53	1,80
	Q1-Q3	1,14-2,43	1,00-2,50	1,00-1,90	1,16-2,16	1,50-2,05
	χ^2	14,542	5,628	4,540	7,117	2,829
	P	0,001*	0,060	0,103	0,028*	0,243

* Kruskal-Wallis Testi

Çizelge 4.6’da ergenlerin okul türlerine göre internet bağımlılığı ve şiddet eğilimi düzeyleri verilmiştir. Çizelge incelendiğinde okul türü ile İBÖ alt ölçeklerinden; daha fazla online kalma isteği, sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçeği ve ŞEÖ arasında istatistiksel olarak anlamlı farklar tespit edilmemiştir ($p>0,05$). Okul türü ile İBÖ toplamı ve İBÖ alt ölçeklerden kontrol kaybı alt ölçeği arasında istatistiksel olarak anlamlı farklar tespit edilmiştir ($p<0,05$). Kontrol kaybı alt ölçeği incelendiğinde, çalışmaya katılan ergenlerde anadolu lisesinde olanların ortancası 1,86 olarak, özel lisede olanların ortancası 1,86 olarak ve meslek lisesinde olanların ortancası ise 1,57 olarak bulunmuştur ($p<0,05$). İBÖ toplamı incelendiğinde, çalışmaya katılan ergenlerde anadolu lisesinde olanların ortancası 1,71 olarak, özel lisede olanların ortancası 1,68 olarak ve meslek lisesinde olanların ortancası ise 1,53 olarak bulunmuştur ($p<0,05$).

İstatistiksel olarak anlamlı farklılıkların hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek için çoklu karşılaştırma yöntemi kullanılmıştır. Tüm gruplar ikili olarak karşılaştırılmış ve yapılan Mann Whitney U testi ile Bonferroni düzeltmesi sonucunda İBÖ alt ölçeklerinden kontrol kaybı alt ölçeği incelendiğinde, anadolu lisesi ile özel lisedeki ergenlerin meslek lisesindeki ergenlerden istatistiksel olarak farklılaştığı ve daha fazla

kontrol kaybı yaşadıkları belirlenmiştir ($p<0,05$). Anadolu lisesi ve özel lise öğrencilerinin meslek lisesi öğrencilerine göre daha fazla kontrol kaybı yaşadıkları belirlenmiştir. İnternet bağımlılığı ölçeği toplamı incelendiğinde, grupların arasında istatistiksel olarak fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$).

Çizelge 4.7. Ergenlerin Sınıflarına Göre İnternet Bağımlılığı ve Şiddet Eğilimi Düzeyleri

SINIF		ÖLÇEKLER				
		İBÖ				ŞEÖ
		Kontrol Kaybı	Daha Fazla Online Kalma İsteği	Sosyal İlişkilerde Olumsuzluk	Toplam	
9. Sınıf	N	113	113	113	113	113
	Median	1,86	1,75	1,62	1,84	1,75
	Q1-Q3	1,29-2,71	1,25-2,62	1,00-2,18	1,26-2,32	1,45-2,05
10.Sınıf	N	140	140	140	140	140
	Median	1,78	1,75	1,37	1,68	1,75
	Q1-Q3	1,29-2,57	1,25-2,50	1,00-1,75	1,26-2,21	1,45-1,95
11. Sınıf	N	145	145	145	145	145
	Median	1,71	1,50	1,25	1,53	1,75
	Q1-Q3	1,29-2,57	1,00-2,25	1,00-1,87	1,18-2,11	1,45-1,97
12. Sınıf	N	139	139	139	139	139
	Median	1,57	1,50	1,12	1,42	1,85
	Q1-Q3	1,29-2,43	1,00-2,25	1,00-1,75	1,16-2,11	1,50-2,10
	χ^2	2,304	9,665	9,998	7,966	3,576
	P	0,512	0,022*	0,019*	0,047*	0,311

* Kruskal-Wallis Testi

Çizelge 4.7’de ergenlerin sınıflarına göre internet bağımlılığı ve şiddet eğilimi düzeyleri verilmiştir. Çizelge incelendiğinde sınıf ile İBÖ alt ölçeklerinden kontrol kaybı alt ölçeği ve ŞEÖ arasında istatistiksel olarak anlamlı farklar tespit edilmemiştir ($p>0,05$). Ergenlerin bulunduğu sınıf ile İBÖ toplamı ve İBÖ alt ölçeklerinden; daha fazla online kalma isteği, sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçekleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($p<0,05$). Daha fazla online kalma alt ölçeği incelendiğinde, ergenlerde 9. Sınıfta olanların ortancası 1,75 olarak, 10. Sınıfta olanların ortancası 1,75 olarak, 11. Sınıfta olanların ortancası 1,50 olarak ve 12. Sınıfta olanların ortancası ise 1,50 olarak bulunmuştur ($p<0,05$). Sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçeği incelendiğinde, ergenlerde 9. Sınıfta olanların ortancası 1,62 olarak, 10. Sınıfta olanların puan ortancası 1,37 olarak, 11. Sınıfta olanların ortancası 1,25 olarak ve 12. Sınıfta olanların ortancası ise 1,12 olarak bulunmuştur ($p<0,05$). İnternet bağımlılığı ölçeği toplamı incelendiğinde, ergenlerde 9. Sınıfta olanların ortancası 1,75 olarak, 10. Sınıfta olanların ortancası 1,75

olarak, 11. Sınıfta olanların ortancası 1,75 olarak ve 12. Sınıfta olanların ortancası ise 1,85 olarak bulunmuştur ($p<0,05$).

İstatistiksel olarak anlamlı farklılıkların hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek için çoklu karşılaştırma yöntemi kullanılmıştır. Tüm gruplar ikili olarak karşılaştırılmış ve yapılan Mann Whitney U testi ile Bonferroni düzeltmesi sonucunda İBÖ alt ölçeklerinden; daha fazla online kalma isteği ve sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçekleri incelendiğinde, 9. Sınıf ergenler ile 12. Sınıf ergenler arasında istatistiksel olarak fark olduğu, 9. Sınıf ergenlerin 12. Sınıf ergenlere göre daha fazla online kalma isteği ve sosyal ilişkilerde daha fazla olumsuzluk yaşadıkları belirlenmiştir ($p<0,05$). İnternet bağımlılığı ölçeği toplamı incelendiğinde, gruplar arasında istatistiksel olarak fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$).

Çizelge 4.8. Ergenlerin Anne Eğitim Durumuna Göre İnternet Bağımlılığı ve Şiddet Eğilimi Düzeyleri

ANNE EĞİTİM DURUMU		ÖLÇEKLER					
		İBÖ				ŞEÖ	
		Kontrol Kaybı	Daha Fazla Online Kalma İsteği	Sosyal İlişkilerde Olumsuzluk	Toplam		
Okur-Yazar Olmayan	N	30	30	30	30	30	
	Median	1,57	1,5	1,18	1,42	1,72	
	Q1-Q3	1,14-2,14	1,25-2,00	1,00-1,65	1,14-1,85	1,45-2,00	
İlkokul	N	241	241	241	241	241	
	Median	1,57	1,50	1,25	1,53	1,75	
	Q1-Q3	1,29-2,43	1,00-2,50	1,00-1,75	1,16-2,18	1,45-2,05	
Ortaokul	N	119	119	119	119	119	
	Median	1,57	1,5	1,37	1,58	1,80	
	Q1-Q3	1,29-2,29	1,00-2,25	1,00-1,87	1,21-2,05	1,50-2,05	
Lise	N	97	97	97	97	97	
	Median	2,14	2,00	1,37	1,84	1,75	
	Q1-Q3	1,43-3,07	1,25-2,75	1,00-2,06	1,26-2,58	1,45-2,05	
Üniversite	N	42	42	42	42	42	
	Median	2,07	2,00	1,50	1,84	1,70	
	Q1-Q3	1,53-2,89	1,00-2,56	1,12-2,15	1,36-2,34	1,45-2,01	
Lisansüstü	N	8	8	8	8	8	
	Median	1,64	1,25	1,18	1,47	1,70	
	Q1-Q3	1,43-3,67	1,00-3,43	1,12-2,59	1,22-3,09	1,53-1,90	
		x ²	26,220	7,494	7,690	14,065	0,762
		P	0,001*	0,186	0,174	0,015*	0,979

* Kruskal-Wallis Testi

Çizelge 4.8’de ergenlerin anne eğitim durumuna göre internet bağımlılığı ve şiddet eğilimi düzeyleri verilmiştir. Çizelge incelendiğinde anne eğitim durumu ile İBÖ alt ölçeklerinden; daha fazla online kalma isteği, sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçekleri ve ŞEÖ arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar tespit edilmemiştir ($p>0,05$). Anne eğitim durumu ile İBÖ toplamı ve kontrol kaybı alt ölçeği arasında istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<0,05$). Kontrol kaybı alt ölçeği incelendiğinde, anne eğitim durumu okul-yazar olmayanların ortancası 1,57 olarak, ilkokul mezunu olanların ortancası 1,57 olarak, ortaokul olanların ortancası 1,57 olarak, lise olanların ortancası 2,14 olarak, üniversite olanların 2,07 olarak ve lisansüstü olanların 1,64 olarak bulunmuştur ($p<0,05$). İBÖ toplamı incelendiğinde, anne eğitim durumu okul-yazar olmayanların ortancası 1,42 olarak, ilkokul olanların ortancası 1,53 olarak, ortaokul olanların ortancası 1,58 olarak, lise

olanların ortancası 1,84 olarak, üniversite olanların 1,84 olarak ve lisansüstü olanların 1,47 olarak bulunmuştur ($p<0,05$).

İstatistiksel olarak anlamlı farklılıkların hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek için çoklu karşılaştırma yöntemi kullanılmıştır. Tüm gruplar ikili olarak karşılaştırılmış ve yapılan Mann Whitney U testi ile Bonferroni düzeltmesi sonucunda İBÖ alt ölçeklerinden kontrol kaybı alt ölçeği incelendiğinde, anne eğitim durumu okur-yazar olmayan, ilkokul ve ortaokul olan ergenler ile anne eğitim durumu lise olan ergenler arasında istatistiksel olarak fark olduğu ve anne eğitim durumu lise olan ergenlerin anne eğitim durumu okur-yazar olmayan, ilkokul ve ortaokul olan ergenlere göre daha fazla kontrol kaybı yaşadıkları belirlenmiştir ($p<0,05$). İnternet bağımlılığı ölçeği toplamı incelendiğinde, gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$).

Çizelge 4.9. Ergenlerin Aile Gelir Durumuna Göre İnternet Bağımlılığı ve Şiddet Eğilimi Düzeyleri

AİLE GELİR DURUMU		ÖLÇEKLER				
		İBÖ				ŞEÖ
		Kontrol Kaybı	Daha Fazla Online Kalma İsteği	Sosyal İlişkilerde Olumsuzluk	Toplam	
Asgari Ücretten Az	N	98	98	98	98	98
	Median	1,57	1,5	1,12	1,5	1,75
	Q1-Q3	1,14-2,229	1,00-2,225	1,00-1,75	1,16-2,00	1,40-2,00
Asgari ücret - 1500 TL	N	167	167	167	167	167
	Median	1,57	1,5	1,12	1,47	1,70
	Q1-Q3	1,14-2,29	1,00-2,25	1,00-1,75	1,16-2,00	1,40-2,00
1501 TL- 2500 TL	N	111	111	111	111	111
	Median	1,86	1,75	1,37	1,63	1,80
	Q1-Q3	1,29-2,43	1,25-2,50	1,12-1,75	1,26-2,21	1,50-2,10
2501 TL ve üzeri	N	161	161	161	161	161
	Median	2,00	1,5	1,37	1,74	1,75
	Q1-Q3	1,29-2,78	1,00-2,50	1,00-2,12	1,21-2,42	1,45-2,00
	χ^2	17,035	3,050	8,614	10,476	4,830
	P	0,001**	0,384	0,035*	0,015*	0,185

* Kruskal-Wallis Testi

Çizelge 4.9’da ergenlerin aile gelir durumuna göre internet bağımlılığı ve şiddet eğilimi düzeyleri verilmiştir. Çizelge incelendiğinde aile gelir durumu ile İBÖ alt ölçeklerinden daha fazla online kalma isteği alt ölçeği ve ŞEÖ arasında istatistiksel olarak anlamlı farklar tespit edilmemiştir ($p>0,05$). Ailenin gelir durumu ile İBÖ toplamı ve İBÖ alt ölçeklerinden; kontrol kaybı, sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçekleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($p<0,05$). Kontrol kaybı alt ölçeği incelendiğinde, aile gelir düzeyi asgari ücretten az olanların puan ortancası 1,57 olarak, asgari ücret-1500 TL arası olanların puan ortancası 1,57 olarak, 1501 TL-2500 TL arası olanların puan ortancası 1,86 olarak ve 2501 TL ve üzeri olanların puan ortancası 2,00 olarak bulunmuştur ($p<0,05$). Sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçeği incelendiğinde, aile gelir durumu asgari ücretten az olanların ortancası 1,12 olarak, asgari ücret-1500 TL arası olanların ortancası 1,12 olarak, 1501 TL-2500 TL arası olanların ortancası 1,37 olarak ve 2501 TL ve üzeri olanların ortancası 1,37 olarak bulunmuştur ($p<0,05$). İBÖ toplamı incelendiğinde, aile gelir durumu asgari ücretten az olanların ortancası 1,75 olarak, asgari ücret-1500 TL arası olanların ortancası 1,70 olarak, 1501 TL-2500 TL arası olanların

ortancası 1,80 olarak ve 2501 TL ve üzeri olanların ortancası ise 1,75 olarak bulunmuştur ($p<0,05$).

İstatistiksel olarak anlamlı farklılıkların hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek için çoklu karşılaştırma yöntemi kullanılmıştır. Tüm gruplar ikili olarak karşılaştırılmış ve yapılan Mann Whitney U testi ile Bonferroni düzeltmesi sonucunda İBÖ toplamı ve İBÖ alt ölçeklerinden kontrol kaybı ve sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçekleri incelendiğinde, aile gelir durumu asgari ücret-1500 TL olan ergenler ile gelir durumu 2501 TL ve üzeri olan ergenler arasında istatistiksel olarak fark olduğu ve aile gelir durumu 2501 TL ve üzeri olan ergenlerin daha fazla kontrol kaybı, sosyal ilişkilerde daha fazla olumsuzluk ve daha fazla internet bağımlılığı yaşadıkları belirlenmiştir ($p<0,05$).

Çizelge 4.10. Ergenlerin Yaşadığı Yere Göre İnternet Bağımlılığı ve Şiddet Eğilimi Düzeyleri

YAŞADIĞI YER		ÖLÇEKLER				
		İBÖ				ŞEÖ
		Kontrol Kaybı	Daha Fazla Online Kalma İsteği	Sosyal İlişkilerde Olumsuzluk	Toplam	
Ailesinin Yanında Olan	N	511	511	511	511	511
	Median	1,71	1,5	1,25	1,58	1,75
	Q1-Q3	1,29-2,57	1,25-2,50	1,00-1,87	1,21-2,21	1,45-2,05
Ailesinin Yanında Olmayan	N	26	26	26	26	26
	Median	1,29	1,50	1,00	1,39	1,80
	Q1-Q3	1,10-2,03	1,00-2,00	1,00-1,78	1,09-1,97	1,52-2,26
	Z	-2,18	-1,31	-1,41	-1,65	-1,28
	P	0,029*	0,189	0,157	0,099	0,199

* Mann Whitney U Testi

Çizelge 4.10'da ergenlerin yaşadığı yere göre internet bağımlılığı ve şiddet eğilimi düzeyleri verilmiştir. Çizelge incelendiğinde ergenlerin yaşadığı yer ile İBÖ toplamı ve İBÖ alt ölçeklerinden; daha fazla online kalma isteği, sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçekleri ile ŞEÖ arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar tespit edilmemiştir ($p>0,05$). Ergenlerin yaşadığı yer ile İBÖ alt ölçeklerinden kontrol kaybı alt ölçeği istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<0,05$). Kontrol kaybı alt ölçeği incelendiğinde, yaşadığı yer ailesinin yanında olanların ortancası 1,71 olarak, ailesinin yanında olmayanların ortancası 1,29 olarak bulunmuştur ($p<0,05$). Ailesinin yanında olan ergenlerin olmayanlara göre daha fazla kontrol kaybı yaşadıkları belirlenmiştir.

Çizelge 4.11. Ergenlerin Kendine Ait Bilgisayar Olma Durumlarına Göre İnternet Bağımlılığı ve Şiddet Eğilimi Düzeyleri

KENDİNE AİT BİLGİSAYAR OLMA DURUMU		ÖLÇEKLER				
		İBÖ				ŞEÖ
		Kontrol Kaybı	Daha Fazla Online Kalma İsteği	Sosyal İlişkilerde Olumsuzluk	Toplam	
Olan	N	334	334	334	334	334
	Median	1,86	1,75	1,37	1,68	1,80
	Q1-Q3	1,29-2,71	1,25-2,56	1,00-2,00	1,26-2,32	1,50-2,05
Olmayan	N	203	203	203	203	203
	Median	1,57	1,50	1,12	1,47	1,75
	Q1-Q3	1,14-2,14	1,00-2,25	1,00-1,75	1,11-2,00	1,40-2,00
	Z	-4,34	-2,74	-2,42	-3,70	-1,63
	P	0,001*	0,006*	0,015*	0,001*	0,103

* Mann Whitney U Testi

Çizelge 4.11’de ergenlerin kendine ait bilgisayar olma durumlarına göre internet bağımlılığı ve şiddet eğilimi düzeyleri verilmiştir. Kendine ait bilgisayar olma durumu ile ŞEÖ arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>0,05$). Kendine ait bilgisayar olma durumu ile İBÖ toplamı ve alt ölçekleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklar tespit edilmiştir ($p<0,05$). Kontrol kaybı alt ölçeğinde kendine ait bilgisayarı olanların ortancası 1,86 iken, olmayanların ortancası ise 1,57 olarak bulunmuştur ($p<0,05$). Kendine ait bilgisayarı olanların olmayanlara göre daha fazla kontrol kaybı yaşadıkları belirlenmiştir. Daha fazla online kalma isteği alt ölçeğinde kendine ait bir bilgisayarı olanların ortancası 1,75 iken, olmayanların ortancası ise 1,50 olarak bulunmuştur ($p<0,05$). Kendine ait bilgisayarı olanların olmayanlara göre daha fazla online kalma isteği yaşadıkları belirlenmiştir. Sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçeğinde kendine ait bir bilgisayarı olanların ortancası 1,37 iken, olmayanların ortancası ise 1,12 olarak bulunmuştur ($p<0,05$). Kendine ait bilgisayarı olanların olmayanlara göre sosyal ilişkilerde daha fazla olumsuzluk yaşadıkları belirlenmiştir. İnternet bağımlılığı ölçeği toplamında kendine ait bilgisayarı olanların ortancası 1,68 iken, olmayanların ortancası ise 1,47 olarak bulunmuştur ($p<0,01$). Kendine ait bilgisayarı olanların olmayanlara göre daha fazla kontrol kaybı, daha fazla online kalma isteği, sosyal ilişkilerde daha fazla olumsuzluk yaşadığı ve internet bağımlılıklarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 4.12. Ergenlerin Bilgisayar Kullanma Süresi Göre İnternet Bağımlılığı ve Şiddet Eğilimi Düzeyleri

BİLGİSAYAR KULLANMA SÜRESİ		ÖLÇEKLER				
		İBÖ				ŞEÖ
		Kontrol Kaybı	Daha Fazla Online Kalma İsteği	Sosyal İlişkilerde Olumsuzluk	Toplam	
1 Yılda Az	N	50	50	50	50	50
	Median	1,29	1,25	1,00	1,21	1,57
	Q1-Q3	1,00-1,74	1,00-2,00	1,00-1,50	1,03-1,80	1,35-1,96
1-3 Yıl	N	101	101	101	101	101
	Median	1,57	1,50	1,12	1,42	1,75
	Q1-Q3	1,14-2,29	1,00-2,50	1,00-1,75	1,16-2,13	1,45-2,00
4-6 Yıl	N	155	155	155	155	155
	Median	1,57	1,50	1,25	1,53	1,70
	Q1-Q3	1,29-2,29	1,00-2,25	1,00-1,75	1,21-2,11	1,45-1,95
6 Yılda Fazla	N	227	227	227	227	227
	Median	2,00	1,75	1,37	1,74	1,85
	Q1-Q3	1,43-2,86	1,25-2,75	1,00-2,12	1,32-2,42	1,60-2,10
Kullanmayan	N	4	4	4	4	4
	Median	1,78	1,75	1,25	1,57	1,55
	Q1-Q3	1,10-2,25	1,12-2,18	1,00-1,78	1,06-2,01	1,28-1,96
	x ²	35,944	19,031	17,801	29,060	17,152
	P	0,001*	0,001*	0,001*	0,001*	0,002*

* Kruskal-Wallis Testi

Çizelge 4.12’de ergenlerin bilgisayar kullanma süresine göre internet bağımlılığı ve şiddet eğilimi düzeyleri verilmiştir. Çizelge incelendiğinde bilgisayar kullanma süresi ile İBÖ toplamı ve alt ölçekleri ile ŞEÖ arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($p < 0,05$). Kontrol kaybı alt ölçeği incelendiğinde, bilgisayar kullanma süresi 1 yıldan az olanların puan ortancası 1,29 olarak, 1-3 yıl olanların ortancası 1,57 olarak, 4-6 yıl olanların ortancası 1,57 olarak, 6 yıldan fazla olanların ortancası 2,00 olarak, kullanmayanların ortancası 1,78 olarak bulunmuştur ($p < 0,05$). Daha fazla online kalma isteği alt ölçeği incelendiğinde, bilgisayar kullanma süresi 1 yıldan az olanların ortancası 1,25 olarak, 1-3 yıl olanların ortancası 1,50 olarak, 4-6 yıl olanların ortancası 1,50 olarak, 6 yıldan fazla olanların ortancası 1,75 olarak, kullanmayanların ortancası 1,75 olarak bulunmuştur ($p < 0,05$). Sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçeği incelendiğinde, bilgisayar kullanma süresi 1 yıldan az olanların puan ortancası 1,00 olarak, 1-3 yıl olanların ortancası 1,12 olarak, 4-6 yıl olanların ortancası 1,25 olarak, 6 yıldan fazla olanların ortancası 1,37 olarak, kullanmayanların ortancası 1,25 olarak bulunmuştur ($p < 0,05$). İnternet bağımlılığı

ölçeği toplamı incelendiğinde, bilgisayar kullanma süresi 1 yıldan az olanların ortancası 1,21 olarak, 1-3 yıl olanların ortancası 1,42 olarak, 4-6 yıl olanların ortancası 1,53 olarak, 6 yıldan fazla olanların ortancası 1,74 olarak, kullanmayanların ortancası 1,57 olarak bulunmuştur ($p<0,05$). Şiddet eğilimi ölçeği incelendiğinde, bilgisayar kullanma süresi 1 yıldan az olanların ortancası 1,57 olarak, 1-3 yıl olanların ortancası 1,75 olarak, 4-6 yıl olanların ortancası 1,70 olarak, 6 yıldan fazla olanların ortancası 1,85 olarak, kullanmayanların ortancası 1,55 olarak bulunmuştur ($p<0,05$).

İstatistiksel olarak anlamlı farklılıkların hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek için çoklu karşılaştırma yöntemi kullanılmıştır. Tüm gruplar ikili olarak karşılaştırılmış ve yapılan Mann Whitney U testi ile Bonferroni düzeltmesi sonucunda İBÖ toplamı ile kontrol kaybı alt ölçeği incelendiğinde, bilgisayar kullanma süresi 1 yıldan az olan ergenler ile 4-6 yıl olan ergenler arasında ve 6 yıldan fazla olan ergenler ile 1 yıldan az olan, 1-3 yıl olan ve 4-6 yıl olan ergenler arasında istatistiksel olarak fark olduğu, 4-6 yıldır bilgisayar kullanan ergenlerin 1 yıldan az kullananlara göre, 6 yıldan fazla bilgisayar kullanan ergenlerin 1 yıldan az, 1-3 yıl ve 4-6 yıldır kullananlara göre daha fazla kontrol kaybı yaşadığı belirlenmiştir ($p<0,05$). Daha fazla online kalma isteği ve sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçeği incelendiğinde, 1 yıldan az bilgisayar kullananlar ile 6 yıldan fazla kullananlar arasında istatistiksel olarak fark olduğu ve 6 yıldan fazla bilgisayar kullananların 1 yıldan az kullananlara göre daha fazla online kalma isteği ve sosyal ilişkilerde daha fazla olumsuzluk yaşadıkları belirlenmiştir ($p<0,05$). Şiddet eğilimi ölçeği incelendiğinde, 1 yıldan az bilgisayar kullananlar ile 6 yıldan fazla kullananlar arasında ve 4-6 yıldır bilgisayar kullananlar ile 6 yıldan fazla kullananlar arasında istatistiksel olarak fark olduğu ve 6 yıldan fazla bilgisayar kullanan ergenlerin 1 yıldan az ve 4-6 yıldır bilgisayar kullanan ergenlere göre daha fazla şiddet eğilimi gösterdikleri belirlenmiştir ($p<0,05$).

Çizelge 4.13. Ergenlerin İnternete Çoğunlukla Bağlanma Yerine Göre İnternet Bağımlılığı ve Şiddet Eğilimi Düzeyleri

İNTERNETE ÇOĞUNLUKLA BAĞLANMA YERİ		ÖLÇEKLER				
		İBÖ				ŞEÖ
		Kontrol Kaybı	Daha Fazla Online Kalma İsteği	Sosyal İlişkilerde Olumsuzluk	Toplam	
Ev	N	218	218	218	218	218
	Median	1,71	1,5	1,37	1,63	1,80
	Q1-Q3	1,29-2,60	1,00-2,50	1,00-2,00	1,21-2,26	1,55-2,05
İnternet Kafe	N	26	26	26	26	26
	Median	1,57	1,50	1,06	1,53	1,92
	Q1-Q3	1,00-2,57	1,00-2,81	1,00-2,90	1,09-2,59	1,35-2,26
Okul	N	7	7	7	7	7
	Median	1,00	1,00	1,00	1,00	2,15
	Q1-Q3	1,00-2,00	1,00-2,00	1,00-1,25	1,00-1,79	1,80-2,30
Cep Telefonu	N	286	286	286	286	286
	Median	1,71	1,50	1,25	1,58	1,70
	Q1-Q3	1,29-2,43	1,25-2,50	1,00-1,87	1,21-2,17	1,43-2,00
	x ²	5,187	2,426	3,740	4,723	8,453
	P	0,159	0,489	0,291	0,193	0,038*

* Kruskal-Wallis Testi

Çizelge 4.13’de ergenlerin internete çoğunlukla bağlanma yerine göre internet bağımlılığı ve şiddet eğilimi düzeyleri verilmiştir. Çizelge incelendiğinde internete çoğunlukla bağlanma yeri ile İBÖ toplamı ve alt ölçekleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar tespit edilmemiştir ($p>0,05$). Şiddet eğilimi ölçeği ile istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<0,05$). ŞEÖ incelendiğinde, internete çoğunlukla bağlanma yeri ev olanların ortancası 1,80 olarak, internet kafe olanların 1,92 olarak, okul olanların 2,15 olarak ve cep telefonu olanların ortancası 1,70 olarak bulunmuştur ($p<0,05$). İstatistiksel olarak anlamlı farklılıkların hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla tüm gruplar ikili olarak karşılaştırılmış ve yapılan Mann Whitney U testi ile Bonferroni düzeltmesi sonucunda gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$).

Çizelge 4.14. Ergenlerin Bilgisayarı Günlük Kullanma Süresine Göre İnternet Bağımlılığı ve Şiddet Eğilimi Düzeyleri

BİLGİSAYARI GÜNLÜK KULLANMA SÜRESİ		ÖLÇEKLER				
		İBÖ				ŞEÖ
		Kontrol Kaybı	Daha Fazla Online Kalma İsteği	Sosyal İlişkilerde Olumsuzluk	Toplam	
1 Saatten Az	N	284	284	284	284	284
	Median	1,57	1,50	1,12	1,42	1,70
	Q1-Q3	1,14-2,29	1,00-2,25	1,00-1,75	1,11-2,00	1,40-1,98
1-3 Saat	N	184	184	184	184	184
	Median	1,86	1,75	1,37	1,68	1,80
	Q1-Q3	1,32-2,43	1,25-2,50	1,00-1,87	1,26-2,14	1,51-2,05
4-6 Saat	N	38	38	38	38	38
	Median	2,71	2,25	1,75	2,29	1,85
	Q1-Q3	1,64-3,29	1,25-3,56	1,12-2,25	1,60-2,85	1,68-2,01
7-9 Saat	N	15	15	15	15	15
	Median	3,71	3,25	3,00	3,32	1,95
	Q1-Q3	3,14-4,29	2,50-3,75	1,75-3,62	2,47-3,58	1,60-2,15
9 Saatten Fazla	N	11	11	11	11	11
	Median	2,43	2,00	1,75	2,05	2,25
	Q1-Q3	1,43-3,57	1,00-3,75	1,00-3,25	1,58-3,74	1,85-2,55
Kullanmayan	N	5	5	5	5	5
	Median	1,43	1,50	1,00	1,26	1,40
	Q1-Q3	1,00-2,21	1,00-2,12	1,00-1,68	1,00-1,97	1,27-1,87
	x ²	61,526	45,039	38,603	59,751	20,875
	P	0,001*	0,001*	0,001*	0,001*	0,001*

* Kruskal-Wallis Testi

Çizelge 4.14'de ergenlerin bilgisayarı günlük kullanma süresine göre internet bağımlılığı ve şiddet eğilimi düzeyleri verilmiştir. Çizelge incelendiğinde bilgisayarı günlük kullanma süresi ile İBÖ toplam ve alt ölçekleri ile ŞEÖ arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($p < 0,05$). Kontrol kaybı alt ölçeği incelendiğinde, bilgisayarı günlük kullanma süresi 1 saatten az olanların ortancası 1,57 olarak, 1-3 saat olanların ortancası 1,86 olarak, 4-6 saat olanların ortancası 2,71 olarak, 7-9 saat olanların ortancası 3,71 olarak, 9 saatten fazla olanların ortancası 2,43 olarak ve kullanmayanların ortancası 1,43 olarak bulunmuştur ($p < 0,01$). Daha fazla online kalma isteği alt ölçeği incelendiğinde, bilgisayarı günlük kullanma süresi 1 saatten az olanların ortancası 1,50 olarak, 1-3 saat olanların ortancası 1,75 olarak, 4-6 saat olanların ortancası 2,25 olarak, 7-9 saat olanların ortancası 3,25 olarak, 9 saatten fazla olanların ortancası 2,00 olarak ve

kullanmayanların ortancası 1,50 olarak bulunmuştur ($p<0,05$). Sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçeği incelendiğinde, bilgisayarı günlük kullanma süresi 1 saatten az olanların ortancası 1,12 olarak, 1-3 saat olanların ortancası 1,37 olarak, 4-6 saat olanların ortancası 1,75 olarak, 7-9 saat olanların ortancası 3,00 olarak, 9 saatten fazla olanların ortancası 1,75 olarak ve kullanmayanların ortancası 1,00 olarak bulunmuştur ($p<0,05$). İnternet bağımlılığı ölçeği toplamı incelendiğinde, bilgisayarı günlük kullanma süresi 1 saatten az olanların ortancası 1,42 olarak, 1-3 saat olanların ortancası 1,68 olarak, 4-6 saat olanların ortancası 2,29 olarak, 7-9 saat olanların ortancası 3,32 olarak, 9 saatten fazla olanların ortancası 2,05 olarak ve kullanmayanların ortancası 1,26 olarak bulunmuştur ($p<0,05$). Şiddet eğilimi ölçeği incelendiğinde, bilgisayarı günlük kullanma süresi 1 saatten az olanların ortancası 1,70 olarak, 1-3 saat olanların ortancası 1,80 olarak, 4-6 saat olanların ortancası 1,85 olarak, 7-9 saat olanların ortancası 1,95 olarak, 9 saatten fazla olanların ortancası 2,25 olarak ve kullanmayanların ortancası 1,40 olarak bulunmuştur ($p<0,05$).

İstatistiksel olarak anlamlı farklılıkların hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek için çoklu karşılaştırma yöntemi kullanılmıştır. Tüm gruplar ikili olarak karşılaştırılmış ve yapılan Mann Whitney U testi ile Bonferroni düzeltmesi sonucunda kontrol kaybı alt ölçeği incelendiğinde, bilgisayarı günlük kullanma süresi 1 saatten az olan ergenler ile 1-3 saat, 4-6 saat ve 7-9 saat olan ergenler arasında, bilgisayarı günlük kullanma süresi 1-3 saat olan ergenler ile 4-6 saat ve 7-9 saat olan ergenler arasında, bilgisayarı günlük kullanma süresi 4-6 saat olan ergenler ile 7-9 saat olan ergenler arasında, bilgisayarı günlük kullanma süresi 7-9 saat olan ergenler ile kullanmayan ergenler arasında istatistiksel olarak fark olduğu ve bilgisayarı günlük kullanma süresi 1-3 saat, 4-6 saat ve 7-9 saat olan ergenlerin 1 saatten az olan ergenlere göre, bilgisayarı günlük kullanma süresi 7-9 saat ve 4-6 saat olan ergenlerin 1-3 saat olan ergenlere göre, bilgisayarı günlük kullanma süresi 7-9 saat olan ergenlerin 4-6 saat olan ergenlere göre, bilgisayarı günlük kullanma süresi 7-9 saat olan ergenlerin kullanmayan ergenlere göre daha fazla kontrol kaybı yaşadıkları belirlenmiştir ($p<0,05$). Online kalma isteği alt ölçeği incelendiğinde, bilgisayarı günlük kullanma süresi 1 saatten az olan ergenler ile 1-3 saat, 4-6 saat ve 7-9 saat olan ergenler arasında, bilgisayarı günlük kullanma süresi 1-3 saat olan ergenler ile 7-9 saat olan ergenler arasında istatistiksel olarak fark olduğu ve bilgisayarı günlük kullanma süresi 1-3 saat, 4-6 saat ve 7-9 saat olan ergenlerin 1 saatten az olan

ergenlere göre, bilgisayarı günlük kullanma süresi 7-9 olan ergenlerin 1-3 saat olan ergenlere göre daha fazla online kalma isteği yaşadıkları belirlenmiştir ($p<0,05$). Sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçeği incelendiğinde, bilgisayarı günlük kullanma süresi 1 saatten az olan ergenler ile 4-6 saat ve 7-9 saat olan ergenler arasında, bilgisayarı günlük kullanma süresi 1-3 saat olan ergenler ile 7-9 saat olan ergenler arasında istatistiksel olarak fark olduğu ve bilgisayarı günlük kullanma süresi 4-6 saat ve 7-9 saat olan ergenlerin 1 saatten az olan ergenlere göre, bilgisayarı günlük kullanma süresi 7-9 olan ergenlerin 1-3 saat olan ergenlere göre sosyal ilişkilerde daha fazla olumsuzluk yaşadıkları belirlenmiştir ($p<0,05$). Şiddet eğilimi ölçeği incelendiğinde, bilgisayarı günlük kullanma süresi 1 saatten az olan ergenler ile 9 saatten fazla olan ergenler arasında istatistiksel olarak fark olduğu ve bilgisayarı günlük kullanma süresi 9 saatten fazla olan ergenlerin 1 saatten az olan ergenlere göre daha fazla şiddet eğilimi gösterdikleri belirlenmiştir ($p<0,05$).

Çizelge 4.15. Ergenlerin İnterneti Günlük Kullanma Süresine Göre İnternet Bağımlılığı ve Şiddet Eğilimi Düzeyleri

İNTERNETİ GÜNLÜK KULLANMA SÜRESİ		ÖLÇEKLER				
		İBÖ				ŞEÖ
		Kontrol Kaybı	Daha Fazla Online Kalma İsteği	Sosyal İlişkilerde Olumsuzluk	Toplam	
1 Saatten Az	N	131	131	131	131	131
	Median	1,29	1,00	1,00	1,21	1,65
	Q1-Q3	1,00-1,57	1,00-1,50	1,00-1,25	1,00-1,47	1,40-1,95
1-3 Saat	N	212	212	212	212	212
	Median	1,71	1,50	1,25	1,63	1,70
	Q1-Q3	1,29-2,29	1,25-2,25	1,00-1,75	1,26-2,05	1,40-2,03
4-6 Saat	N	119	119	119	119	119
	Median	2,00	2,00	1,50	1,79	1,80
	Q1-Q3	1,43-2,86	1,25-2,75	1,12-2,00	1,37-2,42	1,60-2,00
7-9 Saat	N	37	37	37	37	37
	Median	2,78	2,37	1,68	2,16	1,92
	Q1-Q3	1,71-3,29	1,50-3,25	1,25-2,59	1,68-2,93	1,56-2,13
9 Saatten Fazla	N	38	38	38	38	38
	Median	2,78	2,75	2,25	2,47	2,05
	Q1-Q3	1,96-3,89	2,00-4,12	1,46-3,28	1,84-3,76	1,65-2,26
	χ^2	106,410	83,197	77,476	107,900	19,316
	P	0,001*	0,001*	0,001*	0,001*	0,001*

* Kruskal-Wallis Testi

Çizelge 4.15’de ergenlerin interneti günlük kullanma süresine göre internet bağımlılığı ve şiddet eğilimi düzeyleri verilmiştir. Çizelge incelendiğinde interneti günlük kullanma süresiyle İBÖ toplam ve alt ölçekleri ile ŞEÖ arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($p < 0,05$). Kontrol kaybı alt ölçeği incelendiğinde, interneti günlük kullanma süresi 1 saatten az olanların ortancası 1,29 olarak, 1-3 saat olanların ortancası 1,71 olarak, 4-6 saat olanların ortancası 2,00 olarak, 7-9 saat olanların ortancası 2,78 olarak ve 9 saatten fazla olanların ortancası 2,78 olarak bulunmuştur ($p < 0,01$). Daha fazla online kalma isteği alt ölçeği incelendiğinde, interneti günlük kullanma süresi 1 saatten az olanların ortancası 1,00 olarak, 1-3 saat olanların ortancası 1,50 olarak, 4-6 saat olanların ortancası 2,00 olarak, 7-9 saat olanların ortancası 2,37 olarak ve 9 saatten fazla olanların ortancası 2,75 olarak bulunmuştur ($p < 0,01$). Sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçeği incelendiğinde, interneti günlük kullanma süresi 1 saatten az olanların ortancası 1,00 olarak, 1-3 saat olanların ortancası 1,25 olarak, 4-6 saat olanların ortancası 1,50 olarak, 7-9 saat olanların ortancası 1,68 olarak, 9 saatten fazla olanların ortancası 2,25 olarak

bulunmuştur ($p<0,05$). İnternet bağımlılığı ölçeği toplamı incelendiğinde, interneti günlük kullanma süresi 1 saatten az olanların ortancası 1,21 olarak, 1-3 saat olanların ortancası 1,63 olarak, 4-6 saat olanların ortancası 1,79 olarak, 7-9 saat olanların ortancası 2,16 olarak ve 9 saatten fazla olanların ortancası 2,47 olarak bulunmuştur ($p<0,05$). Şiddet eğilimi ölçeği incelendiğinde, interneti günlük kullanma süresi 1 saatten az olanların ortancası 1,65 olarak, 1-3 saat olanların ortancası 1,70 olarak, 4-6 saat olanların ortancası 1,80 olarak, 7-9 saat olanların ortancası 1,92 olarak, 9 saatten fazla olanların ortancası 2,05 olarak bulunmuştur ($p<0,05$).

İstatistiksel olarak anlamlı farklılıkların hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek için çoklu karşılaştırma yöntemi kullanılmıştır. Tüm gruplar ikili olarak karşılaştırılmış ve yapılan Mann Whitney U testi ile Bonferroni düzeltmesi sonucunda kontrol kaybı alt ölçeği incelendiğinde, interneti günlük kullanma süresi 1 saatten az olanlar ile diğer tüm gruplar, interneti günlük kullanma süresi 1-3 saat olanlar ile internet günlük kullanma süresi 4-6 saat, 7-9 saat, 9 saatten fazla olanlar arasında, interneti günlük kullanma süresi 4-6 saat olanlar ile 9 saatten fazla olanlar arasında istatistiksel olarak fark olduğu ve interneti günlük kullanım süresi 1-3 saat, 4-6 saat, 7-9 saat, 9 saatten fazla olan ergenlerin 1 saatten az olan ergenlere göre, interneti günlük kullanım süresi 4-6 saat, 7-9 saat, 9 saatten fazla olan ergenlerin 1-3 saat olan ergenlere göre ve interneti günlük kullanma saati 9 saatten fazla olan ergenlerin 4-6 saat olan ergenlere göre daha fazla kontrol kaybı yaşadıkları belirlenmiştir ($p<0,05$). İnternet bağımlılığı ölçeği toplamı ve alt ölçeklerinden daha fazla online kalma isteği ile sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçeği incelendiğinde, interneti günlük kullanma süresi 1 saatten az olan ergenler ile diğer gruplar arasında, interneti günlük kullanma süresi 1-3 saat olan ergenler ile internet günlük kullanma süresi 7-9 saat ile 9 saatten fazla olanlar arasında, interneti günlük kullanma süresi 4-6 saat olanlar ile 9 saatten fazla olan ergenler arasında istatistiksel olarak fark olduğu ve interneti günlük kullanma süresi 1-3 saat, 4-6 saat, 7-9 saat ile 9 saatten fazla olan ergenlerin 1 saatten az olan ergenlere göre, interneti günlük kullanma süresi 7-9 saat ile 9 saatten fazla olan ergenlerin 1-3 saat olan ergenlere göre, interneti günlük kullanma saati 9 saatten fazla olan ergenlerin 4-6 saat olan ergenlere göre daha fazla online kalma isteği, sosyal ilişkilerde daha fazla olumsuzluk ve daha fazla internet bağımlılığı yaşadıkları belirlenmiştir ($p<0,05$). Şiddet eğilimi ölçeği incelendiğinde, interneti günlük kullanma süresi 1 saatten az, 1-3 saat ve 4-6 saat olan ergenler ile interneti günlük

kullanma süresi 9 saatten fazla olan ergenler arasında istatistiksel olarak fark olduğu ve interneti günlük kullanma süresi 9 saatten fazla olan ergenlerin 1 saatten az, 1-3 saat ve 4-6 saat olan ergenlere göre daha fazla şiddet eğilimi gösterdikleri belirlenmiştir ($p<0,05$).

Çizelge 4.16. Ergenlerin İnterneti Kullanma Amaçlarına Göre İnternet Bağımlılığı ve Şiddet Eğilimi Düzeyleri

İNTERNETİ KULLANMA AMAÇLARI			ÖLÇEKLER				
			İBÖ				ŞEÖ
			Kontrol Kaybı	Daha Fazla Online Kalma İsteği	Sosyal İlişkilerde Olumsuzluk	Toplam	
Arkadaşlarla İletişim	Evet	N	433	433	433	433	433
		Median	1,71	1,75	1,37	1,63	1,75
		Q1-Q3	1,29-2,57	1,25-2,50	1,00-1,93	1,23-2,21	1,50-2,05
	Hayır	N***	104	104	104	104	104
		Median	1,57	1,25	1,12	1,39	1,70
		Q1-Q3	1,14-2,43	1,00-2,00	1,00-1,84	1,11-2,16	1,35-2,10
	Z		-2,07	-2,86	-1,92	-2,51	-0,70
	P		0,038*	0,004*	0,054	0,012*	0,479
	Sosyal Ağlarda Paylaşımında Bulunma	Evet	N	381	381	381	381
Median			1,86	1,75	1,37	1,68	1,75
Q1-Q3			1,43-2,71	1,25-2,50	1,00-2,00	1,26-2,29	1,50-2,05
Hayır		N***	156	156	156	156	156
		Median	1,43	1,25	1,12	1,29	1,70
		Q1-Q3	1,14-2,25	1,00-2,00	1,00-1,75	1,05-1,89	1,35-2,03
Z		-5,00	-5,19	-3,01	-4,87	-1,46	
P		0,001*	0,001*	0,003*	0,001*	0,143	
Müzik, Film İzleme/İndirme		Evet	N	398	398	398	398
	Median		1,78	1,75	1,37	1,63	1,75
	Q1-Q3		1,29-2,57	1,25-2,50	1,00-2,00	1,26-2,26	1,50-2,05
	Hayır	N	139	139	139	139	139
		Median	1,43	1,50	1,12	1,42	1,70
		Q1-Q3	1,14-2,43	1,00-2,25	1,00-1,87	1,11-2,11	1,35-2,05
	Z		-2,89	-2,52	-1,87	-2,77	-1,68
	P		0,004*	0,012*	0,060*	0,006*	0,092
	Alışveriş Yapma	Evet	N	113	113	113	113
Median			1,86	2,00	1,37	1,63	1,8
Q1-Q3			1,29-2,78	1,25-2,75	1,00-2,12	1,32-2,53	1,50-2,02
Hayır		N	424	424	424	424	424
		Median	1,71	1,50	1,25	1,58	1,75
		Q1-Q3	1,29-2,43	1,00-2,25	1,00-1,87	1,21-2,16	1,45-2,05
Z		-2,00	-3,00	-1,59	-2,32	-0,24	
P		0,045*	0,003*	0,110	0,019*	0,808	

* Mann Whitney U Testi

Çizelge 4.16. (Devam) Ergenlerin İnterneti Kullanma Amaçlarına Göre İnternet Bağımlılığı ve Şiddet Eğilimi Düzeyleri

İNTERNETİ KULLANMA AMAÇLARI			ÖLÇEKLER				
			İBÖ				ŞEÖ
			Kontrol Kaybı	Daha Fazla Online Kalma İsteği	Sosyal İlişkilerde Olumsuzluk	Toplam	
Bilgi/Ödev Arama	Evet	N	371	371	371	371	371
		Median	1,71	1,50	1,25	1,53	1,75
		Q1-Q3	1,29-2,74	1,00-2,50	1,00-1,75	1,21-2,16	1,45-1,95
	Hayır	N	166	166	166	166	166
		Median	1,86	1,62	1,37	1,68	1,90
		Q1-Q3	1,29-2,74	1,25-2,56	1,00-2,15	1,24-2,53	1,53-2,10
	Z		-2,15	-1,15	-1,84	-2	-3,14
	P		0,031*	0,249	0,065	0,045*	0,002*
	Yeni Arkadaşlıklar Edinme	Evet	N	82	82	82	82
Median			2,14	1,87	1,62	1,95	1,90
Q1-Q3			1,43-2,86	1,25-2,75	1,00-2,40	1,37-2,48	1,75-2,15
Hayır		N	455	455	455	455	455
		Median	1,71	1,50	1,25	1,53	1,70
		Q1-Q3	1,29-2,43	1,00-2,25	1,00-1,75	1,21-2,16	1,45-2,00
Z		-2,78	-1,90	-2,96	-3,10	-4,58	
P		0,005*	0,057	0,003*	0,002*	0,005*	
Oyun Oynama		Evet	N	238	238	238	238
	Median		1,86	1,75	1,43	1,74	1,85
	Q1-Q3		1,43-2,71	1,25-2,75	1,09-2,12	1,32-2,38	1,55-2,10
	Hayır	N	299	299	299	299	299
		Median	1,57	1,50	1,12	1,47	1,70
		Q1-Q3	1,14-2,29	1,00-2,25	1,00-1,75	1,11-2,05	1,40-2,00
	Z		-3,73	-4,15	-3,82	-4,42	-4,16
	P		0,001*	0,001*	0,001*	0,001*	0,001*

* Mann Whitney U Testi

Çizelge 4.16'da ergenlerin interneti kullanım amaçlarına göre internet bağımlılığı ve şiddet eğilimi düzeyleri verilmiştir. Haber okuma/izleme ve yazılım programı indirme/kurma alt gruplarına göre yapılan değerlendirme sonucunda İBÖ toplamı ve alt ölçekleri ile ŞEÖ arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmemiştir ($p>0,05$). Arkadaşlarla iletişim, sosyal ağlarda paylaşımda bulunma, müzik/film izleme/indirme, alışveriş yapma, oyun oynama, bilgi/ödev arama ve yeni arkadaşlıklar edinme amaçlarına göre ise istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<0,05$).

Arkadaşlarla iletişim amacı ile İBÖ toplamı ve İBÖ alt ölçeklerinden; kontrol kaybı, daha fazla online kalma isteği alt ölçekleri arasında istatistiksel olarak anlamlı

farklar tespit edilmiştir ($p<0,05$). İnterneti kullanım amacı arkadaşlarla iletişim olanların kontrol kaybı alt ölçeği ortancası 1,71 olarak, olmayanların 1,57 olarak ($p<0,05$), daha fazla online kalma alt ölçeği incelendiğinde interneti kullanım amacı arkadaşlarla iletişim olanların ortancası 1,75 olarak, olmayanların 1,25 olarak ($p<0,05$), İBÖ toplamı incelendiğinde interneti kullanım amacı arkadaşlarla iletişim olanların ortancası 1,63 olarak, olmayanların 1,39 olarak bulunmuştur ($p<0,05$). İnterneti kullanma amacı arkadaşlarla iletişim olanların olmayanlara göre daha fazla kontrol kaybı ve daha fazla internet bağımlılığı yaşadığı belirlenmiştir.

Sosyal ağlarda paylaşımda bulunma amacı ile İBÖ toplamı ve alt ölçekleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklar tespit edilmiştir ($p<0,05$). İnterneti kullanma amacı sosyal ağlarda paylaşımda bulunma olanların kontrol kaybı alt ölçeği ortancası 1,86 olarak, olmayanların 1,43 olarak ($p<0,05$), daha fazla online kalma alt ölçeği incelendiğinde interneti kullanma amacı sosyal ağlarda paylaşımda bulunma olanların ortancası 1,75 olarak, olmayanların 1,25 olarak ($p<0,05$), sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçeği incelendiğinde interneti kullanma amacı sosyal ağlarda paylaşımda bulunma olanların ortancası 1,37 olarak, olmayanların 1,12 olarak ($p<0,05$), İBÖ toplamı incelendiğinde interneti kullanma amacı sosyal ağlarda paylaşımda bulunma olanların ortancası 1,68 olarak, olmayanların 1,29 olarak ($p<0,05$) bulunmuştur. İnterneti kullanma amacı sosyal ağlarda paylaşımda bulunma olanların olmayanlara göre daha fazla kontrol kaybı, daha fazla online kalma isteği, sosyal ilişkilerde daha fazla olumsuzluk ve daha fazla internet bağımlılığı yaşadığı belirlenmiştir.

Müzik, film izleme/indirme amacı ile İBÖ toplamı ve alt ölçekleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklar tespit edilmiştir ($p<0,05$). İnterneti kullanma amacı müzik, film izleme/indirme olanların kontrol kaybı alt ölçeği ortancası 1,78 olarak, olmayanların 1,43 olarak ($p<0,05$), daha fazla online kalma alt ölçeği incelendiğinde İnterneti kullanma amacı müzik, film izleme/indirme olanların ortancası 1,75 olarak, olmayanların 1,50 olarak ($p<0,05$), sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçeği incelendiğinde İnterneti kullanma amacı müzik, film izleme/indirme olanların ortancası 1,37 olarak, olmayanların 1,12 olarak ($p<0,00$), İBÖ toplamı incelendiğinde interneti kullanma amacı müzik, film izleme/indirme olanların ortancası 1,63 olarak, olmayanların 1,42 olarak ($p<0,05$) bulunmuştur. İnterneti kullanma amacı müzik, film izleme/indirme olanların

olmayanlara göre daha fazla kontrol kaybı, daha fazla online kalma isteği, sosyal ilişkilerde daha fazla bozulma ve daha fazla internet bağımlılığı yaşadığı belirlenmiştir.

Alışveriş yapma amacı ile İBÖ toplamı ve İBÖ alt ölçeklerinden; kontrol kaybı, daha fazla online kalma isteği alt ölçekleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklar tespit edilmiştir ($p<0,05$). İnterneti kullanma amacı alışveriş yapma olanların kontrol kaybı alt ölçeği ortancası 1,86 olarak, olmayanların 1,71 olarak ($p<0,05$), daha fazla online kalma isteği alt ölçeği incelendiğinde interneti kullanma amacı alışveriş yapma olanların ortancası 2,00 olarak, olmayanların 1,50 olarak ($p<0,05$), İBÖ toplamı incelendiğinde interneti kullanma amacı alışveriş yapma olanların ortancası 1,63 olarak, olmayanların 1,63 olarak ($p<0,05$) bulunmuştur. İnterneti kullanma amacı alışveriş yapma olanların olmayanlara göre daha fazla kontrol kaybı, daha fazla online kalma isteği ve daha fazla internet bağımlılığı yaşadığı belirlenmiştir.

Bilgi/ödev arama amacı ile İBÖ toplamı ve İBÖ alt ölçeklerinden kontrol kaybı alt ölçeği ile ŞEÖ arasında istatistiksel olarak anlamlı farklar tespit edilmiştir ($p<0,05$). İnterneti kullanma amacı bilgi/ödev arama olanların kontrol kaybı alt ölçeği ortancası 1,71 olarak, olmayanların 1,86 olarak ($p<0,05$), İBÖ toplamı incelendiğinde interneti kullanma amacı bilgi/ödev arama olanların ortancası 1,53 olarak, olmayanların 1,68 olarak ($p<0,05$), ŞEÖ incelendiğinde interneti kullanma amacı bilgi/ödev arama olanların ortancası 1,75 olarak, olmayanların 1,90 olarak ($p<0,05$) bulunmuştur. İnterneti kullanım amacı bilgi/ödev arama olmayanların olanlara göre daha fazla kontrol kaybı, daha fazla internet bağımlılığı yaşadığı ve daha fazla şiddet eğilimi gösterdiği belirlenmiştir.

Yeni arkadaşlıklar edinme amacı ile İBÖ toplamı ve İBÖ alt ölçeklerinden; kontrol kaybı, sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçekleri ile ŞEÖ arasında istatistiksel olarak anlamlı farklar tespit edilmiştir ($p<0,05$). İnterneti kullanma amacı yeni arkadaşlıklar edinme olanların kontrol kaybı alt ölçeği ortancası 2,14 olarak, olmayanların 1,71 olarak ($p<0,05$), sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçeği incelendiğinde interneti kullanma amacı yeni arkadaşlıklar edinme olanların ortancası 1,62 olarak, olmayanların 1,25 olarak ($p<0,05$), İBÖ toplamı incelendiğinde interneti kullanma amacı yeni arkadaşlıklar edinme olanların ortancası 1,95 olarak, 1,53 olarak ($p<0,05$), ŞEÖ incelendiğinde interneti kullanma amacı yeni arkadaşlıklar edinme olanların ortancası 1,90 olarak, olmayanların 1,70 olarak ($p<0,05$) bulunmuştur. İnterneti kullanma amacı yeni arkadaşlıklar edinme olanların olmayanlara göre daha fazla kontrol kaybı, sosyal ilişkilerde daha fazla

olumsuzluk, daha fazla internet bağımlılığı yaşadığı ve daha fazla şiddet eğilimi gösterdiği belirlenmiştir.

Oyun oynama amacı ile İBÖ toplamı ve alt ölçekleri ile ŞEÖ arasında istatistiksel olarak anlamlı farklar tespit edilmiştir ($p<0,05$). İnterneti kullanma amacı oyun oynama olanların kontrol kaybı alt ölçeği ortancası 1,86 olarak, olmayanların 1,57 olarak ($p<0,05$), daha fazla online kalma alt ölçeği incelendiğinde interneti kullanma amacı oyun oynama olanların ortancası 1,75 olarak, olmayanların 1,50 olarak ($p<0,05$), sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçeği incelendiğinde interneti kullanma amacı oyun oynama olanların ortancası 1,43 olarak, olmayanların 1,12 olarak ($p<0,05$), İBÖ toplamı incelendiğinde interneti kullanma amacı oyun oynama olanların ortancası 1,74 olarak, olmayanların 1,47 olarak ($p<0,05$), ŞEÖ incelendiğinde interneti kullanma amacı oyun oynama olanların ortancası 1,85 olarak, olmayanların 1,70 olarak ($p<0,05$) bulunmuştur. İnterneti kullanma amacı oyun oynama olanların olmayanlara göre daha fazla kontrol kaybı, daha fazla online kalma isteği, sosyal ilişkilerde daha fazla olumsuzluk, daha fazla internet bağımlılığı yaşadığı ve daha fazla şiddet eğilimi gösterdiği belirlenmiştir.

Çizelge 4.17. Ergenlerin Ailelerinin İnternet Kullanımlarına Müdahale Etme Durumuna Göre İnternet Bağımlılığı ve Şiddet Eğilimi Düzeyleri

AİLESİNİN İNTERNET KULLANIMINA MÜDAHALE DURUMU		ÖLÇEKLER				
		İBÖ				ŞEÖ
		Kontrol Kaybı	Daha Fazla Online Kalma İsteği	Sosyal İlişkilerde Olumsuzluk	Toplam	
Edilen	N	244	244	244	244	244
	Median	1,86	1,75	1,43	1,76	1,80
	Q1-Q3	1,29-2,71	1,25-2,68	1,00-2,09	1,22-2,32	1,50-2,05
Edilmeyen	N	293	293	293	293	293
	Median	1,57	1,50	1,25	1,53	1,75
	Q1-Q3	1,29-2,43	1,00-2,25	1,00-1,75	1,18-1,97	1,45-2,05
	Z	-2,33	-1,91	-2,71	-2,66	-1,43
	P	0,020*	0,056	0,007*	0,008*	0,151

* Mann Whitney U Testi

Çizelge 4.17’de ergenlerin ailelerinin internet kullanımlarına müdahale etme durumlarına göre internet bağımlılığı ve şiddet eğilimi düzeyleri verilmiştir. Ailenin internet kullanımına müdahale etme durumu ile İBÖ alt ölçeklerinden daha fazla online kalma alt ölçeği ve ŞEÖ arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>0,05$). Ailenin internet kullanımına müdahale etme durumu ile İBÖ toplamı ve İBÖ alt ölçeklerinden; kontrol kaybı, sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçekleri arasında anlamlı farklar tespit edilmiştir ($p<0,05$). Kontrol kaybı alt ölçeğinde aile tarafından internet kullanımına müdahale edilenlerin ortancası 1,86 iken, edilmeyenlerin ortancası ise 1,57 olarak bulunmuştur ($p<0,05$). Aile tarafından internet kullanımına müdahale edilenlerin edilmeyenlere göre daha fazla kontrol kaybı yaşadıkları belirlenmiştir. Sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçeğinde aile tarafından internet kullanımına müdahale edilenlerin ortancası 1,43 iken, edilmeyenlerin ortancası ise 1,25 olarak bulunmuştur ($p<0,05$). Aile tarafından internet kullanımına müdahale edilenlerin edilmeyenlere göre sosyal ilişkilerde daha fazla olumsuzluk yaşadıkları belirlenmiştir. İnternet bağımlılığı ölçeği toplamı incelendiğinde, aile tarafından internet kullanımına müdahale edilenlerin ortancası 1,76 iken, edilmeyenlerin ortancası ise 1,53 olarak bulunmuştur ($p<0,05$). Aile tarafından internet kullanımına müdahale edilenlerin edilmeyenlere göre daha fazla kontrol kaybı ve internet bağımlılığı yaşadıkları belirlenmiştir.

Çizelge 4.18. Ergenlerin Tv’de En Çok İzlediği Program Türüne Göre İnternet Bağımlılığı ve Şiddet Eğilimi Düzeyleri

TV’DE EN ÇOK İZLEDİĞİ PROGRAM TÜRÜ			ÖLÇEKLER				ŞEÖ
			İBÖ			Toplam	
			Kontrol Kaybı	Daha Fazla Online Kalma İsteği	Sosyal İlişkilerde Olumsuzluk		
Kahramanlık Filmleri	Evet	N	79	79	79	79	79
		Median	2,00	1,75	1,37	1,63	1,90
		Q1-Q3	1,29-2,43	1,25-2,50	1,00-1,75	1,26-2,21	1,65-2,05
	Hayır	N	458	458	458	458	458
		Median	1,71	1,50	1,25	1,58	1,75
		Q1-Q3	1,29-2,57	1,00-2,50	1,00-2,00	1,21-2,21	1,45-2,05
	Z		-0,73	-0,43	-0,28	-0,47	-2,63
P		0,462	0,666	0,781	0,637	0,008*	
Spor Programları	Evet	N	235	235	235	235	235
		Median	1,71	1,50	1,37	1,63	1,85
		Q1-Q3	1,29-2,43	1,25-2,50	1,00-1,87	1,21-2,16	1,60-2,05
	Hayır	N	302	302	302	302	302
		Median	1,71	1,50	1,25	1,58	1,70
		Q1-Q3	1,29-2,57	1,00-2,50	1,00-1,87	1,21-2,26	1,45-2,00
	Z		-0,63	-0,17	-0,33	-0,17	-3,35
P		0,529	0,859	0,735	0,862	0,001*	
Yarışma Programları	Evet	N	263	263	263	263	263
		Median	1,71	1,75	1,37	1,58	1,65
		Q1-Q3	1,29-2,43	1,25-2,50	1,00-1,87	1,26-2,21	1,40-2,00
	Hayır	N	274	274	274	274	274
		Median	1,71	1,50	1,25	1,58	1,80
		Q1-Q3	1,29-2,57	1,00-2,50	1,00-1,87	1,19-2,21	1,55-2,05
	Z		-0,76	-1,04	-0,73	-0,13	-3,59
P		0,444	0,298	0,460	0,894	0,001*	
Belgeseller	Evet	N	11	11	11	11	11
		Median	1,29	1,25	1,25	1,37	1,60
		Q1-Q3	1,29-1,57	1,00-1,50	1,00-1,50	1,11-1,53	1,30-1,90
	Hayır	N	526	526	526	526	526
		Median	1,71	1,50	1,25	1,58	1,75
		Q1-Q3	1,29-2,57	1,25-2,50	1,00-1,90	1,21-2,21	1,45-2,05
	Z		-1,79	-2,04	-0,77	-1,60	-1,33
P		0,073	0,041*	0,438	0,108	0,182	
Haberler	Evet	N	234	234	234	234	234
		Median	1,57	1,50	1,12	1,42	1,70
		Q1-Q3	1,14-2,17	1,00-2,25	1,00-1,65	1,11-1,95	1,45-2,00
	Hayır	N	303	303	303	303	303
		Median	1,86	1,75	1,50	1,74	1,80
		Q1-Q3	1,29-2,71	1,25-2,75	1,00-2,00	1,26-2,37	1,50-2,05
	Z		-4,03	-3,08	-4,27	-4,38	-2,28
P		0,001*	0,002*	0,001*	0,001*	0,022*	

* Mann Whitney U Ttesti

Çizelge 4.18. (Devam) Ergenlerin Tv’de En Çok İzlediği Program Türüne Göre İnternet Bağımlılığı ve Şiddet Eğilimi Düzeyleri

TV’DE EN ÇOK İZLEDİĞİ PROGRAM TÜRÜ			ÖLÇEKLER				ŞEÖ
			İBÖ			Toplam	
			Kontrol Kaybı	Daha Fazla Online Kalma İsteği	Sosyal İlişkilerde Olumsuzluk		
Şiddet İçeren Filmler	Evet	N	101	101	101	101	101
		Median	2,00	2,00	1,37	1,74	2,05
		Q1-Q3	1,29-2,93	1,00-2,87	1,00-2,50	1,21-2,53	1,82-2,32
	Hayır	N	436	436	436	436	436
		Median	1,71	1,50	1,25	1,53	1,70
		Q1-Q3	1,29-2,43	1,25-2,25	1,00-1,84	1,21-2,16	1,40-1,95
	Z		-2,25	-1,55	-2,18	-2,32	-8,55
	P		0,024*	0,121	0,029*	0,020*	0,001*
	Korku Filmleri	Evet	N	150	150	150	150
Median			1,86	2,00	1,50	1,74	1,90
Q1-Q3			1,43-2,71	1,25-2,50	1,00-2,00	1,37-2,32	1,65-2,10
Hayır		N	387	387	387	387	387
		Median	1,57	1,50	1,25	1,53	1,70
		Q1-Q3	1,29-2,43	1,00-2,25	1,00-1,87	1,21-2,16	1,40-2,00
Z		-2,82	-2,42	-2,18	-2,81	-4,98	
P		0,005*	0,015*	0,029*	0,005*	0,001*	
Evlilik Programları		Evet	N	41	41	41	41
	Median		2,29	2,00	1,50	2,00	1,90
	Q1-Q3		1,43-3,21	1,12-2,75	1,00-2,25	1,21-2,76	1,70-2,22
	Hayır	N	496	496	496	496	496
		Median	1,71	1,50	1,25	1,58	1,75
		Q1-Q3	1,29-2,43	1,06-2,50	1,00-1,87	1,21-2,16	1,45-2,03
	Z		-2,64	-1,27	-1,64	-2,11	-2,47
	P		0,008*	0,202	0,101	0,034*	0,013*

* Mann Whitney U Testi

Çizelge 4.18’de ergenlerin TV’de en çok izledikleri program türüne göre internet bağımlılığı ve şiddet eğilimi düzeyleri verilmiştir. Diziler, açık oturum tartışmaları, çizgi filmler, bilim-kurgu filmleri ve komedi filmleri ile yapılan değerlendirme sonucunda İBÖ toplam ve alt ölçekleri ile ŞEÖ arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmemiştir ($p>0,05$). Kahramanlık filmleri, spor programları, yarışma programları, belgeseller, haberler, şiddet içeren filmler, korku filmleri ve evlilik programları göre ise istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<0,05$).

Kahramanlık filmleri ile ŞEÖ arasında istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<0,05$). TV’de en çok izlenen program türü kahramanlık filmleri olanların ŞEÖ ortancası 1,90 olarak, olmayanların 1,75 olarak bulunmuştur. Tv’de en çok izlenen

program türü kahramanlık filmleri olanların olmayanlara göre daha fazla şiddet eğilimi gösterdiği belirlenmiştir.

Spor programları ile ŞEÖ arasında istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<0,05$). TV’de en çok izlenen program türü spor programları olanların ŞEÖ ortancası 1,85 olarak, olmayanların 1,70 olarak bulunmuştur. Tv’de en çok izlenen program türü spor programları olanların olmayanlara göre daha fazla şiddet eğilimi gösterdikleri belirlenmiştir.

Yarışma programları ile ŞEÖ arasında istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<0,05$). TV’de en çok izlenen program türü yarışma programları olanların ŞEÖ ortancası 1,65 olarak, olmayanların 1,80 olarak bulunmuştur. Tv’de en çok izlenen program türü yarışma programları olmayanların olanlara göre daha fazla şiddet eğilimi gösterdikleri belirlenmiştir.

Belgeseller ile İBÖ alt ölçeklerinden daha fazla online kalma isteği alt ölçeği arasında istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<0,05$). TV’de en çok izlenen program türü belgesel olanların kontrol kaybı alt ölçeği ortancası 1,25 olarak, olmayanların 1,50 olarak bulunmuştur. Tv’de en çok izlenen program türü belgesel olmayanların olanlara göre daha fazla kontrol kaybı yaşadıkları belirlenmiştir.

Haberler ile İBÖ toplamı ve alt ölçekleri ile ŞEÖ arasında istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<0,05$). TV’de en çok izlenen program türü haberler olanların kontrol kaybı alt ölçeği ortancası 1,57 olarak, olmayanların 1,86 olarak bulunmuştur($p<0,05$). Daha fazla online kalma isteği alt ölçeği incelendiğinde TV’de en çok izlenen program türü haberler olanların ortancası 1,50 olarak, olmayanların 1,75 olarak bulunmuştur ($p<0,05$). Sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçeği incelendiğinde TV’de en çok izlenen program türü haberler olanların ortancası 1,12 olarak, olmayanların 1,50 olarak bulunmuştur ($p<0,05$). İnternet bağımlılığı ölçeği toplamı incelendiğinde TV’de en çok izlenen program türü haberler olanların ortancası 1,42 olarak, olmayanların 1,74 olarak bulunmuştur ($p<0,05$). Şiddet eğilimi ölçeği incelendiğinde TV’de en çok izlenen program türü haberler olanların ortancası 1,70 olarak, olmayanların 1,80 olarak bulunmuştur ($p<0,05$). Tv’de en çok izlenen program türü haberler olmayanların olanlara göre daha fazla kontrol kaybı, daha fazla online kalma isteği, sosyal ilişkilerde daha fazla olumsuzluk, daha fazla internet bağımlılığı yaşadığı ve daha fazla şiddet eğilimi gösterdikleri belirlenmiştir.

Şiddet içeren filmler ile İBÖ toplamı ve İBÖ alt ölçeklerinden kontrol kaybı, sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçekleri ile ŞEÖ arasında istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<0,05$). TV’de en çok izlenen program türü şiddet içeren filmler olanların kontrol kaybı alt ölçeği ortancası 2,00 olarak, olmayanların 1,71 olarak bulunmuştur ($p<0,05$). Sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçeği incelendiğinde TV’de en çok izlenen program türü şiddet içeren filmler olanların ortancası 1,37 olarak, olmayanların 1,25 olarak bulunmuştur ($p<0,05$). İnternet bağımlılığı ölçeği toplamı incelendiğinde TV’de en çok izlenen program türü şiddet içeren filmler olanların ortancası 1,74 olarak, olmayanların 1,53 olarak bulunmuştur ($p<0,05$). Şiddet eğilimi ölçeği incelendiğinde TV’de en çok izlenen program türü şiddet içeren filmler olanların ortancası 2,05 olarak, olmayanların 1,70 olarak bulunmuştur ($p<0,05$). Tv’de en çok izlenen program türü şiddet içeren filmler olanların olmayanlara göre daha fazla kontrol kaybı, sosyal ilişkilerde daha fazla olumsuzluk, daha fazla internet bağımlılığı ve daha fazla şiddet eğilimi gösterdikleri belirlenmiştir.

Korku filmleri ile İBÖ toplamı ve alt ölçekleri ve ŞEÖ arasında istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<0,05$). TV’de en çok izlenen program türü korku filmleri olanların kontrol kaybı alt ölçeği ortancası 1,86 olarak, olmayanların 1,57 olarak bulunmuştur ($p<0,05$). Daha fazla online kalma isteği alt ölçeği incelendiğinde TV’de en çok izlenen program türü korku filmleri olanların ortancası 2,00 olarak, olmayanların 1,50 olarak ($p<0,05$), sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçeği incelendiğinde TV’de en çok izlenen program türü korku filmleri olanların ortancası 1,50 olarak, olmayanların 1,25 olarak ($p<0,05$), İBÖ toplamı incelendiğinde TV’de en çok izlenen program türü korku filmleri olanların ortancası 1,74 olarak, olmayanların 1,53 olarak bulunmuştur ($p<0,05$). Şiddet eğilimi ölçeği incelendiğinde TV’de en çok izlenen program türü korku filmleri olanların ortancası 1,90 olarak, olmayanların 1,70 olarak bulunmuştur ($p<0,05$). Tv’de en çok izlenen program türü korku filmleri olanların olmayanlara göre daha fazla kontrol kaybı, daha fazla online kalma isteği, sosyal ilişkilerde daha fazla olumsuzluk, daha fazla internet bağımlılığı yaşadıkları ve daha fazla şiddet eğilimi gösterdikleri belirlenmiştir.

Evlilik programları ile İBÖ toplamı ve İBÖ alt ölçeklerinden kontrol kaybı alt ölçeği ile ŞEÖ arasında istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<0,05$). TV’de en çok izlenen program türü evlilik programları olanların kontrol kaybı alt ölçeği ortancası 2,29 olarak olmayanların 1,71 olarak ($p<0,05$), İBÖ toplamı incelendiğinde TV’de en çok

izlenen program türü evlilik programları olanların ortancası 2,00 olarak, olmayanların 1,58 olarak bulunmuştur ($p<0,05$). Şiddet eğilimi ölçeği incelendiğinde TV’de en çok izlenen program türü evlilik programları olanların ortancası 1,90 olarak, olmayanların 1,75 olarak bulunmuştur ($p<0,05$). Tv’de en çok izlenen program türü evlilik programları olanların olmayanlara göre daha fazla kontrol kaybı, daha fazla internet bağımlılığı yaşadıkları ve daha fazla şiddet eğilimi gösterdikleri belirlenmiştir.

Çizelge 4.19. Ergenlerin Karşı Cinsten Yakın Arkadaşı (Sevgili) Olma Durumuna Göre İnternet Bağımlılığı ve Şiddet Eğilimi Düzeyleri

KARŞI CİNSTEN YAKIN ARKADAŞI (SEVGİLİ) OLMA DURUMU		ÖLÇEKLER				
		İBÖ				ŞEÖ
		Kontrol Kaybı	Daha Fazla Online Kalma İsteği	Sosyal İlişkilerde Olumsuzluk	Toplam	
Olan	N	167	167	167	167	167
	Median	1,86	1,75	1,50	1,74	1,90
	Q1-Q3	1,29-2,57	1,25-2,75	1,00-2,00	1,26-2,26	1,60-2,15
Olmayan	N	370	370	370	370	370
	Median	1,71	1,50	1,25	1,53	1,72
	Q1-Q3	1,29-2,43	1,00-2,25	1,00-1,87	1,21-2,21	1,40-1,95
	Z	-1,81	-2,18	-2,52	-2,33	-4,18
	P	0,070	0,029*	0,012*	0,020*	0,001*

* Mann Whitney U Testi

Çizelge 4.19’da ergenlerin karşı cinsten yakın arkadaş (sevgili) olma durumlarına göre internet bağımlılığı ve şiddet eğilimi düzeyleri verilmiştir. Karşı cinsten yakın arkadaş (sevgili) sahip olma durumu ile İBÖ alt ölçeklerinden kontrol kaybı alt ölçeği arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>0,05$). Karşı cinsten yakın arkadaş (sevgili) sahip olma durumu ile İBÖ toplamı ve İBÖ alt ölçeklerinden; daha fazla online kalma isteği, sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçekleri ile ŞEÖ arasında istatistiksel olarak anlamlı farklar tespit edilmiştir ($p<0,05$). Daha fazla online kalma isteği alt ölçeğinde karşı cinsten yakın arkadaş (sevgili) sahip olanların ortancası 1,75 iken, olmayanların ortancası ise 1,50 olarak bulunmuştur ($p<0,05$). Karşı cinsten yakın arkadaş (sevgili) sahip olanların olmayanlara göre daha fazla online kalma isteği yaşadıkları belirlenmiştir. Sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçeğinde karşı cinsten yakın arkadaş (sevgili) sahip olanların ortancası 1,50 iken, olmayanların ortancası ise 1,25 olarak bulunmuştur ($p<0,05$). Karşı cinsten yakın arkadaş (sevgili) sahip olanların olmayanlara göre sosyal ilişkilerde daha fazla olumsuzluk yaşadıkları belirlenmiştir. İnternet bağımlılığı ölçeği toplamında karşı cinsten yakın arkadaş (sevgili) sahip olanların ortancası 1,74 iken, olmayanların ortancası ise 1,53 olarak bulunmuştur ($p<0,05$). Karşı cinsten yakın arkadaş (sevgili) sahip olanların olmayanlara göre daha fazla online kalma isteği, sosyal ilişkilerde daha fazla olumsuzluk ve daha fazla internet bağımlılığı yaşadıkları belirlenmiştir. Şiddet eğilimi ölçeği incelendiğinde, karşı cinsten yakın arkadaş (sevgili) sahip olanların

ortancası 1,90 iken, olmayanların ortancası ise 1,72 olarak bulunmuştur ($p<0,05$). Karşı cinsten yakın arkadaşına (sevgili) sahip olanların olmayanlara göre daha fazla şiddet eğilimi gösterdikleri belirlenmiştir.

Çizelge 4.20. Ergenlerin Düzenli Spor Yapma Durumlarına Göre İnternet Bağımlılığı ve Şiddet Eğilimi Düzeyleri

DÜZENLİ SPOR YAPMA DURUMU		ÖLÇEKLER				
		İBÖ				ŞEÖ
		Kontrol Kaybı	Daha Fazla Online Kalma İsteği	Sosyal İlişkilerde Olumsuzluk	Toplam	
Yapan	N	235	235	235	235	235
	Median	1,71	1,50	1,37	1,63	1,85
	Q1-Q3	1,29-2,43	1,25-2,50	1,00-1,87	1,21-2,16	1,60-2,05
Yapmayan	N	302	302	302	302	302
	Median	1,71	1,50	1,25	1,58	1,70
	Q1-Q3	1,29-2,57	1,00-2,50	1,00-1,87	1,21-2,26	1,45-2,00
	Z	-0,63	-0,17	-0,33	-0,17	-3,35
	P	0,529	0,859	0,735	0,862	0,001*

* Mann Whitney U Testi

Çizelge 4.20’de ergenlerin düzenli spor yapma durumuna göre internet bağımlılığı ve şiddet eğilimi düzeyleri verilmiştir. Düzenli olarak spor yapma durumu ile İBÖ toplam ve alt ölçekleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır ($p>0,05$). Düzenli spor yapma durumu ile ŞEÖ arasında istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<0,05$). Şiddet eğilimi ölçeği incelendiğinde, düzenli olarak spor yapan ergenlerin ortancası 1,85 iken, yapmayanların ortancası 1,70 olarak bulunmuştur ($p<0,05$). Düzenli olarak spor yapan ergenlerin yapmayanlara göre daha fazla şiddet eğilimi gösterdiği belirlenmiştir.

Çizelge 4.21. Ergenlerin Günlük Ortalama Uyku Saatine Göre İnternet Bağımlılığı ve Şiddet Eğilimi Düzeyleri

GÜNLÜK ORTALAMA UYKU SAATI		İBÖ				ŞEÖ
		Kontrol Kaybı	Daha Fazla Online Kalma İsteği	Sosyal İlişkilerde Olumsuzluk	Toplam	
6 Saatten Az	N	68	68	68	68	68
	Median	2,00	1,75	1,50	1,81	1,82
	Q1-Q3	1,29-2,96	1,25-3,00	1,12-2,25	1,33-2,55	1,61-2,05
6 - 8 Saat	N	334	334	334	334	334
	Median	1,71	1,50	1,25	1,58	1,75
	Q1-Q3	1,29-2,43	1,00-2,50	1,00-1,87	1,21-2,21	1,45-2,00
9 - 12 Saat	N	115	115	115	115	115
	Median	1,57	1,50	1,12	1,53	1,75
	Q1-Q3	1,29-2,43	1,25-2,25	1,00-1,75	1,21-2,05	1,45-2,10
12 Saatten Fazla	N	20	20	20	20	20
	Median	1,78	2,00	1,68	1,79	1,82
	Q1-Q3	1,29-2,96	1,00-2,75	1,00-2,78	1,16-2,60	1,61-2,28
	X ²	7,211	3,705	10,330	7,985	7,032
	P	0,065	0,295	0,016*	0,046*	0,071

* Kruskal-Wallis testi ile $p < 0,05$ düzeyinde anlamlı farklılık

Çizelge 4.21’de ergenlerin günlük ortalama uyku saatine göre internet bağımlılığı ve şiddet eğilimi düzeyleri verilmiştir. Çizelge incelendiğinde günlük ortalama uyku saati ile İBÖ alt ölçeklerinden kontrol kaybı, daha fazla online kalma isteği alt ölçekleri ve ŞEÖ arasında istatistiksel olarak anlamlı farklar tespit edilmemiştir ($p > 0,05$). Günlük ortalama uyku saati ile İBÖ toplamı ve İBÖ alt ölçeklerinden sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçeği arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($p < 0,05$). Sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçeği incelendiğinde, günlük ortalama uyku saati 6 saatten az olanların ortancası 1,50 olarak, 6-8 saat arası olanların ortancası 1,25 olarak, 9-12 saat olanların ortancası 1,12 olarak, 12 saatten fazla olanların ortancası ise 1,68 olarak bulunmuştur ($p < 0,05$). İnternet bağımlılığı ölçeği toplamı incelendiğinde, günlük ortalama uyku saati 6 saatten az olanların ortancası 1,82 olarak, 6-8 saat arası olanların ortancası 1,75 olarak, 9-12 saat olanların ortancası 1,75 olarak, 12 saatten fazla olanların puan ortancası ise 1,82 olarak bulunmuştur ($p < 0,05$).

İstatistiksel olarak anlamlı farklılıkların hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek için çoklu karşılaştırma yöntemi kullanılmıştır. Tüm gruplar ikili olarak

karşılaştırılmış ve yapılan Mann Whitney U testi ile Bonferroni düzeltmesi sonucunda İBÖ toplamı ve İBÖ alt ölçeklerinden sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçeği incelendiğinde, günlük ortalama uyku saati 6 saatten az olan ergenler ile günlük uyku saati 9-12 saat olan ergenler arasında istatistiksel olarak fark olduğu ve günlük ortalama uyku saati 6 saatten az olan ergenlerin günlük ortalama uyku saati 9-12 saat olan ergenlere göre sosyal ilişkilerde daha fazla olumsuzluk ve daha fazla internet bağımlılığı yaşadıkları belirlenmiştir ($p<0,05$).

Çizelge 4.22. Ergenlerin Aile Bireylerinin Ergene ya da Birbirlerine Şiddet Uygulama Durumuna Göre İnternet Bağımlılığı ve Şiddet Eğilimi Düzeyleri

AİLE BİREYLERİNİN ERGENE YA DA BİRBİRLERİNE ŞİDDET UYGULAMA DURUMU		ÖLÇEKLER				
		İBÖ				ŞEÖ
		Kontrol Kaybı	Daha Fazla Online Kalma İsteği	Sosyal İlişkilerde Olumsuzluk	Toplam	
Uygulanan	N	80	80	80	80	80
	Median	2,14	2,00	1,68	1,86	1,95
	Q1-Q3	1,57-3,00	1,25-3,25	1,12-2,43	1,38-2,70	1,70-2,20
Uygulanmayan	N	457	457	457	457	457
	Median	1,57	1,50	1,25	1,53	1,75
	Q1-Q3	1,29-2,43	1,00-2,25	1,00-1,75	1,21-2,16	1,45-2,00
	Z	-3,31	-2,79	-3,24	-3,33	-4,84
	P	0,001*	0,005*	0,001*	0,001*	0,001*

* Mann Whitney U Testi

Çizelge 4.22’de ergenlerin aile bireylerinin ergene ya da birbirlerine şiddet uygulama durumlarına göre internet bağımlılığı ve şiddet eğilimi düzeyleri verilmiştir. Aile bireylerinin ergene yada birbirlerine şiddet uygulama durumu ile İBÖ toplamı ve alt ölçekleri ile ŞEÖ arasında istatistiksel olarak anlamlı farklar tespit edilmiştir ($p<0,05$). Kontrol kaybı alt ölçeğinde aile bireylerinin ergene ya da birbirlerine şiddet uygulananların ortancası 2,14 iken, uygulanmayanların ortancası ise 1,57 olarak bulunmuştur ($p<0,05$). Aile bireylerinin ergene ya da birbirlerine şiddet uygulananların uygulanmayanlara göre daha fazla kontrol kaybı yaşadıkları belirlenmiştir. Daha fazla online kalma isteği alt ölçeğinde aile bireylerinin ergene ya da birbirlerine şiddet uygulananların ortancası 2,00 iken, uygulanmayanların ortancası ise 1,50 olarak bulunmuştur ($p<0,05$). Aile bireylerinin ergene ya da birbirlerine şiddet uygulananların uygulanmayanlara göre daha fazla online kalma isteği yaşadıkları belirlenmiştir. Sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçeğinde aile bireylerinin ergene ya da birbirlerine şiddet uygulananların ortancası 1,68 iken, uygulanmayanların ortancası ise 1,25 olarak bulunmuştur ($p<0,05$). Aile bireylerinin ergene ya da birbirlerine şiddet uygulananların uygulanmayanlara göre sosyal ilişkilerde daha fazla olumsuzluk yaşadıkları belirlenmiştir. İnternet bağımlılığı ölçeği toplamında aile bireylerinin ergene ya da birbirlerine şiddet uygulananların ortancası 1,86 iken, uygulanmayanların ortancası ise 1,53 olarak bulunmuştur ($p<0,05$). Aile bireylerinin ergene ya da birbirlerine şiddet uygulananların uygulanmayanlara göre daha fazla internet

bağımlılığı yaşadıkları belirlenmiştir. Şiddet eğilimi ölçeği incelendiğinde, aile bireylerinin ergene ya da birbirlerine şiddet uygulananların ortancası 1,95 iken, uygulanmayanların ortancası ise 1,75 olarak bulunmuştur ($p<0,01$). Aile bireylerinin ergene ya da birbirlerine şiddet uygulananların uygulanmayanlara göre daha fazla şiddet eğilimi gösterdikleri belirlenmiştir.

Çizelge 4.23. Ergenlerin Sigara ya da Alkol Kullanma Durumuna Göre İnternet Bağımlılığı ve Şiddet Eğilimi Düzeyleri

SİGARA YA DA ALKOL KULLANMA DURUMU		ÖLÇEKLER				
		İBÖ				ŞEÖ
		Kontrol Kaybı	Daha Fazla Online Kalma İsteği	Sosyal İlişkilerde Olumsuzluk	Toplam	
Sadece Sigara Kullanan	N	27	27	27	27	27
	Median	2,00	2,25	1,62	1,79	2,05
	Q1-Q3	1,29-3,00	1,50-3,00	1,12-2,75	1,42-2,68	1,90-2,40
Sadece Alkol Kullanan	N	45	45	45	45	45
	Median	1,57	1,50	1,37	1,58	1,90
	Q1-Q3	1,29-2,43	1,25-2,87	1,00-1,93	1,23-2,37	1,65-2,15
Her İkisi de Kullanan/Tüketen	N	37	37	37	37	37
	Median	2,29	2,00	1,50	2,05	2,10
	Q1-Q3	1,43-3,00	1,00-3,00	1,06-2,56	1,26-2,79	1,92-2,4
Sadece Sigara Deneyen	N	21	21	21	21	21
	Median	2,14	2,00	1,75	2,00	1,95
	Q1-Q3	1,50-3,29	1,25-2,62	1,25-2,93	1,57-2,58	1,65-2,1
Sadece Alkol Deneyen	N	46	46	46	46	46
	Median	1,93	1,62	1,25	1,60	1,65
	Q1-Q3	1,43-2,57	1,00-2,06	1,00-1,87	1,30-2,04	1,35-1,95
Her İkisini de Kullanmayan /Tüketmeyen	N	358	358	358	358	358
	Median	1,57	1,50	1,25	1,50	1,70
	Q1-Q3	1,29-2,43	1,00-2,25	1,00-1,75	1,16-2,12	1,40-1,95
Her İkisini de Sadece Deneyen	N	3	3	3	3	3
	Median	1,71	1,50	1,00	1,37	1,80
	Q1-Q3	1,00-/-	1,00-/-	1,00-/-	1,00-/-	1,50-/-
	X ²	15,537	8,725	17,022	18,904	75,451
	P	0,016*	0,190	0,009*	0,004*	0,005*

* Kruskal-Wallis Testi

Çizelge 4.23’de ergenlerin sigara ya da alkol kullanma durumuna göre internet bağımlılığı ve şiddet eğilimi düzeyleri verilmiştir. Çizelge incelendiğinde sigara ya da alkol kullanma durumu ile İBÖ toplam ve İBÖ alt ölçeklerinden kontrol kaybı, sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçekleri ile ŞEÖ arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir (p<0,05). Kontrol kaybı alt ölçeği incelendiğinde, sadece sigara kullananların ortancası 2,00 olarak, sadece alkol kullananların ortancası 1,57 olarak, her ikisini de kullananların ortancası 2,29 olarak, sadece sigara deneyenlerin ortancası 2,14

olarak, sadece alkol deneyenlerin ortancası 1,93 olarak, kullanmayanların ortancası 1,57 olarak ve her ikisini de sadece deneyenlerin ortancası 1,71 olarak bulunmuştur ($p<0,05$). Sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçeği incelendiğinde, sadece sigara kullananların ortancası 1,62 olarak, sadece alkol kullananların ortancası 1,37 olarak, her ikisini de kullananların ortancası 1,50 olarak, sadece sigara deneyenlerin ortancası 1,75 olarak, sadece alkol deneyenlerin ortancası 1,25 olarak, kullanmayanların ortancası 1,25 olarak ve her ikisini de sadece deneyenlerin ortancası 1,00 olarak bulunmuştur ($p<0,05$). İnternet bağımlılığı ölçeği toplamı incelendiğinde, sadece sigara kullananların ortancası 1,79 olarak, sadece alkol kullananların ortancası 1,58 olarak, her ikisini de kullananların ortancası 2,05 olarak, sadece sigara deneyenlerin ortancası 2,00 olarak, sadece alkol deneyenlerin ortancası 1,60 olarak, kullanmayanların ortancası 1,50 olarak ve her ikisini de sadece deneyenlerin ortancası 1,37 olarak bulunmuştur ($p<0,05$). Şiddet eğilimi ölçeği incelendiğinde, sadece sigara kullananların ortancası 2,05 olarak, sadece alkol kullananların ortancası 1,90 olarak, her ikisini de kullananların ortancası 2,10 olarak, sadece sigara deneyenlerin ortancası 1,95 olarak, sadece alkol deneyenlerin ortancası 1,65 olarak, kullanmayanların ortancası 1,70 olarak ve her ikisini de sadece deneyenlerin ortancası 1,80 olarak bulunmuştur ($p<0,05$).

İstatistiksel olarak anlamlı farklılıkların hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek için çoklu karşılaştırma yöntemi kullanılmıştır. Tüm gruplar ikili olarak karşılaştırılmış ve yapılan Mann Whitney U testi ile Bonferroni düzeltmesi sonucunda İBÖ toplamı ve İBÖ alt ölçeklerinden kontrol kaybı, sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçekleri incelendiğinde gruplar arasında istatistiksel olarak fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$). Şiddet eğilimi ölçeği incelendiğinde, sadece sigara kullanan ergenler ile sadece alkol deneyen ve her ikisini de kullanmayan ergenler arasında, sadece alkol kullanan ergenler ile her ikisini de kullanan ve her ikisini de kullanmayan ergenler arasında, her ikisini de kullanan ergenler ile sadece alkol deneyen ve her ikisini de kullanmayan ergenler arasında istatistiksel olarak fark olduğu ve sadece sigara kullanan ergenlerin sadece alkol kullanan ergenler ile her ikisini de kullanmayan ergenlere göre, her ikisini de kullanan ergenlerin sadece alkol kullanan ergenlere göre, sadece alkol kullanan ergenlerin her ikisini de kullanmayan ergenlere göre, her ikisini de kullanan ergenlerin sadece alkol kullanan ile her ikisini de kullanmayan ergenlere göre daha fazla şiddet eğilimi gösterdikleri belirlenmiştir ($p<0,05$).

Çizelge 4.24. Ergenlerin Okul Dışında Gelir Sağlayıcı Bir İşte Çalışma Durumuna Göre İnternet Bağımlılığı ve Şiddet Eğilimi Düzeyleri

OKUL DIŞINDA GELİR SAĞLAYICI BİR İŞTE ÇALIŞMA DURUMU		ÖLÇEKLER				
		İBÖ				ŞEÖ
		Kontrol Kaybı	Daha Fazla Online Kalma İsteği	Sosyal İlişkilerde Olumsuzluk	Toplam	
Çalışan	N	77	77	77	77	77
	Median	1,57	1,75	1,25	1,53	2,00
	Q1-Q3	1,29-2,29	1,00-2,50	1,00-2,00	1,16-2,26	1,72-2,25
Çalışmayan	N	460	460	460	460	460
	Median	1,71	1,50	1,25	1,60	1,75
	Q1-Q3	1,29-2,57	1,25-2,50	1,00-1,87	1,21-2,21	1,45-1,98
	Z	-0,98	-0,32	-0,19	-0,46	-5,18
	P	0,325	0,748	0,843	0,644	0,001*

* Mann Whitney U Testi

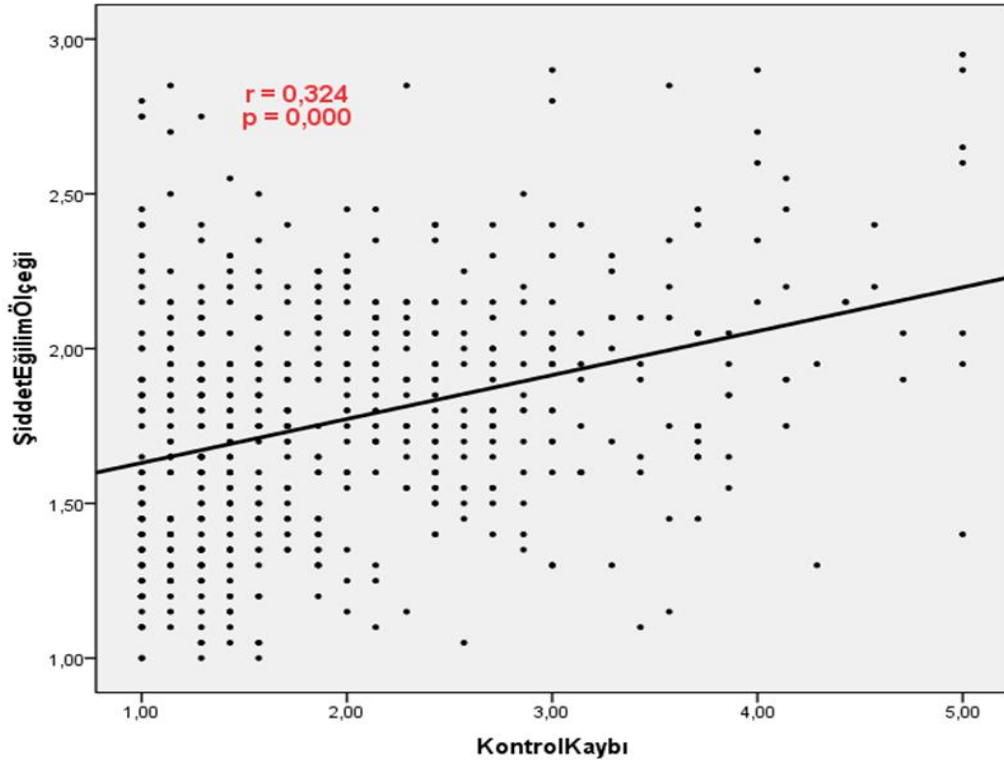
Çizelge 4.24’de ergenlerin okul dışında herhangi bir gelir sağlayıcı işte çalışma durumlarına göre internet bağımlılığı ve şiddet eğilimi düzeyleri verilmiştir. Okul dışında herhangi bir gelir sağlayıcı işte çalışma durumu ile İBÖ toplam ve alt ölçekleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>0,05$). Okul dışında herhangi bir gelir sağlayıcı işte çalışma durumu ile ŞEÖ arasında anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<0,05$). Şiddet eğilimi ölçeği incelendiğinde okul dışında herhangi bir işte çalışanların ortancası 2,00 iken, çalışmayanların ortancası 1,75 olarak bulunmuştur ($p<0,05$). Okul dışında herhangi bir gelir sağlayıcı işte çalışanların çalışmayanlara göre daha fazla şiddet eğilimi gösterdiği belirlenmiştir.

Çizelge 4.25. Ergenlerin İnternet Bağımlılığı Toplam ve Alt Ölçekleri ile ŞEÖ Arasındaki İlişki

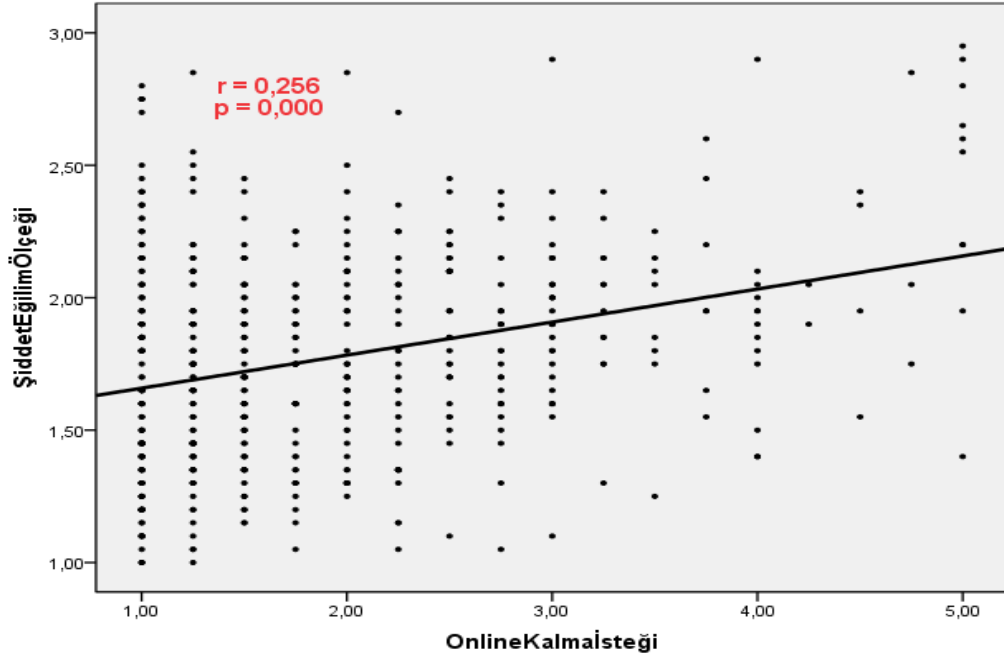
İBÖ ve ŞDÖ		İBÖ ve ŞDÖ				
		Kontrol Kaybı	Daha Fazla Online Kalma İsteği	Sosyal İlişkilerde Olumsuzluk	İBÖ Toplam	ŞEÖ
Kontrol Kaybı	r	1				
	p					
Daha Fazla Online Kalma İsteği	r	0,755	1			
	p	0,001*				
Sosyal İlişkilerde Olumsuzluk	r	0,665	0,671	1		
	p	0,001*	0,001*			
İBÖ Toplam	r	0,917	0,870	0,863	1	
	p	0,001*	0,001*	0,001*		
ŞEÖ	r	0,324	0,256	0,264	0,329	1
	p	0,001*	0,001*	0,001*	0,001*	

*Spearman Korelasyon Analizi

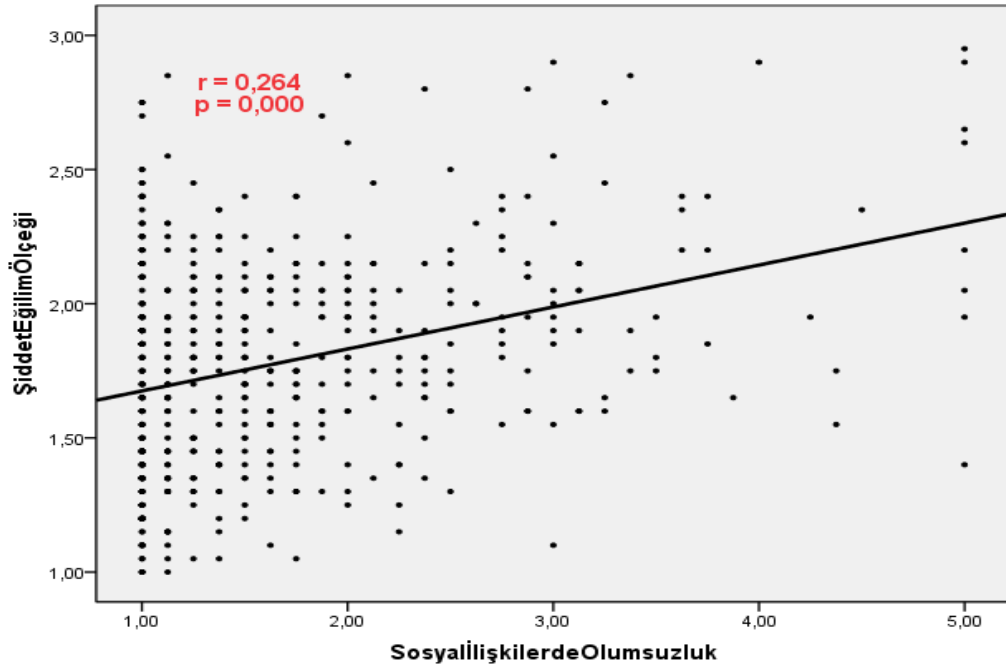
Çizelge 4.25’de ergenlerin İBÖ toplam ve alt ölçekleri ile ŞEÖ arasındaki ilişki verilmiştir. İnternet bağımlılığı ölçeği toplamı ile alt ölçekleri arasındaki ilişkiye bakıldığında; kontrol kaybı ($r=0,917$), daha fazla online kalma isteği ($r=0,870$) ve sosyal ilişkilerde olumsuzluk ($r=0,863$) alt ölçekleri arasında kuvvetli pozitif yönde ilişki tespit edilmiştir ($p<0,01$). Ergenlerin İBÖ alt boyutlarının düzeyleri arttıkça İBÖ toplam düzeylerinin arttığı belirlenmiştir. Ergenlerin, ŞEÖ ile İBÖ toplam ($r=0,329$), kontrol kaybı ($r=0,324$), daha fazla online kalma isteği ($r=0,256$) ve sosyal ilişkilerde olumsuzluk ($r=0,264$) alt ölçekleri arasında ise orta pozitif yönde bir ilişki olduğu belirlenmiştir ($p<0,001$). Ergenlerin, İBÖ toplam ve alt boyutlarının düzeyleri arttıkça ŞEÖ düzeylerinin arttığı belirlenmiştir.

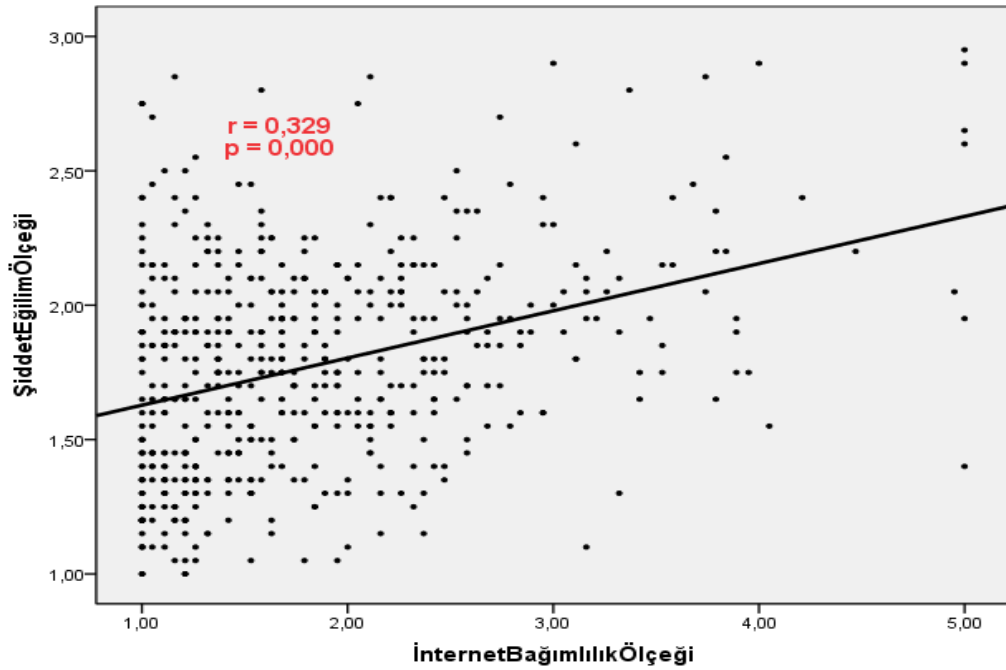
Şekil 4.1. Kontrol Kaybı Alt Ölçeği ile Şiddet Eğilimi Ölçeği Arasındaki Korelasyon

Şekil 4.2. Daha Fazla Online Kalma İsteği Alt Ölçeği ile Şiddet Eğilimi Ölçeği Arasındaki Korelasyon

Şekil 4.3. Sosyal İlişilerde Olumsuzluk Alt Ölçeği ile Şiddet Eğilimi Ölçeği Arasındaki Korelasyon

Şekil 4.4. İnternet Bağımlılığı Ölçeği Toplamı İle Şiddet Eğilimi Ölçeği Arasındaki Korelasyon

5. TARTIŞMA

Ergenlerde internet bağımlılığı ve şiddete eğilim düzeylerini belirlemek amacıyla yapılan bu araştırmadan elde edilen bulgular; ergenlerin internet bağımlılığı ve şiddet eğilimi düzeyleri, sosyo-demografik özellikleri, bireysel, internet ve bilgisayar kullanımı özelliklerine göre İBÖ ve ŞEÖ düzeyleri, İBÖ ve alt ölçekleri ile ŞEÖ arasındaki ilişki olmak üzere dört başlık altında tartışılmıştır.

5.1. Ergenlerin İnternet Bağımlılığı ve Şiddet Eğilimi Düzeyleri

Araştırmamıza katılan ergenlerin İBÖ toplam puanı $34,62 \pm 15,38$ olarak, İBÖ alt ölçeklerinden; kontrol kaybı alt ölçeği puanı $13,99 \pm 6,52$ olarak, daha fazla online kalma isteği alt ölçeği puanı $7,66 \pm 3,87$ olarak, sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçeği puanı $12,98 \pm 6,62$ olarak bulunmuştur ve ŞEÖ puanı $35,45 \pm 7,87$ olarak hesaplanmıştır. Şahin (2014) çalışmasında, lise öğrencilerinin İBÖ toplam puanını $26,18 \pm 9,36$ olarak, kontrol kaybı alt ölçeği puanlarını $10,44 \pm 4,36$ olarak, daha fazla online kalma isteği alt ölçek puanları $5,64 \pm 2,85$ olarak, sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçeği puanlarını $10,09 \pm 3,68$ olarak bulmuştur. Şahin çalışmasında, lise öğrencilerinin İBÖ ve alt ölçeklerinden aldıkları puanlara dayanarak internet bağımlılığı toplamı ve alt ölçek düzeylerinin düşük olduğunu belirtmiştir. Şahin'in çalışması ile bu araştırmanın sonuçları benzerlik gösterdiğinden, bu araştırmaya katılan ergenlerin internet bağımlılığı toplamı ve alt ölçek düzeylerinin düşük olduğu söyleyebilir. Avcı ve Çelikkaleli (2016) çalışmalarında, ergenlerin şiddet eğilimi düzeylerini $34,91 \pm 7,17$ olarak bulmuşlardır. Bu çalışmalar araştırmamızın sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Bu araştırmada, ergenlerin şiddet eğilimi puan ortalamaları dikkate alındığında ($35,45 \pm 7,87$) (max:60), orta şiddet eğilimi düzeyine sahip oldukları söylenebilir.

5.2. Ergenlerin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre İnternet Bağımlılığı ve Şiddet Eğilimi Düzeyleri

5.2.1. Cinsiyet

Bu araştırmada, ergenlerde cinsiyet ile İBÖ toplam ve alt ölçekleri arasında istatistiksel olarak anlamlılık bulunamamıştır ($p > 0,05$) (Çizelge 4.4). Yapılan çalışmaları değerlendirildiğinde ergenlerde internet bağımlılığı ile cinsiyet arasında farklı sonuçların tespit edildiğini görülmektedir. Birçok araştırmada internet bağımlılığı ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu vurgulanmıştır. Bu çalışmalar değerlendirildiğinde bazılarında

erkeklerin internet bağımlılık düzeyinin daha yüksek olduğu (Yoo ve ark. 2004, Üneri ve Tanıdır 2011, Özgür ve ark. 2014, Wu ve ark. 2015, Doğrusever 2015, Kılınç 2015, Yu ve Shek 2016, Saatçioğlu 2016); bazılarında ise yine erkeklerin internet bağımlılığı sıklığının daha yüksek olduğu (Adiele ve Olatokun, 2014, Metin ve ark. 2015) bildirilmiştir. Young (1998) yaptığı çalışmada cinsiyet farkının önemli bir nedeninin erkeklerin internet kullanımının kızlardan daha fazla olmasından kaynaklanabileceğini belirtmiştir. Buna ek olarak erkek ergenlerin yüz yüze iletişime girmek yerine daha kolay ulaşılabilmesi ve daha hızlı olması nedeniyle internet kullanımını tercih ettikleri söylenebilir (Özgür ve ark. 2014). Bazı çalışmalarda ise internet bağımlılığının kızlarda daha fazla görüldüğü belirtilmiştir (Griffiths 1995, Griffiths 1996, Leung 2004).

Bu araştırmada, cinsiyet ile ŞEÖ arasında istatistiksel olarak anlamlılık tespit edilmiştir ($p<0,01$) (Çizelge 4.4). Erkek ergenlerin kız ergenlere göre daha fazla şiddet eğilimi gösterdiği belirlenmiştir. Erkeklerde şiddet eğiliminin kadınlara göre daha yüksek olduğu birçok çalışmada gösterilmiştir (Gullone ve Moore 2000, Thomas ve Smith 2004, Balkıs ve ark. 2005, Giles ve Heyman 2005, Karataş 2008, Haskan 2009, Avcı 2010, Erdoğan 2010, Özgür ve ark. 2011, Gençoğlu ve ark. 2014, Güneş 2015, Çetin 2016). Bu bulgular, erkeklerin hormonal özelliklerinden dolayı ve cinsiyetler arasındaki sosyal farklar ile açıklanmış olsa da, şiddet eğiliminin cinsiyete göre değişim göstermediği de bulunmuştur (Kaura ve Lohman 2007). Kız ergenlerin uyumlu davranma konusunda toplum baskısı ile daha fazla karşı karşıya geldikleri için şiddet içeren durumlardan daha çok kaçındıkları, erkek ergenlerin ise şiddet konusunda toplum tarafından daha fazla cesaretlendirildikleri düşünülebilir. Özellikle erkeğin egemen olduğu toplumlarda erkek çocukların fiziksel üstünlük içeren saldırgan davranışlarının özendirilmesi, kaba kuvvet kullanmanın yeterli ve güçlü olarak benimsetilmesi, erkekliğin sertlik, korkusuzluk, cesurluk ile bağdaştırılması ile ilişkilendirilebilir.

5.2.2. Yaş

Bu araştırmada, yaş ile İBÖ alt ölçeklerinden sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçeği ve ŞEÖ arasında istatistiksel olarak anlamlılık tespit edilmiştir ($p<0,05$) (Çizelge 4.5). Yaşları 13-15 olan ergenlerin 16-18 yaşları arasında olan ergenlerden daha fazla sosyal ilişkilerde olumsuzluk yaşadıkları belirlenmiştir. Bazı araştırmalarda yaş ile internet bağımlılığı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulunmuştur (Fu ve ark. 2010, Tutgun ve

ark. 2011, Liu ve ark. 2013, Özgür ve ark. 2014, Mak ve ark. 2014). Yapılan bir araştırmada daha küçük yaşlardaki çocuklar fazla internet kullanımı ve gerçeklikten kaçma değişkenlerinden belirgin şekilde daha yüksek puanlar aldıkları bulunmuştur (Andreou ve Svoli 2013). Başka bir çalışmada ergenlerin diğer yaş gruplarına göre daha fazla internet bağımlısı olma eğiliminde olduklarını belirtilmiştir (Wu ve ark. 2015). Araştırmaya katılan bireylerin gelişimleri düşünüldüğü zaman 18 yaş altındaki öğrenciler ergenlik dönemi içerisinde olan öğrencilerdir. Buldukları dönemin verdiği farklı ortam arayışı, yeni arkadaşlıklar edinme ve kendini başka birilerine beğendirme çabası içerisinde olan öğrencilerin internet kullanımları bu sebeplerden dolayı daha fazla olduğu söylenebilir. Aynı zamanda 18 yaş üstü öğrencilerin kendi davranışlarını kontrol edebilme yetenekleri yaşı daha küçük olanlara göre daha gelişmiş olduğundan 18 yaş altı öğrencilere göre interneti daha bilinçli bir şekilde kullandıkları söylenebilir.

Bu çalışmada, yaşları 18'den büyük olan ergenlerin 13-15 yaş arası ile 16-18 yaş arası ergenlerden istatistiksel olarak daha fazla şiddet eğilimi gösterdikleri belirlenmiştir ($p<0,05$). Bir araştırmada ergenlikte yaş arttıkça şiddet eğilimin arttığı tespit edilmiştir (Yakut 2012). Yapılan başka bir araştırmada 18 yaş ve üzeri öğrencilerin şiddet eğilimlerinin en yüksek olduğu bulunmuştur (Uluçay, 2012). Bazı araştırmalar şiddet eğiliminin 18-23 yaşları arasında daha önceki yaşlara göre daha fazla görüldüğü bulunmuştur. Bu durumun nedenleri arasında akran dışlanması, sosyal olarak ergenlik ve erişkinlik arasında dalgalanmalar ve aile yapısı olarak gösterilmektedir (Baker ve Mednick 1984, Farrington 1989). Çetin (2004) ve Efiltili (2006) saptamalarına göre (Uluçay 2012), araştırmalarında yaş ile şiddet eğilimi arasında anlamlı bir ilişki olduğu ve 18 yaşında olan öğrencilerin diğer yaşlardaki öğrencilere göre daha fazla şiddet eğiliminde oldukları bulunmuştur. Bu veriler çalışmamızı destekler niteliktedir.

5.2.3. Okul Türü

Bu araştırmada, okul türü ile İBÖ toplamı ve İBÖ alt ölçeklerinden kontrol kaybı alt ölçeği arasında istatistiksel olarak anlamlılık tespit edilmiştir ($p<0,05$) (Çizelge 4.6). Anadolu lisesi ve özel lise öğrencilerinin meslek lisesi öğrencilerine göre daha fazla kontrol kaybı yaşadıkları belirlenmiştir. Grupların internet bağımlılığı açısından benzer oldukları bulunmuştur. Yapılan bir araştırmada meslek lisesinde okuyan öğrencilerin diğer okul türlerinde okuyan öğrencilere göre internet bağımlılığı düzeylerinin yüksek olduğu

bulunmuştur (Kılınç 2015, Öner 2015). Bu durumun nedeni olarak meslek lisesi öğrencilerinin teknik olarak bilgisayar ve internete erişim olanaklarının diğer okul türlerinde okuyan öğrencilerden fazla olması gösterilebilir.

5.2.4. Sınıf

Bu araştırmada, sınıf ile İBÖ toplamı ve İBÖ alt ölçeklerinden daha fazla online kalma isteği alt ölçeği, sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçekleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($p<0,05$) (Çizelge 4.7). İleri analiz sonucunda 9. Sınıf ve 12. Sınıf arasında fark olduğu, 9. Sınıftaki ergenlerin 12. Sınıftaki ergenlere göre daha fazla online kalma isteği ve sosyal ilişkilerde daha fazla olumsuzluklar yaşadıkları bulunmuştur. Yapılan çalışmalarda en yüksek bağımlılık düzeyinin 9. Sınıflarda olduğunu bulunmuş ve bağımlılık düzeyinin 9. Sınıftan 12. Sınıfa doğru düşmeye başladığı tespit edilmiştir (Günüç 2009, Öner 2015, Eftekin 2015). Bu durum araştırmamızı destekler niteliktedir. Uluçay (2012) çalışmasında sınıf ile internet bağımlılığı arasında anlamlılık olduğunu bulmuş ve ileri analiz sonucunda farkın 9. Sınıf ile 12. Sınıf arasında olduğunu tespit etmiştir. Doğan (2013) yaptığı araştırmada ergenlerin sınıfına göre internet bağımlılık durumlarının farklılık gösterdiğini bulmuştur. Yapılan başka bir araştırmada lise öğrencilerinin sınıfları ile internet bağımlılığı arasında anlamlılık tespit edilmiş ve anlamlılığın 11. Sınıf öğrencilerinden kaynaklandığı bulunmuştur (Dalgacı 2016). Bu araştırmada sınıf düzeyi arttıkça ergenlerin bağımlılık düzeyleri azalmaktadır. Bunun sebebi üniversite sınavına girecek olan ergenlerin internet ve bilgisayar ile daha az ilgilenmeleri olabilir. Bu verilerin aksine, Binali (2015) gerçekleştirdiği çalışmada sınıf düzeyi arttıkça internet bağımlılığı puan ortalamalarının arttığını belirtmiştir.

5.2.5. Anne Eğitim Durumu

Bu çalışmada, anne eğitim durumu ile İBÖ toplamı ile İBÖ alt ölçeklerinden kontrol kaybı alt ölçeği arasında istatistiksel olarak anlamlılık tespit edilmiştir ($p<0,05$) (Çizelge 4.8). Anne eğitim düzeyi lise olan ergenlerin, annesi daha düşük eğitim seviyesine sahip ergenlerden daha fazla kontrol kaybı yaşadıkları ve daha fazla internet bağımlılığı yaşadıkları bulunmuştur. Bazı çalışmalarda bu araştırma sonuçlarını destekler nitelikte anne eğitim düzeyi ile internet bağımlılığı görülme sıklığı arasında ilişki olduğu bulunmuş ve anne eğitim düzeyi arttıkça internet bağımlılığı görülme sıklığının arttığı belirtilmiştir.

(Batıgün ve Kılıç 2011, Baykan 2014, Ülgen 2014). Bu duruma eğitim seviyesi yüksek annelerin, çocukları üzerinde gereğinden fazla denetimci mekanizmalar uygulamaları neden oluyor olabilir.

5.2.6. Aile Gelir Durumu

Bu çalışmada, ailenin gelir durumuyla İBÖ toplamı ve İBÖ alt ölçeklerinden; kontrol kaybı alt ölçeği, sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçekleri arasında istatistiksel olarak anlamlılıklar tespit edilmiştir ($p<0,05$) (Çizelge 4.9). Aile gelir durumu yüksek olanların daha fazla kontrol kaybı, sosyal ilişkilerde olumsuzluk yaşadığı ve internet bağımlılığı toplamı düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bazı çalışmalarda bu araştırma sonuçlarını destekler nitelikte, yüksek gelire sahip bireylerin düşük gelire sahip bireylere göre daha fazla internet bağımlısı oldukları belirtilmiştir (Gönüç 2009, Bayraktar 2001, Şahin 2011, Gümüş ve ark. 2015). Gelir düzeyinin yüksek olması internet ve bilgisayara kolay ulaşabilmeyi aynı zamanda teknik olarak son gelişmeleri rahat takip edebilmeyi sağladığından bağımlılık düzeyini arttırdığı düşünülebilir.

5.2.7. Yaşadığı Yer

Ergenlerin yaşadığı yer ile İBÖ alt ölçeklerinden kontrol kaybı alt ölçeği arasında anlamlılık tespit edilmiştir ($p<0,05$) (Çizelge 4.10). Ailesinin yanında olan ergenlerin olmayanlara göre daha fazla kontrol kaybı yaşadıkları belirlenmiştir. Araştırma sonuçlarımızın aksine, Akdağ ve ark. (2014)'nın gerçekleştirdiği bir çalışmada, yaşanan yer değişkenine göre, kontrol kaybı boyutunda ailesi ile beraber yaşayanlar ile özel yurttaki kalanlar arasında farklılık görülmüş ve bu öğrencilerin ailelerinin denetimi ile açıklanmıştır. Ailesiyle yaşayan öğrencilerin aile ortamında bulunmalarından ve anne-babaların kendilerine baskı kurmalarından dolayı, internet bağımlılık puanlarının düşük çıkmış olabileceği ileri sürülmüştür. Ayrıca, Akdağ ve ark. (2014) çalışmalarında, daha fazla online kalma isteği ve sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçekleri ile İBÖ toplamında anlamlılık olmayıp sadece kontrol kaybı boyutunda anlamlılığın görülmüş olmasını ergenin yaşadığı yerin internet bağımlılığına önemli bir etkisinin olmadığı şeklinde belirtmişlerdir. Üneri ve Tanıdır (2011) ve Öner (2015)'in çalışmalarında da bu bilgilere benzer bulgular tespit edilmiştir. Kılınç (2015) ise çalışmasında ailesi yanında yaşayanların

yurtta kalan öğrencilere göre internet bağımlılığı düzeylerinin daha yüksek olduğunu bildirmiştir.

5.3. Ergenlerin Bireysel, İnternet ve Bilgisayar Kullanımı Özelliklerine Göre İnternet Bağımlılığı ve Şiddet Eğilimi Düzeyleri

5.3.1. Kendine Ait Bilgisayar Olma Durumu

Kendine ait bilgisayar olma durumu ile İBÖ toplamı ve alt ölçekleri arasında istatistiksel olarak anlamlılık tespit edilmiştir ($p<0,05$) (Çizelge 4.11). Kendine ait bilgisayarı olanların olmayanlara göre internet bağımlılığının hem toplamı hem de alt boyutlarının ölçümlerinde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu durumun nedeni olarak ergenlerin internete erişimi bilgisayara sahip olduklarından daha kolay sağlanmaları olabilir. Bu bulguları destekler nitelikte bazı çalışmalarda, kendine ait bilgisayarı olması ve internetin kolay ulaşılabilir olmasının bağımlılığı önemli derecede arttırdığı tespit edilmiştir (Usta ve ark. 2007, Dikme 2014, Usta 2016). Diğer yandan kendine ait bir bilgisayarı olanların aileleri tarafından denetimi zorlaştırması sebebiyle uygun bulunmadığı öne sürülmüştür (Barkin ve ark. 2006). TÜİK (2013) verilerine göre 06-15 yaş grubundaki çocukların %24,4'ü kendi kullanımına ait bilgisayara sahiptir. Bu çalışmada ise ergenlerin %62,2'si kendine ait bilgisayarı olduğunu bildirmiştir.

5.3.2. Bilgisayar Kullanma Süresi

Bu araştırmada, bilgisayar kullanma süresi ile İBÖ toplamı ve alt ölçekleri ile ŞEÖ arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($p<0,05$) (Çizelge 4.12). Bilgisayar kullanma süresi fazla olan ergenlerin daha az süredir bilgisayar kullananlara göre internet bağımlılığının hem toplam hem de alt boyutlarının ölçümlerinde düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Yapılan bazı çalışmalarda, bilgisayar ile erken yaşta tanışmak bireylerin problemleri internet kullanımı ve internet bağımlısı olma risklerini arttırdığı savunulmaktadır (Griffiths ve Hunt 1998, Greenfield ve Yan 2007, Johnson 2010, EU Kids 2010, Batıgün ve Kılıç 2011, Livingstone ve ark. 2011, Arslan ve ark. 2014). Tahiroğlu ve ark. (2010) çalışmalarında çocukluktan ergenliğe doğru bilgisayar ve internet ile tanışma süresinin artması bireyin etkilenebilirlik süresini arttırdığından risk taşıdığını savunmakta, duygusal ve düşünsel olarak olumsuz etki bırakmaktığını bildirmişlerdir. Bu veriler bulgularımızı destekler niteliktedir.

5.3.3. İnternete Çoğunlukla Bağlanma Yeri

Bu araştırmada ergenlerin internete çoğunlukla bağlandıkları yer ile İBÖ ve alt ölçekleri ile anlamlılık bulunmamış ($p>0,05$) fakat ŞEÖ ile arasında istatistiksel olarak anlamlılık tespit edilmiştir ($p<0,05$) (Çizelge 4.13). Bu araştırma sonuçlarının aksine aksine Akdağ ve ark. (2010) çalışmalarında internete bağlanma yerleri ile internet bağımlılığı, kontrol kaybı, daha fazla online kalma isteği ve sosyal ilişkilerde olumsuzluk puanlarının ciddi derecede yüksek olduğunu bulmuş ve telefonla internete bağlanmanın internet bağımlılığını arttıran bir neden olduğunu bildirmişlerdir.

Taşınabilir elektronik cihazlar internete erişimi bilgisayar olmadan daha kolay ve ulaşılabilir hale getirdiğinden bireylerde yalnızlık, düşük benlik saygısı, utangaç kişilikler yaratmakta aynı zamanda sosyal yaşamdan geri çekilme, kendini kontrol edememe, ilişkilerde sorunlar yaşama gibi etkiler bıraktığı bildirilmiştir (Lin ve Tsai 2002, Yang ve Tung 2004, Kuss ve Griffiths 2011, Ezo ve Toda 2013, Bozoğlan ve ark. 2013). Bu gibi etki ve belirtilerin bireyi şiddete yatkınlaştıracağı söylenebilir. Derin (2013) çalışmasında, internete genellikle telefondan bağlananların evden bağlananlara göre internet bağımlısı olma riskinin 3,76 kat, internet kafeden bağlananların evden bağlananlara göre internet bağımlısı olma riskinin ise 2,89 kat daha yüksek olduğunu bildirmiştir. TÜİK (2013) verilerine göre internete bağlanma yeri % 65,6 ile ev ilk sırayı almaktadır. Bu araştırmada çalışmaya katılan ergenlerin %53,3'ü çoğunlukla cep telefonundan bağlanırken, % 40,6'sı internete evden, %4,8'i internet kafeden ve %1,3'ü okuldan bağlandığını bildirmiştir. Evden internet erişimi olmayan hanelerin %59'u bağlanmama nedeni olarak internet kullanımına ihtiyaç duymadıklarını, %29,4'ü interneti, iş, okul, internet kafe gibi başka yerlerde kullandıklarını belirtmişlerdir (TÜİK 2016).

5.3.4. Bilgisayarı ve İnterneti Günlük Kullanma Süresi

Bilgisayarı ve interneti günlük kullanma süresi sonuçları benzer olduğundan aynı başlık altından tartışılmıştır. Bu araştırmada, bilgisayar ve interneti günlük kullanma süresi ile İBÖ toplam ve alt ölçekleri ile ŞEÖ arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar saptanmıştır ($p<0,05$) (Çizelge 4.14) (Çizelge 4.15). Günlük bilgisayar ve internet kullanma süresi yüksek olanların daha düşük olanlara göre internet bağımlılığının toplamı ve alt boyutlarının düzeyleri ile şiddet eğilim düzeylerinin daha yüksek olduğu

tespit edilmiştir. Birçok çalışma internet bağımlılığı ile ilgili bu araştırmadaki sonuçlarımızı destekler niteliktedir (Chou ve ark. 2005, Özcan ve Buzlu 2005, Shim 2006, Lee ve ark. 2007, Balta ve Horzum 2008, Eijnden ve ark. 2008, Kelleci ve ark. 2009, Batıgün ve Hasta 2010, Akdağ ve ark. 2010, Batıgün ve Kılıç 2011, Balkan 2011, Kaya 2011, Üneri ve Tamdır 2011, Durkee ve ark. 2012, Eldeleklioğlu ve Vural Batık 2013, Kır ve Sulak 2014, Soydan 2015, Usta 2016, Çevik 2016). Bilgisayar ve internet süresi ile şiddet eğilimi arasındaki ilişkiyi destekler nitelikte araştırma bulgularına da rastlanmaktadır (Ariaga ve ark. 2006, Bayraktar ve Gün 2007, Dolu ve ark. 2010, Tahiroğlu ve ark. 2010, Demirtaş Madran ve Ferligün Çakırcı 2014).

5.3.5. İnterneti Kullanma Amacı

Bu araştırmada interneti kullanma amacı sorusuna cevap verenlerden %80,6'sı arkadaşlarla iletişim, %70,9'u sosyal ağlarda paylaşımda bulunma, %74,1'i müzik, film izleme/indirme, %21'i alışveriş yapma, %69,1'i bilgi/ödev arama, %15,3'ü yeni arkadaşlıklar edinme, %44,3'ü oyun oynama şeklinde cevap vermiştir. Arkadaşlarla iletişim, sosyal ağlarda paylaşımda bulunma, müzik/film izleme/indirme, alışveriş yapma, oyun oynama, bilgi/ödev arama ve yeni arkadaşlıklar edinme amaçlarına göre ise istatistiksel olarak anlamlılık tespit edilmiştir ($p < 0,05$) (Çizelge 4.16).

İnterneti kullanma amacı arkadaşlarla iletişim olanların olmayanlara göre daha fazla kontrol kaybı ve daha fazla internet bağımlılığı yaşadığı belirlenmiştir. İnterneti kullanma amacı sosyal ağlarda paylaşımda bulunma olanların olmayanlara göre daha fazla kontrol kaybı, daha fazla online kalma isteği, sosyal ilişkilerde daha fazla olumsuzluk ve daha fazla internet bağımlılığı yaşadığı belirlenmiştir. İnterneti kullanma amacı müzik, film izleme/indirme olanların olmayanlara göre daha fazla kontrol kaybı, daha fazla online kalma isteği, sosyal ilişkilerde daha fazla bozulma ve daha fazla internet bağımlılığı yaşadığı belirlenmiştir. İnterneti kullanma amacı alışveriş yapma olanların olmayanlara göre daha fazla kontrol kaybı, daha fazla online kalma isteği ve daha fazla internet bağımlılığı yaşadığı belirlenmiştir. İnterneti kullanım amacı bilgi/ödev arama olmayanların olanlara göre daha fazla kontrol kaybı, daha fazla internet bağımlılığı yaşadığı ve daha fazla şiddet eğilimi gösterdiği belirlenmiştir. İnterneti kullanma amacı yeni arkadaşlıklar edinme olanların olmayanlara göre daha fazla kontrol kaybı, sosyal ilişkilerde daha fazla olumsuzluk, daha fazla internet bağımlılığı yaşadığı ve daha fazla şiddet eğilimi gösterdiği

belirlenmiştir. İnterneti kullanma amacı oyun oynama olanların olmayanlara göre daha fazla kontrol kaybı, daha fazla online kalma isteği, sosyal ilişkilerde daha fazla olumsuzluk yaşadığı ve daha fazla şiddet eğilimi gösterdiği belirlenmiştir.

İnternet kullanım amaçları dikkate alındığında, 2016 yılının ilk üç ayında internet kullanan bireylerin %82,4'ü ile sosyal ağlarda paylaşımda bulunma ilk sırayı alırken, mesaj gönderme ya da fotoğraf ve benzeri içerikli paylaşımlar yer almaktadır. Bunu %74,5 ile paylaşım siteleri ile video izleme, %69,5 ile online haber okuma/izleme, dergi ya da gazete okuma, %65,9 ile sağlık ile ilgili bilgi arama, %65,5 ile mal ve hizmetler konusunda bilgi arama ve %63,7 ile internet üzerinden müzik dinleme dikkati çekmektedir (TÜİK 2016). Young (1997) çalışmasında internete bağımlı ve bağımlı olmayan gruplar arasında internet kullanım sebeplerinde ciddi farklar olduğunu bulmuştur. İnternet bağımlılarının interneti sosyalleşmek, sohbet odalarında sohbet etmek, yeni insanlar tanımak gibi işlevleri için kullandıkları, bağımlı olmayanların ise interneti daha çok bilgi arama amaçlı kullandıkları sonucuna ulaşmıştır. İnternetteki sohbet ve sosyal paylaşım ağları gibi karşılıklı etkileşim gerektiren uygulamalar bilgi arama gibi işlevlere göre daha fazla internet bağımlılığı oluşturduğu bildirilmiştir. Bizim araştırmamızın sonuçları bu çalışma sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Yapılan birçok araştırma interneti sosyal etkileşim için kullanmanın internet bağımlılığının gelişmesinde en önemli risk faktörü olduğunu saptamıştır. (Young 1996, Armstrong ve ark. 2000, Chou ve Hsiao 2000, Caplan 2002). Bu işlevlerin kişiye kimlik değiştirme, sosyal destek, cinsel uyarılma imkanı sağlamasından dolayı internet bağımlılığı oluşturabileceği öne sürülmektedir (Young 1997). Bu araştırmada, internet kullanan ergenlerin en çok interneti kullanma amacı arkadaşlarla iletişimidir ve literatürdeki bulgular gibi bizim çalışmamızda da interneti sohbet amacı ile kullananların internet bağımlılık düzeylerinin daha yüksek olduğu yönündedir.

İnterneti bilgi/ödev arama amacıyla kullananların internet bağımlılığı düzeyi kullanmayanlara göre daha düşük olduğu gözlenmiştir. İnternet kullanım amacını konu edinen çalışmalarda bu çalışma ile benzer bulgular elde edildiği görülmüştür. Tahiroğlu ve ark. (2008) ve Yılmaz ve ark. (2014) yaptıkları araştırmalarında interneti eğitim amaçlı kullanan öğrencilerin internet bağımlılığı puanlarının, sohbet ve oyun amaçlı kullanan öğrencilerden daha düşük olduğu sonucuna ulaşmıştır. İnterneti, ders yapma, ödev hazırlama, bilgi arama gibi amaçlarla kullananların internet bağımlılığı puanlarının düşük

olmasını, amaçlarını belirli sorumlulukları doğrultusunda kullanmaları ve bu amaçlar için verilen zamanın belirli olması şeklinde yorumlanabilir. Ersoy ve Yaşar (2003)'ın yaptıkları çalışmada öğrencilerin interneti oyun yeri ve bilgi kaynağına benzetirken interneti en çok iletişim ve ders çalışma amaçlarıyla kullandıkları bildirilmiştir. Bu bilgiler araştırma sonuçlarımızı destekler niteliktedir.

Cheung ve ark. (2012) Kore'deki ergenlerin internet bağımlılığı değişkenlerini araştırdığı çalışmasında bağımlıların %38.1'nin online bilgisayar oyunlarını, %36.9'u kişisel bilgileri araştırdıklarını ve %25'inin ise akranlarıyla sohbet etmek için interneti kullandıklarını göstermiştir. Morahan-Martin ve Schumacher (2000) ise internet kullanım amaçlarını yeni insanlarla tanışma ve sohbet etme, internette online oyun-kumar oynama olarak sıralamışlardır. Boş zamanını eğlenceli hale getirmek isteyen ergenler internette zaman harcamayı tercih etmekte ve karşılaşacağı stres faktörlerinden uzaklaşmak için internet kullandığı zaman sosyal paylaşım ağlarını kullanmaktadırlar (Özcan ve Buzlu 2005, İnal ve Kiraz 2008).

Günüç (2009) internet bağımlılığı olan bireylerin en sık pornografi, sohbet ve oyun amaçlı interneti kullandıklarını saptamıştır. Günüç'ün (2009) ve İnan'ın (2010) yaptığı çalışmalarda da interneti daha çok oyun oynamak ve sohbet etmek için kullananların internet bağımlılığına daha yatkın oldukları saptanmıştır. Bu bilgiler araştırma sonuçlarımızı destekler niteliktedir.

Bazı araştırmalar online oyun bağımlısı kişilerin internette geçirdikleri vaktin arkadaşları ile olan vakitlerden daha fazla haz verdiğini bildirmektedir (Morahan-Martin ve Schumacher 2000, Leung 2004, Brian ve Wiemer-Hastings 2005, Yang ve Tung 2007). Bu durum bireylerin daha fazla yalnızlaşmasına, sosyal ilişkilerinin daha fazla bozulmasına ve bağımlılık düzeylerinin artmasına sebep olabilir. Ayrıca, interneti müzik, film, oyun ve iletişim amacı ile kullananların daha fazla risk altında olduğu, pek çok araştırmacı tarafından da ifade edilmektedir (Chou ve Hsiao 2000, MorahanMartin ve Schumacher 2000, Yang ve Tung 2007, Berber-Çelik ve Odacı 2011). Bu bilgiler araştırma sonuçlarımızı destekler niteliktedir.

Cengiz ve Şekerkaya (2010) çalışmalarında internetten alışveriş sürecini ile interneti yoğun kullanma incelemiş ve internetten alışverişe daha yatkın kişilerin interneti

yoğun kullananlar olduklarını bildirmişlerdir. Korgaonkar ve Wolin (2002) yaptıkları çalışmada online alışveriş yapanların interneti ve web sitesini yoğun kullanan ve orada çok zaman harcayan kişilerin olduğunu tespit etmişlerdir. Bu bilgiler araştırma sonuçlarımızı destekler niteliktedir.

Bazı çalışmalarda internet üzerinden gerçekleştirilen oyun oynama aktiviteleri ile şiddet içerikli davranışlar ve internet bağımlılığı arasında ilişki olduğu belirtilmiştir (Ko ve ark. 2009, Kim 2013, Funk ve ark. 2004). Aynı zamanda interneti iletişim ve sosyal ağlarda paylaşım amaçlı kullananların olumsuz arkadaş ilişkilerine neden olduğu ve şiddet eğilimine daha yatkın olduğu belirtilmiştir (Lii ve Chung 2006, Haskan ve Yıldırım 2012, Şahin 2014). Bu bilgiler araştırma sonuçlarımızı destekler niteliktedir.

5.3.6. Ailesinin İnternet Kullanımına Müdahale Etme Durumu

Ailesinin internet kullanımına müdahale etme durumu ile İBÖ toplamı ve İBÖ alt ölçeklerinden; kontrol kaybı alt ölçeği ve sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçekleri ile arasında anlamlı farklar tespit edilmiştir ($p < 0,05$) (Çizelge 4.17). Aile tarafından internet kullanımına müdahale edilenlerin edilmeyenlere göre daha fazla kontrol kaybı ve internet bağımlılığı yaşadıkları belirlenmiştir. Ersoy ve Yaşar (2003) öğrencilerin internet kullanım durumlarını inceledikleri nitel bir çalışmada anne baba tutumlarını karşılaştırmıştır. Anne ve babaların çocuklarının internet kullanımına ilişkin görüşleri; dersi bittikten sonra kullanma, süre kısıtlaması girmemesi gereken siteleri söyleme, izinsiz bilgisayarı açmama, internetten daha çok bilgisayar kullanmasını isteme, oyun sitelerine girmeme, sohbet yapmasını yasaklama, ekonomik nedenlerden dolayı kısıtlama getirme gibi daha bazı kurallar koymaya yöneliktir. Bazı anne babalar ise şimdilik kural yok ama ileride olabilir, kısıtlama diye bir şey olmaz, oyun oynaması serbest, yasakçı bir insan değilim girdiği siteleri onaylayan bir şifre koydum şeklinde çocuklarını serbest bıraktıklarını gösteren yanıtlar vermişlerdir. Yapılan çalışma sonuçlarına göre öğrencilerin anne baba tutumları ile internet bağımlılık düzeyleri arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Otoriter, koruyucu ve müdahale edici tarzdaki anne baba tutumları internet bağımlılık düzeyini yükseltirken demokratik ve rahat anne baba tutumunun internet bağımlılığının düzeyini azalttığı bulunmuştur. Otoriter ve koruyucu anne baba tutumları yükseldikçe bağımlılığının yaşanma etkisi, internet bağımlılığı tanı puanları, internet kullanım sıklığı, internet ve

internet kullanma isteğinin yükseldiği bulunmuştur (Bozkur 2013, Baykan 2015). Bu bilgiler araştırma sonuçlarımızı destekler niteliktedir.

5.3.7. TV’de En Çok İzlediği Program Türü

Kahramanlık filmleri, spor programları, yarışma programları, belgeseller, haberler, şiddet içeren filmler, korku filmleri ve evlilik programları alt grupları göre ise istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<0,05$) (Çizelge 4.18). Televizyon gibi görsel medya araçları şiddeti popüler hale getiren, şiddet örnekleri bir model olarak gösteren programlar içermektedir. Yapılan çalışmalar, haberlerde verilen patlama, doğa felaketleri, bombalama, cinayet ve birçok şiddet içerikli görüntülerin ergenler üzerinde yıkıcı etkiler yarattığı ve şiddeti normalleştirerek eğilim yarattığı bildirilmiştir (Kara 2011, Işıker 2011, Zorlu 2016). Fakat bu çalışmada bu duruma ters yönde bir ilişki tespit edilmiştir ve haber izleyen ergenlerin şiddet eğilimleri izlemeyenlere göre daha düşük düzeyde bulunmuştur (Çizelge 4.18). Bu çalışmada tv’de en çok izlediği program türü belgesel olmayanların olanlara göre daha fazla kontrol kaybı yaşadıkları belirlenmiştir. Öte yandan haber ve belgesel izlemenin bağımlılık ile ilişkili olmadığı tespit edilmiştir (Çakır ve Çakır 2010).

Televizyon yayınlarından kahramanlık, şiddet içeren ve korku filmleri ve spor programları şiddet görüntüleri içerebilmektedir. Bu anlamda, ergenlerin televizyondaki şiddet görüntülerine maruz kaldığı ve gerçek yaşamda bu kadar yoğun biçimde şiddete tanık olamayacağı ifade edilmektedir. Bu yüzden ergenlerin görsel medyada tanıklığını yaşadığı sahnelerin gerçek hayatta şiddet içerikli olaylara yansımaları yaşanabilecektir (Robinson 1999, Robinson ve ark. 2001, Bushman ve Anderson 2001, Heusmann ve ark. 2003, Funk ve ark. 2004, Barholow ve Anderson 2005, Carnagey ve anderson 2005, Huesmann ve Kirwil 2007, Haskan 2009, Tahiroğlu ve ark. 2010, Lemish 2013). Bu çalışmada, tv’de en çok izlediği program türü kahramanlık filmleri olanların olmayanlara göre daha fazla şiddet eğilimi gösterdiği, tv’de en çok izlediği program türü spor programları olanların olmayanlara göre daha fazla şiddet eğilimi gösterdikleri, tv’de en çok izlediği program türü şiddet içeren filmler olanların olmayanlara göre daha fazla kontrol kaybı, sosyal ilişkilerde daha fazla olumsuzluk, daha fazla internet bağımlılığı ve daha fazla şiddet eğilimi gösterdikleri, tv’de en çok izlediği program türü korku filmleri olanların olmayanlara göre daha fazla kontrol kaybı, daha fazla online kalma isteği, sosyal ilişkilerde daha fazla olumsuzluk, daha fazla internet bağımlılığı yaşadıkları ve daha fazla

şiddet eğilimi gösterdikleri belirlenmiştir. Verilen bilgiler araştırma sonuçlarımızı destekler niteliktedir.

Yarışma programlarının bireylerin tutum ve davranışlarını etkilediği öne sürülmektedir (Ceylan 2012). Bazı yarışma programları, özel hayatın mahremiyeti konusundaki algılarda değişim yaratmakta, bireylerin toplumsal değerlerinde çatışmalar yaşamasına dolayısı ile ruh sağlığında olumsuz etkilere neden olmaktadır (TBMM 2005). Bu tür programlarla, özel hayatların mahremiyeti göz ardı edilerek izleyicinin kendini rahatlatması amaçlanmaktadır. Özdeşim kuran ergenler için bu durum, önemli derecede olumsuz rol modeller yaratmaktadır. Toplum değerlerin önemszenmemesi sonucu birçoğu canlı yayın olan yarışma ortamı, her türlü olumsuzluk ve şiddetin oluşmasına zemin hazırlamakla birlikte toplum tarafından da örnek alınmaktadır (MEB 2008). Bu araştırmada bu verilerin aksine tv'de en çok izlenen program türü yarışma programları olmayanların olanlara göre daha fazla şiddet eğilimi gösterdikleri belirlenmiştir. Bu durumun, ergenlerin eğlence içerikli yarışma programlarını tercih ediyor olmaları sonucunda olduğu söylenebilir.

Evlilik programları geleneksel yapıya uygun olmayan pek çok davranış içermekte ve gerçek değerlere uygun olmayan davranışlar sergilemektedir. Hem en mahrem konular tartışılırken hem de kadına ya da erkeğe geleneksel rolleri, sorumlulukları hatırlatılmaktadır. Normal yaşamda kendilerine eş ya da arkadaş bulamayan kişilerin bu programlara başvurduğu düşünülmektedir (Meder ve Çiçek 2011). Bu çalışmada tv'de en çok izlenen program türü evlilik programları olanların olmayanlara göre daha fazla kontrol kaybı, daha fazla internet bağımlılığı yaşadıkları ve daha fazla şiddet eğilimi gösterdikleri belirlenmiştir. Bu başlık altında yapılan araştırmalar incelendiğinde televizyonda izlenen program türleri ile internet bağımlılığı arasındaki ilişkiyi belirgin olarak ortaya koyan fazla sayıda çalışma olmadığı görülmüştür.

5.3.8. Karşı Cinsten Yakın Arkadaş (Sevgili) Olma Durumu

Bu araştırmada, karşı cinsten yakın arkadaş (sevgili) sahip olma durumu ile İBÖ toplam ve İBÖ alt ölçeklerinden; daha fazla online kalma isteği alt ölçeği ve sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçeği ile ŞEÖ arasında istatistiksel olarak anlamlı farklar tespit edilmiştir ($p < 0,05$) (Çizelge 4.19). Karşı cinsten yakın arkadaş (sevgili) sahip olanların

olmayanlara göre daha fazla internet bağımlılığı yaşadıkları özellikle daha fazla online kalma isteği, sosyal ilişkilerde daha fazla olumsuzluk yaşadıkları belirlenmiştir. Karşı cinsten yakın arkadaşına (sevgili) sahip olanların olmayanlara göre daha fazla şiddet eğilimi gösterdikleri belirlenmiştir. Silver ve ark. (2000) ve Haskan (2009) çalışmalarında yüksek şiddet eğilimi olan ergenler arasında sevgilisi olanların şiddet eğiliminin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgular araştırmamızın sonuçlarını destekler niteliktedir.

5.3.9. Düzenli Spor Yapma Durumu

Düzenli spor yapma durumu ile ŞEÖ arasında istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<0,05$) (Çizelge 4.20). Düzenli olarak spor yapan ergenlerin yapmayanlara göre daha fazla şiddet eğilimi gösterdiği belirlenmiştir. Bu duruma ergenlerin şiddet içerikli spor türlerini tercih etmelerinin neden olduğu söylenebilir. Bunun aksine bir araştırmada ise spor yapanların yapmayanlara göre daha düşük saldırganlık gösterdikleri belirtilmiştir (Fidan 2016).

5.3.10. Günlük Ortalama Uyku Saati

Günlük ortalama uyku saati ile İBÖ toplam ve İBÖ alt ölçeklerinden sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçeği arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($p<0,05$) (Çizelge 4.21). Günlük ortalama uyku saati 6 saatten az olan ergenlerin uyku saati 8-12 saat olan ergenlere göre sosyal ilişkilerde daha fazla olumsuzluk ve daha fazla internet bağımlılığı yaşadıkları belirlenmiştir. Günlük ortalama uyku saatinin azalması ergenlerin internet bağımlılığı düzeylerini arttırdığı ve sosyal ilişkilerde daha fazla olumsuzluk yaşadıkları belirlenmiştir. Yapılan çalışmalarda, yüksek internet bağımlılığı olan ergenlerin düşük olanlara göre gece daha geç uyuduğu, uykuya dalmada güçlük çektiği ve gece daha sık aralarla uyandığı bildirilmiştir (Bulck 2004, Yan ve ark. 2008, Oka ve ark. 2008, Ekinci ve ark. 2014). Bu bulgular araştırma sonuçlarımızı destekler niteliktedir.

5.3.11. Aile Bireylerinin Ergene ya da Birbirlerine Şiddet Uygulama Durumu

Aile bireylerinin ergene ya da birbirlerine şiddet uygulama durumuna göre İBÖ toplamı ile alt ölçekleri ve ŞEÖ arasında istatistiksel olarak anlamlı farklar tespit edilmiştir ($p<0,05$) (Çizelge 4.22). Aile bireylerinin ergene ya da birbirlerine şiddet uygulananların

uygulanmayanlara göre daha fazla internet bağımlılığı yaşadıkları belirlenmiştir. Bandura (1978)'nin sosyal öğrenme kuramına göre saldırganlık ve şiddet doğuştan değil, sonradan öğrenilmiş davranışlardır. Bu yaklaşım şiddet ve saldırganlığın model alma ve pekiştirme yoluyla ortaya çıktığını ileri sürmektedir. Bu anlamda günümüzün en popüler ve dikkat çeken medya araçlarından biri olan internetin olumsuz davranışların kazanılmasında büyük bir etkiye sahip olduğu söylenebilir (Ko ve ark. 2009, Kim 2013, Koo ve Kwon 2014). Sanal ortamda pekiştirici olarak şiddet içerikli oyunlar bu durumlara örnek olarak gösterilebilir. Bu durum gerçek hayatta model alınan şiddet figürlerinin sanal ortamda arayışlarının yapılmasına neden oluyor olabilir. Dolayısı ile tekrarlanan sanal şiddet sahneleri bireylerin internet başında daha çok vakit geçirmelerine neden olabilmektedir.

Araştırma sonuçlarımıza göre, aile bireylerinin ergene ya da birbirlerine şiddet uygulananların uygulanmayanlara göre daha fazla şiddet eğilimi gösterdikleri belirlenmiştir. Yapılan çalışmalar bu araştırma sonuçlarımızı destekler niteliktedir (Karataş 2002, Ayan 2007, Haskan 2009, Evren ve ark. 2011, Gümüş 2011, Güleç ve ark. 2012, Tatlıoğlu ve ark. 2013, Çelikleş 2013, Gençoğlu ve ark. 2014, Çetin 2016).

5.3.12. Sigara ve Alkol Kullanma Durumu

Bu çalışmada sigara ya da alkol kullanma durumu ile İBÖ toplam ve İBÖ alt ölçeklerinden; kontrol kaybı alt ölçeği, sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçeği ve ŞEÖ arasında istatistiksel olarak anlamlılık tespit edilmiştir ($p<0,05$) (Çizelge 4.23). İnternet bağımlılığı toplamı ve İBÖ alt ölçeklerinden; kontrol kaybı alt ölçeği ve sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçekleri incelendiğinde grupların istatistiksel olarak benzer oldukları tespit edilmiştir. İnternet bağımlılığı ile alkol kullanımı arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmalarda fazla alkol kullanımının internet bağımlılık düzeyini arttırdığı tespit edilmiştir (Greenberg ve ark 1999, June ve ark. 2007, Ko ve ark. 2008, Choi ve ark. 2009) . Yapılan çalışmalarda alkol ve sigara bağımlılıkları ile internet bağımlılığı arasında ilişki saptanmıştır (Johansson ve Götestam 2004, Canan ve Araoğlu 2011). Bu çalışmada, sigara ya da alkol kullanma durumuna göre İBÖ toplamı ve İBÖ alt ölçeklerinden kontrol kaybı alt ölçeği ve sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçeği ile arasında anlamlı bir ilişki bulunmuş fakat yapılan ileri analiz sonucunda grupların benzer olduğu tespit edilmiştir. Başka çalışma sonuçlarına göre, alkol ve sigara kullanımı bireylerin kişiler arası ilişkilerinde sorunlara sebep olabileceği bildirilmiştir (Akfert ve ark. 2009). İnternet bağımlılığı tolerans, yoksunluk gibi

madde bağımlılıklarına benzer özellikler gösterdiğinden bu bağımlılıkların birbirlerini tetikleyebileceği düşünülebilir. Bu bulgulara göre, alkol ya da sigara kullanımının internet bağımlılığına yatkınlığı artırdığı ve kişiler arası ilişkilerde sorunlara yol açabileceği söylenebilir.

Şiddet eğilimi ölçeği incelendiğinde, sadece alkol, sadece sigara kullanan ya da her ikisini kullanan ergenlerin diğerlerine göre daha fazla şiddet eğilimi gösterdikleri belirlenmiştir. Şiddet eğilimi ile sigara ya da alkol kullanma durumu arasındaki ilişki ile ilgili yapılan araştırmalarda alkol ya da sigara kullanımının şiddet eğilimini arttırdığı tespit edilmiştir (Avcı 2006, Karakaya 2008, Çetin 2016, Elkin ve Karadağlı 2016). Yapılan bu çalışmalar bu araştırma sonuçlarını destekler niteliktedir. Bir araştırma sonucuna göre ise aileleri ile sorun yaşayan ergenlerin sigara ya da alkol kullanmaya başlamalarına neden oluşturduğu gösterilmektedir (Akfert ve ark. 2009).

5.3.13. Okul Dışında Gelir Sağlayıcı Bir İşte Çalışma Durumu

Okul dışında herhangi bir gelir sağlayıcı işte çalışma durumu ile ŞEÖ arasında anlamlılık tespit edilmiştir ($p<0,05$) (Çizelge 4.24). Okul dışında herhangi bir gelir sağlayıcı işte çalışanların çalışmayanlara göre daha fazla şiddet eğilimi gösterdiği belirlenmiştir. Bu araştırmaya katılan ergenlerin %14,3'ü gelir sağlayıcı bir işte çalıştıklarını ifade etmişlerdir. TÜİK (2013) verilerine göre okula devam eden 6-17 yaş aralığındaki öğrencilerin %3,2'si ekonomik işlerde çalışmaktadır. Yapılan bir çalışmada, özellikle erken yaşta gelir sağlayıcı bir işte çalışmaya başlayan ergenlerin fiziksel ve zihinsel gelişimlerinin olumsuz etkilendiği bildirilmektedir (Morgan 2009). Bu durum ergenlerin sosyalleşmelerini, iyi bir yetişkin olma şanslarını olumsuz yönde etkilemekte ve sağlıksız ortam onları şiddet içerikli olumsuz öğeler içeren koşullara maruz bırakılmaktadırlar (Süngü 2014). Sokakta çalışan ergenler, çetelere üye olmak gibi risklerle yüz yüze gelmekte ya da kendilerinden beklenen parayı kazanabilmelerinin bir yolu olarak suç ve şiddete yönelebilmektedirler (UNICEF 2011). Bu veriler araştırmamızın sonuçlarını destekler niteliktedir. Bu çalışmaya katılan ergenlerin %49,3'u (Çizelge 4.1) asgari ücret ile asgari ücret altında gelir düzeyine sahip ailelerin çocukları olduğundan okul dışında gelir sağlayıcı bir işte çalıştıkları ve tecrübe edindikleri olumsuz koşullar sonucunda şiddete olan eğilimlerinin arttığı söylenebilir.

5.4. İnternet Bağımlılığı Toplamı ve Alt Ölçekleri ile Şiddet Eğilimi Arasındaki İlişki

İnternet bağımlılığı ölçeği toplamı ile alt ölçekleri arasındaki ilişkiye baktığımızda; kontrol kaybı ($r=0,917$), daha fazla online kalma isteği ($r=0,870$) ve sosyal ilişkilerde olumsuzluk ($r=0,863$) alt ölçekleri arasında kuvvetli pozitif yönde ilişki tespit edilmiştir (Çizelge 4.25). Ergenlerin, kontrol kaybı, daha fazla online kalma isteği ve sosyal ilişkilerde olumsuzluk düzeyleri arttıkça internet bağımlılığı düzeyinin arttığını söyleyebiliriz. Dikme (2014) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, öğrencilerin İBÖ toplamından aldıkları puanlarla alt ölçeklerden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığını belirlemek amacıyla yaptığı Pearson Analizi sonucunda değişkenler arasında pozitif yönde ilişki bulunmuştur. Bu veri araştırmamızın sonuçları ile benzerlik göstermektedir.

Şiddet eğilimi ölçeği ile İBÖ toplam ($r=0,329$), kontrol kaybı ($r=0,324$), daha fazla online kalma isteği ($r=0,256$) ve sosyal ilişkilerde olumsuzluk ($r=0,264$) alt ölçekleri arasında ise orta pozitif yönde bir ilişki olduğu belirlenmiştir (Çizelge 4.25). Fengqiang ve ark. (2016) gerçekleştirdikleri çalışmalarında internet bağımlılığı ile saldırganlık arasında kuvvetli pozitif yönde ilişki olduğunu bulmuşlardır. Aynı zamanda internet bağımlılığının saldırganlık üzerinde doğrudan etkiye sahip olduğunu ve hazırlayıcı faktör olduğunu bildirmişlerdir. Bu bulgular araştırmamızın sonuçları ile benzerlik göstermektedir. İnternet ortamındaki şiddet içerikli unsurların varlığı, bireylerin bu unsurlara maruz kalması onların saldırgan kişiliklere sahip olmalarına ve şiddet eğilimlerinin artmasına neden olduğu söylenebilir.

Araştırma kapsamına alınan 537 ergenle yürütülen bu araştırma sonuçları doğrultusunda, İBÖ toplam ve alt boyutlarının düzeylerinin artması ergenlerde şiddet eğilimi yarattığını söyleyebiliriz. Sonuç olarak, ergenlerin internet bağımlılığı düzeyi arttıkça şiddet eğilimi düzeylerinin yükseldiği belirlenmiştir.

6. SONUÇ

6.1. Sonuçlar

- Araştırmaya katılan ergenlerin, %67,6'sının erkek, %72,4'ünün 16-18 yaşlar arasında olduğu, %59,2'sinin Meslek lisesi öğrencisi olduğu, %27'sinin 11. Sınıf olduğu, %55,3'ünün 3-4 kardeşe sahip olduğu, %91,6'sının anne ve babasının sağ ve birlikte yaşadığı, %44,9'unun annesi ilkökul mezunu, %39,5'inin babasının ilkökul mezunu olduğu, %80,8'inin annesinin gelir sağlayıcı bir işte çalışmadığı, %90,9'unun babasının gelir sağlayıcı bir işte çalıştığı, %31,1'inin gelir düzeyinin asgari ücret-1500TL arasında olduğu, %95,2'sinin ailesi ile beraber yaşadığı belirlenmiştir (Çizelge 4.1).
- Araştırmaya katılan ergenlerin %62,2'sinin bilgisayara sahip olduğu, %42,3'ünün 6 yıldan fazla bilgisayar kullandığı, %53,3'ünün internete cep telefonundan bağlandığı, %53,9'unun günlük 1 saatten az bilgisayar kullandığı, %39,5'inin günlük 1-3 saat arası internet kullandığı, cevap verenler arasında %80,6'sının interneti arkadaşlarla iletişim amacıyla kullandığı, %54,6'sının annesinin internet kullandığı, %62,6'sının babasının internet kullandığı, %54,6'sının ailesinin ergenlerin internet kullanımına müdahale etmediği tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan ergenlerin %58,8'inin TV'de en çok dizi izlediği, %68,9'unun karşı cinsten bir arkadaşına (sevgili) sahip olduğu, %56,2'sinin düzenli spor yapmadığı, %62,2'sinin günde ortalama uyku saatinin 6-8 saat arası olduğu, %85,1'inin aile bireylerinin birbirine ya da ergene şiddet uygulamadığı, %66,7'sinin alkol ya da sigara kullanmadığı, %85,7'sinin okul dışında gelir sağlayıcı bir işte çalışmadığı tespit edilmiştir (Çizelge 4.2).
- Ergenlerin internet bağımlılığı ve şiddet eğilimi düzeylerine bakılmıştır. İBÖ toplamı ortancası 30 olarak, İBÖ alt ölçeklerinden; kontrol kaybı alt ölçeği ortancası 12 olarak, daha fazla online kalma isteği alt ölçeği ortancası 6 olarak, sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçeği ortancası 10 olarak ve ŞEÖ ortancası 35 olarak bulunmuştur. İBÖ toplam puanı $34,62 \pm 15,38$ olarak, İBÖ alt ölçeklerinden; kontrol kaybı alt ölçeği puanı $13,99 \pm 6,52$ olarak, daha fazla online kalma isteği alt ölçeği puanı $7,66 \pm 3,87$ olarak, sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçeği puanı $12,98 \pm 6,62$ olarak ve ŞEÖ puanı $35,45 \pm 7,87$ olarak bulunmuştur (Çizelge 4.3). Bu

çalışmada ergenlerin internet bağımlılığı düzeyi ve alt boyutlarının düşük düzeyde, şiddet eğilimleri ise orta düzeyde olduğu söylenebilir.

- Araştırmaya katılan ergenlerde cinsiyete göre İBÖ toplam ve alt ölçekleri ile arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunamamıştır ($p>0,05$). Cinsiyet ile ŞEÖ arasında istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<0,01$) (Çizelge 4,4). Erkek ergenlerin kız ergenlere göre daha fazla şiddet eğilimi gösterdiği belirlenmiştir.
- Araştırmaya katılan ergenlerin yaşları ile İBÖ toplamı ve İBÖ alt ölçeklerinden; kontrol kaybı ve sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçekleri ile arasında istatistiksel olarak anlamlı farklar tespit edilmemiştir ($p>0,05$). Yaş ile İBÖ alt ölçeklerinden sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçeği ve ŞEÖ arasında istatistiksel olarak anlamlı farklar tespit edilmiştir ($p<0,05$) (Çizelge 4.5). Analiz sonucunda, 18 yaşından büyük olan ergenlerin 13-15 yaş arası ile 16-18 yaş arası ergenlerden istatistiksel olarak farklılaştığı ve daha fazla şiddet eğilimi gösterdikleri belirlenmiştir.
- Ergenlerin okul türü ile İBÖ alt ölçeklerinden; daha fazla online kalma isteği, sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçeği ve ŞEÖ arasında istatistiksel olarak anlamlılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$). Okul türü ile İBÖ toplamı ve kontrol kaybı alt ölçeği ile arasında istatistiksel olarak anlamlı farklar tespit edilmiştir ($p<0,05$) (Çizelge 4.6). Anadolu lisesi ve özel lise öğrencilerinin meslek lisesi öğrencilerine göre daha fazla kontrol kaybı yaşadıkları belirlenmiştir. İBÖ toplamı açısından grupların benzer olduğu tespit edilmiştir.
- Ergenlerin sınıf ile İBÖ alt ölçeklerinden kontrol kaybı alt ölçeği ve ŞEÖ arasında istatistiksel olarak anlamlı farklar tespit edilmemiştir ($p>0,05$) (Çizelge 4.8). Sınıf ile İBÖ toplamı ve İBÖ alt ölçeklerinden; daha fazla online kalma isteği, sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçekleri arasında istatistiksel olarak anlamlılık tespit edilmiştir ($p<0,05$) (Çizelge 4.7). Bu durum sonucunda, 9. Sınıf ergenlerin 12. Sınıf ergenlere göre daha fazla online kalma isteği ve sosyal ilişkilerde daha fazla olumsuzluk yaşadıkları belirlenmiştir. İBÖ toplamı açısından grupların benzer olduğu tespit edilmiştir.
- Ergenlerin anne eğitim durumu ile İBÖ alt ölçeklerinden daha fazla online kalma isteği, sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçekleri ve ŞEÖ arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar tespit edilmemiştir ($p>0,05$). Kontrol kaybı alt ölçeği ve

İBÖ toplamı ile istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<0,05$) (Çizelge 4.8). Anne eğitim durumu lise olan ergenlerin anne eğitim durumu okur-yazar olmayan, ilkokul ve ortaokul olan ergenlere göre daha fazla kontrol kaybı yaşadıkları belirlenmiştir. Şiddet eğilimi ölçeği açısından grupların benzer olduğu tespit edilmiştir.

- Ergenlerin aile gelir durumu ile İBÖ alt ölçeklerinden daha fazla online kalma isteği alt ölçeği ve ŞEÖ arasında istatistiksel olarak anlamlı farklar tespit edilmemiştir ($p>0,05$). Ailenin gelir durumu ile İBÖ toplamı ve İBÖ alt ölçeklerinden; kontrol kaybı, sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçekleri ile arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($p<0,05$). Aile gelir durumu 2501 TL ve üzeri olan ergenlerin daha fazla kontrol kaybı, sosyal ilişkilerde daha fazla olumsuzluk ve daha fazla internet bağımlılığı yaşadıkları belirlenmiştir.
- Araştırmaya katılan ergenlerin yaşadığı yer ile İBÖ toplamı ve İBÖ alt ölçeklerinden; daha fazla online kalma isteği, sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçekleri ŞEÖ arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar tespit edilmemiştir ($p>0,05$). İnternet bağımlılığı ölçeği alt ölçeklerinden, kontrol kaybı alt ölçeği ile istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<0,05$) (Çizelge 4.10). Ailesinin yanında olanların olmayanlara göre daha fazla kontrol kaybı yaşadıkları belirlenmiştir.
- Ergenlere ait bilgisayar olma durumu ile ŞEÖ arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>0,05$). Kendine ait bilgisayar olma durumu ile İBÖ toplam ve alt ölçekleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklar tespit edilmiştir ($p<0,05$) (Çizelge 4.11). Kendine ait bilgisayarları olanların olmayanlara göre daha fazla kontrol kaybı, daha fazla online kalma isteği, sosyal ilişkilerde daha fazla olumsuzluk yaşadığı ve internet bağımlılıklarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir.
- Ergenlerin bilgisayar kullanma süresi ile İBÖ toplam ve alt ölçekleri ile ŞEÖ arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($p<0,05$) (Çizelge 4.12). Bilgisayar kullanma süresi arttıkça ergenlerin daha fazla kontrol kaybı, daha fazla online kalma isteği, sosyal ilişkilerde daha fazla olumsuzluk yaşadığı, internet bağımlılığı ve şiddet eğilimi düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

- Ergenlerin internete çoğunlukla bağlanma yeri ile İBÖ toplam ve alt ölçekleri ile arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar tespit edilmemiştir ($p>0,05$). ŞEÖ ile istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<0,05$) (Çizelge 4.13). Şiddet eğilimi açısından gruplar benzerlik göstermektedir.
- Ergenlerin bilgisayarını günlük kullanma süresi ile İBÖ toplamı ve alt ölçekleri ile ŞEÖ arasında istatistiksel olarak anlamlılık tespit edilmiştir ($p<0,05$) (Çizelge 4.14). Bilgisayarını günlük kullanma süresi arttıkça ergenlerin daha fazla kontrol kaybı, daha fazla online kalma isteği, sosyal ilişkilerde daha fazla olumsuzluk yaşadıkları, internet bağımlılığı ve şiddet eğilimi düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.
- Ergenlerin interneti günlük kullanma süresi ile İBÖ toplamı ve alt ölçekleri ile ŞEÖ arasında istatistiksel olarak anlamlılık tespit edilmiştir ($p<0,05$) (Çizelge 4.15). İnterneti günlük kullanma süresi arttıkça ergenlerin daha fazla kontrol kaybı, daha fazla online kalma isteği, sosyal ilişkilerde daha fazla olumsuzluk yaşadıkları, internet bağımlılığı ve şiddet eğilimi düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.
- Ergenlerin interneti kullanma amaçlarına bakıldığında, haber okuma/izleme ile yazılım programı indirme/kurma alt gruplarına göre yapılan değerlendirme sonucunda İBÖ toplam ve alt ölçekleri ile ŞEÖ arasında istatistiksel olarak anlamlılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$). Arkadaşlarla iletişim, sosyal ağlarda paylaşımda bulunma, müzik/film izleme/indirme, alışveriş yapma, oyun oynama, bilgi/ödev arama ve yeni arkadaşlıklar edinme amaçlarına göre ise istatistiksel olarak anlamlılık bulunmuştur ($p<0,05$) (Çizelge 4.16).
- İnterneti kullanma amacı arkadaşlarla iletişim olanların olmayanlara göre daha fazla kontrol kaybı ve daha fazla internet bağımlılığı yaşadığı belirlenmiştir.
- İnterneti kullanma amacı sosyal ağlarda paylaşımda bulunma olanların olmayanlara göre daha fazla kontrol kaybı, daha fazla online kalma isteği, sosyal ilişkilerde daha fazla olumsuzluk ve daha fazla internet bağımlılığı yaşadığı belirlenmiştir.
- İnterneti kullanma amacı müzik, film izleme/indirme olanların olmayanlara göre daha fazla kontrol kaybı, daha fazla online kalma isteği, sosyal ilişkilerde daha fazla bozulma ve daha fazla internet bağımlılığı yaşadığı belirlenmiştir.

- İnterneti kullanma amacı alışveriş yapma olanların olmayanlara göre daha fazla kontrol kaybı, daha fazla online kalma isteği ve daha fazla internet bağımlılığı yaşadığı belirlenmiştir.
- İnterneti kullanım amacı bilgi/ödev arama olmayanların olanlara göre daha fazla kontrol kaybı, daha fazla internet bağımlılığı yaşadığı ve daha fazla şiddet eğilimi gösterdiği belirlenmiştir.
- İnterneti kullanma amacı yeni arkadaşlıklar edinme olanların olmayanlara göre daha fazla kontrol kaybı, sosyal ilişkilerde daha fazla olumsuzluk, daha fazla internet bağımlılığı yaşadığı ve daha fazla şiddet eğilimi gösterdiği belirlenmiştir.
- İnterneti kullanma amacı oyun olmaya olanların olmayanlara göre daha fazla kontrol kaybı, daha fazla online kalma isteği, sosyal ilişkilerde daha fazla olumsuzluk yaşadığı ve daha fazla şiddet eğilimi gösterdiği belirlenmiştir.
- Ergenlerin internet kullanımına ailenin müdahale etme durumu ile İBÖ alt ölçeklerinden daha fazla online kalma alt ölçeği ve ŞEÖ arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>0,05$). Ailenin internet kullanımına müdahale etme durumu ile İBÖ toplamı ve İBÖ alt ölçeklerinden; kontrol kaybı, sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçekleri arasında anlamlılık tespit edilmiştir ($p<0,05$) (Çizelge 4.17). Aile tarafından internet kullanımına müdahale edilenlerin edilmeyenlere göre daha fazla kontrol kaybı ve internet bağımlılığı yaşadıkları belirlenmiştir.
- Ergenlerin tv'de en çok izledikleri program türlerinden diziler, açık oturum tartışmaları, çizgi filmler, bilim-kurgu filmleri, komedi filmleri ile yapılan değerlendirme sonucunda İBÖ toplamı ve alt ölçekleri ile ŞEÖ arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmemiştir ($p>0,05$). Kahramanlık filmleri, spor programları, yarışma programları, belgeseller, haberler, şiddet içeren filmler, korku filmleri ve evlilik programlarıyla ise istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<0,05$) (Çizelge 4.18).
- Tv'de en çok izlediği program türü kahramanlık filmleri olanların olmayanlara göre daha fazla şiddet eğilimi gösterdiği belirlenmiştir.
- Tv'de en çok izlediği program türü spor programları olanların olmayanlara göre daha fazla şiddet eğilimi gösterdikleri belirlenmiştir.

- Tv’de en çok izlediği program türü yarışma programları olmayanların olanlara göre daha fazla şiddet eğilimi gösterdikleri belirlenmiştir.
- Tv’de en çok izlediği program türü belgesel olmayanların olanlara göre daha fazla kontrol kaybı yaşadıkları belirlenmiştir.
- Tv’de en çok izlediği program türü haberler olmayanların olanlara göre daha fazla kontrol kaybı, daha fazla online kalma isteği, sosyal ilişkilerde daha fazla olumsuzluk, daha fazla internet bağımlılığı yaşadığı ve daha fazla şiddet eğilimi gösterdikleri belirlenmiştir.
- Tv’de en çok izlediği program türü şiddet içeren filmler olanların olmayanlara göre daha fazla kontrol kaybı, sosyal ilişkilerde daha fazla olumsuzluk, daha fazla internet bağımlılığı ve daha fazla şiddet eğilimi gösterdikleri belirlenmiştir.
- Tv’de en çok izlediği program türü korku filmleri olanların olmayanlara göre daha fazla kontrol kaybı, daha fazla online kalma isteği, sosyal ilişkilerde daha fazla olumsuzluk, daha fazla internet bağımlılığı yaşadıkları ve daha fazla şiddet eğilimi gösterdikleri belirlenmiştir.
- Tv’de en çok izlediği program türü evlilik programları olanların olmayanlara göre daha fazla kontrol kaybı, daha fazla internet bağımlılığı yaşadıkları ve daha fazla şiddet eğilimi gösterdikleri belirlenmiştir.
- Ergenlerin karşı cinsten yakın arkadaşına (sevgili) sahip olma durumu ile İBÖ alt ölçeklerinden kontrol kaybı alt ölçeği arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>0,05$). Karşı cinsten yakın arkadaşına (sevgili) sahip olma durumu ile İBÖ toplam ve İBÖ alt ölçeklerinden daha fazla online kalma isteği, sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçekleri ile ŞEÖ arasında istatistiksel olarak anlamlı farklar tespit edilmiştir ($p<0,05$) (Çizelge 4.19). Karşı cinsten yakın arkadaşına (sevgili) sahip olanların olmayanlara göre daha fazla online kalma isteği, sosyal ilişkilerde daha fazla olumsuzluk ve daha fazla internet bağımlılığı yaşadıkları belirlenmiştir. Karşı cinsten yakın arkadaşına (sevgili) sahip olanların olmayanlara göre daha fazla şiddet eğilimi gösterdikleri belirlenmiştir.
- Ergenlerin düzenli olarak spor yapma durumu İBÖ toplam ve alt ölçekleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunamamıştır ($p>0,05$). Düzenli spor yapma durumu ile ŞEÖ arasında istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<0,05$)

(Çizelge 4.20). Düzenli olarak spor yapan ergenlerin yapmayanlara göre daha fazla şiddet eğilimi gösterdiği belirlenmiştir

- Ergenlerin günlük ortalama uyku saati ile İBÖ alt ölçeklerinden; kontrol kaybı, daha fazla online kalma isteği alt ölçekleri ve ŞEÖ arasında istatistiksel olarak anlamlı farklar tespit edilmemiştir ($p>0,05$). Günlük ortalama uyku saati ile İBÖ toplamı ve İBÖ alt ölçeklerinden sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçeği arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($p<0,05$) (Çizelge 4.21). Günlük ortalama uyku saati azaldıkça ergenlerin sosyal ilişkilerde daha fazla olumsuzluk yaşadığı ve internet bağımlılığı düzeylerinin yükseldiği tespit edilmiştir.
- Ergenlerin aile bireylerinin kendisine ya da birbirlerine şiddet uygulama durumu ile İBÖ ve alt ölçekleri ile ŞEÖ arasında istatistiksel olarak anlamlı farklar tespit edilmiştir ($p<0,05$) (Çizelge 4.22). Aile bireylerinin ergene ya da birbirlerine şiddet uygulananların uygulanmayanlara göre daha fazla kontrol kaybı, daha fazla online kalma isteği, sosyal ilişkilerde daha fazla olumsuzluk yaşadıkları, internet bağımlılığı ve şiddet eğilimi düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.
- Ergenlerin sigara ya da alkol kullanma durumu ile İBÖ toplam ve İBÖ alt ölçeklerinden; kontrol kaybı, sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt ölçekleri ile ŞEÖ arasında istatistiksel olarak anlamlılık tespit edilmiştir ($p<0,05$) (Çizelge 4.23). Sadece sigara kullanan ergenlerin sadece alkol kullanan ergenler ile her ikisini de kullanmayan ergenlere göre, her ikisini de kullanan ergenlerin sadece alkol kullanan ergenlere göre, sadece alkol kullanan ergenlerin her ikisini de kullanmayan ergenlere göre, her ikisini de kullanan ergenlerin sadece alkol kullanan ile her ikisini kullanmayan ergenlere göre daha fazla şiddet eğilimi gösterdikleri belirlenmiştir.
- Okul dışında herhangi bir gelir sağlayıcı işte çalışma durumu ile İBÖ toplam ve alt ölçekleri arasında istatistiksel olarak anlamlılık bulunamamıştır ($p>0,05$). Okul dışında herhangi bir gelir sağlayıcı işte çalışma durumu ile ŞEÖ arasında anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<0,01$) (Çizelge 4.24). Okul dışında herhangi bir gelir sağlayıcı işte çalışanların çalışmayanlara göre daha fazla şiddet eğilimi gösterdiği belirlenmiştir.

- İnternet bağımlılığı ölçeği toplamı ve alt ölçekleri arasındaki korelasyona baktığımızda, kuvvetli pozitif yönde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 4.25). Kontrol kaybı, daha fazla online kalma isteği ve sosyal ilişkilerde olumsuzluk düzeyi arttıkça internet bağımlılığı düzeyin yükseldiği belirlenmiştir.
- İnternet bağımlılığı ölçeği toplamı ve alt ölçekleri ile ŞEÖ arasındaki korelasyona baktığımızda, orta pozitif yönde bir ilişki tespit edilmiştir (Çizelge 4.25) (Şekil 4.4). İnternet bağımlılığı düzeyi arttıkça ergenlerin şiddet eğilimlerinin arttığı belirlenmiştir.
- Bu araştırma sonucunda, ergenlerin anne çalışma durumu, baba çalışma durumu, annenin internet kullanma durumu, babanın internet kullanma durumu, ergenlerin interneti kullanma amacına göre (haber okuma/izleme, yazılım/program indirme/kurma), ergenlerin tv’de en çok izlediği program türüne göre (diziler, açık oturum tartışmaları, çizgi filmler, bilim kurgu filmleri, komedi filmleri), ergenlerin kardeş sayısı, anne baba durumu ve baba eğitim durumuna göre anlamlılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$) (EK-8).

6.2. Öneriler

Bu bölümde, elde edilen bulgular ve sonuçlar doğrultusunda başta aileler ile internet kullanıcısı olan ergenler olmak üzere okul yöneticilerine, öğretmenlere, araştırmacılara yönelik çeşitli öneriler sunulmuştur;

- İnternet özellikle ön ergenlik döneminde olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Bu nedenle başta 8. Sınıf ile 9. Sınıfta öğrenim gören ergenlerin internet kullanımı ile kullanımı sırasında ortaya çıkacak riskler konusunda eğitimlerin verilmesi, internetin kötüye kullanımı ile varolan riskler ve korunma yolları konusunda eğitim programları hazırlanması, bu programların ders içeriklerine dahil edilmesi,
- Okul ortamında kullanılan teknolojik aletlerin ergenler tarafından amaçlarına uygun olarak kullanımlarının sağlanması,
- İnternet bağımlılığının, internete kendine ait bir bilgisayarından bağlanan ergenlerde daha fazla görüldüğü tespit edilmiştir. Bu bakımdan ergenlerin kişisel bilgisayarlarını doğru ve uygun zamanlarda kullanmalarına yönelik tedbirlerin alınması,

- İnternet kullanımını ile ilgili ergenlere verilen genel eğitimlerin yetersiz kaldığı durumlarda, eğitimcilerin kontrolsüz internet kullanımını gözlemlenen ergenler ile birebir görüşmeler yapması,
- Günlük internet kullanımının zaman aralığı ile sınırlandırılması internet başında uzun zaman geçirme durumunu önleyici niteliktedir. Ergenlere, günlük ya da haftalık zaman aralıkları içerecek şekilde belirlenen süreler dahilinde internet kullanma alışkanlığı kazandıracak şekilde programlar hazırlaması,
- Ergenlerin internet bağımlılığı ve şiddet eğilimi düzeyleri ile interneti kullanım amaçlarına göre anlamlılık tespit edildiğinden, internet kullanımını güvenliğinin sağlanması,
- Ergenlerin interneti hangi amaçla kullandığına başta aileler ve öğretmenler olmak üzere dikkat edilmesi gerekmektedir. Ergen internette sürekli iletişim kurmak için kullanıyor ve sosyal paylaşım sitelerine giriyor ya da interneti sürekli oyun aracı olarak kullanıyor ise internetin sadece bu amaçlar ile kullanılmadığının doğru şekilde açıklaması, ergenin interneti eğitsel amaçlı kullanmaya güdülenmesi,
- Ailelerin internet bağımlılığı ile karşılaşmaması adına erken harekete geçilmesi ve erken önlem alması, ergenin interneti ortak kullanım alanlarında kullanmasının sağlanması,
- İnternet bağımlılığı olan bireylerin sigara ya da alkol kullanım oranı daha yüksek olduğundan ailelerin bu konu hakkındaki farkındalığının artırılması,
- Ergenlerin tv’de izledikleri program türleri internet bağımlılığı ve şiddete eğilim düzeylerine etki ettiği için aileler tarafından ergenlerin yaşına ve gelişimlerine uygun tv programları seçilmesi,
- Ergenlere yönelik belgesel programlarının hazırlanması,
- Ergenler, aileler, eğitimcilere şiddet ve türleri konusunda eğitimler verilmesi, bu kavramlar hakkında bilgilendirilmelerinin sağlanması,
- İnternet bağımlılığı ile şiddet arasındaki ilişkiyi daha geniş kapsamlı ele alacak araştırmaların yapılması önerilmektedir.

7. KAYNAKLAR

1. **Adiele I, Olatokun W.** Prevalence and determinants of Internet addiction among adolescents. *Computers in Human Behavior*, **2014**,31:100–110
2. **Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.** *Türkiye Ergen Profili Çalışması (TEPA)*, 1. Baskı, Uzerler Matbaacılık, **2014**, s:28-38
3. **Akar E, Kayahan C.** Elektronik Ticaret ve Elektronik İş Uygulamaları, Modeller, Stratejiler. 1. Basım, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, **2007**.
4. **Akdağ M, Yılmaz Şahan B, Özhan U, Şan İ.** Üniversite Öğrencilerinin İnternet Bağımlılıklarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi:İnönü Üniversitesi Örneği. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, **2014**, 15(1):73-96
5. **Akers RL, Jensen GF.** Empirical Status of Social Learning Theory of Crime and Deviance: The Past, Present, and Future. *Advances in Criminological*, **2006**, 15:21-29
6. **Akfert S, Çakıcı E, Çakıcı M.** Üniversite Öğrencilerinde Sigara-Alkol Kullanımı ve Aile Sorunları ile İlişkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, **2009**, 10:40-47
7. **Akkuş D.** Ergende Esrar Kullanımı: Toplum Ruh Sağlığı Yaklaşımı (Olgu Sunumu). *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, **2011**, 1(1):43-46
8. **Alaçam H.** Denizli Bölgesi Üniversite Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığının Görülme Sıklığı ve Yetişkin Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu ile İlişkisi. Uzmanlık Tezi, Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı, Denizli, **2012**.
9. **Alavi SS, Maracy MR, Jannatifard F, Eslami M.** The Effect of Psychiatric Symptoms On The Internet Addiction Disorder In Isfahan’s University Students. *JRMS*, **2011**, 16(6): 793-800
10. **Andreou E, Hionia S.** The Association Between Internet User Characteristics and Dimensions of Internet Addiction Among Greek Adolescents. *Int J Ment Health Addiction*, **2013**, 11:139–148
11. **American Psychological Association.** Board fort he advancement of psychology in the public interest (Annual Report). APA. Erişim: <http://www.apa.org/pubs/info/browse.aspx?query=classification%3aViolence&type=report&sort=D ateDesc>. **2003**. Erişim Tarihi: 22.07.2016
12. **Ariage P, Esteves F, Cameiro P, Monteiro MB.** Violent Computer Games and Their Effects on State Hostility and Physiological Arousal. *Aggressive Behavior*, **2006**, 32: 358–371
13. **Arısoy Ö.** İnternet Bağımlılığı ve Tedavisi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, **2009**, 1:55-67
14. **Armstrong L, Phillips JG, Saling LL.** Potential Determinants Of Heavier İnternet Usage. *Int. J. Human-Computer Studies*, **2000**, 53:537-550
15. Arslan C. Öfke ve Öfkeyi İfade Etme Biçimlerinin, Stresle Başa Çıkma ve Kişiler Arası Problem Çözme Açısından İncelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, **2010**, 10(1):7-43
16. Arslan E, Bütün P, Doğan M, Dağ H, Serdarzade C, ve ark. Çocukluk Çağında Bilgisayar ve İnternet Kullanımı. *Dr. Behçet Uz Çocuk Hast. Dergisi*, **2014**, 4(3):195-201
17. **Arslan S, Savaşer S.** Akran Zorbalığını Önlemede Okul Hemşiresinin Rolü. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, **2009**, 2(3):118-123
18. **Atak H.** Kimlik Gelişimi ve Kimlik Biçimlenmesi: Kuramsal Bir Değerlendirme. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, **2011**, 3(1):163-213
19. **Avcı R, Gürçay SS.** Şiddet Davranışı Gösteren ve Göstermeyen Ergenlerin Ailelerinin Aile İşlevleri, Aile Bireylerine İlişkin Problemler, Öfke ve Öfke İfade Tarzları Açısından İncelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, **2010**, 10(1):45-76
20. **Avcı M.** Ergenlikte Toplumsal Uyum Sorunları. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, **2006**, 7(1):41-63
21. **Avcı R, Çelikkaleli Ö.** Ergenlerde Şiddet Eğiliminin Yordayıcıları Olarak Akran Zorbalığına Maruz Kalma, Sürekli Öfke ve Yabancılaşma. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, **2016**, 6(2):151-167
22. **Ayan S.** Aile İçinde Şiddete Uğrayan Çocukların Saldırganlık Eğilimleri. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, **2007**, 8:206-214
23. **Ayas T, Horzum MB.** İlköğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılığı ve Aile İnternet Tutumu. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, **2013**, 4(36):46-57
24. **Aydın P, Ersoy A, Aktaş N.** Aktif Spor Yapan ve Yapmayan 12-14 Yaş Ortaokul Öğrencilerinin Şiddet Eğilimlerinin İncelenmesi. *Sportif Bakış; Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, **2015**, 2(1):1-9
25. **Bandura A.** Social learning theory of aggression. *Journal of Communication*, **1978**, 28:12-29.
26. **Bahar Z.** Okul Sağlığı Hemşireliği. *DEUHYO ED*, **2010**, 3(4):195-200

27. **Balta Çakır Ö, Horzum MB.** Web Tabanlı Öğretim Ortamındaki Öğrencilerin İnternet Bağımlılığını Etkileyen Faktörler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, **2008**, 41(1):187-205
28. **Barkin S, Finch S.** Parental Media Mediation Styles for Children Aged 2 to 11 Years. *Arch Pediatr Adolesc Med.*, **2006**,160:395-401
29. **Bartholow BD, Anderson CA.** Effects of Violent Video Games on Aggressive Behavior: Potential Sex Differences. *Journal of Experimental Social Psychology*, **2002**, 38:283-290
30. **Başhan F.** İnternetin Çeşitli Yönleriyle Türk Toplumunca Benimsenmesi: Karaman Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Karaman, **2011**.
31. **Batıgün Durak A, Hasta D.** İnternet Bağımlılığı: Yalnızlık ve Kişilerarası İlişki Tarzları Açısından Bir Değerlendirme. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, **2010**, 11:213-219
32. **Batıgün Durak A, Kılıç N.** İnternet Bağımlılığı ile Kişilik Özellikleri, Sosyal Destek, Psikolojik Belirtiler ve Bazı Sosyo-Demografik Değişkenler Arasındaki İlişkiler. *Türk Psikoloji Dergisi*, **2011**, 26(67):1-10
33. **Baykan N.** Anne-Baba Tutumları ile İnternet Bağımlılık Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Sultanbeyli İlçesi Örneği). Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı, İstanbul, **2014**.
34. **Bayraktar F.** İnternet Kullanımının Ergen Gelişimindeki Rolü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Ana Bilim Dalı., İzmir, **2001**.
35. **Bayraktar F, Gün Z.** Incidence and Correlates of Internet Usage Among Adolescents in North Cyprus. *Cyberpsychology&Behavior*, **2007**, 10(2):191-197
36. **Baever KM, Shutt LE, Boutwell BB, Ratchford M, Roberts K, ve ark.** Genetic And Environmental Influences On Levels Of Self-Control And Delinquent Peer Affiliation Results From A Longitudinal Sample Of Adolescent Twins. *Criminal Justice And Behavior*, **2009**, 36(1):41-60
37. **Balkis M, Duru E, Buluş M.** Şiddete Yönelik Tutumların Özyeterlilik, Medya, Şiddete Yönelik İnanç, Arkadaş Grubu ve Okula Bağlılık Duygusu ile İlişkisi. *Ege Eğitim Dergisi*, **2005**, 6(2):81-97
38. **Baker, R.LA, Mednick, BR.** *Influences on Human Development: A Longitudinal Perspective.* Boston, MA. **1984**. (e-kitap olarak erişildi. Erişim Tarihi: 10.09.2016 <https://books.google.com/?hl=tr>)
39. **Bennett S, Farrington DP, Huesmann LR.** Explaining gender differences in crime and violence: The importance of social cognitive skills. *Aggression and Violent Behavior*, **2005**, 10:263-288
40. **Berber Çelik Ç, Odacı H.** Kendilik Algısı ve Benlik Saygısının Problemlili İnternet Kullanımı Üzerindeki Yordayıcı Rolü. 5th International Computer & Instructional Technologies Symposium. Elazığ, Türkiye, 22-24 Eylül 2011.
41. **Berson I, Berson M.** Digital Literacy For Effective Citizenship. *Social Education*, **2003** 67(3):164-167
42. **Bilge F.** Bir Grup İlköğretim Öğrencisinde Bilgisayara Yönelik Bağımlılık Eğilimi Değerlendirmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, **2012**, 43:96-105
43. **Binali R.** Lise Öğrencilerinin Kişilik Özellikleri ile İnternet Bağımlılığı ve Akademik Başarı Durumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul, **2015**.
44. **Block JJ.** Issues for DSM-V: Internet Addiction. *Am J Psychiatry*, **2008**, 165:3
45. **Bostwick JM, Bucci JA.** Internet Sex Addiction Treated With Naltrexone. *Mayo Clin Proc.*, **2008**, 83(2):226-230
46. **Bozkur B.** İlköğretim II. Kademe Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığının Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı, Ankara, **2013**.
47. **Bozkurt H, Şahin S, Zoroğlu S.** İnternet Bağımlılığı: Güncel Bir Gözden Geçirme. *Journal Of Contemporary Medicine*, **2016**, 6(3):235-247
48. **Bozoğlan B, Demirer V, Şahin İ.** Loneliness, Self-Esteem, And Life Satisfaction As Predictors of Internet Addiction: A Cross-Sectional Study Among Turkish University Students. *Scandinavian Journal of Psychology*, **2013**, 54:313-319
49. **Brennan PA, Grekin ER, Mortensen EL, Mednick SA.** Relationship of Maternal Smoking During Pregnancy With Criminal Arrest and Hospitalization for Substance Abuse in Male and Female Adult Offspring. *Am J Psychiatry*, **2002**, 159:48-54
50. **NG BD, Wiemer-Hasting P.** Addiction to the Internet and Online Gaming. *Cyberpsychology&Behavior*, **2005**, 8(2):110-113

51. **Bulck JVD.** Television Viewing, Computer Game Playing, and Internet Use and Self-Reported Time to Bed and Time out of Bed in Secondary-School Children. *SLEEP*, **2004**, 27(1):101-104
52. **Bushman BJ, Anderson CA.** Media Violence and the American Public. *American Psychologist*, **2001**, 56:477-489
53. **Büyüköztürk Ş.** *Veri Analizi El Kitabı: İstatistik, Araştırma Deseni SPSS Uygulamaları*. 22. Baskı, Pegem Akademi, Ankara, **2016**.
54. **Büyükşahin Çevik G, Çelikkaleli Ö.** Ergenlerin Arkadaş Bağlılığı ve İnternet Bağımlılığının Cinsiyet, Ebeveyn Tutumu ve Anne-Baba Eğitim Düzeylerine Göre İncelenmesi. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, **2010**, 19(3): 225-240
55. **Canan F, Ataoglu A.** The association between internet addiction, dissociation, and sociodemographic features among college students. *Eur Psychiatry*, **2011**, 26(1): 1705.
56. **Campbell AJ, Cumming SR, Hughes I.** Internet Use by the Socially Fearful: Addiction or Therapy?. *Cyberpsychology&Behavior*, **2006**, 9(1):69-81
57. **Caplan S.** Problematic Internet Use And Psychosocial Well-Being: Development of A Theory-Based Cognitive-Behavioral Measurement Instrument. *Computers in Human Behavior*, **2002**, 18:553-575
58. **Carnagay NL, Anderson CA.** The Effect of Reward and Punishment in Violent Video Games on Agressive Affect, Cognition and Behavior. *Psychological Science*, **2005**, 16(11):882-889
59. **Cengiz E, Şekerkaya A.** İnternet Kullanıcılarının İnternette Alış-verişe Yönelik Satın Alma Karar Süreçlerinin İncelenmesi ve Kullanım Yoğunlukları Açısından Sınıflandırılması Üzerine Bir Araştırma. *Öneri.C.9.S.33.*, **2010**, s:33-49.
60. **Cengizhan C.** Öğrencilerin Bilgisayar ve İnternet Kullanımında Yeni Bir Boyut:”İnternet Bağımlılığı”. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, **2005**, 22:83-98
61. **Cenkseven Önder F, Yurtal F.** Zorba, Kurban ve Olumlu Özellikler Taşıyan Ergenlerin Aile Özelliklerinin İncelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, **2008**, 8(3):805-832
62. **Ceyhan E.** Ergen Ruh Sağlığı Açısından Bir Risk Faktörü: İnternet Bağımlılığı. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, **2008**, 15(2):109-116
63. **Ceyhan E.** İnternet Bağımlılığının Bağlanma Stilleri ve Duygu Düzenlemeye İlişkisi.Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Van, **2016**.
64. **Ceylan Y.** Toplumsal Değerler ve Medya Etiği. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, **2012**, 4(7):45-58
65. **Ceylan SS, Turan T.** Bir İlköğretim Okulunda Okul Sağlığı Hemşireliği Uygulama Sonuçlarının Değerlendirilmesi. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, **2009**, 4(12):35-49
66. **Cheung LM, Wong WS.** The Effects Of İnsomnia And İnternet Addiction On Depression İn Hong Kong Chinese Adolescents: An Exploratory Cross-Sectional Analysis. *J Sleep Res.*, **2011**, 20:311-317
67. **Chisholm JF.** Cyberspace Violence against Girls and Adolescent Females. *Ann. N.Y. Acad. Sci.* **2006**, 1087: 74-89
68. **Chou C, Condron L, Belland JC.** A Review of the Research on Internet Addiction. *Educational Psychology Review*, **2005**, 17(4):363-388
69. **Chou C, Hsiao MC.** İnternet Addiction, Usage and Pleasure Experience: The Taiwan College Students' Case. *Computers&Education*, **2000**, 35:65-80
70. **Choi K, Son H, Park M, Han J, Kim K, Lee B, Gwak H.** İnternet overuse and excessive daytime sleepiness in adolescents. *Psychiatry Clin Neurosci*, **2009**, 63(4):455- 462.
71. **Cloutier R.** *Theories de Adolescence*. Psychologie de Adolescence. (Çeviren: Bekir ONUR). Quebec, **1982**.
72. **Colwell J, Kato M.** Investigation of The Relationship Between Social İsolation, Self-Esteem, Aggression and Computer Game Play in Japanese Adolescents. *Asian Journal of Social Psychology*, **2003**, 6:149-158
73. **Coşkun S, Bebiş H.** Şiddetin Okul Sağlığına Etkisi ve Hemşirelik. *Cumhuriyet Hemşirelik Dergisi*, **2014**, 3(1):16-23
74. **Cyr M, Mcduff P, Wright J.** Prevalence and Predictors of Dating Violence Among Adolescent Female Victims of Child Sexual Abuse. *Journal of Interpersonal Violence*, **2006**, 21(8):1000-1011
75. **Çağır G.** Lise ve Üniversite Öğrencilerinin Problemlı İnternet Kullanım Düzeyleri ile Algılanan Esneklik Halleri ve Yalnızlık Düzeyleri Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Balıkesir, **2010**.
76. **Çakır V, Çakır V.** *Televizyon Bağımlılığı*. Sebat Ofset Matbaacılık, İstanbul, **2010**, s:107-139

77. **Çalışgan H.** İlköğretim Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı ve Siber Zorbalık. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı, İstanbul, **2013**.
78. **Çamlıbel İrkin A.** Çocukların Gelişim Süreci ve Televizyonun Etkileri. Uzmanlık Tezi, Radyo Televizyon Üst Kurulu, Ankara, **2012**.
79. **Çelen FK, Çelik A, Seferoğlu SS.** Çocukların İnternet Kullanımları ve Onları Bekleyen Çevrim-İçi Riskler. *Akademik Bilişim*, **2011**.
80. **Çeliktaş MG.** Okuldaki Şiddet Olayları ile Aile İçi Şiddet İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Aile Ekonomisi ve Beslenme Eğitimi Bilim Dalı, Ankara, **2013**.
81. **Çetin ÖI.** Genç Erişkin Erkeklerde Şiddet Eğilimi ve Psikolojik Durum ile İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı, İstanbul, **2016**.
82. **Çevik Ç.** İnternet Kullanım Süresinin Ergenler Üzerindeki Psikolojik Etkileri. Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Klinik Psikoloji Bilim Dalı, İstanbul, **2016**.
83. **Dalgali FN.** Lise Öğrencilerinde Yeme Tutumları ve İnternet Bağımlılığının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Klinik Psikoloji Bilim Dalı, İstanbul, **2016**.
84. **Davis RA.** A Cognitive-Behavioral Model of Pathological Internet Use. *Computers in Human Behavior*, **2001**, 17:187-195
85. **Demir T.** Medya ve Ergen. *Türk Ped. Arş.*, **2011**, 46:22-4
86. **Demirtaş Madran HA, Ferligül Çakılcı E.** Çok Oyunculu Çevrimiçi Video Oyunu Oynayan Bireylerde Video Oyunu Bağımlılığı ve Saldırganlık. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, **2014**, 15:99-107
87. **Derin S.** Lise Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı ve Öznel İyi Oluş. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı, Ankara, **2013**.
88. **Derman O.** Ergenlerde Psikososyal Gelişim. *Adolesan Sağlığı II*. **2008**, 63:19-21
89. **Deveci SE, Açık Y, Ayar A.** A Survey of Rate of Victimization and Attitudes Towards Physical Violence Among School-Aged Children in Turkey. *Journal Compilation*, **2006**, 34(1):25-31
90. **Dikme E.** Meslek Lisesi Öğrencilerinin İnternet Bağımlılıklarının Çeşitli Değişkenler Bağlamında İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı, İstanbul, **2014**.
91. **Doğan A.** İnternet Bağımlılığının Yaygınlığı. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Aile Danışmanlığı Anabilim Dalı, İzmir, **2013**.
92. **Doğrusever C.** Ön Ergenlerin İnternet Bağımlılığının Yalnızlık, Sosyal Beceriler ve Bazı Sosyo Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Adana, **2015**.
93. **Dolu O, Büker H, Uludağ Ş.** Şiddet İçerikli Video Oyunlarının Çocuklar ve Gençler Üzerindeki Etkileri: Saldırganlık, Şiddet ve Suça Dair Bir Değerlendirme. *Adli Bilimler Dergisi*, **2010**, 9(4):54-75
94. **Douglas AG, Lynch PJ, Linder JR, Walsh DA.** The Effects Of Violent Video Game Habits on Adolescent Hostility, Aggressive Behaviors, and School Performance. *Journal of Adolescence*, **2004**, 27:5-22
95. **Durkee T, Kaess M, Carli V, Parzer P, Wasserman C, ve ark.** Prevalence Of Pathological İnternet Use Among Adolescents in Europe: Demographic and Social Factors. *Addiction*, **2012**, 107:2210-2222
96. **Durmuş E, Gürkan U.** Lise Öğrencilerinin Şiddet ve Saldırganlık Eğilimleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, **2005**, 3(3):253-269
97. **Eftekin P.** Ergenlik Dönemindeki Öğrencilerin İnternet Bağımlılığı ve Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Programları ve Öğretimi Bilim Dalı, Kayseri, **2015**.
98. **Eijinden RJJM, Meerkerk GJ, Vermust AA, Spijkerman R, Engels RCME.** Online Communication, Compulsive İnternet Use, and Psychosocial Well-Being Among Adolescents: A Longitudinal Study. *Developmental Psychology*, **2008**, 44(3):655-665

99. **Eldelekoğlu J, Vural Batık M.** Predictive Effects of Academic Achievement, Internet Use Duration, Loneliness and Shyness on Internet Addiction. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, **2013**, 28(1):141-152
100. **Elkin N, Karadağlı F.** Üniversite Öğrencilerin Öfke İfade Tarzı ve İlişkili Faktörler. *Anadolu Kliniği*, **2016**, 21(1):64-71
101. **Erdoğdu MY.** Öğrencilerin Saldırganlık Eğilimlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. International Conference on New Trends in Education and Their Implications. Antalya, 11-13 November 2010, s:835
102. **Ergün H.** 14–18 Yaş Arası Ergenler Ve Ebeveynlerinde Aleksitimik Özellikler, Ebeveyn Tutumları, Bağlanma ve Bağımlılık, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Anabilim Dalı, Ankara, **2008**.
103. **Ersoy A.** İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin İnternet Kullanma Durumları. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir, **2002**.
104. **Erten Y, Ardalı C.** Saldırganlık, Şiddet ve Terörün Psikososyal Yapıları. *Cogito*, **1996**, 6(7):143-165
105. **Esen E.** Ergenlerde İnternet Bağımlılığını Yordayan Psiko-Sosyal Değişkenlerin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İzmir, **2010**.
106. **EU Kids Online II Türkiye.** Avrupa Çevrimiçi Çocuklar Araştırma Projesi Türkiye Sonuçları. **2010**.
107. **Evren H, Tokuç B, Ekuklu G.** Trakya Üniversitesi Öğrencilerinde Şiddet Davranışları ve Algılanan Sağlık İlişkisi. *Balkan Med J*, **2011**, 28:380-4
108. **EOze S, Masahiro T.** Relationships of Loneliness and Mobile Phone Dependence With Internet Addiction in Japanese Medical Students. *Open Journal of Preventive Medicine*, **2013**, 3:407-412
109. **Fanti KA.** Individual, Social, and Behavioral Factors Associated with Co-Occurring Conduct Problems and Callous-Unemotional Traits. *J Abnorm Child Psychol*, **2013**, 41:811–824
110. **Farrington DP.** Early Predictors of Adolescent Aggression and Adult Violence. *Violence and Victims*, **1989**, 4:79–100.
111. **Fengqiang G, Jie X, Yueqiang R, Lei H.** The Relationship Between Internet Addiction and Aggression: Multiple Mediating Effects of Life Events and Social Support. *Psychology Research*, **2016**, 6(1):42-49
112. **Fidan C.** İlköğretim 2. Kademe (5.6.7.8. Sınıf) Öğrencilerinin Spor Yapan ve Yapmayanların Saldırganlık Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi (Kahramanmaraş İli Örneği). Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Kahramanmaraş, **2016**.
113. **Fishbein DH.** Biological Perspectives in Criminology. **2001**. Erişim: <http://criminology.fsu.edu/crimtheory/fishbein90.htm> Erişim Tarihi: 26.08.2016
114. **Funk JB, Baldacci HB, Pasold T, Baumgardner J.** Violence Exposure in Real-Life, Video Games, Television, Movies, and The İnternet: İs There Desensitization?. *Journal of Adolescence*, **2004**, 27:23-39
115. **Furlong M, Morrison G.** *The School in school violence: definitions and facts. Journal of emotional and behavioral disorders*, **2000**, 8(2): 71-81.(E-kitap olarak erişildi. Erşim tarihi: 11.10.2016. <https://books.google.com/?hl=tr>)
116. **Geçkil E, Yıldız S.** Adölesanlara Yönelik Beslenme ve Stresle Başetme Eğitiminin Sağlığı Geliştirmeye Etkisi. *C.Ü. Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, **2006**, 10(2):19-28
117. **Gençer SL.** Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Durumlarının İnternet Kullanım Profilleri ve Demografik Özelliklere Göre Farklılıklarının İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Isparta, **2011**.
118. **Gençoğlu C, Kumcağız H, Ersanlı K.** Ergenlerin Şiddet Eğilimlerine Etki Eden Faktörler. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, **2014**, 9(2):639-652
119. **Giles JW, Heyman GD.** Preschoolers Use Trait-Relevant Information to Evaluate the Appropriateness of an Aggressive Response. *Aggress Behav.* **2005**, 31(5):498–509.
120. **Global Web İndex.** Digital in 2016: Special Report. Erişim: <http://wearesocial.com/uk/special-reports/digital-in-2016> Erişim Tarihi: 12.08.2016
121. **Gölbashi Z.** Adölesan Dönem Üreme Sağlığı Sorunları ve Etkileyen Faktörler. *Atatürk Üniv. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, **2005**, 8(1):100-108
122. **Gönül AS.** Patalojik İnternet Kullanımı, *Yeni Sempozyum Dergisi*, **2002**, 40(3):105-110

123. **Gözen D, Kurt AS, Canbulat N.** Çağımızın Sağlık Sorunu: Çocuklarda İnternet Bağımlılığı. *Bağımlılık Dergisi*, **2014**, 15(1):34-39.
124. **Greenberg JL, Lewis SE, Dodd DK.** Overlapping addictions and self-esteem among college men and women. *Addict. Behav*, **1999**, 24:565-571.
125. **Greenfield P, Yan Z.** Children, Adolescents, and the Internet: A New Field of Inquiry in Developmental Psychology. *Developmental Psychology*, **2006**, 42(3):391-394
126. **Griffiths M.** Technological Addictions. *Clinical Psychology Forum*. **1995**, s:14-19
127. **Griffiths M.** Internet addiction: An issue for clinical psychology? *Clinical Psychology Forum*. **1996**, s:32-36
128. **Griffiths M. Hunt N.** Dependence on Computer Games by Adolescents'. *Psychological Reports*, **1998**, 82:475-480
129. **Gross EF.** Adolescent Internet Use: What We Expect, What Teens Report. *Developmental Psychology*, **2004**, 25:633-649
130. **Gross EF, Juvonen J, Gable SL.** Internet Use and Well-Being in Adolescence. *Journal of Social Issues*, **2002**, 58(1):75-90
131. **Gullone E, Moore S.** Adolescent Risk-Taking and The Five-Factor Model of Personality. *Journal of Adolescence*, **2000**, 23:393-407
132. **Gül SK, Güneş İD.** Ergenlik Dönemi Sorunları ve Şiddet. *Sosyal Bilimler Dergisi*, **2009**, 11(1):79-101
133. **Güleç C.** *Psiko-Terapiler*. Hekimler Yayın Birliği Yayını. Ankara, **1993**.
134. **Güleç H, Topaloğlu M, Ünsal D, Altıntaş M.** Bir Kısır Döngü Olarak Şiddet. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, **2012**, 4(1):112-137
135. **Güler YE.** Ergen Futbolcularda Şiddet Eğilimi ile Sosyal Destek Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Ankara İli Örneği). Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Kütahya, **2014**.
136. **Gümüş Yavuz S.** Saldırganlık ile Aile İçi Şiddet Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul, **2011**.
137. **Gümüş Babacan A, Şıpkın S, Tuna A, Keskin G.** Üniversite Öğrencilerinde Problemler İnternet Kullanımı, Şiddet Eğilimi ve Bazı Demografik Değişkenler Arasındaki İlişki. *TAF Prev Med Bull*, **2015**, 14(6):460-467
138. **Güneş A.** Lise Öğrencilerinin Şiddet ve Değer Eğilimlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi (Rize İli Örneği). Doktora Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Din Eğitimi Bilim Dalı, Sivas, **2015**.
139. **Günüş S.** İnternet Bağımlılık Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Bazı Demografik Değişkenler İle İnternet Bağımlılığı Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Programları ve Öğretimi Bilim Dalı, Van, **2009**.
140. **Gürdal C.** Bipolar Bozukluğu Olan Bir Ebeveyn Tarafından Büyütülmenin Psikososyal Gelişim Üzerine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Anabilim Dalı, İzmir, **2009**.
141. **Gürses İ, Kılavuz MA.** Erikson'un Psiko-Sosyal Gelişim Dönemleri Teorisi Açısından Kuşaklararası Din Eğitimi ve İletişiminin Önemi. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, **2011**, 20(2):153-166
142. **Hardie E, Tee MY.** Excessive Internet Use: The Role of Personality, Loneliness and Social Support Networks in Internet Addiction. *Australian Journal of Emerging Technologies and Society*, **2007**, 5(1): 34-47
143. **Haskan Ö.** Ergenlerde Şiddet Eğilimi, Yalnızlık ve Sosyal Destek. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bilim Dalı, Ankara **2009**.
144. **Haskan Ö, Yıldırım İ.** ŞEÖnin Geliştirilmesi. *Eğitim ve Bilim*, **2012**, 37(163):165-177
145. **Haspolat YK, Karabel M, Karabel D, Kelekçi S, Tuncel T, ve ark.** Ergen Polikliniğine Başvuran Olguların Sosyodemografik Özelliklerinin Değerlendirilmesi. *Dicle Tıp Dergisi*, **2016**, 43(1): 62-66
146. **Heitmeyer W, Anbut R.** Disintegration, Recognition, and Violence: A Theoretical Perspective. Wiley InterScience, **2008**, 119:25-37
147. **Henry S.** "What is School Violence? An Integrated Definition", *AAPSS*, **2000**, 567:16-30
148. **Huang YR.** Identity and Intimacy Crises and Their Relationship to Internet Dependence among College Students. *Cyberpsychology&Behavior*, **2006**, 9(5):571-576

149. **Huesman LR, Moise Titus J, Podolski CL, Eron LD.** Longitudinal Relations Between Children's Exposure to TV Violence and Their Aggressive and Violent Behavior in Young Adulthood: 1977–1992. *Developmental Psychology*, **2003**, 39(2):201-221
150. **Huesmann LR, Kiwrlil L.** Why Observing Violence Increases the Risk of Violent Behavior by the Observer. *KAE*, **2007**, 5:545-570
151. **International Council of Nurses (ICN).** Nurses, always there for you: United against violence, Anti-Violence Tool Kit, **2001**. s.1-29.
152. **İnal Y, Kiraz E.** Bilgisayar Oyunları İdeoloji İçerir mi? Eğitsel ve Ticari Oyunlara Bakış. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, **2008**, 4(3):523-544
153. **İşiker F.** Televizyon Yayınlarında Şiddet. Uzmanlık Tezi, Radyo Televizyon Üst Kurulu, Ankara, **2011**.
154. **İşleyen F.** Lise Öğrencilerinin İnternet Bağımlılığı Düzeylerinin Kişisel ve Ailesel Faktörlerle İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, İzmir, **2013**.
155. **Jang KS, Heang SY, Choi JY.** Internet Addiction and Psychiatric Symptoms Among Korean Adolescents. *Journal of School Health*, **2008**, 78(3):165-171
156. **Johansson A, Götestam KG.** Internet addiction: Characteristics of a questionnaire and prevalence in Norwegian youth (12–18 years). *Scandinavian Journal of Psychology*, **2004**, 45:223-229
157. **Johnson GM.** Internet Use and Child Development: Validation of the Ecological Technology Subsystem. *Educational Technology & Society*, **2010**, 13(1):176–185.
158. **June KJ, Sohn SY, So AY, Yi GM, Park SH.** Study of factors that influence Internet addiction, smoking, and drinking in high school students. *J Korean Acad Nurs*, **2007**, 37:872-882.
159. **Kadayıfçı A, Şencan O, Delitaş T.** İnternet ve Hekim. *Nobel Tıp Kitapevi*, Ankara, **1998**.
160. **Kara T.** Görsel Medyanın İle Bireyleri Üzerindeki Etkisi Üzerine Bir Araştırma. Uzmanlık Tezi, Türkiye İstatistik Kurumu, Manisa, **2011**.
161. **Karahan TF, Özcan K, Ağlamaz T.** Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Anne Babanın Birliktelik Durumu, Öz Üvey Oluşu ve Yaşamda Öncelikli En Önemli Değer Algısı Açısından İncelenmesi. *Eğitim Bilimleri Dergisi*, **2009**, 22(1):211-229
162. **Karakaya E.** Endüstri Meslek Lisesi Öğrencilerinin Şiddet Eğilimlerinin Çok Yönlü olarak Değerlendirilmesi (İstanbul İli Avrupa Yakası Örneği). Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul, **2008**.
163. **Karaman MK, Kurtoğlu M.** Öğretmen Adaylarının İnternet Bağımlılığı Hakkındaki Görüşleri. Akademik Bilişim'09 - XI. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri, 11-13 Şubat 2009 Harran Üniversitesi, Şanlıurfa.
164. **Karataş Bolat Z.** Anne Baba Saldırganlığı ile Lise Öğrencilerinin Saldırganlığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Adana, **2002**.
165. **Karataş Z.** Lise Öğrencilerinde Öfke ve Saldırganlık. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, **2008**, 17(3):277-294
166. **Kaura AS.** Acceptability of Violence, Gender, and Dating Violence. Doctorate Thesis, Iowa State University, Ames Iova, 2005.
167. **Kaura SA, Lohman Bj.** Dating Violence Victimization, Relationship Satisfaction, Mental Health Problems, and Acceptability of Violence: A Comparison of Men and Women. *J Fam Viol*, **2007**, 22:367–381
168. **Kaya A.** Öğretmen Adaylarının Sosyal Ağ Sitelerini Kullanım Durumları ve İnternet Bağımlılığı Düzeyleri. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı, İzmir, **2011**.
169. **Kelleci M.** İnternet, Cep Telefonu, Bilgisayar Oyunlarının Çocuk ve Gençlerin Ruh Sağlığına Etkileri. *TAF Prev Med Bull*, **2008**, 7(3):253-256
170. **Kelleci M, Güler N, Sezer H, Gölbaşı Z.** Lise Öğrencilerinde İnternet Kullanma Süresinin Cinsiyet ve Psikiyatrik Belirtiler ile İlişkisi. *TAF Prev Med Bull*, **2009**, 8(3):223-230
171. **Keane, J.** *Şiddetin Uzun Yüzyılı*. (Çev: B. Peker). Dost Kitabevi. Ankara, **1998**.
172. **Kenney JP.** Domestic Violence: A Complex Health Care Issue For Dentistry Today. *Forensic Science International*, **2006**, 159:121–125
173. **Kepenikci Karaman Y, Çıngır Ş.** Bullying Among Turkish High School Students. *Child Abuse & Neglect*, **2006**, 30:193–204
174. **Kert SB, Kert A.** The Usage Potential of Social Network Sites for Educational Purposes. *International Online Journal of Educational Sciences*, **2010**, 2(2):486-507

175. **Kılınç İ.** Lise Öğrencilerinin Siber Duyarlılık, İnternet Bağımlılığı ve Sosyal Değerlerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı, Konya, **2015**.
176. **Kılıç R.** Okullarda Şiddetin Önlenmesi: Mevcut Uygulamalar ve Sonuçları. Türk Eğitim Derneği Yayınları, Ankara, **2007**, s:25-48
177. **Kim K.** Association Between Internet Overuse and Aggression İn Korean Adolescents. *Pediatrics International*, **2013**, 55:703–709
178. **Kim K, Ryu E, Chon MY, Yeun EJ, Choi SY, ve ark.** Internet Addiction in Korean Adolescents and Its Relation To Depression and Suicidal İdeation: A Questionnaire Survey. *International Journal of Nursing Studies*, **2006**, 43:185–192
179. **Kır İ, Sulak Ş.** Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin İncelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, **2014**, 13(51):150-167
180. **Kızmaz Z.** Okullarda Şiddet Davranışının Kaynakları Üzerine Kuramsal Bir Yaklaşım. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, **2006**, 30(1): 47-70
181. **Kellner MH, Brenna BH.** The Effects Of Anger Management Groups In A Day School For Emotionally Disturbed Adolescents. *Adolescence*. **1999**, 34 (136), 645-651.
182. **Ko CH, Yen JY, Liu SC, Huang CF, Yen CF.** The Associations Between Aggressive Behaviors and İnternet Addiction and Online Activities in Adolescents,. *Journal of Adolescent Health*, **2009**, 44:598–605
183. **Korgaonkar P, Wolin LD.** Web Usage, Advertising, and Shopping: Relationship Patterns. *İnternet Research*, **2002**, 12(2):191 – 204
184. **Korkut F.** Saldırganlık, şiddet ve zorbalık ve önleme. *Okul Temelli Önleyici Rehberlik ve Psikolojik Danışma*. Anı Yayıncılık, s:317-343, **2004**.
185. **Koo HJ, Kwon JH.** Risk and Protective Factors of İnternet Addiction: A Meta-Analysis of Empirical Studies in Korea. *Yonsei Med J*, **2014**, 55(6):1691-1711
186. **Kraut R, Patterson M, Lundmark V, Kiesler S, Mukopadhyay T, ve ark.** İnternet Paradox: A Social Technology That Reduces Social Involvement and Psychological Well-Being?. *American Psychologist*. **1998**, 53(9):1017-1031
187. **Kuss DJ, Griffiths MD.** Excessive Online Social Networking: Can Adolescents Become Addicted To Facebook?. *Education and Health*, **2011**, 29(4):68-71
188. **Kubey RW, Lavin MJ, Barrows JR.** İnternet Use and Collegiate Academic Performance Decrements: Early Findings. *Journal of Communication*, **2001**, s:366-382
189. **Kulaksızoğlu A.** *Ergenlik Psikolojisi*. Remzi Kitapevi Yay., 1.Baskı, İstanbul, **1998**.
190. **Kurtaran Turnalar G.** İnternet Bağımlılığını Yordayan Değişkenlerin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Mersin, **2008**.
191. **Lee S.** Problematic İnternet Use among College Students: An Exploratory Survey Research Study. Doctorate Thesis, The University of Texas, Austin, **2009**.
192. **Lee MS, Ko YH, Song HS, Kwon KH, Lee HS, ve ark.** Characteristics of İnternet Use in Relation to Game Genre in Korean Adolescents. *Cyberpsychology & Behavior*, **2007**, 10(2):278-285
193. **Lemish D.** *The Routledge International Handbook of Children, Adolescents, and Media*. 3th Avenue, New York, **2013** Erişim: <https://books.google.com/?hl=tr> Erişim Tarihi: 10.10.2016.
194. **Leung L.** Net-Generation Attributes and Seductive Properties of the İnternet as Predictors of Online Activities and İnternet Addiction. *Cyberpsychology & Behavior*, **2004**, 7(3):333-348
195. **Livingstone S, Bober M.** UK Children Go Online: Final Report of Key Project Findings. (Online). **2005** Erişim: <http://eprints.lse.ac.uk/archive/00000399> Erişim Tarihi: 01.09.2016
196. **Lewis SF, Fremouw W.** Dating Violence: A Critical Review of The Literature. *Clinical Psychology Review*, **2001**, 21(1):105–127.
197. **Li SM, Chung TM.** İnternet Function and İnternet Addictive Behavior. *Computers in Human Behavior*, **2006**, 22:1067–1071
198. **Lin SSJ, Tsai CC.** Sensation Seeking and İnternet Dependence of Taiwanese High School Adolescents. *Computers in Human Behavior*, **2002**, 18:411–426
199. **Liu J, Raine A, Venables PH, Mednick SA.** Malnutrition at Age 3 Years and Externalizing Behavior Problems at Ages 8, 11, and 17 Years. *Am J Psychiatry*, **2004**, 161:2005–2013
200. **Liu TC, Desai RA, Krishnan Sarin S, Cavallo DA, Potenza MN.** Problematic İnternet Use and Health in Adolescents: Data from a High School Survey in Connecticut. *Clin Psychiatry*., **2011**, 72(6): 836–845.
201. **Livingstone S, Haddon L, Görzig A, Ólafsson K.** Risks and safety on the internet: The perspective of European children. Full Findings. *LSE*, **2011**, London: EU Kids Online.

202. **Loeber R, Pardini D, Homish L, Wei E, Farrington DP, ve ark.** The Prediction of Violence and Homicide in Young Men. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, **2005**, 73(6):1074-1088
203. **Loeber R, Burke JD, Lahey BB, Winters A, Zera M.** Oppositional Defiant and Conduct Disorder: A Review of the Past 10 Years, Part I. *J. Am. Acad. Child Adolesc. Psychiatry*, **2000**, 39(12):1468-1484
204. **Loeber R, Pardini D.** Neurobiology and The Development of Violence: Common Assumptions and Controversies. *Phil. Trans. R. Soc. B*, **2008**, 363:2491–2503
205. **Lök N, Başoğlu C, Öncel S.** Aile İçi Şiddetin Çocuk Üzerindeki Etkileri ve Psikososyal Desteğin Önemi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, **2016**, 8(2):155-161
206. **Lynam DR.** Early identification of chronic offenders: who is the fledgling psychopath?. *Psychol Bull*, **1996**, 120:209-234.
207. **Mak KK, Lai CM, Watanabe H, Kim DII, Bahar N, ve ark.** Epidemiology of Internet Behaviors and Addiction Among Adolescents in Six Asian Countries. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, **2014**, 17(11):720-728
208. **Mazhari S.** The Prevalence of Problematic Internet Use and the Related Factors in Medical Students, Kerman, Iran. *Addict Health*, **2012**, 4(3-4): 87-94
209. **McCord J, Widom CS, Crowell NA.** *Juvenile crime, juvenile justice. Panel on Juvenile Crime: Prevention, Treatment, and Control.* **2001.** Erişim Tarihi: 10.09.2016, Erişim: <http://books.google.com/books>
210. **Mcwhirter BT, Besett Alesch TM, Horibata J, Gat I.** Loneliness in High Risk Adolescents: The Role of Coping, Self-Esteem, and Empathy. *Journal of Youth Studies*, **2002**, 5(1):69-84
211. **Milli Eğitim Bakanlığı Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı.** Öğrencilerin Televizyon İzleme Alışkanlıkları. (MEB), **2008.** Erişim: www.meb.gov.tr Erişim Tarihi: 01.10.2016
212. **Meder M, Çiçek Z.** Özel Hayatın Kamusal Alanda Tartışılması: Kadın Programları Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2011, 9:69-80
213. **Mendes DD, Mari JJ, Singer M, Barros GM, Mello AF.** Study Review Of The Biological, Social And Environmental Factors Associated with Aggressive Behavior. *Rev Bras Psiquiatr*, **2009**, 31:77-85
214. **Metin Ö, Saraçlı Ö, Atasoy N, Şenormancı Ö, Çakır Kardeş V, ve ark.** Lise Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığının DEHB ve Tütün-Alkol Kullanma ile İlişkisi. *Dusunen Adam The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, **2015**, 28:204-212
215. **Meyer AL, Farrell AD.** Social skills training to promote resilience and reduce violence in African American Middle School Students. *Education and Treatment of Children*, **1998**, 21:461–488.
216. **Michaud, Y.** *Şiddet.* (Çev. C. Muhtaroglu). İletişim Yayınları, İstanbul, **1991.**
217. **Miller NE, Dollard J.** *Social Learning and Imitation.* New Haven: Yale University Press, **1941.**
218. **Mittal VA, Tessner KD, Walker EF.** Elevated Social Internet Use and Schizotypal Personality Disorder in Adolescents. *Schizophr Res.*, **2007**, 94(1-3): 50–57.
219. **Morgan LL.** Estimating the risk of brain tumors from cellphone use: Published case–control studies. *Pathophysiology*, **2009**, 16:137–147
220. **Morahan Martin J.** Internet Abuse Addiction? Disorder? Symptom? Alternative Explanations?. *Social Science Computer Review*, **2005**, 23(1):39-48
221. **Morahan Martin J, Schumacher P.** Incidence and Correlates of Pathological Internet Use Among College Students. *Computers in Human Behavior*, **2000**, 16:13-29
222. **Odacı H, Berber Çelik Ç.** Who Are Problematic İnternet Users? An İntestigation of The Correlations Between Problematic İnternet Use and Shyness, Loneliness, Narcissism, Aggression and Self-Perception. *Computers in Human Behavior*, **2013**, 29:2382–2387
223. **Oka Y, Suzuki S, Inoue Y.** Bedtime Activities, Sleep Environment, And Sleep/Wake Patterns Of Japanese Elementary School Children. *Behavioral Sleep Medicine*, **2008**, 6:220–233
224. **Oldehinkel AJ, Hartman CA, De Winter AF, Veenstra R, Ormel J.** Temperament Profiles Associated With Internalizing and Externalizing Problems İn Preadolescence. *Development and Psychopathology*, **2004**, 16:421–440
225. **Önay N.** Ergenlerde İnternet Bağımlılığı Yordayıcıları Olarak Ana Baba Tutumları, İletişim Becerisi ve Yalnızlık Algısı. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul, **2014.**
226. **Oral B.** The Evaluation Of The Student Teachers' Attitudes Toward İnternet And Democracy. *Computers & Education*, **2008**, 50:437–445.
227. **Orford J.** Addiction As Excessive Appetite. *Addiction*, **2001**, 96:15–31.

228. **Ögel K, Tamar D, Evren C, Duran Ç.** Lise Gençleri Arasında Sigara, Alkol Ve Madde Kullanım Yaygınlığı. *Türk Psikiyatri Dergisi*, **2001**, 12(1):47-52
229. **Önen C, Tunçdemir A, Özer A.** Internet Addiction of Students At The Vocational High School Of Healthcare. *Bitlis Eren Univ J Sci & Technol*, **2014**, 4(2):23-25
230. **Öner K.** Lise Öğrencisi Ergenlerde Depresyon, İnternet Bağımlılığı ve İlişkili Faktörler. Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Aydın, **2015**.
231. **Özkaya Akça S, Yıldız S.** Riskli Çevredeki Adölesanlar ve Hemşirelik. *Sempozyum/Psikiyatri/Nöroloji/Davranış Bilimleri Dergisi*, **2016**, 9(1)
232. **Özcan Keser N, Buzlu S.** Problemlı İnternet Kullanımını Belirlemede Yardımcı Bir Araç: "İnternette Bilişsel Durum Ölçeği"nin Üniversite Öğrencilerinde Geçerlik ve Güvenirliği. *Bağımlılık Dergisi*, **2005**, 6:19-26
233. **Özdemir Y, Çok F.** Ergenlikte Özerklik Gelişimi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, **2011**, 4(36):152-164
234. **Özgür G, Yörükoğlu G, Baysan Arabacı L.** Lise Öğrencilerinin Şiddet Algıları, Şiddet Eğilim Düzeyleri ve Etkileyen Faktörler. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, **2011**, 2(2):53-60
235. **Özgür H, Demiralay T, Demiralay I.** Exploration of Problematic Internet Use And Loneliness Among Distance Education Students. *Turkish Online Journal of Distance Education*, **2014**, 15(2):75-90
236. **Özolgun Kurt N.** Meslek Lisesi Öğrencilerinde Problemlı İnternet Kullanımı, Bilişsel Yetenek ve Dikkat Becerilerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir, **2014**.
237. **Öztürk N.** Ortaöğretim 9. Sınıf Öğrencilerinin Saldırıcılık Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul, **2008**.
238. **Öztürk Ö, Odabaşioğlu G, Eraslan D, Genç Y, Kalyoncu A.** İnternet Bağımlılığı: Kliniği ve Tedavisi. *Bağımlılık Dergisi*, **2007**, 8: 36-41
239. **Palabıykoğlu R.** Medya ve Şiddet. *Kriz Dergisi*, **1997**, 5(2):123-126
240. **Pallanti S, Bernardi S, Quercioli L, DeCaria C, Hollander E.** Serotonin Dysfunction İn Pathological Gamblers: Increased Prolactin Response To Oral M-CPP Versus Placebo. *CNS Spectr*. 11:955–964.
241. **Park MH, Park EJ, Choi J, Chai S, Lee JH, ve ark.** Preliminary Study Of Internet Addiction and Cognitive Function İn Adolescents Based on IQ Tests. *Psychiatry Research*, **2011**, 190:275–281
242. **Pekel Uludağlı N, Uçanok Z.** Akran Zorbalığı Gruplarında Yalnızlık ve Akademik Başarı ile Sosyometrik Statüye Göre Zorba/Kurban Davranış Türleri. *Türk Psikoloji Dergisi*, **2005**, 20(5-6):77-92
243. **Pişkin M.** Okulda Şiddet ve Önleme Stratejileri. Halk Sağlığı Günleri 2. Ulusal Okul Sağlığı Sempozyumu. Adana, Türkiye, 17-18 Mayıs 2012, s.19
244. **Resnick MD, Bearman PS, Blum RW, Bauman KE, Harris KM, ve ark.** Protecting Adolescents From Harm: Findings From the National Longitudinal Study on Adolescent Health. *JAMA*, **1997**, 278(10):823-832
245. **Resmı Gazete.** Hemşirelik Yönetmeliği. **2011**. Erişim: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/04/20110419-5.htm> Erişim Tarihi: 01.09.2016.
246. **Rezetti CM, Edleson JL.** *Encyclopedia of Interpersonal Violence*. CRVAW Faculty Book Gallery. Book 7. **2008**. E-kitap Erişim: http://uknowledge.uky.edu/crvaw_book/7 Erişim Tarihi: 12.08.2016
247. **Robinson TN.** Reducing Children's Television Viewing yo Prevent Obesity. *JAMA*, **1999**, 282(16):1561-1567
248. **Robinson TN, Saphır MN, Kraemer HC, Varady A, Haydel KF.** Effects of Reducing Television Viewing on Children's Requests for Toys: A Randomized Controlled Trial. *Developmental and Behavioral Pediatrics*, **2001**, 22(3):179-184
249. **Roebuck TM, Mattson SN, Riley EP.** Behavioral and Psychosocial Profiles of Alcohol-Exposed Children. *Alcohol Clin Exp Res*, **1999**, 23(6):1070-1076
250. **Rothbart MK, Ahadi SA, Hershey KL.** Temperament and Social Behavior İn Childhood. *Merrill-Palmer Qantery*, **1994**, 40(1):21-39
251. **Saatçioğlu H.** İnternet Bağımlılığı Tanısı Alan Ergenlerin Sosyal Bilişsel Becerilerinin Değerlendirilmesi. Uzmanlık Tezi, Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk ve Ergen ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, İzmir, **2016**.

252. **Sağlam Ö.** Ortaöğretim Kurumlarında Yaşanan Şiddet Olgusu; Ankara Sincan Örneğinde Öğrencilerin Eğitim Önceliklerinin Şiddet Eğilimleri Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Ankara, **2009**.
253. **Schraiber LB, D'Oliveira AFPL, Couto MT.** Violence And Health: Recent Scientific Studies. *Rev Saúde Pública*, **2006**, 40:1-9
254. **Seçginli S, Erdoğan S, Demirezen E.** Okul Sağlığı Tarama Programı: Bir Pilot Çalışma Örneği. *Sted*, **2004**, 13(12):462-465
255. **Shaw M, Black DW.** Internet Addiction: Definition, Assessment, Epidemiology And Clinical Management. *CNS Drugs*. **2008**, 22(5):353-65.
256. **Shek DTL, Yu L.** Adolescent Internet Addiction in Hong Kong: Prevalence, Change, and Correlates. *J Pediatr Adolesc Gynecol*, **2016**, 29:22-S30
257. **Shim YS.** The Impact of the Internet on Teenagers' Face-to-Face Communication. Doctorate Thesis, Southern Illinois University, Carbondale, **2006**.
258. **Silver ME, Field TM, Sanders CE, Diego M.** Angry Adolescents Who Worry About Becoming Violent. *Adolescence*, **2000**, 35(140):663-669
259. **SPSS Inc.** SPSS for Windows. Version 21.0, SPSS Inc., United States, **2012**.
260. **Soydan ZM.** Üniversite Öğrencilerinin İnternet Bağımlılığı ile Depresyon ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Entitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul, **2015**.
261. **Subrahmanyam K, Greenfield P.** Online Communication and Adolescent Relationships. *Future of Children*, **2008**, 18(1):119-146
262. **Subrahmanyam K, Lin G.** Adolescents on The Net: Internet Use and Well-Being. *Adolescence*, **2007**, 42(168):659-677
263. **Susman EJ, Rogol A.** *Handbook of Adolescent Psychology*. 2nd ed., John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey, **2004**, s:15-44
264. **Süngü H.** Üniversite Öğrencilerinin Zararlı Madde Kullanımına İlişkin Tutumları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, **2014**, 11(26):167-194
265. **Şahin C, Korkmaz Ö.** İBÖnin Türkçeye Uyarlanması. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, **2011**, 32:110-115.
266. **Şahin C.** An Analysis of the Relationship between Internet Addiction and Depression Levels of High School Students. *Participatory Educational Research*, **2014**, 1(2):53-67.
267. **Şahin M.** İlköğretim Okulu Öğrencilerindeki İnternet Bağımlılığı. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı, İstanbul, **2011**.
268. **Şahin M.** Üniversite Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı ve Saldırganlık. *The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, **2014**, 27:43-52
269. **Şen M.** Türkiye'de Ergen Profili. *Aile ve Toplum*, **2011**, 12(7):89-102
270. **Şener G, Boydak Özan M.** İlköğretim Kurumlarında Yer Alan Öğretmen ve Öğrencilerin Şiddet Algıları. *SAÜ Eğitim Bilimleri Dergisi*, **2013**, 3(1):7-20
271. **Şenormancı Ö, Konkan R, Sungur MZ.** İnternet Bağımlılığı ve Bilişsel Davranışçı Terapisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, **2010**, 11:261-268
272. **Şerefhanoglu H, Nakiboğlu C, Gür H.** İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Bilgisayara Yönelik Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi: Balıkesir Örneği. *İlköğretim Online*. **2008**, 7:785-799
273. **Yolga Tahiroglu A, Celik GG, Uzel M** Internet use among Turkish adolescents. *Cyberpsychol Behav*. **2008**, 11: 537-543.
274. **Tahiroğlu AY, Çelik GG, Bahalı K, Avcı A.** Medyanın Çocuk ve Gençler Üzerine Olumsuz Etkileri; Şiddet Eğilimi ve İnternet Bağımlılığı. *New/Yeni Symposium Journal*, **2010**, 48(1):19-30
275. **Tathoğlu K.** Türkiye'de Aile İçi Kadına Şiddetin Psiko-Sosyal ve Kültürel Dinamiklerinin Değerlendirilmesi. *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, **2013**, 1(1):109-128
276. TBMM. Türkiye Büyük Millet Meclisi Dilekçe Komisyonu Genel Kurulu Raporu. Tarih: 29.12.2005, Karar No:18.
277. **Tel H.** Gizli Sağlık Sorunu: Ev İçi Şiddet ve Hemşirelik Yaklaşımları, *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, **2002**, 6 (2):1-9.
278. **Tel M, Köksalan B.** Yeni Bir Boş Zaman Aktivitesi Olarak İnternet: Öğretim Üyeleri Örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. **2009**, 8(28): 526-272. Erişim: <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423879115.pdf> Erişim Tarihi: 12.08.2016

279. **Teyfur M.** Evaluation of the Events Reported in the Media about Violence in Schools. Elementary Education (Online), **2014**, 13(4):1311-1330. Erişim: <http://ilkogretim-online.org.tr> Erişim Tarihi: 12.09.2016
280. **Tezcan M.** Bir Şiddet Ortamı Olarak Okul. *Yapı Kredi Yayınları Üç Aylık Düşünce Dergisi*, **1996**, 4(7):105-108
281. **Thomas S, Smith H.** School Connectedness, Anger Behaviors, and Relationships of Violent And Nonviolent Youth. *Perspectives in Psychiatric Care*, **2004**, 40:135-148.
282. **Tsushima M.** Economic Structure And Crime: The Case of Japan. *Journal of Socio-Economics*, **1996**, 25(4):497-515
283. **Tutgun A, Deniz L, Moon MK.** A Comparative Study of Problematic Internet Use And Loneliness Among Turkish And Korean Prospective Teachers. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, **2011**, 10(4):14-30
284. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). Çocuk İşgücü Anketi Sonuçları, **2012**
285. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). 06-15 Yaş Grubu Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanımı ve Medya, **2013**.
286. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması, **2016**.
287. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). İstatistiklerle Gençlik, **2015**.
288. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması, **2014**.
289. **Tümer A, Şahin S.** Ergenlerin Riskli Sağlık Davranışları. *Sağlık ve Toplum*, **2011**, 21(1):32-38
290. **Türküm As.** Okulda Şiddet: Problem Çözme Becerilerine İlişkin Algıları Ergenleri Ne Kadar Koruyor?. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, **2011**, 11(1):115-132
291. **Uluçay T.** Müzik Eğitiminin Ortaöğretim Öğrencilerinin Şiddet Eğilimlerine Etkisi. Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Müzik Eğitimi Bilim Dalı, Malatya, **2012**.
292. United Nations Population Fund (UNFPA). Dünya Nüfus Günü "Gençlere Yatırım". **2016**. Erişim: <http://www.un.org.tr/news/WPD2014BilgiNotu.pdf> Erişim Tarihi: 01.09.2016
293. United Nations International Children's Emergency Fund (UNICEF). Türkiye'de Çocukların Durumu Raporu. **2011**. Erişim: <https://abdigm.meb.gov.tr/projeler/ois/egitim/032.pdf> Erişim Tarihi: 01.09.2016
294. **Usta E, Bozdoğan AE, Yıldırım K.** Sınıf Öğretmeni Adaylarının İnternet Kullanımına İlişkin Tutumlarının Değerlendirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, **2007**, 8(1):209-222
295. **Üçkardeş Aslan E.** Mersin Üniversitesi Öğrencileri Arasında İnternet Bağımlılığının Değerlendirilmesi. Uzmanlık Tezi, 2010, Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı, Mersin, **2010**.
296. **Ülgen V.** 12-18 Yaş Arası Ergenlerde İnternet Bağımlılığında Sosyal Karışıklılık ve Yordayıcı Faktörlerin Değerlendirilmesi. Uzmanlık Tezi, Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi Pedik Eğitim Araştırma Hastanesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, İstanbul, **2014**.
297. **Üneri ÖŞ, Tandır C.** Bir Grup Lise Öğrencisinde İnternet Bağımlılığı Değerlendirmesi: Kesitsel Bir Çalışma. *Düşünen Adam Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, **2011**, 24:265-272
298. **Vahip I.** Evdeki Şiddet ve Gelişimsel Boyutu: Farklı Bir Açından Bakış. *Türk Psikiyatri Dergisi*, **2002**, 13(4):312-319
299. **Vackle M, Bonte S, Weber BD, Rots I.** Internet Parenting Styles and The İmpact On Internet Use of Primary School Children. *Computers & Education*, **2010**, 55:454-464
300. **Wallner B.** The Influence of Nutrition on Primate Sociality. *J Primatol*, **2012**, 1(2):109
301. **Walschbusch DA.** A Meta-Analytic Examination of Comorbid Hyperactive–Impulsive–Attention Problems and Conduct Problems. *Psychological Bulletin*, **2002**, 128(1):118-150
302. **Whang LSM, Lee S, Chang G.** Internet Over-Users' Psychological Profiles: A Behavior Sampling Analysis on Internet Addiction. *Cyberpsychology & Behavior*, **2003**, 6(2):143-150
303. World Health Organisation . World Report on Violence and Health. WHO. Geneva. **2002** Erişim: http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/42495/1/9241545615_eng.pdf Erişim Tarihi: 02.09.2016
304. World Health Organisation. Preventing Child Maltreatment: A Guide To Taking Action and Generating Evidence. WHO. **2006**. Erişim: http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/43499/21/9241594365_tur.pdf Erişim Tarihi: 02.09.2016
305. World Health Organisation. Promoting The Health of Young People in Custody. WHO. Copenhagen. **2003**. Erişim: http://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0006/99015/e81703.pdf Erişim Tarihi: 02.09.2016

306. World Health Organization. Global status report on violence prevention, WHO. **2014**. Erişim: http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/status_report/global_status_violence_prevention.pdf Erişim Tarihi: 03.09.2016
307. World Health Organization. Adolescent Development. WHO. **2016**. Erişim: http://www.who.int/maternal_child_adolescent/topics/adolescence/dev/en/ Erişim Tarihi: 03.09.2016
308. **Wu CY, Lee MB, Liao SC, Chang LP**. Risk Factors of Internet Addiction among Internet Users: An Online Questionnaire Survey. *PLoS ONE*, **2015**, 10(10): e0137506.
309. **Yakut S**. Lise Öğrencilerinde Dindarlık-Şiddet Eğilimi İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Isparta, **2012**.
310. **Yalçın Ö, Erdoğan A**. Şiddet ve Agresyonun Nörobiyolojik, Psikososyal ve Çevresel Nedenleri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, **2013**, 5(4):388-419
311. **Yang SC, Tung CJ**. Comparison Of Internet Addicts and Non-Addicts in Taiwanese High School. *Computers in Human Behavior*, **2007**, 23:79-96
312. **Yavuzer H**. *Çocuk Psikolojisi*. Remzi Kitabevi, 16. Basım, İstanbul, s:277, **1998**.
313. **Yavuzer H, Ko CH, Yen JY, Cheng CP**. The Multidimensional Correlates Associated With Short Nocturnal Sleep Duration and Subjective Insomnia Among Taiwanese Adolescents. *SLEEP*, **2008**, 31(11):1515-1525
314. **Yılmaz E, Şahin YL, Haseski Hİ, Erol O**. Lise Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi: Balıkesir İli Örneği. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, **2014**, 4(1):133-144
315. **Yoo HJ, Cho SC, Ha J, Yune SK, Kim SJ, ve ark**. Attention Deficit Hyperactivity Symptoms and Internet Addiction. *Psychiatry and Clinical Neurosciences*, **2004**, 58:487-494
316. **Young KS**. Internet Addiction: The Emergence of A New Clinical Disorder. *CyberPsychology and Behavior*, **1996**, 1(3):237-244
317. **Young KS**. What Makes The Internet Addictive: Potential Explanations For Pathological Internet Use. 105th Annual Conference of the American Psychological Association, Chicago, **1997**.
318. **Young KS**. Internet addiction. *Am Behav Sci* **2004**, 48:402-441.
319. **Young KS**. Cognitive Behaviour Therapy With İnternet Addicts: Treatment Outcomes and İmplications. *Cyberpsychol Behav* **2007**, 10:671-679.
320. **Yörükoğlu A**. Gençlik Çağı. Özgür Yayın Dağıtım Ltd.Şti, İstanbul, 13-21, **1998**.
321. Yaşama Dair Vakıf. Türkiye “Gençlik Halleri” Araştırması. (YADA). **2008**. Erişim: <http://tr.yada.org.tr/pdf/668f097804209f466d3896939a6d5c68.pdf> Erişim Tarihi: 05.09.2016
322. **Yurtal F, Cenkseven F**. İlköğretim Okullarında Zorbalığın Yaygınlığı ve Doğası. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, **2007**, 111(28): 1-13b

EKLER

EK-1. AYDINLATILMIŞ ONAM

T.C.
MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
TAYFUR ATA SÖKMEN TIP FAKÜLTESİ
KLİNİK ARAŞTIRMALAR
TIBBİ ETİK KURULU

Gönüllülerin Bilgilendirilmiş Olur / (Rıza) Formu

Araştırmanın Konusu	: “Ergenlerde İnternet Bağımlılığı ve Şiddete Eğilim Düzeylerinin Belirlenmesi”
Araştırmanın Amacı	: Ergenlerde İnternet Bağımlılığı ve Şiddete Eğilim Düzeylerini Belirlemek
Araştırmaya Katılma Süresi	: 40-45/dk
Araştırmaya Katılacak Yaklaşık Gönüllü Sayısı:	408

Araştırmacının Açıklaması

Sevgili Kardeşim,

Ergenlerde İnternet Bağımlılığı ve Şiddete Eğilim Düzeylerinin Belirlenmesine yönelik bir araştırma yapmaktayım. Araştırmanın ismi “Ergenlerde İnternet Bağımlılığı ve Şiddete Eğilim Düzeylerinin Belirlenmesi” dir. Sizin de bu araştırmaya katılmanızı öneriyorum. Ancak hemen söyleyeyim ki bu araştırmaya, sizin aileniz ya da öğretmeniniz katılmayı istese dahi katılıp katılmamakta serbestsiniz. Çalışmaya katılım gönüllülük esasına dayalıdır. Kararınızdan önce araştırma hakkında sizi bilgilendirmek istiyorum. Bu bilgileri okuyup anladıktan sonra araştırmaya katılmak isterseniz formu imzalayınız.

Bu araştırmayı yapmak istememin nedeni, internet bağımlılığı ve şiddete eğilim düzeylerinizi belirleyerek okul, aile ve sosyal hayat ortamınızın sağlıklı ve güvenli hale getirilmesi ve sizin iyilik halinizin devamının sağlanması açısından oldukça önemli olmasıdır. Bu bakımdan çalışmamın bu alandaki hemşirelik hizmetlerinin planlanması ve yürütülmesinde rehber olacağı düşünülmektedir. Bu nedenle araştırmaya katılmanızın sizin yaşam kalitesine katkı sağlayacağını düşünmemdir.

Çalışmaya katılmayı kabul etmeniz durumunda öncelikle size; siz, aileniz, günlük yaşam ortamınız, sosyal ortamınız, bilgisayar ve internet kullanımınıza ilişkin toplamda 26 sorudan oluşan kişisel bilgi formu vereceğim ve doldurmanızı isteyeceğim. Daha sonra size internet bağımlılığınızı ve şiddete eğiliminizi belirlemeye yönelik, 19 soruluk İBÖ ve 20 soruluk ŞEÖ olmak üzere iki ölçek vereceğim ve doldurmanızı isteyeceğim. Kişisel bilgi formu ve ölçeklerin doldurulması yaklaşık 40-45dk. sürecektir.

Şunu bilmeniz gerekir ki çalışma sonunda elde edilen bilgiler, kimliğiniz belirtilmeden ancak bilimsel nitelikteki çalışmalarda kullanılacaktır, tüm bu bilgiler başka bir amaç için kullanılmayacaktır ve başkalarına verilmeyecektir.

Bu çalışmaya katılmanız için sizden herhangi bir ücret istenmeyecek ve çalışmaya katıldığınız için size ek bir ödeme de yapılmayacaktır. Bu araştırmaya katılmak tamamen isteğe bağlıdır ve reddettiğiniz takdirde eğitim-öğrenim koşullarınızda hiçbir değişiklik olmayacak aynı hizmeti almaya devam edeceksiniz. Yine çalışmanın herhangi bir aşamasında da ayrılma hakkına sahipsiniz.

Şimdiden vereceğiniz samimi yanıtlar, paylaşımlarınız, işbirliğiniz ve yardımlarınız için teşekkür ederim.

Adres: MKÜ Sağlık Bilimleri Enstitüsü Toplum Ruh Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı
Serinyol/Hatay

Tel: 0326 2455774 Cep: 0531XXXXXXX

e-mail: sercanmansuroglu@gmail.com

Katılımcının Beyanı

Sayın Hemşire Sercan MANSUROĞLU tarafından bir araştırma yapılacağı belirtilerek bu araştırma ile ilgili yukarıdaki bilgiler bana aktarıldı. Bu bilgilerden sonra böyle bir araştırmaya “katılımcı” olarak davet edildim. Eğer bu araştırmaya katılırsam araştırmacı ile aramda kalması gereken bana ait bilgilerin gizliliğine bu araştırma sırasında da büyük özen ve saygı ile yaklaşılacağına inanıyorum. Araştırma sonuçlarının eğitim ve bilimsel amaçlarla kullanımı sırasında kişisel bilgilerimin ihtimamla korunacağı konusunda bana yeterli bilgi verildi. Çalışmanın yürütülmesi sırasında herhangi bir sebep göstermeden araştırmadan çekilebilirim. Ancak araştırmacıları zor durumda bırakmamak için araştırmadan çekileceğimi önceden bildirmemim uygun olacağına bilincindeyim. Ayrıca eğitim-öğrenim koşullarımda hiçbir değişiklik olmamak koşuluyla araştırmacı tarafından araştırma dışı tutulabilirim. Araştırma için yapılacak harcamalarla ilgili herhangi bir parasal sorumluluk altına girmiyorum. Bana da bir ödeme yapılmayacaktır. Araştırma sırasında bir sorun ile karşılaştığımda; herhangi bir saatte, araştırmacı Sercan Mansuroğlu'na 0326 2455774 ile 0531XXXXXXX no'lu telefonlardan ve Mustafa Kemal Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Toplum Ruh Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı adresinden arayabileceğimi biliyorum.

Yukarıdaki, araştırmadan önce gönüllüye verilmesi gereken bilgileri içeren metni okudum. Bana, tanık huzurunda aşağıda konusu belirtilen araştırmayla ilgili yazılı ve sözlü açıklama yapıldı. Araştırmaya gönüllü olarak katıldığımı ve katılmama hakkımın olduğunu, araştırma başladıktan sonra devam etmeyi istememe hakkına sahip olduğum gibi kendi isteğime bakılmaksızın araştırmacı tarafından araştırma dışı bırakılabileceğimi biliyorum. Bu koşullarda söz konusu araştırmaya, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın, kendi rızam ile katılmayı kabul ediyorum.

GÖNÜLLÜ	
Adı Soyadı: Adresi:	Telefon : (0) Faks : (0) İmza
Bilgi Verebilecek Kişi:	
VELİ, VASİ VEYA VEKİL (18 yaşından küçük olanlar için)	
Adı Soyadı: Adresi:	Telefon : (0) Faks : (0) İmza:
Yakınlığı:	
ARAŞTIRMACI	
Adı Soyadı: Adresi:	Telefon : (0) Faks : (0) İmza
GEREKTİĞİNDE GÖNÜLLÜ VEYA YAKINININ BAŞVURABİLECEĞİ KİŞİ:	
Adı Soyadı: Adresi:	Telefon : (0) Faks : (0) İmza
TANIK:	
Adı Soyadı: Görevi Adresi:	Telefon : (0) Faks : (0) İmza

EK-2. KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Değerli Katılımcılar;

Bu araştırma Ergenlerde İnternet Bağımlılığı ve Şiddete Eğilim Düzeylerini belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Sizlerle görüşerek, bilgi ve deneyimlerinizden yararlanmak istiyoruz. Bilgiler anket formu ile toplanacaktır. Yaptığımız görüşmelerde kimlik bilgileriniz ve özel yaşamınıza dair bilgiler gizli tutulacaktır. Ankete vereceğiniz yanıtlar araştırmacılar dışında hiç kimse tarafından okunmayacak ve farklı bir amaçla kullanılmayacaktır. Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

Sercan MANSUROĞLU

Mustafa Kemal Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü

Toplum Ruh Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1. **Cinsiyetiniz nedir?** () Kız () Erkek
2. **Yaşınız:** () 13'ten küçük () 13-15 arası () 16-18 arası
() 18'den büyük
3. **Okulunuz:** (Yazınız)
4. **Sınıfınız:** () 9.Sınıf () 10.Sınıf () 11.Sınıf () 12.Sınıf
5. **Siz dahil kaç kardeşsiniz?**
() Tek çocuğum. () 1-2 kardeş () 3-4 kardeş () 4'ten fazla
6. **Anne ve babanız;**
() İkisi de sağ ve birlikte yaşıyorlar.
() İkisi de sağ, ayrı yaşıyorlar.
() Sadece annem sağ.
() Sadece babam sağ.
() İkisi de hayatta değil.
7. **Anne ve babanızın eğitim düzeyi nedir?**

	Anne	Baba
Okur yazar değil.....	()	()
İlkokul mezunu.....	()	()
Ortaokul mezunu.....	()	()
Lise mezunu.....	()	()
Üniversite mezunu.....	()	()
Lisansüstü.....	()	()
8. **Anneniz gelir sağlayıcı bir işte çalışıyor mu?**
() Evet () Hayır
9. **Babanız gelir sağlayıcı bir işte çalışıyor mu?**
() Evet () Hayır

10. Ailenizin gelir düzeyi nedir?

- Asgari ücretten az
 Asgari ücret- 1500 TL
 1501 TL – 2500 TL
 2501 TL ve üzeri

11. Kendinize ait bir bilgisayarınız var mı?

- Evet Hayır

12. Ne kadar süredir bilgisayar kullanıyorsunuz?

- 1 yıldan az 1-3 yıl 4-6 yıl 6 Yıldan fazla

13. İnternete çoğunlukla nereden bağlanırsınız?

- Evden İnternet kafeden
 Okuldan Cep telefonundan
 Diğer(Varsa Yazınız).....

14. Bilgisayarı günlük kaç saat kullanıyorsunuz?

- 1 saatten az
 1-3 saat
 4-6 saat
 7-9 saat
 9 saatten fazla

15. İnterneti günlük kaç saat kullanıyorsunuz?

- 1 saatten az
 1-3 saat
 4-6 saat
 7-9 saat
 9 saatten fazla

16.İnterneti hangi amaçla kullanıyorsunuz? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)

- Arkadaşlarla iletişim
 Oyun Oynama
 Haber okuma/izleme
 Sosyal ağlarda (Facebook, Twitter vb.) paylaşımında bulunma
 Bilgi/Ödev arama
 Müzik, film izleme/indirme
 Yeni arkadaşlıklar edinme
 Alışveriş yapma
 Diğer(Varsa Yazınız).....

17.Anne ve babanız internet kullanır mı?

	Anne	Baba
Evet.....()	☐	☐
Hayır.....()	☐	☐

18. Aileniz internet kullanımınıza müdahale eder mi?

- Evet Hayır

19. TV’de en çok izlediğiniz program türü hangisidir?(Birden çok seçenek işaretleyebilirsiniz.)

- Diziler
 Yarışma programları
 Haberler
 Açık oturum tartışmaları
 Şiddet içeren filmler
 Korku filmleri
 Kahramanlık filmleri
 Evlilik programları
 Çizgi filmler
 Diğer(Varsa Yazınız).....

20. Karşı cinsten yakın arkadaşınız (sevgiliniz) var mı?

- Evet Hayır

21. Düzenli olarak spor yapar mısınız?

- Evet Hayır

22. Günde ortalama saat uyursunuz?

- 6 saatten az
 6-8 saat
 9-12 saat
 12 saatten fazla

23. Aile bireylerinizin size ya da birbirine şiddet (fiziksel/sözel/psikolojik/ekonomik olarak) uyguladığı olur mu?

- Evet Hayır

24. Sigara ya da alkol kullanıyor musunuz?

- Sadece sigara kullanırım.
 Sadece alkol tüketirim.
 Her ikisini kullanır/tüketirim.
 Sadece sigarayı denedim
 Sadece alkolü denedim.
 Hiçbirini kullanmam/tüketmem.

25. Okul dışında herhangi bir gelir sağlayıcı işte çalışıyor musunuz?

- Evet Hayır

26. Yaşadığınız yer;

- Ailele
 Öğrenci Yurdu
 Yetiştirme Yurdu
 Diğer(Varsa Yazınız).....

EK-3. İNTERNET BAĞIMLILIĞI ÖLÇEĞİ (İBÖ)

AÇIKLAMA: Aşağıda internet kullanımıyla ilgili çeşitli durumlar verilmiştir. Sizden, her ifadeyi dikkatlice okumanız ve kendiniz için doğru olan ifadenin altına (X) işaretini koymanız istenmektedir. Lütfen boş madde bırakmayınız ve her durum için bir işaretleme yapınız.		(1) Hiç uygun değil	(2) Biraz uygun	(3) Uygun	(4) Oldukça uygun	(5) Tamamen uygun
1.	İnternete uzun süreli bağlanmadığımda aklım internetle meşguldür.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
2.	İnternete bağlı olup online olmadığımında aklım sürekli olarak internete takılıp kalıyor.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
3.	Çok uzun süre internetten uzak kalmışsam, huzursuz ve sinirli oluyorum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
4.	İnternette önceden planladığımdan daha çok zaman harcıyorum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
5.	İnternette birkaç dakikalığına sörf yapmayı girip, bir türlü bırakamıyorum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
6.	İnternette geçirdiğim zamanı azaltmayı denedim ama sonuç alamadım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
7.	İnternet için harcayabileceğim paradan çok daha fazlasını harcıyorum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
8.	İnternette geçirdiğim zaman, başlangıçtaki dönemle karşılaştırılınca gitgide artıyor.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
9.	İnternete daha fazla zaman ayırma isteğim, geçmişe göre sürekli artıyor.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
10.	Başlangıçta sadece yapmam gereken işler için online etkinliklere vakit ayırırken, şimdi internete daha fazla zaman ayırıyorum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
11.	İnternet etkinlikleri günlük yaşamımı giderek daha fazla yönlendiriyor.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
12.	İnternet kullanmaya başladığımdan beri, bazı arkadaşlarım benden uzaklaştı.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
13.	Çok değer verdiğim kişiler, internette çok fazla zaman harcadığımdan benden şikâyetçi oluyorlar.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
14.	Okul/meslek/aile ve benzeri yaşamımdaki verimliliğim internet kullanmam yüzünden azalıyor.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
15.	Çok değer verdiğim kişiler bende, internet kullanmaya başladığımdan beri olumsuz yönde değişiklikler olduğunu söylüyorlar.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
16.	İnternette daha fazla zaman geçirebilmek için sık sık sorumluluklarımı aksatıyorum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
17.	İnternet yüzünden bazen randevularımı kaçıyorum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
18.	Online dünyasını keşfettiğim andan itibaren başkalarıyla daha az zaman geçiriyorum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
19.	İnternetle öylesine sık ve yoğun meşgul oluyorum ki bazen işverenlerimle /okulla /aile bireyleri ve benzeri ile sorunlarım oluyor.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)

EK-4. ŞİDDET EĞİLİMİ ÖLÇEĞİ

MADDELER	Hiçbir zaman	Bazen	Her zaman
1) Birine çok öfkelendiğimde onun canını acıtmak isterim.	()	()	()
2) Konuşarak çözülemeyen sorunlar için şiddete başvurulabilir.	()	()	()
3) Şiddet içeren filmler izlemekten hoşlanırım.	()	()	()
4) Biriyle tartışırken içimden onu yumruklamak gelir.	()	()	()
5) Bana vurulduğunda gücüm yeterse karşılık vermek isterim.	()	()	()
6) Öfkelendiğimde çevremdeki herkesi cezalandırmak isterim.	()	()	()
7) Bilgisayarda savaş oyunları oynamaktan hoşlanırım.	()	()	()
8) Bana vuranlardan öç almak isterim.	()	()	()
9) Boks maçlarını izlemekten hoşlanırım.	()	()	()
10) Şiddet içeren filmlerin yasaklanması gerektiğini düşünürüm.	()	()	()
11) Bugüne kadar birçok hayvana zarar verdiğim olmuştur.	()	()	()
12) Birinin diğerini dövmesini izlemekten zevk alırım.	()	()	()
13) Rakip olduğum kişileri kaba kuvvetle alt etmek isterim.	()	()	()
14) Birine fikrimi kabul ettiremezsem üstüne yürürüm.	()	()	()
15) Öğretmenlerim genellikle öfkeli davranışlarımdan şikâyetçidir.	()	()	()
16) Öfkelendiğimde karşımdakine zarar verdiğim olur.	()	()	()
17) Bazı insanlara karşı fiziksel güç kullanmak gereklidir.	()	()	()
18) Benden küçüklerin canını acıttığım olur.	()	()	()
19) Benimle alay edenlerin canını acıtmak isterim.	()	()	()
20) Bazen o kadar öfkelenirim ki, birilerine zarar vermeden sakinleşemem.	()	()	()

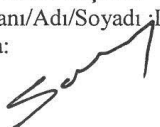
EK-5. ETİK KURUL KARAR FORMU

MKÜ
TAYFUR ATA SÖKMEN TIP FAKÜLTESİ
KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU KARAR FORMU

ARAŞTIRMANIN AÇIK ADI	Ergenlerde internet bağımlılığı ve şiddete eğilim düzeylerinin belirlenmesi	
ARAŞTIRMANIN PROTOKOL KODU	16/09/2015/120	
ETİK KURUL BİLGİLERİ	ETİK KURULUN ADI	MKÜ TAYFUR ATA SÖKMEN – TIP FAKÜLTESİ KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU
	AÇIK ADRESİ:	MKÜ Alahan Kampüsü Antakya HATAY
	TELEFON	0326 245 51 14
	FAKS	0326 245 51 14
	E-POSTA	tipetik@gmail.com

BAŞVURU BİLGİLERİ	KOORDİNATÖR/SORUMLU ARAŞTIRMACI UNVANI/ADI/SOYADI	Yrd.Doç.Dr.Hatice TAMBAĞ			
	KOORDİNATÖR/SORUMLU ARAŞTIRMACININ UZMANLIK ALANI	Hemşirelik Anabilim Dalı			
	KOORDİNATÖR/SORUMLU ARAŞTIRMACININ BULUNDUĞU MERKEZ	MKÜ Hatay Sağlık Yüksekokulu			
	DESTEKLEYİCİ				
	DESTEKLEYİCİNİN YASAL TEMSİLCİSİ				
	ARAŞTIRMANIN FAZİ VE TÜRÜ	FAZ 1	☐		
		FAZ 2	☐		
		FAZ 3	☐		
		FAZ 4	☐		
		Gözlemsel ilaç çalışması	☐		
İlaç dışı klinik araştırma		☐			
DİĞER İSE BELİRTİNİZ					
ARAŞTIRMAYA KATILAN MERKEZLER	TEK MERKEZ ☒	ÇOK MERKEZLİ ☐	ULUSAL ☐	ULUSLAR ARASI ☐	

Etik Kurul Başkanı
Unvanı/Adı/Soyadı : Doç.Dr.Nazan SAVAŞ
İmza:

Not: Etik kurul başkanının her sayfada imzasının olması gerekmektedir.

EK-5. ETİK KURUL KARAR FORMU (DEVAM)

MKÜ
TAYFUR ATA SÖKMEN TIP FAKÜLTESİ
KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU KARAR FORMU

ARAŞTIRMANIN AÇIK ADI	Ergenlerde internet bağımlılığı ve şiddete eğilim düzeylerinin belirlenmesi
ARAŞTIRMANIN PROTOKOL KODU	16/09/2015/120

DEĞERLENDİRİLEN BELGELER	Belge Adı	Tarihi	Versiyon Numarası	Dili		
		ARAŞTIRMA PROTOKOLÜ	2015/102	1	Türkçe ☒	İngilizce ☐
	BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU		1	Türkçe ☒	İngilizce ☐	Diğer ☐
	OLGU RAPOR FORMU			Türkçe ☐	İngilizce ☐	Diğer ☐
	ARAŞTIRMA BROŞÜRÜ			Türkçe ☐	İngilizce ☐	Diğer ☐
DEĞERLENDİRİLEN DİĞER BELGELER	Belge Adı	Açıklama				
	SİGORTA	☐				
		☐				
	BİYOLOJİK MATERİYEL TRANSFER FORMU	☐				
	İLAN	☐				
	YILLIK BİLDİRİM	☐				
	SONUÇ RAPORU	☐				
	GÜVENLİLİK BİLDİRİMLERİ	☐				
DİĞER:	☐					
KARAR BİLGİLERİ	Karar No:02	Tarih: 17/09/2015				
	Yukarıda bilgileri verilen başvuru dosyası ile ilgili belgeler araştırmannın/çalışmanın gerekçe, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak incelenmiş ve uygun bulunmuş olup araştırmannın/çalışmanın başvuru dosyasında belirtilen merkezlerde gerçekleştirilmesinde etik ve bilimsel sakınca bulunmadığına toplantıya katılan etik kurul üye tam sayısının salt çoğunluğu ile karar verilmiştir. Klinik Araştırmalar Hakkında Yönetmelik kapsamında yer alan araştırmalar/çalışmalar için Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Kurumu'ndan izin alınması gerekmektedir.					

KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU	
ETİK KURULUN ÇALIŞMA ESASI	Klinik Araştırmalar Hakkında Yönetmelik, İyi Klinik Uygulamaları Kılavuzu
BAŞKANIN UNVANI / ADI / SOYADI:	DOÇ.DR.NAZAN SAVAŞ

Unvanı/Adı/Soyadı	Uzmanlık Alanı	Kurumu	Cinsiyet		Araştırma ile ilişki		Katılım *		İmza
			E ☐	K ☒	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	
Doç.Dr.Nazan SAVAŞ	Halk Sağlığı	MKÜ T.A.S. Tıp Fakültesi	E ☐	K ☒	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	
Prof.Dr.Cumali GÖKÇE	İç Hastalıkları	MKÜ T.A.S. Tıp Fakültesi	E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	
Prof.Dr.Aydiner KALACI	Ortopedi ve Travmatoloji	MKÜ T.A.S. Tıp Fakültesi	E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	
Doç.Dr.Zafer YÖNDEN	Tıbbi Biyokimya	MKÜ T.A.S. Tıp Fakültesi	E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☐	H ☒	İzinli
Doç.Dr.Burçin ÖZER	Tıbbi Mikrobiyoloji	MKÜ T.A.S. Tıp Fakültesi	E ☐	K ☒	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	
Yrd.Doç.Dr.Nestihan PINAR	Tıbbi Farmakoloji	MKÜ T.A.S. Tıp Fakültesi	E ☐	K ☒	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	
Yrd.Doç.Dr.Fatih SEFİL	Fizyoloji	MKÜ T.A.S. Tıp Fakültesi	E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	

Etik Kurul Başkanı
Unvanı/Adı/Soyadı : Doç.Dr.Nazan SAVAŞ
İmza:

Not: Etik kurul başkanının her sayfada imzasının olması gerekmektedir.

EK-5. ETİK KURUL KARAR FORMU (DEVAM)

MKÜ
TAYFUR ATA SÖKMEN TIP FAKÜLTESİ
KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU KARAR FORMU

ARAŞTIRMANIN AÇIK ADI		Ergenlerde internet bağımlılığı ve şiddete eğilim düzeylerinin belirlenmesi							
ARAŞTIRMANIN PROTOKOL KODU		16/09/2015/120							
Av.Süleyman TENKEKİCİOĞLU	Hukuk	MKÜ Hukuk Müşavirliği	E ✓	K ☐	E ☐	H ✓	E ☐	H ✓	Katılmadı
Yusuf COŞKUN	Esnaf	Serbest Çalışan	E ✓	K ☐	E ☐	H ✓	E ✓	H ☐	<i>[Signature]</i>
Osman ÖZKAN	Eğitimci	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	E ✓	K ☐	E ☐	H ✓	E ☐	H ✓	Katılmadı
Murat EKENER	Kimyager	Serbest Çalışan	E ✓	K ☐	E ☐	H ✓	E ✓	H ☐	<i>[Signature]</i>

*:Toplantıda Bulunma

Etik Kurul Başkanı
Unvanı/Adı/Soyadı: Doç.Dr.Nazan SAVAŞ
İmza:

[Signature]

Not: Etik kurul başkanının her sayfada imzasının olması gerekmektedir.

EK-6. KURUM İZİN YAZISI

T.C.
HATAY VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 80061924-150-E.8742271
Konu : Yüksek Lisans
(Sercan MANSUROĞLU)

03.09.2015

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : MKÜ Rektörlüğü Toplum Ruh Sağlığı Hemşirelik Anabilim Dalı Başkanlığının bila tarih ve 300 sayılı yazısı,

Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Toplum Ruh Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Sercan MANSUROĞLU' nun ergenlerde internet bağımlılığı ve şiddete eğilimin belirlenmesi konulu tez çalışmalarını İlimiz Antakya İlçesinde bulunan Özel Ata Lisesi, Hatay Erol Bilecik Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Osman Ökten Anadolu Lisesi ve Antakya Atatürk Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde dersleri aksatmamak kaydıyla yapması hususunu

Olurlarınıza arz ederim.

Bahri KARABULUT
İl Milli Eğitim Şube Müdürü

OLUR
03.09.2015

Kemal KARAHAN
Vali a.
İl Milli Eğitim Müdür V.

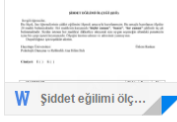
EK-7. ÖLÇEK İZİNLERİ

 Ozlem HASKAN AVCI <haskan@hacettepe.edu.tr> 2.06.2015 ☆ ↶ ↷
Alıcı: bana ▾

🇹🇷 > 🇬🇧 İletiyi çevir Türkçe için kapat ×

Anladım Sercan bey. sanırım böylesi daha isabetli oldu. Ölçeği ekte gönderiyorum. 10. madde reverse olup tersinden puanlanmalıdır. Alt ölçek bulunmamaktadır. Detaylı bilgilere Eğitim ve Bilim dergisi 2012 arşivinde yer alan makalemizden ulaşabilirsiniz. Çalışmalarınızda başarılar dilerim.

...

 Sercio Man <sercanmansuroglu@gmail.com> 2.06.2015 ☆ ↶ ↷
Alıcı: Ozlem ▾

Özlem Hocam, izniniz ve yardımınız için teşekkür ederim.

Sercan MANSUROĞLU

2 Haziran 2015 22:03 tarihinde Ozlem HASKAN AVCI <haskan@hacettepe.edu.tr> yazdı:

...

 Cengiz ŞAHİN <csahin40@gmail.com> 29.05.2015 ☆ ↶ ↷
Alıcı: bana ▾

🇹🇷 > 🇬🇧 İletiyi çevir Türkçe için kapat ×

Sercan Mansuroğlu, İnternet Bağımlılığı Ölçeğini çalışmanızda kullanabilirsiniz. Ekleri daha önce göndermişim. Kolay gelsin, başarılar dilerim.

Doç.Dr. Cengiz Şahin

26 Mayıs 2015 23:13 tarihinde Cengiz ŞAHİN <csahin40@gmail.com> yazdı:

...

 [Yanıtla veya Yönlendir](#)

15 GB'lık kotanın 3,98 GB'ı (%26) kullanılıyor
[Yönet](#)

[Şartlar](#) - [Gizlilik](#)

Son hesap etkinliği: 16 dakika önce
[Ayrıntılar](#)

EK-8: EK ÇİZELGELER

Ek Çizelge 1. Ergenlerin Anne Çalışma Durumuna Göre İnternet Bağımlılığı ve Şiddet Eğilimi Düzeyleri

ANNE ÇALIŞMA DURUMU		ÖLÇEKLER				
		İBÖ				ŞEÖ
		Kontrol Kaybı	Daha Fazla Online Kalma İsteği	Sosyal İlişkilerde Olumsuzluk	Toplam	
Çalışan	N	103	103	103	103	103
	Median	2,00	1,75	1,25	1,68	1,75
	Q1-Q3	1,29-2,71	1,25-2,50	1,00-1,75	1,26-2,26	1,50-2,00
Çalışmayan	N	434	434	434	434	434
	Median	1,71	1,50	1,25	1,58	1,75
	Q1-Q3	1,29-2,43	1,00-2,50	1,00-2,00	1,21-2,21	1,45-2,05
	Z*	-1,86	-0,68	-0,20	-1,05	-0,16
	P	0,062	0,495	0,839	0,294	0,867

*Mann Whitney U Testi

Ek Çizelge 2. Ergenlerin Baba Çalışma Durumuna Göre İnternet Bağımlılığı ve Şiddet Eğilimi Düzeyleri

BABA ÇALIŞMA DURUMU		ÖLÇEKLER				
		İBÖ				ŞEÖ
		Kontrol Kaybı	Daha Fazla Online Kalma İsteği	Sosyal İlişkilerde Olumsuzluk	Toplam	
Çalışan	N	488	488	488	488	488
	Median	1,71	1,50	1,25	1,58	1,75
	Q1-Q3	1,29-2,43	1,25-2,50	1,00-1,87	1,21-2,21	1,45-2,05
Çalışmayan	N	49	49	49	49	49
	Median	1,71	1,50	1,12	1,47	1,75
	Q1-Q3	1,14-2,71	1,00-2,62	1,00-1,75	1,05-2,26	1,40-2,02
	Z*	-0,69	-0,33	-1,17	-0,90	-0,81
	P	0,487	0,736	0,239	0,364	0,417

*Mann Whitney U Testi

Ek Çizelge 3. Ergenlerin Annenin İnternet Kullanma Durumuna Göre İnternet Bağımlılığı ve Şiddet Eğilimi Düzeyleri

ANNENİN İNTERNET KULLANMA DURUMU		ÖLÇEKLER				
		İBÖ				ŞEÖ
		Kontrol Kaybı	Daha Fazla Online Kalma İsteği	Sosyal İlişkilerde Olumsuzluk	Toplam	
Kullanan	N	293	293	293	293	293
	Median	1,86	1,75	1,37	1,63	1,75
	Q1-Q3	1,29-2,57	1,25-2,50	1,00-2,00	1,21-2,26	1,45-2,02
Kullanmayan	N	244	244	244	244	244
	Median	1,57	1,5	1,25	1,53	1,75
	Q1-Q3	1,29-2,43	1,00-2,50	1,00-1,87	1,16-2,19	1,45-2,05
	Z*	-1,90	-1,47	-1,10	-1,53	-0,05
	P	0,057	0,140	0,268	0,125	0,954

*Mann Whitney U Testi

Ek Çizelge 4. Ergenlerin Babanın İnternet Kullanma Durumuna Göre İnternet Bağımlılığı ve Şiddet Eğilimi Düzeyleri

BABANIN İNTERNET KULLANMA DURUMU		ÖLÇEKLER				
		İBÖ				ŞEÖ
		Kontrol Kaybı	Daha Fazla Online Kalma İsteği	Sosyal İlişkilerde Olumsuzluk	Toplam	
Kullanan	N	336	336	336	336	336
	Median	1,78	1,75	1,25	1,63	1,75
	Q1-Q3	1,29-2,43	1,25-2,50	1,00-1,87	1,21-2,16	1,45-2,00
Kullanmayan	N	201	201	201	201	201
	Median	1,57	1,50	1,25	1,53	1,80
	Q1-Q3	1,14-2,50	1,00-2,37	1,00-1,93	1,16-2,26	1,45-2,05
	Z*	-1,39	-0,86	-0,71	-1,07	-1,15
	P	0,163	0,386	0,477	0,282	0,247

*Mann Whitney U Testi

Ek Çizelge 5. Ergenlerin İnterneti Kullanma Amacına Göre İnternet Bağımlılığı ve Şiddet Eğilimi Düzeyleri

İNTERNETİ KULLANMA AMACI		ÖLÇEKLER				
		İBÖ				ŞEÖ
		Kontrol Kaybı	Daha Fazla Online Kalma İsteği	Sosyal İlişkilerde Olumsuzluk	Toplam	
Haber Okuma/İzleme	N*	209	209	209	209	209
	Median	1,71	1,50	1,25	1,53	1,75
	Q1-Q3	1,29-2,43	1,25-2,25	1,00-1,75	1,26-2,02	1,50-2,00
	Z	-0,90	-0,31	-1,31	-0,91	-0,20
	P	0,367	0,755	0,189	0,360	0,836
Yazılım/ Program İndirme/ Kurma	N*	8	8	8	8	8
	Median	2,42	2,75	1,56	2,47	1,85
	Q1-Q3	1,67-3,75	1,37-3,87	1,15-2,65	1,42-2,87	1,76-2,05
	Z**	-1,79	-1,80	-1,21	-1,71	-0,98
	P	0,073	0,071	0,223	0,087	0,327

*Birden fazla yanıt verildiğinden n katlanmıştır.

**Mann Whitney U Testi

Ek Çizelge 6. Ergenlerin Tv’de En Çok İzlediği Program Türüne Göre İnternet Bağımlılığı ve Şiddet Eğilimi Düzeyleri

TV’DE EN ÇOK İZLEDİĞİ PROGRAM TÜRÜ		ÖLÇEKLER				
		İBÖ				ŞEÖ
		Kontrol Kaybı	Daha Fazla Online Kalma İsteği	Sosyal İlişkilerde Olumsuzluk	Toplam	
Diziler	N*	316	316	316	316	316
	Median	1,71	1,50	1,25	1,58	1,75
	Q1-Q3	1,29-2,57	1,25-2,50	1,00-2,00	1,21-2,21	1,45-2,00
	Z**	-0,37	-0,4	-0,42	-0,37	-1,18
	P	0,706	0,686	0,672	0,708	0,236
Açık Oturum Tartışmaları	N*	26	26	26	26	26
	Median	1,57	1,62	1,25	1,47	1,67
	Q1-Q3	1,29-2,74	1,00-2,31	1,00-2,12	1,11-2,32	1,35-1,97
	Z**	-0,06	-0,43	-0,39	-0,51	-0,87
	P	0,950	0,664	0,695	0,606	0,383
Çizgi Filmler	N*	37	37	37	37	37
	Median	1,86	1,50	1,50	1,58	1,65
	Q1-Q3	1,29-2,64	1,25-2,00	1,18-1,75	1,32-2,08	1,35-1,90
	Z**	-0,24	-0,72	-1,27	-0,41	-1,82
	P	0,810	0,471	0,202	0,681	0,068
Bilim Kurgu Filmleri	N*	6	6	6	6	6
	Median	2,28	2,62	1,43	2,10	1,52
	Q1-Q3	1,60-2,93	1,25-3,43	1,18-2,09	1,39-2,59	1,37-1,78
	Z**	-1,18	-1,54	-0,61	-1,24	-1,26
	P	0,236	0,122	0,541	0,213	0,207
Komedi Filmleri	N*	4	4	4	4	4
	Median	1,57	2,00	1,37	1,68	1,80
	Q1-Q3	1,14-2,64	1,18-3,00	1,06-2,15	1,11-2,40	1,71-2,26
	Z**	-0,36	-0,49	-0,14	-0,05	-0,76
	P	0,715	0,621	0,885	0,959	0,442

*Birden fazla yanıt verildiğinden n katlanmıştır.

**Mann Whitney U Testi

Ek Çizelge 7. Ergenlerin Kardeş Sayısına Göre İnternet Bağımlılığı ve Şiddet Eğilimi Düzeyleri

KARDEŞ SAYISI		ÖLÇEKLER				
		İBÖ				ŞEÖ
		Kontrol Kaybı	Daha Fazla Online Kalma İsteği	Sosyal İlişkilerde Olumsuzluk	Toplam	
Tek Çocuk	N	22	22	22	22	22
	Median	2,36	1,75	1,43	1,86	1,82
	Q1-Q3	1,39-3,29	1,18-2,37	1,12-2,06	1,26-2,47	1,43-2,06
1-2	N	136	136	136	136	136
	Median	1,93	1,62	1,25	1,68	1,75
	Q1-Q3	1,29-2,57	1,06-2,25	1,00-1,96	1,22-2,16	1,50-2,05
3-4	N	297	297	297	297	297
	Median	1,57	1,5	1,25	1,58	1,75
	Q1-Q3	1,29-2,43	1,00-2,50	1,00-1,87	1,16-2,21	1,45-2,00
4'ten Fazla	N	82	82	82	82	82
	Median	1,57	1,5	1,37	1,53	1,80
	Q1-Q3	1,29-2,14	1,25-2,50	1,00-2,03	1,21-2,17	1,45-2,15
	χ^2*	6,081	0,027	1,704	2,443	1,366
	P	0,108	0,999	0,636	0,486	0,713

*Kruskal Wallis Testi

Ek Çizelge 8. Ergenlerin Anne Baba Durumuna Göre İnternet Bağımlılığı ve Şiddet Eğilimi Düzeyleri

ANNE BABA DURUMU		ÖLÇEKLER					
		İBÖ				ŞEÖ	
		Kontrol Kaybı	Daha Fazla Online Kalma İsteği	Sosyal İlişkilerde Olumsuzluk	Toplam		
İkisi de sağ, birlikte yaşıyor	N	492	492	492	492	492	
	Median	1,71	1,5	1,25	1,58	1,75	
	Q1-Q3	1,29-2,43	1,25-2,50	1,00-1,87	1,21-2,21	1,45-2,05	
İkisi de sağ, ayrı yaşıyor	N	28	28	28	28	28	
	Median	1,86	1,75	1,12	1,47	1,62	
	Q1-Q3	1,17-2,53	1,00-2,50	1,00-1,81	1,16-2,30	1,36-1,92	
Sadece anne sağ	N	14	14	14	14	14	
	Median	2	1,62	1,12	1,63	1,90	
	Q1-Q3	1,67-2,74	1,18-2,81	1,00-2,12	1,35-2,33	1,72-2,01	
Sadece baba sağ	N	2	2	2	2	2	
	Median	1,21	1,37	/	1,16	1,45	
	Q1-Q3	1,14-/	1,25-/	/	1,11-/	1,35-/	
İkisi de hayatta değil	N	1	1	1	1	1	
	Median	/	/	/	/	/	
	Q1-Q3	/	/	/	/	/	
		x ² *	3,852	0,466	5,817	3,061	5,310
		P	0,426	0,977	0,213	0,548	0,257

*Kruskal Wallis Testi

Ek Çizelge 9. Ergenlerin Baba Eğitim Durumuna Göre İnternet Bağımlılığı ve Şiddet Eğilimi Düzeyleri

BABA EĞİTİM DURUMU		ÖLÇEKLER				
		İBÖ				ŞEÖ
		Kontrol Kaybı	Daha Fazla Online Kalma İsteği	Sosyal İlişkilerde Olumsuzluk	Toplam	
Okur-Yazar Olmayan	N	6	6	6	6	6
	Median	1,57	1,12	1,56	1,47	2,15
	Q1-Q3	1,00-2,46	1,00-3,06	1,00-2,90	1,00-2,80	1,87-2,37
İlkokul	N	212	212	212	212	212
	Median	1,57	1,75	1,25	1,55	1,75
	Q1-Q3	1,29-2,43	1,25-2,50	1,00-1,87	1,21-2,16	1,45-2,05
Ortaokul	N	121	121	121	121	121
	Median	1,57	1,50	1,25	1,53	1,80
	Q1-Q3	1,29-2,43	1,00-2,25	1,00-1,75	1,18-2,13	1,45-2,00
Lise	N	103	103	103	103	103
	Median	2	1,75	1,25	1,68	1,75
	Q1-Q3	1,43-2,71	1,25-2,50	1,00-1,87	1,26-2,32	1,50-2,05
Üniversite	N	78	78	78	78	78
	Median	1,78	1,50	1,37	1,63	1,75
	Q1-Q3	1,29-3,00	1,00-2,81	1,00-2,00	1,16-2,53	1,42-2,05
Lisansüstü	N	17	17	17	17	17
	Median	1,71	1,25	1,25	1,63	1,70
	Q1-Q3	1,36-2,86	1,12-2,50	1,12-2,56	1,23-2,42	1,42-1,95
	χ^2*	9,184	3,586	2,309	3,774	5,528
	P	0,102	0,610	0,805	0,582	0,355

*Kruskal Wallis Testi

ÖZGEÇMİŞ

1991 yılında Hatay'da doğdu. Antakya Yabancı Dil Ağırlıklı Lisesi'nden 2008 yılında mezun oldu. Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü'nden 2013 yılında mezun oldu. 2014 yılında Mustafa Kemal Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Toplum Ruh Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı'nda yüksek lisans yapmaya hak kazandı.

